

Arkadij i Boris Strugacki

Ponedjeljak počinje u cyboty

Prvi put na srpskom jeziku sjajno ostvarenje
velikana ruske fantastike

Naslov originala

Аркадий и Борис Стругацкие

ПОНЕДЕЛЬНИК НАЧИНАЕТСЯ В СУББОТУ

Arkadij i Boris
Strugacki

Ponedjeljak počinje u cyboty

Bajka za mlađe naučne radnike

Prevela sa ruskog
Marija Stamenković

A ono najčudnije i najneshvatljivije u svemu tome je kako autori uopšte mogu da obrađuju slične sižee. Priznajem, to je već potpuno neshvatljivo, to je zaista... ne, ne, to uopšte ne razumem.¹

N. V. Gogolj

¹ Citat iz pripovetke „Nos“ N. V. Gogolja; Nos i druge priče, Lom, Beograd, 2019, str. 111. (Prim, prev.)

PRVA PRIČA

UJDURMA ZBOG DIVANA

PRVA GLAVA

Učitelj: Deco, napišite rečenicu:

„Riba je sedela na drvetu.“

Učenik: Zar ribe sede na drveću?

Učitelj: Pa... To je bila jedna luda riba.

Školska anegdota

Približavao sam se svom odredištu. Oko mene, tiskajući se uz sam put, zelenela se šuma, tu i tamo ustupajući mesto poljanama, obraslim žutim šašom. Sunce je zalazilo već satima, ali nikako nije moglo da zađe i visilo je nisko nad horizontom. Automobil se kretao po uskom putu, nasutom hrskavim šljunkom. Kad god bih prešao preko krupnog kamena, u prtljažniku su zveketali i lupkali prazni kanistri.

S desne strane iz šume su izašla dva čoveka, došla su do ivice puta i zaustavila se, gledajući ka meni. Jedan od njih je podigao ruku. Smanjio sam gas, osmatrajući ih. To su bili, kako mi se učinilo, lovci, mladi ljudi, možda nešto malo stariji od mene. Dopala su mi se njihova lica i zaustavio sam kola. Onaj koji je podigao ruku uvukao je u automobil nasmešeno crnpuasto lice orlovskog nosa i pitao:

„Da li biste nas odbacili do Soloveca?“

Drugi, riđe brade i bez brkova, takođe se osmehivao, provirujući iza njegovog ramena. Nesumnjivo, to su bili prijatni ljudi.

„Hajde, upadajte!“, rekao sam im. „Jedan napred, drugi nazad, jer imam neku starudiju na zadnjem sedištu.“

„Dobročinitelj!“, razdragano je rekao nosonja, skinuo je

pušku s ramena i seo pored mene.

Bradati je, neodlučno zagledajući zadnja vrata, rekao:

„Mogu li ja ipak ovde?“

Okrenuo sam se i pomogao mu da raščisti mesto zauzeto vrećom za spavanje i sklopljenim šatorom. Pažljivo je seo, stavivši pušku između nogu.

„Malo bolje zatvorite vrata“, dobacio sam mu.

Sve se odvijalo uobičajeno. Automobil je krenuo. Nosonja se okrenuo i počeo žustro da priča o tome da je mnogo prijatnije voziti se u nekom automobilu nego ići peške. Bradati se nemušto saglasio i neprestano lupao li lupao vratima. „Skupite kabanicu“, posavetovao sam ga, gledajući ga u retrovizoru, „priklešćićete je.“ Pet minuta kasnije, sve se konačno sredilo. Pitao sam ih: „Do Soloveca ima jedno desetak kilometara?“

„Da“, odgovorio je nosonja. „Ili malo više. Doduše, put je prilično loš – za kamione.“

„Put je sasvim korektan“, pobunio sam se. „Ubeđivali su me da uopšte neću uspeti da prođem.“

„Tim putem se čak i u jesen može proći.“

„Ovde – verovatno, ali od Korobeca je – kolski put.“

„Ove godine je baš suvo leto, sve je uvelo.“

„U Zatonju su, kažu, kiše“, primetio je bradati na zadnjem sedištu.

„Ko je to rekao?“, upitao je nosonja.

„Merlin je rekao.“

Iz nekog razloga, zasmejali su se. Izvadio sam cigarete, zapalio sam jednu i ponudio im da se pogoste.

„Fabrika Klare Cetkin“, rekao je nosonja, razgledajući paklicu. „Vi ste iz Lenjingrada?“

„Da.“

„Putujete?“

„Putujem“, odgovorio sam. „A vi ste lokalci?“

„Domoroci“, rekao je nosonja.

„Ja sam iz Murmanska“, saopštio je bradati.

„Za Lenjingrad su verovatno i Solovec i Murmansk – ista stvar: sever“, rekao je nosonja.

„Ne, otkud vam to?“, pitao sam ljubazno.

„Hoćete da stanete u Solovecu?“, pitao je nosonja.

„Naravno“, odgovorio sam. „Baš u Solovec i putujem.“

„Imate li tamo rodbinu ili poznanike?“

„Nikoga“, odgovorio sam. „Naprosto ću da sačekam drugare. Oni planinare, a Solovec nam je tačka susreta.“

Prilično

Ispred sebe sam video mnogo razbacanog kamenja, zakočio sam i rekao: „Držite se čvrsto.“ Automobil se zatresao i počeo da poskakuje. Nosonja je udario nos o cev puške. Motor je zagrmio, kamenje se uvuklo u dno.

„Jadan auto“, rekao je nosonja.

„Šta da se radi...“, odgovorio sam.

„Ne bi svako krenuo svojim automobilom po ovakvom putu.“

„Ja bih“, odgovorio sam. Prošli smo razbacano kamenje.

„Ah, znači, ovo nije vaš automobil!“, povezao je nosonja.

„Pa otkud meni automobil?! Ovo je rentakar.“

„Jasno“, rekao je nosonja, kako mi se učinilo, razočarano. Osećao sam se uvređeno.

„Kakav je smisao u kupovini automobila da bih se vozio po asfaltu? Tamo gde je asfalt nema ničeg zanimljivog, a tamo gde je zanimljivo nema asfalta.“

„Da, naravno“, ljubazno se saglasio nosonja.

„Po meni, glupo je biti idolo poklonik automobila“, izjavio sam.

„Glupo je“, saglasio se bradati. „Ali ne razmišljaju svi tako.“

Popričali smo o kolima i zaključili da, ako se već nešto kupuje, onda obavezno ГАЗ-69, terensko vozilo, ali njih, nažalost, ne prodaju. Zatim je nosonja pitao: „A gde vi radite?“

Odgovorio sam mu.

„Neverovatno!“, uzviknuo je nosonja. „Programer! Nama je baš potreban programer. Slušajte, batalite taj vaš institut i predite kod nas!“

„A šta to ima kod vas?“

„Šta ima!“, ponovio je nosonja, okrenuvši se.

„Aldan-3“, rekao je bradati.

„Raskošna mašina“, rekao sam. „I, dobro radi?“

„Kako da vam kažem...“

„Razumem“, odgovorio sam.

„U stvari, još ga nisu osposobili“, rekao je bradati. „Ostanite kod nas, osposobite ga...“

„A prelazak ćemo vam za tili čas organizovati“, dodao je nosonja.

„A čime se vi bavite?“, pitao sam ih.

„Kao i sva nauka“, rekao je nosonja, „ljudskom srećom.“

„Razumem“, odgovorio sam, „znači, nešto u vezi s kosmosom?“

„I s kosmosom“, rekao je nosonja.

„Ne traži hleba preko pogače“, rekao sam.

„Prestonica i solidna plata“, rekao je bradonja šapatom, ali čuo sam ga.

„Ne treba“, rekao sam, „ne treba to meriti novcem.“

„Ama ne, našalio sam se“, rekao je bradonja.

„Tako se on šali“, pravdao ga je nosonja.

„Nigde vam neće biti zanimljivije nego kod nas.“

„Zašto tako mislite?“

„Uveren sam u to.“

„A ja nisam.“ Nosonja se iscerio. „Još ćemo pričati o toj temi“, rekao je.

„Hoćete dugo biti u Solovecu?“

„Najviše dva dana.“

„Pa onda ćemo drugog dana i popričati o tome.“

Bradonja je objavio: „Lično vidim u tome prst sudbine – šetali su šumom i sreli su programera. Čini mi se da ste vi predodređeni.“

„Zar vam je zaista toliko potreban programer?“, pitao sam ih.

„Nama je izuzetno potreban programer.“

„Popričaću s momcima“, obećao sam im. „Poznajem neke nezadovoljne.“

„Nije nam potreban bilo koji programer“, rekao je nosonja. „Programeri su – deficitarni ljudi, razmaženi su, a nama je potreban jedan koji nije razmažen.“

„Da, to je onda komplikovanije“, odgovorio sam.

Nosonja je počeo da lomi prste: „Potreban nam je programer: a) – koji nije razmažen; b) – dobrovoljac; c) – da je saglasan da živi u stambenoj zgradi...“

„I to“, ubacio se bradonja, „za sto dvadeset rubalja.“

„A trebaju li i krila?“, pitao sam. „Ili, recimo, oreol oko glave? Jedan u hiljadu!“

„Nama je potreban samo jedan“, rekao je nosonja.

„A šta ako ih je ukupno devetsto?“

„Pristajemo na devet desetina.“

Šuma se razredila, prošli smo preko mosta i vozili smo se među poljima krompira.

„Devet sati“, rekao je nosonja. „Gde planirate da prenoćite?“

„Prenoćiću u kolima. Do koliko sati rade prodavnice kod

vas?“

„Naše prodavnice su već zatvorene“, rekao je nosonja.

„Možemo u stambenu zgradu“, rekao je bradonja. „Kod mene u sobi ima slobodan ležaj.“

„Nećeš uspeti da priđeš stambenoj zgradi kolima“, zamišljeno je rekao nosonja.

„Da, po svoj prilici“, rekao je bradonja i iz nekog razloga se zasmejao.

„Kola možete da ostavite ispred milicije“, rekao je nosonja.

„Ama to je besmislica“, rekao je bradonja. „Ja ću da govorim besmislice, a ti me prati. Kako će on da uđe u stambenu zgradu?“

„Jao, da, dođavola“, rekao je nosonja.

„Zaista, samo jedan dan preskočiš posao i – zaboraviš na sve te stvari.“

„A možda da ga transgresiram?“

„Hajde sad“, rekao je nosonja. „Nije ti to divan. A ti nisi Kristobal Hunta, kao ni ja...“

„Ne brinite“, rekao sam im. „Prenoćiću ja u kolima, nije mi prvi put.“

Odjednom mi se strašno pripavalo na krevetu. Već četiri noći spavao sam u vreći za spavanje.

„Slušaj me“, dosetio se nosonja, „ha-ha! Iznakurnož!“

„Tako je!“, ciknuo je bradonja. „U Lukomorje s njim!“

„Pobogu, prenoćiću u kolima“, rekao sam.

„Prenoćićete u kući“, rekao je nosonja, „u relativno čistoj posteljini. Moramo nekako da vam zahvalimo...“

„Nećemo sigurno da vam tutnemo pola rublje“, rekao je bradonja.

Stigli smo u grad. Pojavile su se starinske masivne ograde, krupne brvnare od ogromnih pocrnelih brvana s uskim prozorima, izrezbarenim prozorskim okvirima i drvenim

petličima na krovovima. Bilo je tu i nekoliko prljavih ciglenih zgrada s gvozdanim vratima, čiji je izgled izvukao iz mog sećanja polupoznatu reč „skladište“. Ulica je bila prava i široka i zvala se Bulevar mira. Napred, bliže centru, videle su se dvospratne zgrade od betonskih blokova sa otvorenim javnim baštama.

„Sledeća uličica nadesno“, rekao je nosonja.

Uključio sam migavac, zakočio i skrenuo udesno. Tu je put bio urastao u travu, ali kraj neke kapije stajao je, nekako uguran, noviji „zaporožac. Brojevi kuća visili su nad vratima i jedva su se razaznavali na zardalom limu. Uličica je imala ljubak naziv: „Ul. Lukomorje“. Bila je uska i stisnuta između masivnih starinskih ograda, podignutih, verovatno, još u vreme kad su tuda bazali švedski i norveški pirati.

„Stoj!“, rekao je nosonja. Ukočio sam i on je ponovo lupio nos o cev puške. „A sad ovako“, rekao je, brišući nos. „Sačekajte me, a ja ću sada da odem i sve pripremim.“

„Zaista nema potrebe“, rekao sam poslednji put.

„Ne dolazi u obzir. Volođa, drži ga na nišanu.“

Nosonja je izašao iz kola i, pognuvši se, prošao kroz nisku kapiju. Iza vrlo visoke sive ograde, kuća se nije ni videla. Vrata su bila neverovatna, kao u depou parne lokomotive, na zardalim gvozdanim šarkama težine šesnaest i po kilograma. Zapanjen, čitao sam natpise. Bilo ih je tri. Na levom krilu strogo je blistao siv glomazan natpis sa srebrnim brojevima na debelom staklu:

NIČAVO

**Izba na kokošjim nožicama
spomenik
solovecke starine**

Na vrhu desnog krila visila je zardala limena tablica: „Ul. Lukomorje, kuća br. 13, N. K. Gorinič“, a ispod nje blistao se delić fenjera s nakrivljenim i iskošenim natpisom tušem:

KOT NE RADI

Administracija

„Koji KOT2?“, pitao sam. „Komitet odbrambene tehnike?“ Bradonja se zakikotao.

„Najvažnije je da ne brinete“, rekao je. „Kod nas je zabavno, ali sve će biti savršeno dobro.“

Izašao sam iz kola i počeo da čistim vetrobran. Iznad moje glave odjednom se digla galama. Podigao sam pogled. Na vratima se, trudeći se da mu bude što udobnije, nameštao ogroman – takvog nikad nisam video – crno-sivkast tigrasti mačak. Kad se namestio, lagodno i ravnodušno me je pogledao žućkastim očima. „Mac-mac-mac“, mahinalno sam rekao. Mačak je ljubazno i hladno otvorio nazubljenu čeljust, ispustio piskutav grlen zvuk, a zatim se okrenuo i počeo da posmatra unutrašnjost dvorišta. Odatle, iza ograde, glas nosonje je rekao:

„Vasilije, družo moj, dozvolite mi da vas uznemirim.“

Škripnula je reza. Mačak je ustao i nečujno nestao u dvorištu. Vrata su se teško zaljuljala, začula se užasna škripa i lupnjava, i levo krilo se polako otvorilo. Pojavilo se lice nosonje zarumenjeno od napora.

„Dobročinitelju!“, pozvao me je. „Parkirajte se ovde!“

Vratio sam se u kola i polako se parkirao u dvorištu. Dvorište je bilo prostrano. U njegovom daljem kraju nalazila se kuća od velikih brvana, a ispred kuće isticao se lepotom onizak, veoma širok hrast, razgranat, s gustom krošnjom koja je zaklanjala krov. Od vrata prema kući, hrast je zaobilazila stazica, ozidana

² KOT (rus.) – mačka. (Prim, prev.)

kamenim pločama. Desno od stazice bila je ograda, a levo, posred čistine, uzdizao se bunar s čekrkom i drvenom nadstrešnicom, pocrnелom od vremena i prekrivenom mahovinom.

Parkirao sam kola sa strane, isključio motor i izašao. Bradonja Voloda je takođe izašao i, naslonivši oružje uz ivicu, počeo da namešta ranac.

„Stigoste kući“, rekao mi je.

Nosonja je sa škripom i lupom zatvarao vrata, a ja, osećajući se prilično nelagodno, osvrtao sam se, ne znajući šta da radim.

„Evo i domaćice!“, uzviknuo je bradonja. „Zdravo da si, bakice poštovana Naina Kijevna!“

Domaćica je najverovatnije imala stotinak godina. Koračala je ka nama polako, oslanjajući se o kvrgav štap, vukući noge u valjenkama i gumenim opancima. Lice joj je bilo tamnosmeđe boje; iz zbijene gomilice bora uzdizao se gore i dole nos, kriv i oštar, kao jatagan, a oči su joj bile blede, bezizražajne, kao da su prekrivene mrenom.

„Zdravo, zdravo, unučiću“, rekla je, neočekivano melodičnim basom. „To znači da imate novog programera? Zdravo, bratac, dobro nam došao!“

Poklonio sam se, shvativši da bi trebalo da ćutim. Na bakičinoj glavi bila je crna paperjasta marama, vezana ispod brade, prekrivena veselom najlonskom šnalom sa šarenim slikama Atomijuma i natpisima na različitim jezicima: „Međunarodna izložba u Briselu“. Retke sede dlačice štrčale su s brade i ispod nosa. Bakica je bila odevena u vatiran prsluk i crnu suknenu haljinu.

„Baš tako, Naina Kijevna!“, rekao je nosonja, prilazeći i trljajući s dlanova rđu. „Trebalo bi našeg novog saradnika ugostiti na dve noći. Dozvolite da vam predstavim... m-m-m...“

„Ma ne treba“, rekla je starica, piljeći u mene. „I sama vidim. Privalov, Aleksandar Ivanovič, hiljadu devetsto trideset osmo

godište, muško, Rus, član VLKSM, ne, ne, nije učestvovao, nije bio, nema, a ako budeš imao, dragi, dalji put i interes u zatvoru, a plaše te se, mili moj, trebalo bi da nađeš čoveka riđeg, lošeg, a ako mu pozlatiš ruku, dobiješ ćilibar...”

„Khml!“, gromko je rekao nosonja, i baba je ućutala. Zavladała je neprijatna tišina.

„Možeš da ga zoveš, naprosto, Saša...”“, procedio je unapred pripremljenu frazu.

„I gde da ga smestim?”“, raspitivala se baba.

„U spremište, razume se“, pomalo razdraženo, rekao je nosonja.

„A ko će odgovarati za njega?”“

„Naina Kijevna!“, zagrmio je nosonja poput provincijalnog tragičara, šćepao staricu ispod ruke i povukao je ka kući. Čulo se kako se raspravljaju: „Pa zar se nismo dogovorili?”“, „... a šta ako nešto zdipi?”“, „Ama budite malo tiši! To je programer, razumete li? Komsomolac! Naučnik!“, „A šta ako bude ćikao?”“

Zbunjeno se okrenuo ka Volođi, koji se kikotao.

„Malo je neprijatno“, rekao sam.

„Ne brinite – sve će biti odlično...”“

Hteo je da kaže još nešto, ali tad je baba raspomamljeno povikala: „A šta kažeš na divan, a divan!”“

Poskočio sam i rekao:

„Znate, ja bih ipak krenuo...”“

„Nema govora o tome!“, odlučno je rekao Volođa. „Sve će se srediti. Naprosto, babi je potreban depozit, a Roman i ja nemamo gotovinu pri sebi.”“

„Platiću ga ja“, rekao sam. U tom trenutku sam baš hteo da odem: ne mogu da podnesem te takozvane životne zađevice.

Volođa je odmahnuo glavom.

„Ne dolazi u obzir. Evo ga, ide. Sve je u redu.”“

Prišao nam je nosonja Roman, uhvatio me je za ruku i rekao:
„Pa, sve smo rešili. Krenimo.“

„Slušajte, malo mi je neprijatno“, rekao sam. „Na kraju krajeva, ona nije obavezana...“

Međutim, već smo išli ka kući.

„Obavezana je, i te kako je obavezana“, prigovorio je Roman.

Obišavši hrast, prišli smo zadnjem krilu. Roman je gurnuo vrata tapacirana veštačkom kožom i obrela smo se u prostranom i čistom ali loše osvetljenom hodniku. Starica nas je čekala, sklopivši ruke na stomaku i ugrizavši se za usnu. Čim nas je ugledala, osvetoljubivo je progovorila dubokim glasom:

„Odmah da mi date priznanicu! Dakle, tobože, tako: prihvatio, tobože, to i to od takve, koja je dala gorepotpisanom...“

Roman je tiho jauknuo i ušli smo u sobu dodeljenu meni. Bila je to prohladna prostorija s jednim prozorom, prekrivenim cicanom zavesicom. Roman je rekao napetim glasom: „Raskomotite se i ponašajte se kao da ste kod kuće.“

Starica iz hodnika je istog časa ljubomorno pitala:

„A ne cika³ zubima?“

Ne osvrnuvši se, Roman je graknuo:

„Ne cika! Rekao sam vam – nema zube.“

„Onda, hajde da napišemo priznanicu...“

Roman je podigao obrve, zakolutao očima, pokazao zube i protresao glavom, ali ipak je izašao. Osvrnuo sam se oko sebe. U sobi je bilo malo nameštaja. Kraj prozora se nalazio sto od masivnog drveta, prekriven izlizanim sivim stolnjakom s resama, a ispred stola nalazio se – hromi tabure. Pokraj golog zida od balvana bio je širok divan, a na drugom zidu, oblepljenom šarenim tapetama, čiviluk s neakvom starudijom (vatirani kaputići, olindrale šubare, iznošeni kačketi i ušanke). Veliki deo

³ Cikanje zubima – izmišljeni glagol koji označava isisavanje hrane koja se zaglavila između zuba, pri čemu se čuje karakterističan zvuk. (Prim, prev.)

sobe zauzimala je velika ruska peć, koja se sijala od svežeg krečenja, a naspram nje, u uglu, visilo je veliko mutno ogledalo u trošnom ramu. Pod je bio izgreban i prekriven pohabanim tepih stazama.

Iza zida su mrmljali u dva glasa: starica je pričala u bas-tonalitetu, dok se Romanov glas naizmenično povišavao i snižavao. „Stolnjak, inventarski broj dvesta četrdeset pet...“,

„Svaku polovinu zapišite!“, „Sto za ručavanje...“, „Hoćete i peć da zapišete?“, „Poredak je neophodan... Divan...“

Prišao sam prozoru i sklonio zavesu. Iza prozora je bio hrast, i ništa se drugo nije videlo. Počeo sam da posmatram taj hrast. Očigledno, bila je to veoma stara biljka. Kora na njemu je bila siva i nekako mrtva, a čudovišno korenje, koje je virilo iz zemlje, bilo je prekriveno crvenim i belim lišajevima. „I hrast upišite!“, rekao je iza zida Roman. Na prozorskom ispustu ležala je nabrekla umašćena knjiga. Nehotice sam je prelistao, udaljio se od prozora i seo na divan. Istog časa mi se prispavalo. Setio sam se da sam danas vozio automobil četrnaest sati, da nije trebalo, po svoj prilici, toliko da žurim, da me boli kičma, a u glavi mi se sve meša, da mi se fućka, na kraju krajeva, za tu nesnosnu staricu, i da se sve samo što pre završi i da mogu da legnem i zaspim...

„Pa, eto“, rekao je Roman, pojavivši se na pragu. „Formalnosti su okončane.“ Odmahnuo je rukom s rastavljenim prstima, umazanim u mastilo. „Naši prsti su se umorili: pisali smo, pisali... Lezite da spavate. Mi odlazimo, a vi mirno lezite da spavate. Šta ćete sutra raditi?“

„Čekaću“, apatično sam odgovorio.

„Gde?“

„Ovde. I oko pošte.“

„Sutra, verovatno, nećete otići?“

„Sutra teško... Najverovatnije – prekosutra.“

„Onda ćemo se još videti. Naša ljubav nas tek čeka.“ Osmehnuo se, mahnuo je rukom i izašao. Lenjo sam pomislio da

bi ga trebalo ispratiti i pozdraviti se s Volodom. Međutim, legao sam. Istog časa je u sobu ušla starica. Ustao sam. Starica je neko vreme zurila u mene.

„Plašim se, bratac, da ćeš početi da cikaš zubima“, rekla je uznemireno.

„Neću početi da cikam“, rekao sam umorno. „Spavaću.“

„I lezi i spavaj... Samo plati parice i spavaj...“

Gurnuo sam ruku u zadnji džep da izvadim novčanik.

„Koliko sam dužan?“

Starica je podigla pogled ka plafonu.

„Recimo, rublju za smeštaj... Pola rubljice za posteljinu – moja je, znaš, nije državna. Za dve noći ispada tri rublje... A koliko od velikodušnosti častiš – za uznemiravanje, dakle – i ne znam...“

Pružio sam joj peticu.

„Od čašćavanja zasad rublja“, rekao sam. „A za posle ćemo videti.“

Starica je živahno ščepala novac i udaljila se, mrmljajući nešto o kusuru. Nije je bilo prilično dugo i već sam hteo da odustanem i od kusura, i od posteljine, međutim, vratila se i stavila na sto šaku prljavih bakrenjaka.

„Evo ti i kusura, bratac“, rekla je. „Tačno rublja, ne moraš da brojiš.“

„Neću brojati“, rekao sam. „Šta je s posteljinom?“

„Sad ću da je namestim. Izađi u dvorište, prošetaj se, a ja ću da namestim posteljinu.“

Izašao sam, usput izvadivši cigarete. Sunce je konačno zašlo i nastupila je bela noć. Negde su lajali kućići. Seo sam ispod hrasta na klupu uraslu u zemlju, zapalio cigaretu i počeo da posmatram blede nebo bez zvezda. Odnekud se nečujno pojavio mačak, pogledao me svojim fosforescentnim očima, zatim se brzo uspentrao na hrast i nestao među tamnim lišćem. Odmah

sam zaboravio na njega i trznuo sam se kad je protrčao odnekud odozgo. Pala mi je prašina na glavu. „Kad te dohvatim...“, rekao sam naglas i počeo da se otresam. Neuobičajeno mi se spavalo. Iz kuće je izašla starica i, ne primetivši me, krenula je ka bunaru. To sam shvatio kao znak da je krevet namešten i vratio sam se u sobu.

Pakosna babuskera mi je namestila posteljinu na podu. Pa nećeš, vala, pomislio sam, zaključao vrata na rezu, prebacio posteljinu na divan i počeo da se svlačim. Sumračna svetlost padala je s prozora, a po hrastu se bučno šetkao mačak. Odmahnuo sam glavom, istresajući iz kose prašinu. To je bila neobična prašina, krajnje neočekivana: krupna, suva, riblja krljušt. Bockaće me dok budem spavao, pomislio sam. Ispružio sam se na dušek i odmah zaspao.

DRUGA GLAVA

*... Kuća je postala stanište lisica i jazavaca i, kako je u tako žalosnom stanju, to mu se moralo pojaviti neko od tih bića koja unose nemir u čoveka.*⁴

A. Ueda

Probudio sam se usred noći jer sam čuo razgovor u sobi. Razgovarala su dvojica muškaraca, jedva čujnim šapatom. Glasovi su bili veoma slični, ali jedan je bio pomalo prigušen i promukao, a drugi je odavao krajnju razdraženost.

„Ne škripi“, šaputao je razdraženi. „Možeš li da ne škripiš?“

„Mogu“, odazvao se prigušeni i zakašljucio je.

„Ama stišaj se...“, procedio je razdraženi.

„Promukli“, objasnio je prigušeni, „jutarnji kašalj pušača...“
Ponovo je zakašljucio.

„Miči se odavde“, rekao je razdraženi.

„Ma on svejedno spava...“

„Ko je on? Odakle se pojavio?“

„A otkud ja znam?“

„Eto ti sad... Pa prosto nam fenomenalno ne ide od ruke.“

Opet se susedima ne spava, pomislio sam sanjivo. Umislio sam da sam kod kuće. Kod kuće, susedi su mi dva brata fizičara, koja obožavaju da rade noću. U dva sata posle ponoći nestane im cigareta i tad oni uđu u moju sobu i počinju da ih traže, lupkajući nameštajem i međusobno se psujući.

⁴ Citat iz priče „Kuća među trskom“ Uede Akinarija; *Priče kiše i meseca*, LOM, Beograd, 2012, str. 45. (Prim, prev.)

Ščepao sam jastuk i bacio ga uvis. Nešto je s treskom palo i utihnulo.

„Vratite mi jastuk“, rekao sam, „i gubite se napolje. Cigarete su na stolu.“

Zvuk mog glasa sasvim me je razbudio. Seo sam. Psi su potišteno lajali, a starica je grozomorno hrkala s druge strane zida. Konačno sam se setio gde se nalazim. U sobi nije bilo nikoga. U sumraku sam video, na podu, svoj jastuk i dronjke, koji su pali sa čiviluka. Babuskera će mi skinuti glavu, pomislio sam i poskočio. Pod je bio hladan, pa sam prešao na staze. Babuskera je prestala da hrče. Ukočio sam se. Lupkale su daske poda, nešto je šuštalalo ili šuškalalo po ćoškovima. Babetina je zaglušno zviznula i ponovo zahrkala. Podigao sam jastuk i bacio ga na divan. Prnje su mirisale na psa. Čiviluk je spao sa šrafa i visio je bočno. Ispravio sam ga i počeo da skupljam prnje. Samo što sam okačio poslednju pelerinu, čiviluk se srušio i, udarivši po tapetama, opet ostao da visi na jednom šrafu. Babetina je prestala da hrče i oblio me je hladan znoj. Negde u blizini, zakukurikao je petao. U supu s tobom, pomislio sam s mržnjom. Starica iza zida je počela da se vrti, škripali su i pucketali federi. Čekao sam, stojeći na jednoj nozi. U dvorištu je neko tiho rekao: „Treba spavati, zasedeli smo se danas nas dvoje.“ Glas je bio mlad, ženski. „Na spavanje, onda“, odazvao se drugi glas. Začulo se oteguto zevanje. „Nećeš više da se brčkaš danas?“

„Malo je hladno. Idem da pajkim.“ Utihnulo je. Babetina je zarežala i zagundala, pa sam se oprezno vratio na divan. Ujutro ću ranije ustati i sve ću namestiti kako je bilo...

Legao sam na desni bok, navukao ćebe do uva, zažmurio i odjednom shvatio da mi se uopšte ne spava – jede mi se. Joj-joj-joj, pomislio sam. Trebalo bi odmah preduzeti mere, što sam i uradio.

Evo, recimo, sistem dve integralne jednačine, na primer, jednačine zvezdane statistike; obe nepoznate funkcije nalaze se pod integralom. Razume se, moguće je izračunati ih samo

brojčano, recimo, na BESM-u... Setio sam se našeg BESM-a. Panel upravljanja boje krema kivanog na pari. Ženja spušta paket urolan u novine na taj panel i natenane ga odvija. „Šta ti je to?“

„Sa sirom i kobasicom mi je.“ S poljskom blago dimljenom, isečenom na kružice. „Eh, vreme ti je da se ženiš! Ja imam kotlete, s belim lukom, domaće. I kiseli krastavac. Ne, dva krastavca... Četiri kotleta i okruglo četiri velika kisela krastavca. I četiri parčeta hleba s puterom...“

Sklonio sam ćebe sa sebe i seo. Možda je nešto ostalo u kolima? Ne, sve što je tamo bilo pojeo sam. Ostao je kuvar za Valjkinu mamu, koja živi u Ležnjevu. Kako ono beše... Pikantni sos. Pola čaše sirćeta, dve glavice luka... i paprika. Služi se uz jela s mesom... Pamtim kao da je bilo juče: uz male bifteke. Kakva podlost, pomislio sam, ne naprosto uz bifteke, nego uz maaale bifteke. Poskočio sam i pritrčao prozoru. U noćnom vazduhu jasno se osećao miris malih bifteka. Odnokud, iz nedara podsvesti, izronilo je: „Iznosili su mu obična kafanska jela: kiseo šči, mozak s graškom, kiseli krastavac (progutao sam pljuvačku) i večitu višeslojnu slatku pitu...“ Da bih sebi odvratio pažnju, uzeo sam knjigu s prozorskog ispusta. Bilo je to *Tmurno jutro* Alekseja Tolstoja. Otvorio sam knjigu nasumice. „Mahno, pošto je slomio ključ za otvaranje sardina, izvadi iz džepa sedefasti nožić sa pola tuceta sečiva i otpoče njim da radi, otvarajući kutije ananasa, francuske pašete, morskih rakova, od kojih se po sobi rasprostire oštar miris.“⁵

Oprezno sam odložio knjigu i seo na tabure kraj stola. U sobi se odjednom osetio ukusan pikantan miris: reklo bi se da je mirisalo na jastoga. Počeo sam da razmišljam zašto nikad dosad nisam probao jastoga. Ili, recimo, ostrige. Kod Dikensa svi jedu ostrige, rukuju lepim noževima, režu debele parčice hleba, mažu ih puterom... Počeo sam da nervozno ispravljam stolnjak rukom. Na stolnjaku su se videle neoprane fleke. Na njemu se mnogo

⁵ Citat iz priče „Tmurno jutro“ iz trećeg dela trilogije A. Tolstoja *Hod po mukama*, Srpska književna zadruka, Beograd, 1952, str. 295. (Prim, prev.)

jelo kojekakvih ukusnih jela. Jeli su jastoge i mozgove s graškom. Jeli su male bifteke u pikantnom sosu. Velike i bifteke srednje veličine. Sito su dahtali, zadovoljno cikali zubima... Nisam imao zbog čega da dahćem i počeo sam da cikam zubima.

Verovatno sam to radio glasno, jer sam bio gladan. S druge strane zida zaškriljao je staričin krevet, zatim je ona nešto promrmljala, uzviknula i odjednom uletela kod mene u sobu. Na njoj je bila dugačka siva košulja, u rukama je nosila tanjir, i u sobi se istog trena osetio pravi, a ne umišljeni miris hrane. Starica se osmehivala. Spustila je tanjir pravo ispred mene i slatko rekla dubokim glasom:

„Pojedi to, dede, brate Aleksandre Ivanoviču. Pojedi šta ti je Bog poslao, preko mene poslao...”

„Šta vam je, šta vam je, Naina Kijevna“, procedio sam, „nije bilo potrebe da se tako indisponirate...”

Međutim, u mojoj ruci se odnekud pojavila viljuška s ručicom od kosti i počeo sam da jedem, a babetina je stajala pored mene, klimala glavom i komentarisala:

„Jedi, bratac, jedi uzdravljenje...”

Sve sam pojeo. Bio je to vreli krompir sa otopljenim puterom.

„Naina Kijevna“, rekao sam revnosno, „spasli ste me od sigurne smrti izazvane gladovanjem.”

„Jesi li pojeo?“, rekla je Naina Kijevna nekako neljubazno.

„Sa uživanjem sam pojeo. Mnogo vam hvala! Ne možete ni da zamislite...”

„Šta tu ima da se zamišlja?“, prekinula me je, već krajnje razdražena. „Kažem, jesi li pojeo? Hajde, daj tanjir ovamo... Tanjir, kad ti kažem, daj!”

„H-hvala vam“, procedio sam.

„Hvala vam, hvala vam... Hranim vas ovde za hvala vam...”

„Mogu da vam platim“, rekao sam, razljutivši se.

„Da plati, da plati...” Krenula je ka vratima. „A zar se za to,

inače, ne plaća? Nije trebalo da me lažeš...”

„Kako to mislite – da vas lažem?”

„Tako, da me lažeš! Sam si rekao da nećeš cikat...” Ućutala je i nestala je iza vrata.

„Ma o čemu ona to tupi?”, pomislio sam. „Čudna neka babuskera... Možda je primetila čiviluk?” Čulo se kako škripe federi na njenom krevetu dok se vrtela i nezadovoljno gundala. Zatim je tiho zapevala nekakav varvarski motiv: „Voziše se, povaljaše se, Ivaškinog mešanca pojevši...” S prozora je ušla večernja svežina. Naježio sam se, ustao sam, da bih se odmah zatim vratio na divan, i tad sam se setio da sam zaključao vrata pre nego što sam legao. Sav rasejan, prišao sam vratima i pružio ruku da proverim, ali jedva da su mi se prsti dotakli hladnog gvožđa kad mi se sve pred očima zamutilo. Ispostavilo se da ležim na divanu, nosa zabijenog u jastuk, i prstima pipam hladno brvno zida.

Neko vreme sam tako ležao, sav obamro, sve dok nisam shvatio da negde u blizini hrče starica, a u sobi pričaju. Neko je polutihu govorio, kao da drži predavanje:

„Slon je najveća životinja od svih živih stvorova na zemlji. On na nosu ima veliki komad mesa, koji se naziva surla, jer je prazna i izdužena, kao cev. On je savija i ispravlja na razne načine i upotrebljava je umesto ruke...”

Zaledivši se od znatiželje, pažljivo sam se okrenuo na desni bok. U sobi je, kao i ranije, bilo pusto. Glas je nastavio u još izraženijem maniru predavača:

„Vino, ako se umereno konzumira, veoma je dobro za vaš želudac; međutim, ako ga pijete u prevelikim količinama, onda izaziva gasove, koji čoveka spuštaju na nivo prigrlupe stoke. Nekad ste sigurno videli pijanice i još pamтите to umesno gađenje koje ste osećali prema njima...”

Uz trzaj, ustao sam i spustio noge s divana. Glas je zamro. Učinilo mi se da su pričali odnekud s druge strane zida. U sobi je

sve bilo kao i ranije. Čak je čiviluk, na moje čuđenje, visio na svom mestu. I, na moje čuđenje, opet sam bio gladan.

„*Tinktura eks vitro antimonii*“ odjednom je objavio glas. Trgao sam se. „*Magifterium antimon angelij salae. Bafilii oleum vetri antimona aleksiterium antimoniale!*“ Začuo se glasan kikut. „Kakva je to nebuloza?“, rekao je glas i nastavio da urla: „Uskoro oči tvoje, koje se još otvaraju, neće više ugledati Sunce, ali ne dopusti da se večno zatvore bez dobronamernog izveštaja o mom oproštaju i blaženstvu... Ovo je *Duh ili Moralnost, misli slavnog Junga, izvučene iz njegovih noćnih razmišljanja*. Prodaje se u Sankt Peterburgu i u Rigi, u knjižarama Svešnikova, za dve rublje u kartonskom povezu.“ Neko je zajecao. „I to je nebuloza“, rekao je glas i izražajno odrecitovao:

Čini, lepota, bogatstva,
Ceo život same prepreke,
Lete, slabe, nestaju,
Sve se raspada, i sreća je lažna!
Zaraze napadaju srce
A slavu je nemoguće sprečiti...

Sad sam shvatio gde su pričali. Glas se čuo iz ćoška, gde je visilo mutno ogledalo.

„A sad“, rekao je glas, „sledeća stvar: 'Sve je – jedinstveno ja, to je Ja – svetsko Ja. Sjedinjenje s neznanjem, koje proizlazi iz zatamnjenja sveta Ja, nestaje s razvojem duhovnosti.'“

„Odakle je ta nebuloza?“, pitao sam. Nisam sačekao odgovor. Bio sam ubeđen da spavam.

„Citat iz *Upaništada*“, spremno je odgovorio glas.

„A šta su to *Upaništade*?“ Više nisam bio ubeđen da spavam.

„Ne znam“, rekao je glas.

Ustao sam i na vrhovima prstiju prišao ogledalu. Nisam video svoj odraz. U mutnom ogledalu odražavala se zavesa, čošak peći i, sve u svemu, dosta stvari. Međutim, mene tamo nije bilo.

„U čemu je problem?“, pitao je glas. „Ima li pitanja?“

„Ko to priča?“, upitao sam, zagledajući iza ogledala. Iza ogledala je bilo mnogo prašine i mrtvih pauka. Tad sam kažiprstom pritisnuo levo oko. To je bilo staro pravilo prepoznavanja halucinacije, o kom sam čitao u zanimljivoj knjizi V. V. Bitnera *Verovati ili ne?*. Dovoljno je pritisnuti prstom očnu jabučicu i svi stvarni predmeti – za razliku od halucinacije – udvojiće se. Ogledalo se udvojilo i u njemu se pojavio moj odraz – pospana, uznemirena fizionomija. Duvalo mi je po nogama. Skupljajući nožne prste, prišao sam prozoru i provirio kroz njega.

Iza prozora nije bilo nikoga, čak ni hrasta. Protrljao sam oči i ponovo pogledao. Jasno sam pred sobom video mahovinom obraslu nadstrešnicu bunara s vratima, kapiju i svoj automobil kraj kapije. Ipak spavam, smireno sam pomislio. Spustio sam pogled na raskupusanu knjigu na prozorskom ispustu. U prošlom snu bio je to treći tom *Hoda po mukama*, a sad sam na korici pročitao: *P. I. Karpov. Stvaralaštvo duševno obolelih i njegov uticaj na razvoj nauke, umetnosti i tehnike*. Cvokoćući zubima od jeze, prelistao sam knjigu i pogledao nalepnice u boji. Zatim sam pročitao *Stih br. 2*:

U krugu oblaka visoko Crnokrili vrabac leprša

I usamljeno proleće nad zemljom.

On leti noću katkad,

Mesečinom obasjan, i,

Ničim neutučen,

Sve on vidi pod sobom.

Gord, grabljiv, razjaren.

I dok leti, kao duh,

Oči mu svetle kao dan.

Pod se odjednom pomerio pod mojim nogama. Začula se prodorna razvučena škripa, a zatim, slično tutnjavi udaljenog zemljotresa, začulo se hućanje: „Ko-o... Ko-o... Ko-o...“ Izba se klatila kao čamac na talasima. Dvorište iza prozora pomerilo se u stranu, a ispod prozora se pojavila i zabila kandže u zemlju golema kokošja nožica, napravila je u travi duboke brazde i ponovo je nestala. Pod se oštro iskosio i osetio sam da padam. Uhvatio sam se rukama za nešto meko, lupio sam bokom i glavom i pao s divana. Ležao sam na stazama, uronivši u jastuk, koji je pao sa mnom. U sobi je bilo veoma svetlo. Iza prozora je neko uporno kašljao.

„Pa dobro...“, rekao je dobro postavljeni muški glas. „U nekom carstvu, nekoj državi, živeo jednom jedan car, po imenu... ovaaaj... ma, na kraju krajeva, nije važno. Recimo, ovaaaj... Poluekt... Imao je tri sina carevića. Prvi... ovaaaj... Treći je bio budalica, a prvi beše?“

Pognuvši se, kao vojnik pod paljbom, prišunjavao sam se prozoru i provirio. Hrast je bio na svom mestu. Leđima okrenut ka njemu, duboko zamišljen, mačak Vasilije stajao je na zadnjim šapama.

U njegovoj čeljusti bio je zgužvani cvet lokvanja. Mačak je gledao ispred svojih nogu i otezao: „Ovaaaj...“ Zatim je protresao glavom, stavio prednje šape iza leđa i, lagano se pogrblivši, kao docent Dubino-Knjažicki na predavanju, laganim korakom počeo da se udaljava od hrasta.

„Dobro...“, procedio je mačak kroz zube. „Živelu nekada davno car i carica. Car i carica su imali jednog sina... Ovaaaj... Budalicu, razume se...“

Mačak je s nehajem ispljunuo cvet i, nakostrešivši se, protrljao čelo šapom.

„Očajan položaj“, rekao je. „Pa, ponešto pamtim! 'Ha-ha-ha!

Imaće čime da se osladi: konj – za ručak, beba – za večeru...’
Odakle to beše? A Ivanica, sami uviđate – budalica, odgovara:
’Ah, ti, pogano čudovište, ulovi belog labuda, pa jedi!’ Zatim,
razume se – usijana strela sve tri glave skine, Ivanica vadi tri srca
i odnosi ih, kreten, kući, majci... Kakav poklončić!“ Mačak se
podrugljivo zasmejao, a zatim je uzdahnuo. „Postoji i takva
bolest – skleroza“, saopštio je.

Ponovo je uzdahnuo, vratio se do hrasta i zapevao: „Kra-kra,
moja dečica! Kra-kra, golupčići! Ja... ovaaaj... suzom sam vas
odlemila... odnosno – othranila...“ Po treći put je uzdahnuo i neko
vreme je išao ćutke. Zastavši kraj hrasta, odjednom je
nemuzikalno uzviknuo: „Slatki zalogaj pojela nisam!“

U njegovim šapama iznenada su se stvorile masivne gusle –
nisam čak ni primetio gde ih je uzeo. Očajnički je udario šapom
po njima i, kaćeći se kandžama za strune, zaurlao još jače, kao da
se trudi da nadjača muziku:

Das im tanvald finster ist,
Das maht das holts,
Das... ovaaaj... mein shatz... ili katz?

Ućutao je i neko vreme je koračao, ćutke lupkajući po
strunama. Zatim je tiho, nesigurno zapevao:

Oj, pobravši u tom vrtu,
Ama kašću vam istinu svu:
Tamo svak

Kopa mak.

Vratio se do hrasta, naslonio gusle na njega i počeo se
zadnjom nogom iza uva.

„Rad, rad i rad“, rekao je. „Samo rad!“

Ponovo je stavio šape iza leđa i krenuo ulevo od hrasta, mrmljajući:

„Načuo sam, o veliki care, da je u slavnom gradu Bagdadu nekada živio jedan krojač, po imenu...“ Stao je četvoroonoške, protegao kičmu i zlokobno zagundao. „Ta imena su mi posebno odvratna! Abu... Ali... Neko ibn nečiji... No, no, dobro, recimo, Poluekt. Poluekt ibn... ovaaaj... Poluektovič... Svejedno se ne sećam šta je bilo s tim krojačem. Ma dodavola s njim, počecemo drugu...“

Ležao sam na stomaku na prozorskom ispustu i, sav obamro, posmatrao kako se nesrećni Vasilije šeta oko hrasta čas levo, čas desno, mrmlja, kašlje, cvili, mrmlja, od uznemirenosti stoji četvoroonoške – ukoliko, neopisivo se muči. Obim njegovih znanja bio je grandiozan. Nijednu bajku i nijednu pesmu nije znao više od polovine, ali zato su to bile ruske, ukrajinske, zapadnoslovenske, nemačke, engleske, čini mi se, čak i japanske, kineske i afričke bajke, legende, priče, balade, pesme, romanse, kratke pesmice i kratke lirske pesme. Skleroza je budila u njemu razjarenost, zbog koje je nekoliko puta skočio na stablo hrasta i pocepao njegovu koru kandžama, frktao i pljuvao; oči su mu pritom plamtele, kao đavolje, a pufnast rep, debeo, kao vučji, čas je pokazivao zenit, čas se grozničavo trzao, čas ga lupkao po bokovima. Jedina pesmica koju je otpevao do kraja bila je *Čizak-njorkica*, a jedina bajka koju je povezano ispričao bila je *Kuća koju je Džek sagradio* u Maršakovom prevodu, a i to s nekim skraćenjima teksta. Postepeno – očito, od umora – njegov govor je sve očiglednije poprimao mačji akcenat. „A u polju, polju“, pevao je, „sam plužić hodi, a... ovaaaj... a... mrnjau-au, a za tim plužićem sam... mjaui-au-au, sam Gospod hodi... Ili brodi?“ Na kraju krajeva, sav iznemogao, seo je na rep i neko vreme je sedeo tako, oborene glave. Zatim je tiho, tugaljivo mjauknuo, stavio gusle ispod miške i na tri noge polako othramao po rosnoj travi.

Sišao sam s prozorskog ispusta i ispustio sam knjigu. Jasno

se sećam da je poslednji put to bilo *Stvaralaštvo duševno obolelih*. Bio sam uveren da je na pod pala baš ta knjiga. Međutim, podigao sam i stavio na prozorski ispust *Razrešenje zločina* A. Svensona i O. Vendela. Apatično sam je otvorio, nasumice pročitao nekoliko pasusa i odmah mi se učinilo da na hrastu visi utopljenik. Bojažljivo sam podigao pogled. S donje grane hrasta visio je mokar, srebrnastozelen ajkulin rep. Rep se jako klatio pod udarima jutarnjeg povetarca.

Odskočio sam i lupio potiljkom o nešto tvrdo. Telefon je gromko zazvonio. Osvrnuo sam se oko sebe. Ležao sam poprečno na divanu, ćebe je skliznulo s mene na pod, dok se kroz prozor i krošnju hrasta probijalo jutarnje sunce.

TREĆA GLAVA

Palo mi je napamet da običan intervju s đavolom ili čarobnjakom može sa uspehom da zameni iskusno korišćenje položaja nauke.

H. Dž. Vels

Telefon je zvonio. Protrljao sam oči, pogledao kroz prozor (hrast je bio na svom mestu), pogledao u čiviluk (i on je bio na svom mestu). Telefon je zvonio. Iza zida, u staričinoj sobi je bilo tiho. Tad sam skočio na pod, otvorio vrata (reza je stajala na svom mestu) i izašao u hodnik. Telefon je i dalje zvonio. Stajao je na policiци iznad velikog burenceta – veoma savremen aparat od bele plastike. Takve sam viđao samo u bioskopu i u kabinetu našeg direktora. Podigao sam slušalicu.

„Halo...“

„Ko je to?“, upitao je prodoran ženski glas.

„A ko vam treba?“

„Je l' to Iznakurnož?“

„Šta?“

„Kažem: je l' to izba na kokošnjim nogama ili nije? S kim pričam?“

„Da“, odgovorio sam. „Ovo je izba. Koga tražite?“

„Dodavola“, rekao je ženski glas. „Primite telefonski fonogram.“

„Hajdete.“

„Zapišite.“

„Samo čas“, rekao sam. „Da uzmem olovku i papir.“

„Dođavola“, rekao je ženski glas.

Doneo sam svesku i tehničku olovku.

„Slušam vas.“

„Telefonogram broj dvesta šest“, rekao je ženski glas.
„Građanki Gorinič Naini Kijevnoj...“

„Nemojte tako brzo... Kijevnoj... Dalje?“

„Navedenoj se... predlaže... da dođe danas... dvadeset sedmog jula... tekuće godine... u ponoć... na godišnji republički slet... Jeste li zapisali?“

„Zapisao sam.“

„Prvi susret... održava se... na Golgoti. Odeća bi trebalo da bude svečana. Korišćenje mehaničkog transporta... na svoj račun. Potpis... načelnik kancelarije... H... M... Vij.“

„Ko?“

„Vij! H. M. Vij.“

„Ne razumem.“

„Vij! Hron Monadovič! Šta, vi ne znate ko je načelnik kancelarije?“

„Ne znam“, rekao sam. „Da li možete da mi sričete?“

„Đavolja posla! Dobro, slovo po slovo: vervolf, inkubus, jednorog... Jeste li zapisali?“

„Rekao bih da jesam“, odgovorio sam. „Ispada – Vij.“

„Ko?“

„Vij!“

„Šta je vama, je l' imate polipe u grlu? Ne razumem vas!“

„Vladimir! Ivan! Jovan!“

„Dobro. Ponovite telefonski fonogram.“ Ponovio sam.

„Tako je. Poslala ga je Onučkina. Ko ga je primio?“

„Privalov.“

„Doviđenja, Privalove! Jesi li odavno u službi?“

„Kučići služe“, ljutito sam rekao. „Ja radim.“

„Dobro de, radi onda. Videćemo se na sletu.“

Prekinula se veza. Spustio sam slušalicu i vratio se u sobu. Jutro je bilo prohladno, na brzinu sam uradio jutarnju gimnastiku i obukao se. To što se dešavalo delovalo mi je krajnje interesantno. Telefonski fonogram se na neobičan način u mojoj svesti asociirao s noćnim događajima, mada nisam imao predstavu na koji konkretno način. Uostalom, nekakve ideje su mi padale na pamet i moja mašta je bila pobuđena.

Ništa od toga čemu sam tu, igrom slučaja, bio svedok nije mi bilo sasvim nepoznato. O sličnim slučajevima sam negde čitao i sad sam se setio da mi je ponašanje ljudi koji su dospeli u analogne okolnosti uvek delovalo neuobičajeno, iritantno loše. Umesto da dokraja iskoriste privlačne perspektive, koje su im se ukazale srećnim slučajem, oni su se plašili, gubili, žurili da se vrate u svakodnevicu. Nekakav junak je čak preklinjao čitaoce da se drže podalje od zavese koja deli naš svet od nepoznatog, plašeći nas duhovnim i fizičkim povredama. Još nisam znao kako se će stvari dalje odvijati, ali već sam bio spreman da se sa entuzijazmom upustim u njih.

Tumarajući po sobi u potrazi za krčagom ili kriglom, udubio sam se u razmišljanje. Pomislio sam da ti plašljivi ljudi liče na neke naučnike eksperimentatore, veoma istrajne, veoma vredne, ali sasvim lišene mašte i, zbog toga, krajnje oprezne. Kad dobiju rezultat koji nije nimalo trivijalan, oni ga izbegavaju, brzo ga objašnjavaju nečistotom eksperimenta i faktički napuštaju novo jer su se previše saživali sa starim, udobno umetnutim u predele vladajuće teorije... Već sam osmišljavao neke eksperimente s čarobnom knjigom (koja je maločas bila na prozorskom ispustu, a sad je bila Oldridžovo *Poslednje bekstvo*), s ogledalom koje govori i s cikanjem. Imao sam nekoliko pitanja za mačka Vasilija, a i sirena, koja je živela na hrastu, zanimala me je u određenom smislu, mada mi se povremeno činilo da mi se ona ipak pojavila u snovima.

Nemam ništa protiv sirena, ali ne mogu ni da zamislim kako uspevaju da se popnu na drveće... mada, s druge strane, krljušt?

Kutlačicu sam našao na burencetu ispod telefona, ali vode u burencetu nije bilo. Krenuo sam ka bunaru. Sunce je bilo prilično visoko. Negde su brujali automobili, začuo se milicijski zvižduk, po nebu je, uz jako brujanje, proleteo avion. Prišao sam bunaru i, sa zadovoljstvom otkrivši zgnječenu limenu kofu na lancu, počeo sam da razmotavam lanac. Kofa, lupkajući o zid, spuštala se u crnu dubinu. Začulo se pljuštanje vode i lanac se zategao. Dok sam namotavao lanac, posmatrao sam svoj *moskvič*. Kola su delovala umorno, prašnjavo, vetrobran je bio zamrljan mušicama koje su se smrskale o njega. Moraće da se dolije voda u hladnjak, pomislio sam. Inače...

Činilo mi se da je kofa veoma teška. Kad sam je stavio na drvenu nadstrešnicu bunara, iz vode je izronila ogromna štukina glava, zelena i nekako sva zarasla u mahovinu. Poskočio sam.

„Opet ćeš me odvući na pijacu!“, jako naglašavajući slovo o, rekla je štuka. Zgranut, ćutao sam. „Ama ostavi me na miru, nezasita! Dokle više? Malo se smirim, krenem da se odmorim i malo odremam kad – gušim se! Nisam ja više mlada, starija sam od tebe... ni škrge mi nisu kako treba...“

Bilo je veoma čudno posmatrati je kako priča. Baš kao štuka u lutkarskom pozorištu, u celini je otvarala i zatvarala zubatu čeljust uz neprijatno nepoklapanje s izgovorenim zvukovima. Poslednju frazu je izrekla grozničavo stisnuvši čeljust.

„I vazduh mi škodi“, nastavila je. „Lipsaću, i šta ćeš onda da radiš? Sve zbog njenog tvrdičluka, babuskera i pride lujka... Sve čuva, a za šta čuva – ni sama ne zna... Tokom poslednjih reformi, koliko ih je spalila, ha? Nego kako! A katarinovke? Sanduke je lepila! Pa novčanicama, novčanicama! Ma peć je ložila novčanicama...“

„Vidite...“, rekao sam, pomalo došavši sebi.

„Hej, ko je to?“, uplašila se štuka.

„Ja... ovde sam slučajno... Nameravao sam malo da se okupam.“

„Da se okupaš! Pomislila sam da je opet – starica. Ne vidim ja: stara sam. Ma i koeficijent prelamanja u vazduhu, kažu, sasvim je drugačiji. Kupila sam i vazdušne naočare, ali negde sam ih zaturila... A ko si mi pa ti?“

„Turista“, kratko sam rekao.

„Ah, turista... Pomislila sam – opet je ona babuskera. Pa šta ona meni radi! Uhvati me, odvuče me na pijacu i tamo prodaje, navodno za riblju čorbu. Pa šta meni preostaje? Naravno, kažeš kupcu: tako je i tako, vrati me malo j deci – mada odakle meni mala deca – nisu više deca, već dede. Ako me pustiš, ispuniću ti želju, samo reci 'po želji štuke, po mojoj želji'. I puste me. Jedni zbog straha, drugi zbog dobrote, a pojedini i zbog pohlepe... Čim malo plivaš u reci, plivaš – hladno je, reumatizam, vratiš se u bunar, a starica s kofom je opet tu i nigde drugde...“ Štuka se sakrila u vodi, bućnula i opet je izvirila. „Pa koju želju želiš da ti ispunim, vojniče? Samo nešto prostije, inače traže nekakve televizore, tranzistore... Jedan je sasvim odlepio: 'Ispuni mi, kaže, godišnji plan na pilani.' Nisam ja u tim godinama da – sečem drva...“

„Aha“, rekao sam. „Znači, televizor ipak možete da nabavite?“

„Ne mogu“, iskreno je priznala štuka. „Ne mogu televizor. I onaj... kombajn s gramofonom ne mogu. Ne verujem u njih. Smisli nešto prostije. Čizme, recimo, od sedam milja, ili kapu nevidimku... A?“

Nada, koja se u meni pojavila da danas izbegnem podmazivanje *moskviča*, istog trena se ugasila.

„Ama ne brinite“, rekao sam. „Uostalom, meni ništa i ne treba. Odmah ću vas pustiti.“

„Dobro“, mirno je rekla štuka. „Volim takve ljude. Eto, maločas isto... Kupio me na pijaci nekakav tip, obećala sam mu

carsku ćerku. Plivam po reci, stidim se, naravno, ne znam gde da gledam. Pa sam, tako slepa, i uletela u mrežu. Izvukli su me. Mislim se, opet ću morati da lažem. A šta on uradi? Hvata me preko zuba, tako da ne mogu usta da otvorim. Pa, mislim se, evo ga, kraj, skuvaće me. Ali jok. Uštinuo mi je nečim peraje i bacio me nazad u reku. Reci!“ Štuka je izvirila iz kofe i isturila peraje, uštinuto u osnovi metalnom štipaljkom. Na štipaljci sam pročitao: „Ovaj primerak je pušten u reku Solove 1854. godine. Doneti ga u E. I. V. Akademiju nauka, SPB“. „Starici nemoj ništa da kažeš“, upozorila ga je štuka. „Otkinuće mi ga zajedno s perajem. Pohlepna je, škrt.“

„Šta bih mogao da tražim od nje?“, grozničavo sam pomislio.

„Kako vi izvodite svoja čuda?“

„Kakva sad pa čuda?“

„Pa... ispunjenje želja...“

„Ah, to? Kako to radim... Obučena sam odmalena, eto kako. Otkud znam kako to radim... Zlatna ribica je, eto, još bolje radila, pa je ipak umrla. Ne možeš da pobegneš od sudbine.“

Učinilo mi se da je štuka uzdahnula.

„Od starosti?“, pitao sam.

„Ma kakva starost! Bila je mlada, jaka... Ubacili su u nju, vojniče, dubinsku bombu. I bacili su je u vodu stomakom nagore, i nekakav podvodni brod se zadesio pored nje, i on je potonuo. Ona bi se i izvukla, ali nisu je ništa pitali, videli su je i odmah ubacili bombu... Eto šta se sve dešava.“ Ućutala se. „Pa 'oćeš li me pustiti ili šta? Malo mi je zagušljivo, sprema se oluja...“

„Naravno, naravno“, odgovorio sam, trgavši se. „Kako da vas – bacim ili u kofu?“

„Bacaj, vojniče, bacaj.“

Oprezno sam gurnuo ruke u kofu i izvukao štuku – imala je bar osam kilograma. Štuka je mrmljala: „Pa, ako ti zatreba neki čudesni stolnjak s jelima ili, recimo, leteći ćilim, ja ću biti ovde... Zahvaljujem...“

„Doviđenja“, rekao sam i raširio ruke. Začulo se glasno pljuštanje vode.

Neko vreme sam stajao, zagledajući svoje dlanove umazane zelenom mahovinom. Imao sam neki neobičan osećaj. Povremeno, kao udar vetra, naletala mi je svest da sedim u sobi na divanu, ali čim bih protresao glavom, opet bih se obreo kraj bunara. Zatim je to prošlo. Umio sam se odličnom ledenom vodom, nalio sam hladnjak i obrijao sam se. Starica još nije davala glasa od sebe. Prijelo mi se i trebalo je otići do grada u poštu, gde su me, možda, već čekali momci. Zaključao sam automobil i izašao kroz kapiju.

Ležerno sam šetao Ulicom Lukomorje, gurnuvši ruke u džepove sive nemačke jakne i gledajući sebi pred noge. U zadnjem džepu mojih omiljenih farmerki, prošaranih rajsferšlusima, zveckali su staričini novčići. Razmišljao sam. Tanke opštinske brošure *Znanje* navele su me na pomisao da životinje nisu kadre da govore. Bajke su me od detinjstva uveravale u suprotno. Naravno, bio sam saglasan s brošurama, jer nikad u životu nisam video životinje koje govore. Čak ni papagaje. Znao sam jednog papagaja koji je umeo da riče kao tigar, ali nije umeo da priča kao čovek. I, evo, sad – štuka, mačak Vasilije, pa čak i ogledalo. Doduše, mrtvi predmeti često razgovaraju. Između ostalog, taj uvid nikad ne bi pao na pamet, recimo, mom pradedi. S njegove tačke gledišta, mačak koji govori nije – ništa manje fantastična stvar od uglačane drvene kutije, koja hropće, huče, muzicira i govori na različitim jezicima. S mačkom je sve manje-više jasno. Ali kako razgovara štuka? Štuka nema pluća. To je tačno. Doduše, morala bi da ima mehur za plutanje, čija funkcija, koliko mi je poznato, ni ihtiolozima nije definitivno jasna. Moj poznanik ihtiolog Ženjka Skoromahov čak smatra da je ta funkcija potpuno nejasna i, kad se trudim da iznesem argumente pomoću dokaza iz opštinskih brošura *Znanje*, Ženjka urla i psuje. Sasvim izgubi svojstven mu dar ljudskog govora... Imam utisak da o mogućnostima životinja zasad znamo veoma malo. Tek nedavno se ispostavilo da ribe i

morske životinje razmenjuju signale pod vodom. Naučnici pišu veoma zanimljive stvari o delfinima. Ili, recimo, majmun Rafail. To sam lično video. Doduše, on ne ume da priča, ali zato su mu stvorili refleksi: zeleno svetlo – banana, crveno svetlo – elektrošok. I sve je bilo dobro dok mu nisu istovremeno uključili crveno i zeleno svetlo. Tad se Rafail ponašao isto kao i Ženjka, na primer. Strašno se uvredio. Skočio je na prozorče iza kog je sedeo eksperimentator i, cičeći i urlajući, počeo je da pljuje u taj prozorčić.

Inače, znam jednu anegdotu – kad jedan šimpanza kaže drugom: „Znaš li šta je to uslovni refleks? To je kad zazvoni zvonice i sve te kvazišimpanze u belim mantilima potrče ka nama s bananama i bombonama.“ Naravno, ništa od toga nije toliko jednostavno. Terminologija nije razrađena. Kad se u takvim uslovima trudiš da rešavaš pitanja vezana za psihi i potencijalne mogućnosti životinja, osećaš se veoma slabo. Međutim, s druge strane, kad ti daju, recimo, isti sistem integralnih jednačina tipa zvezdane statistike s nepoznatim funkcijama pod integralom, ni tad se ne osećaš nimalo bolje. Zato je glavna stvar – razmišljati. Kao Paskal: „Trudimo se, dakle, da pravilno mislimo: u tome leži načelo morala.“⁶

Izašao sam na Prospekt mira i zaustavio se, privučen neobičnim prizorom. Po trotoaru je išao čovek koji je nosio dečje zastavice u rukama. Za njim, desetak koraka iza njega, s teškom tutnjavom tiho je mileo veliki beli MAZ s gigantskom zadimljenom prikolicom u obliku srebrnaste cisterne. Na cisterni je pisalo „visokozapaljivo“, a s njene desne i leve strane takođe su se sporo kretali crveni vatrogasni „kamioni GAZ“, naoružani vatrogasnim spravama. S vremena na vreme, u jednoličnu buku motora umešao bi se nekakav nov zvuk, koji je neprijatno ledio srce, i tad bi se iz vratašaca cisterne oteli žuti plameni jezici. Lica vatrogasaca pod natučenim kacigama bila su muževna i surova. Oko grupe crnih oblaka bila su dečica. Prodorno su vikala:

⁶ Blez Paskal, *Misli*, Ethos, Beograd, 2006, str. 153. (Prim, prev.)

„Tililili-tililili, a zmaja su dovezli!“ Odrasli prolaznici su se bojažljivo pribijali uz ograde. Na njihovim licima videla se očigledna želja da sačuvaju odeću od mogućih oštećenja.

„Odvezli su rođenog“, rekao je nad mojim uvom poznati škriputavi bas.

Okrenuo sam se. Iza mene je stajala, sneveselivši se, Naina Kijevna, s korpom punom sivih pakovanja šećera.

„Odvezli su ga“, ponovila je ona. „Svakog petka ga odvoze...“

„Kuda?“, pitao sam.

„Na poligon, bratac. Sve vreme eksperimentišu... Nemaju pametnija posla.“

„A koga su odvezli, Naina Kijevna?“

„Kako to misliš – koga? Zar sam ne vidiš, šta li?“

Okrenula se i pošla je dalje, ali ja sam je sustigao.

„Naina Kijevna, poslali su vam telefonski fonogram.“

„Ko je to poslao?“

„Ha-Em Vij.“

„A u vezi sa čim?“

„Imate danas nekakav slet“, rekao sam, piljeći u nju. „Na Golgoti. Odeća bi trebalo da bude – svečana.“

Starica se vidljivo obradovala.

„Zaista?“, rekla je ona. „Pa to je sjajno! A gde je telefonski fonogram?“

„U hodniku, na telefonu.“

„A da li su tamo spomenuli nešto na temu članarina?“, pitala je, snizivši glas.

„U kom smislu?“

„Pa da bi, tobože, trebalo namiriti dugovanja od hiljadu sedamsto...“ Ućutala je.

„Ne“, odgovorio sam. „Ništa slično nisu spominjali.“

„Onda dobro. A kakva je situacija s transportom? Hoće li poslati automobil ili kako?“

„Dopustite mi da vam ponesem korpu“, predložio sam.

Starica je ustuknula.

„Šta će ti to?“, upitala je sumnjičavo. „Ostavi se ti toga – ne volim to... Korpu bi on! Mlad si, da, očito od starmalih...“

Ne volim starice, pomislio sam.

„Pa kakva je situacija s transportom?“, ponovila je.

„Na svoj račun“, rekao sam pakosno.

„Ah, cicije!“, prostenjala je starica. „Metlu su mi odneli u muzej, avan ne remontiraju, za članarinu traže celih pet rubalja, a na Golgotu na svoj račun! Taj račun nije mali, bratac, jer sad taksi čeka...“

Mrmljajući i kašljucajući, okrenula se od mene i krenula dalje. Protrljao sam ruke i krenuo svojim putem. Moje pretpostavke bile su tačne. Čvor neočekivanih događaja sve se jače zatezao. Stid me je da priznam, ali činilo mi se da su trenutni događaji zanimljiviji čak i od modeliranja reflektornog luka.

Na Prospektu mira već je bilo pusto. Kraj raskrsnice igrala se gomila dečice – čini mi se da su se igrali žmurke. Kad su me videla, prekinula su igru i počela da mi se približavaju. Predosećajući nešto loše, na brzinu sam prošao kraj njih i krenuo ka centru. Iza mojih leđa začuo se prigušen uzbuđen glas: „Kicošu!“ Ubrzao sam korak. „Kicošu!“, zavapilo je odjednom nekoliko glasova. Maltene sam potrčao. Dečica su vrištala iza mene: „Ki-cošu! Tankonogi! Papina 'Pobedo'!“ Prolaznici su me saosećajno posmatrali. U takvim situacijama najbolje je nekud klisnuti. Uleteo sam u najbližu prodavnicu, za koju se ispostavilo da je gastronomija.

Prolazio sam između gondola, uverio sam se da imaju šećer, da izbor kobasica i bombona nije bogat, ali zato je izbor takozvanih ribljih preradevina prevazišao sva moja očekivanja. Imali su sjajnog atlantskog i običnog lososa! Popio sam čašu

gazirane vode i provirio na ulicu. Dečice nije bilo. Zatim sam izašao iz prodavnice i krenuo dalje. Uskoro su prodavnice i izbe-reduti od brvana ostale iza mene, a pojavile su se savremene dvospratne zgrade sa otvorenim javnim baštama. U javnim baštama komešala su se mala deca, starije žene su plele nešto toplo, a stariji muškarci su strastveno igrali domine.

U centru grada nalazio se širok trg, okružen dvospratnim i trospratnim zgradama. Trg je bio asfaltiran, po sredini se zeleneo vrt. Iznad zelenila uzdizao se veliki crveni štit s natpisom „Počasna ploča“ i nekoliko manjih štitova sa šemama i dijagramima. Poštu sam ugledao na istom mestu, na trgu. Dogovorio sam se s momcima da, ko god prvi stigne u grad, ostavi za slučaj nužde cedulju sa svojim koordinatama u pošti. Cedulje nije bilo, pa sam ostavio pismo, u kom sam napisao svoju adresu i objasnio kako se dolazi do izbe na kokošnjim nožicama. Zatim sam odlučio da doručkujem.

Kad sam obišao trg, video sam: bioskop, u kom se davala *Kozara*; knjižaru koja je bila zatvorena zbog popisa; gradski sovjet, pred kojim je stajalo nekoliko definitivno prašnjavih *gazika*; hotel *Studeno more*, kao i obično, bez slobodnih soba; dva kioska s gaziranom vodom i sladoledom; prodavnicu (prodavnicu robe za široku potrošnju) br. 2 i prodavnicu (robe za domaćinstvo) br. 18; bife br. 11, koji se otvarao u dvanaest sati, i bife br. 3, zatvoren bez objašnjenja. Zatim sam ugledao gradsku stanicu milicije, kraj čijih sam otvorenih vrata popričao s veoma mladim milicionarom sa činom narednika, koji mi je objasnio gde se nalazi benzinska pumpa i kakav je put do Ležnjeva. „A gde je vaš automobil?“, raspitivao se milicionar, osmatrajući trg. „Kod poznanika“, odgovorio sam. „Ah, kod poznanika“, rekao je milicionar značajno. Rekao bih da me je zapamtio. Pokorno sam zahvalio naklonom.

Pored trospratne gromade *Solribsnabprompotrebsojuza FCU* konačno sam pronašao mali uredan bife br. 16/27. U bifeu je bilo dobro. Nije bilo mnogo ljudi – zaista smo pili čaj i pričali o profanim stvarima: da se pod Korobecom konačno srušio mostić

i da sad mora da se pregazi reka da bi se prešlo na drugu stranu; da je prošlo već nedelju dana otkako su stanicu GAI sklonili s petnaestog kilometra; da je „iskra – zver, slona će ubiti, a ništa ne razume“... Mirisalo je na benzin i prženu ribu. Ljudi koji nisu bili zauzeti razgovorima piljili su u moje farmerke i radovao sam se što je na guzici našla svoje mesto profesionalna mrlja – prekjuče sam igrom slučaja seo na špric s motornim uljem.

Uzeo sam pun tanjir pržene ribe, tri čaše čaja i tri parčeta hleba s puterom i jesetrom, platio sam gomilom starićinih novčića („Da nisi prosjačio možda...“, promrmljala je prodavačica u bifeu), smestio sam se u zabačenom čošku i bacio se na hranu, sa zadovoljstvom posmatrajući ljude promuklog glasa koji su naokolo duvanili. Bilo je prijatno videti kako su preplanuli, nezavisni, žilavi, sve su videli, kako s apetitom jedu, s apetitom puše, s apetitom govore. Do poslednje kapi su koristili predah pred dugim časovima truckanja na dosadnom putu, usijanom sparinom kupea, prašine i sunca. Da nisam programer, obavezno bih bio šofer i ne bih vozio bedni kombi, pa čak ni autobus, već neko kamionsko čudovište, u čiju bi se u kabinu ulazilo preko stepenica, a točak bi se menjao pomoću omanjeg krana.

Za susednim stolom sedela su dva mladića koja nisu ličila na šofere i zato u početku nisam obratio pažnju na njih. Kao, uostalom, ni oni na mene. Međutim, kad sam ispijao drugu čašu čaja, do mene je doletela reč „divan“. Zatim je neko od njih rekao: onda je nejasno zašto on uopšte postoji, taj Iznakurnož...”, i počeo sam da ih prisluškujem. Nažalost, pričali su tiho, a bio sam im okrenut leđima, pa sam loše čuo. Ali glasovi su mi delovali poznato: „... nikakve teze... samo divan...“, „... onom s bujnom kosom?“, „... divan... šesnaesti stepen...“, „... pri transgresiji samo četrnaest poredaka...“, „... lakše je remodelirati predajnik...“, „... malo li se ko kikoće!“, „... pokloniću britvu...“, „... ne možemo bez divana...“. Tad je jednog od njih zagrebalo grlo, i to na tako poznat način da sam se odmah setio današnje noći i osvrnuo se. Međutim, oni su već krenuli ka izlazu – dva

krupna momka s jakim ramenima i sportskim potiljcima. Još neko vreme sam ih posmatrao kroz prozor. Prešli su preko trga, zaobišli vrt i sakrili se iza dijagrama. Dopio sam čaj, dojeo sendviče i takođe izašao. Ko bi rekô, divan ih brine, pomislio sam. Sirena ih ne brine. Mačak koji govori ne interesuje ih. A bez divana, vidite, oni ne mogu... Pokušao sam da se setim kakav je beše bio divan, ali ničeg naročitog nisam mogao da se setim. Divan kao divan. Dobar divan. Udoban. Jedino što se na njemu sneva neobična stvarnost.

Sad bi bilo dobro vratiti se kući i pozabaviti se detaljnije svim tim poslom s divanom. Poeksperimentisati sa čarobnom knjigom, otvoreno popričati s mačkom Vasilijem i videti ima li u izbi na kokošjim nožicama još nešto zanimljivo. Međutim, kod kuće me je čekao moj *moskvič* i neophodnost da radim kako SO, kao i TO. Sa SO sam još i mogao da se pomirim, to je, sve u svemu, svakodnevno održavanje, svakakvo tamo istresanje tepiha i pranje karoserije mlazom vode pod pritiskom, pranje koje se, uostalom, u nuždi može zameniti polivanjem vodom iz baštenske kante ili kofe. Ali TO... Čestitom čoveku je po vrelom danu strašno i da pomisli na TO, jer TO nije ništa drugo do tehničko održavanje, a tehničko održavanje se sastoji u ležanju pod automobilom sa špricom punim ulja u rukama i postepenim prenošenjem sadržaja šprica kako u plastične posude s poklopcem, tako i na svoju fizionomiju. Ispod automobila je vruće i zagušljivo, a njegovo dno prekriveno je debelim slojem skorele prašine... Ukratko, mnogo mi se išlo kući.

ČETVRTA GLAVA

*Ko se usuđuje da nam se ruga takvom bezbožnom porugom? Ščepajte ga i skinite mu masku – da znamo koga treba o sunčevu rođaju da obesimo na bedemu!*⁷

E. A. Po

Kupio sam prekjučerašnju *Pravdu*, popio malo gazirane vode i seo na klupicu u vrtu, u senci *Počasne ploče*. Bilo je jedanaest časova. Pažljivo sam razgledao novine. Na to mi je otišlo sedam minuta. Zatim sam pročitao članak o hidroponiji, feljton o lopovima iz Kanska i dugačko pismo radnika hemijske fabrike redakciji. To mi je oduzelo ukupno dvadeset dva minuta. Da odem možda u bioskop, pomislio sam. Međutim, *Kozaru* sam već odgledao – jednom u bioskopu i jednom na televiziji. Tad sam odlučio da popijem vode, sklopim novine i ustanem. Od sve staričine sitnine u džepu ostao mi je samo jedan petoparac.

Popiću nešto, odlučio sam. Popio sam malo vode sa sirupom, dobio sam paricu kusura i kupio u susednom kiosku kutiju šibica. Svakako više nisam imao šta da radim u centru grada. Krenuo sam tamo, dokle mi pogled dopire – u usku ulicu između prodavnice br. 2 i kafe-restorana br. 11.

Prolaznika na ulici skoro da nije ni bilo. Prestigao me je veliki prašnjavi kamion s tutnjavom prikolicom. Šofer je, izbacivši lakat i glavu kroz prozor, umorno gledao u kaldrmu. Ulica je, spuštajući se, oštro skretala udesno. Kraj skretanja, pored trotoara, iz zemlje je virila starinska topovska cev od livenog gvožđa, čiji je otvor bio nabijen zemljom i opušcima.

⁷ *Najlepše priče Edgara Poa*, BIGZ, Beograd, 1994, str. 44. (Prim, prev.)

Ubrzo se ulica završila kosinom prema reci. Sedeo sam neko vreme na ivici kosine i uživao u pejzažu, a zatim sam prešao na drugu stranu i krenuo nazad.

„Interesantno, kud li je nestao onaj kamion?“, odjednom sam pomislio. Spuštanja s kosine nije bilo. Počeo sam da se osvrćem, tražeći vrata sa strane ulice, i tu sam otkrio malu ali veoma neobičnu kuću, stisnutu između dva sumorna ciglena stovarišta. Prozori nižeg sprata bili su zabrađeni gvozdanim šipkama i do polovine umazani krečom. Na toj kući nije bilo vrata. Odmah sam to primetio jer je natpis, koji obično stave pored vrata ili pored ulaza, visio na sredini između dva prozora. Na natpisu je pisalo: „AN SSSR NIČAVO“. Odmakao sam se do sredine ulice: da, dva sprata po deset prozora i nijedna vrata. A s desne i leve strane, tik uz zgradu, kaldrma. NIČAVO, pomislio sam. Naučnoistraživački institut... Čavo? U smislu – čega? Čisto Automatiziranog Vojnog Oružja? Crnih Asocijacija Vojske Okeanije? Izba na kokošjim nogama je – muzej istog tog NIČAVO, pomislio sam. Moji slučajni prolaznici su, verovatno, takođe odatle. I oni u čajdžinici... S krova zgrade uzletelo je jato vrana i krešteći počelo da kruži nad ulicom. Okrenuo sam se i krenuo nazad, na trg.

Svi smo mi naivni materijalisti, pomislio sam. I svi smo racionalisti. Želimo da sve bude istog trena racionalno objašnjeno, odnosno svedeno na šačicu već poznatih činjenica. I niko od nas ne daje pet para za dijalektiku. Nikome ne pada na pamet da između poznatih činjenica i nekakve nove pojave može da se nalazi more nepoznatog. Tada mi proglašavamo novu pojavu natprirodnom i, posledično, nemogućom. Eto, na primer, kako bi majstor Monteskje dočekao saopštenje o oživljavanju mrtvaca četrdeset pet minuta nakon registrovanog prestanka rada srca? Verovatno s bajonetom. Proglasio bi to opskurantizmom i popovskim poslom. Ukoliko ne bi, naprosto, izbegao takvo saopštenje. Ako bi se to desilo pred njegovim očima, onda bi se obreo u izuzetno teškom položaju. Kao ja sad, mada sam se navikao. Međutim, on bi morao ili da smatra to uskrснуće

podvalom, ili da se odrekne sopstvenih osećaja, pa čak i da se odrekne materijalizma. Najverovatnije bi smatrao uskrснуće podvalom. Međutim, do kraja života bi sećanje na taj vešti trik razdraživalo njegove misli, slično trunki u oku... No mi smo deca druge epohe. Svašta smo videli: i živu glavu kućeta, prišivenu uz kičmu drugog živog kućeta, i veštački bubreg veličine ormara, i mrtvu gvozdenu ruku, kojom upravljaju živi nervi, i ljude, koji mogu nehajno primetiti: „To je već bilo nakon što sam preminuo prvi put...“ Da, u naše vreme Monteskje ne bi imao mnogo šanse da ostane materijalista. A mi, eto, ostajemo, i nikom ništa! Doduše, ponekad bude teško – kad slučajni vetar odjednom donese do nas preko okeana nepoznatog čudne listiće s beskrajnih kontinenata nepoznatog. Posebno često se to događa kad ne nalaziš to što tražiš. Uskoro će se u zoološkim muzejima pojaviti fascinantne životinje, prve životinje s Marsa ili Venere. Da, naravno, piljićemo u njih i lupkati se po kukovima, jer odavno čekamo te životinje, odlično smo pripremljeni za njihovu pojavu. Još više bismo bili poraženi i razočarani ako tih životinja ne bi bilo, ili bi one ličile na naše mačke i kućice. Kao pravilo, nauka, u koju verujemo (često i slepo), unapred i nadugo nas priprema za buduća čudesa i psihološki šok doživljavamo tek tad, kad se susretnemo s nepredviđenim – nekakvom rupom u četvrtoj dimenziji, ili biološkom radio-vezom, ili živom planetom... Ili, recimo, izbom na kokošnjim nogama... A u pravu je bio nosonja Roman: ovde kod njih je veoma, krajnje interesantno...

Izašao sam na trg i zastao sam pred kioskom s gaziranom vodom. Zapamtio sam da nisam imao sitnine i znao sam da ću morati da rasitnim novčanicu. Već sam pripremao molidbeni osmeh jer prodavačice gazirane vode ne vole da rasitnjuju papirne novčanice, kad sam odjednom otkrio petoparac u džepu farmerki. Začudio sam se i obradovao, ali više sam se obradovao. Popio sam gaziranu vodu sa sirupom, dobio mokru paricu kusura i popričao s prodavačicom o vremenskim prilikama. Zatim sam odlučno krenuo kući da bih što pre završio sa SO i TO i počeo da se bavim racionalno-dijalektičkim objašnjenjima. Paricu sam

gurnuo u džep i zastao, otkrivši da je u tom džepu još jedan petoparac. Izvadio sam ga i osmotrio. Petoparac je bio malo vlažan, na njemu je pisalo „5 para 1961“, s tim što je broj 6 bio oštećen plitkom ogrebotinom. Možda čak tad ne bih ni obratio pažnju na taj mali događaj da nije bilo tog trenutačnog osećaja, koji mi je već bio poznat – kao da istovremeno stojim na Prospektu mira i sedim na divanu, tupo posmatrajući čiviluk. Kao i ranije, čim sam odmahnuo glavom, osećanje je nestalo.

Neko vreme sam još malo polako hodao, rasejano bacajući i hvatajući petoparac (sve vreme mi je padalo na dlan „pismo“), i pokušavajući da se usredsredim. Zatim sam ugledao gastronomsku radnju, u kojoj sam se jutros spasao od dečurlije, i ušao sam u nju. Držeći petoparac prstima, krenuo sam pravo ka gondoli gde su se prodavali sokovi i voda. Bez ikakvog zadovoljstva, popio sam čašu vode bez sirupa. Zatim, stisnuvši kursor u pesnici, otišao sam malo dalje u stranu i proverio svoj džep.

To je bio baš onaj slučaj kad ne dolazi do psihološkog šoka. Pre bih se začudio da petoparca nije bilo u džepu. Međutim, bio je tamo – vlažan, iz 1961. godine, s ogrebotinom na broju 6. Podgurnuli su me i pitali da možda ne spavam. Ispostavilo se da sam stajao u redu za kasu. Rekao sam da ne spavam i izdao sam ček za tri kutije šibica. Stavši u u red za šibice, otkrio sam da mi se petoparac nalazi u džepu. Bio sam savršeno smiren. Kad sam dobio tri kutije, izašao sam iz prodavnice, vratio sam se na trg i počeo da eksperimentišem.

Eksperiment je trajao oko pola sata. Za to vreme sam deset puta obišao ukrug trg, koji je bio pun vode, kutija šibica i novina, ponovo sam se upoznao sa svim prodavcima i prodavačicama i došao do niza interesantnih zaključaka. Petoparac se vraća ukoliko njime platim nešto. Ako ga naprosto bacim, ispustim, izgubim, ostaje tamo gde je pao. Petoparac se vraća u džep istog trenutka kad kursor iz ruku prodavca pređe u ruke kupca. Ako se, pritom, drži ruka u jednom džepu, petoparac se pojavljuje u drugom. Nikad se ne pojavljuje u džepu, koji je zatvoren

„rajsferšlusom“. Ako držim ruke u oba džepa i uzimam kusur laktom, onda se petoparac može pojaviti bilo gde na telu (u mom slučaju, pojavio se u cipeli). Nestanak petoparca iz tanjira s bakrenjacima na tezgi vizuelno ne može da se primeti: među ostalim bakrenjacima, petoparac se istog časa gubi i ne dolazi ni do kakvog pokreta u tanjiru u trenutku prelaska petoparca u džep.

Dakle, imali smo posla s postojećim petoparcem u procesu njegovog funkcionisanja. Sama po sebi, činjenica da je postojan nije me mnogo zainteresovala. Moja mašta bila je uzburkana, pre svega, mogućnošću vanprostornog premeštanja materijalnog tela. Bilo mi je potpuno jasno da tajanstveni prelaz petoparca od prodavca do kupca ne predstavlja ništa drugo do usamljeni slučaj famoznog nultog transporta, dobro poznatog ljubiteljima naučne fantastike pod pseudonimima: hiperprelaz, repagularni skok, fenomen Tarantoga... Otvarale su se zanosne perspektive.

Nisam imao nikakvu aparaturu. Obični laboratorijski termometar mogao bi pružiti dosta informacija, ali nisam imao čak ni njega. Bio sam prinuđen da se ograničim na čisto vizuelna subjektivna posmatranja. Započeo sam svoj poslednji krug po trgu, postavivši pred sobom sledeći zadatak: „Staviti petoparac u tanjirić za sitninu i, po mogućnosti, onemogućiti prodavca da ga promeša sa ostalim novcem do trenutka uručenja kusura, vizuelno ispratiti proces premeštanja petoparca u prostoru, istovremeno se trudeći da, makar kvalitativno, odredimo promenu temperature vazduha u blizini pretpostavljene trajektorije prelaza.“ Međutim, eksperiment je bio prekinut na samom početku.

Kad sam se približio prodavačici Manji, već me je čekao isti onaj mlađahni milicionar s činom narednika.

„Dakle“, rekao je profesionalnim glasom.

Upitno sam ga gledao, predosećajući nešto loše.

„Molim vas za dokumentarca, građanine“, rekao je milicionar, ukazujući mi čast i gledajući u stranu.

„U čemu je problem?“, pitao sam, vadeći pasoš.

„Molim vas da mi predate i petoparac“, rekao je milicionar, uzimajući pasoš.

Ćutke sam mu dao petoparac. Manja me je posmatrala ljutitim pogledom. Milicionar je osmotrio petoparac i rekao sa zadovoljstvom: „Aha...“ Otvorio je pasoš. Izučavao je pasoš onako kako bibliofil izučava retku inkunabulu. Mukotrpno sam čekao. Oko nas se polako skupljala rulja. U rulji su bila izrečena različita mišljenja na moj račun.

„Moraćemo da izađemo“, konačno je rekao milicionar.

Izašli smo. Dok smo izlazili iz prodavnice, u rulji onih koji su nas pratili bilo je sastavljeno nekoliko verzija moje naporne biografije i bio je formulisan niz uzroka koji su izazvali događaj što je počeo da se odvija svima pred očima.

U milicijskoj stanici, narednik je predao petoparac i moj pasoš dežurnom poručniku. On je osmotrio petoparac i ponudio mi da sednem. Seo sam. Poručnik je nehaljno rekao: „Dajte mi kusur“, i takođe se udubio u proučavanje pasoša. Izgrebao sam iz džepa sitninu.

„Prebroj, Kovaljove“, rekao je poručnik i, odloživši pasoš, zagledao mi se u oči.

„Jeste li kupili mnogo čega?“, upitao me je.

„Mnogo“, odgovorio sam.

„I to predajte“, rekao je poručnik.

Poređao sam pred njega na sto četiri broja prekjučerašnje *Pravde*, tri broja lokalnih novina *Ribah*, dva broja *Literaturne gazete*, osam kutija šibica, šest komada bombona *zlatni ključić* i polovnu četku za čišćenje primusa.

„Ne mogu da vam predam vodu“, rekao sam suvo. „Pet čaša sa sirupom i četiri bez sirupa.“

Počeo sam da shvatam u čemu je stvar i bilo mi je izuzetno neprijatno i nelagodno zbog pomisli da ću morati da se pravdam.

„Sedamdeset četiri kopejke, druže poručniče“, objavio je mladi Kovaljov. Poručnik je zamišljeno razgledao gomilu novina

i kutija šibica.

„Razonodili ste se ili šta?“, pitao me je.

„Ili šta?“, rekao sam sumorno.

„Neoprezno“, rekao je poručnik. „Veoma neoprezno, građanine. Ispričajte nam.“

Ispričao sam sve. Na kraju priče, ubedljivo sam zamolio poručnika da ne razmatra moje akcije kao pokušaj da skupim novac za „zaporožac“. Uši su mi gorele. Poručnik se iscerio.

„A zašto da ih ne razmatramo tako?“, raspitivao se on. „Bilo je slučajeva kad su skupljali.“

Slegnuo sam ramenima.

„Uveravam vas da takva misao ne bi ni mogla da mi padne na pamet... Odnosno, ono što hoću da kažem jeste – ne bi mogla jer mi zaista nije padala na pamet!“

Poručnik je dugo ćutao. Mladi Kovaljov je uzeo moj pasoš i ponovo počeo da ga razgleda.

„Čak je pomalo čudno pretpostaviti...“, rekao sam smeteno. „Krajnje besmislena zamisao... Skupljati paricu po paricu...“ Ponovo sam slegnuo ramenima. „Onda je bolje, kako se kaže, prositi pred crkvom...“

„Mi se borimo sa siromaštvom“, značajno je rekao poručnik.

„Pa tako je, pa razume se... Samo ne razumem otkud tu ja, i...“ Uhvatio sam sebe kako mnogo često sležem ramenima i unapred sam obećao sebi da neću više to raditi.

Poručnik je ponovo iznurujuće dugo ćutao, razgledajući petoparac.

„Moraćemo da napišemo protokol“, konačno je rekao.

Slegnuo sam ramenima.

„Molim vas, naravno... mada...“ Nisam znao šta, u stvari, „mada“.

Neko vreme me je poručnik posmatrao, iščekujući nastavak priče, a ja sam, štaviše, počeo da uviđam pod koji se član

kriminalnog kodeksa podvode moja dejstva. Tad je on privukao list papira i počeo da piše.

Mladi Kovaljov se vratio na svoje mesto. Poručnik je škripao perom i često ga, lupkajući, umakao u mastionicu. Sedeo sam, tupo razgledajući plakate okačene po zidovima, i apatično razmišljao o tome da bi, recimo, Lomonosov na mom mestu šćepao pasoš i iskočio kroz prozor. U čemu je, realno, suština, razmišljao sam. Suština je u tome da čovek ne smatra sam sebe krivim. U tom smislu, nisam kriv. Međutim, izgleda da krivica može biti objektivna i subjektivna. I činjenica ostaje činjenica: sva ta sitnina od sedamdeset četiri pariće u pravnom smislu predstavlja rezultat pljačke, izvedene pomoću tehničkih sredstava, u svojstvu kojih istupa postojani petoparac...

„Pročitajte i potpišite“, rekao je poručnik.

Pročitao sam. Iz protokola je proizlazilo da sam ja, nižepotpisani Privalov A. I., meni nepoznatim načinom došao u posed aktivnog modela postojanog petoparca obrasca GOST 718-62 i zloupotrebio ga; da ja, nižepotpisani Privalov A. I., tvrdim da sam svoje akcije sprovodio s ciljem naučnog eksperimenta i bez ikakvih koristoljubivih namera; da sam spreman da nadoknadim gubitke nanesene državi u iznosu od jedne rublje i pedeset pet kopejka da sam, konačno, u skladu sa odlukom Soloveckog gradskog sovjeta od 22. marta 1959. godine, predao dati aktivan model postojanog petoparca dežurnom na odeljenju, poručniku Sergijenku U. U., i dobio zauzvrat pet kopejka u monetarnim apoenima koji su u upotrebi na teritoriji Sovjetskog Saveza. Potpisao sam se.

Poručnik je uporedio moj potpis s potpisom u pasošu, još jednom je pažljivo izbrojao sitninu, telefonirao je nekome s ciljem da utvrdi vrednost bombona i četke za primus, napisao je priznanicu i uručio mi pet kopejka u monetarnim apoenima koji su bili u upotrebi. Vraćajući mi novine, šibice, bombone i četku, rekao mi je:

„A vodu ste, prema sopstvenom priznanju, popili. Otud

ukupno dugujete osamdeset jednu paricu.“

Razračunao sam se s njima uz neverovatno olakšanje. Poručnik je još jednom pažljivo prelistao moj pasoš, a onda mi ga je vratio.

„Možete ići, građanine Privalove“, rekao je. „Ubuduće, budite pažljiviji. Hoćete li duže boraviti u Solovecu?“

„Sutra putujem dalje“, rekao sam.

„E pa, do sutra i budite pažljiviji.“

„Oh, potrudicu se“, rekao sam, sklanjajući pasoš. Zatim, povinovavši se impulsu, pitao sam stišanim glasom: „Nego, recite mi, družo poručniče, da li vam je ovde, u Solovecu, nešto čudno?“

Poručnik je već piljio u nekakva dokumenta.

„Ja sam odavno ovde“, odgovorio je rasejano. „Navikao sam se.“

PETA GLAVA

*„Da li vi verujete u prividenja?“, pitao je lektora
jedan od slušalaca.*

*„Naravno da ne“, odgovorio je lektor i postepeno se
rastvorio u vazduhu.*

Istinita priča

Do same večeri, trudio sam se da budem veoma pažljiv. Pravo iz policijske stanice krenuo sam kući u Lukomorje i, čim sam stigao tamo, zavukao sam se ispod automobila. Bilo je veoma vruće. Sa zapada je polako puzio užasan crn oblak. Dok sam ležao ispod automobila i oblivao se uljem, starica Naina Kijevna, koja je odjednom postala veoma umilna i ljubazna, dva puta mi je prilazila s molbom da je odvezem na Golgotu. „Kažu, bratac, da je loše za automobil da stoji“, škriputavo je gugutala, zagledajući ispod prednjeg branika. „Kažu da je dobro za njega da se vozi. A ja bih ti platila, ne sumnjaj...“ Nije mi se putovalo na Golgotu. Kao prvo, svakog časa bi mogli da stignu momci. Kao drugo, starica mi je u svojoj gugutavoj modifikaciji bila još neprijatnija nego u čangrizavoj. Kasnije, ispostavilo se da do Golgote ima devedeset kilometara u jednom pravcu, a kad sam pitao babuskeru o kvalitetu puta, radosno je izjavila da ne treba da brinem – put je gladak, a u nepredviđenom slučaju će ona, babuskera, sama izvlačiti automobil. („Bratac, zanemari to što sam stara, još sam veoma jaka.“) Posle prvog neuspešnog napada, starica se privremeno povukla i otišla je u izbu. Tad mi se pod auto zavukao mačak Vasilije. Minut je pažljivo pratio pokrete mojih ruku, a zatim je izgovorio polušapatom, ali

razgovetno: „Ne savetujem, građanine... ovaaaaj... ne savetujem, poješće te“, posle čega se udaljio, poskakujući repom. Hteo sam da budem veoma oprezan i zato sam, kad je babuskera po drugi put krenula u napad, da bih jednom zasnagda s njom završio, zatražio od nje pedeset rubalja. Odmah je odustala, pogledavši me s poštovanjem.

Obavio sam SO i TO, i odvezao sam se s krajnjom oprežnošću da se natankujem na benzinskoj pumpi, ručao sam u bife--restoranu br. 11 i još jednom bio podvrgnut proveri dokumenata od strane budnog Kuvarova. Radi čistije savesti, pitao sam ga kakav je put do Golgote. Mladi narednik me je pogledao s nepoverenjem i rekao: „Put? Šta to rekoste, građanine? Ma kakav, bre, put? Nema tamo nikakvog puta.“ Kad sam se vratio kući, uveliko je pljuštala kiša.

Starica se povukla. Mačak Vasilije je iščezao. U bunaru je neko pevao u dva glasa, i to je zvučalo jezivo i setno. Ubrzo je pljusak smenila dosadna lagana kišica. Smračilo se.

Uvukao sam se u svoju sobu i pokušavao sam da eksperimentišem s čudesnom knjigom. Međutim, u njoj se nešto zakočilo. Možda sam nešto radio pogrešno ili su uticale vremenske prilike, ali kako je bila, tako je i ostala *Praktične vežbe iz sintakse i interpunkcije* F. F. Kuzmina, ma koliko da sam se dovijao. Čitati takvu knjigu bilo je savršeno nemoguće, pa sam okušao sreću s ogledalom. Međutim, ogledalo je odražavalo sve živo i ćutalo je. Tad sam legao na divan.

Od dosade i dobovanja kiše već sam padao u dremež, kad je odjednom zazvonio telefon.

Izašao sam u hodnik i podigao slušalicu.

„Halooo...“

U slušalici se ništa nije čulo, samo je malo krčalo.

„Halooo“, ponovio sam i dunuo u slušalicu. „Pritisnite dugme.“ Nije bilo odgovora.

„Lupnite po aparatu“, posavetovao sam. Iz slušalice se i dalje

ništa nije čulo. Još jednom sam dunuo, protresao kabl i rekao:
„Pozovite ponovo s drugog aparata.“

Tad mi se neko iz slušalice grubo obratio:

„To je Aleksandar?“

„Da.“ Bio sam začuđen.

„Zašto ne odgovaraš?“

„Odgovaram. Ko je to?“

„Petrovski te zove. Odi do pogona za useljavanje i reci majstoru da me pozove.“

„Kom majstoru?“

„Pa ko je tamo danas kod tebe?“

„Ne znam...“

„Šta znači – ne znam? Je li to Aleksandar?“

„Slušajte, građanine“, rekao sam. „Koji broj ste okrenuli?“

„Sedamdeset drugi... Je l' to sedamdeset drugi?“

Nisam znao.

„Očigledno nije“, odgovorio sam.

„Ma šta to pričate, šta vam je, Aleksandre?“

„Ja zaista jesam Aleksandar!“

„Pih! Je li to kombinat?“

„Nije“, odgovorio sam. „Ovo je muzej.“

„A... U tom slučaju se izvinjavam. Znači, ne možete da pozovete majstora...“

Spustio sam slušalicu. Neko vreme sam stajao, osmatrajući hodnik. U hodniku je bilo petoro vrata: u moju sobu, u dvorište, u babuskerinu sobu, u toalet i još jedna, okovana gvožđem, s ogromnim visećim katancem. Baš je dosadno, pomislio sam.

Usamljeno. I lampica je mutna, puna prašine... Vukući noge, vratio sam se u svoju sobu i zastao na pragu.

Divana nije bilo.

Sve ostalo je bilo potpuno isto kao i ranije: sto, i peć, i čiviluk, i tabure. I knjiga je ležala na prozorskom ispustu, baš tamo gde sam je ostavio. Međutim, na podu, gde je ranije bio divan, ostao je samo veoma prašnjav, uprljan pravougaonik. Zatim sam ugledao posteljinu, uredno složenu ispod čiviluka.

„Maločas je ovde bio divani naglas sam rekao. „Ležao sam na njemu.“

Nešto se promenilo u kući. Soba se ispunila nerazumljivom bukom. Neko je razgovarao, čula se muzika, negde su se smejali, kašljali, vukli noge. Tamna senka je na tren zaklonila svetlost lampice, daske poda su jako škripnule. Zatim je odjednom zamirisalo na apoteku, i na licu sam osetio hladnoću. Ustuknuo sam. Istog časa je neko oštro pokucao na spoljna vrata. Zvukovi su istog časa utihli. Osvrćući se na to mesto, gde je ranije bio divan, ponovo sam izašao iz senke i otvorio vrata.

Preda mnom, na laganoj kiši, stajao je omanji otmen čovek u kratkom krem plaštu idealne čistoće, sa uzdignutim okovratnikom. Skinuo je šešir i s dostojanstvom izgovorio:

„Izvinjavam se, Aleksandre Ivanoviču. Da li biste mogli da mi uделите pet minuta razgovora?“

„Naravno“, rekao sam smeteno. „Uđite...“

Tog čoveka sam video prvi put u životu i pojavila mi se misao nije li možda povezan s lokalnom milicijom. Neznanac je koraknuo u hodnik i napravio dodatni korak da bi prošao pravo u moju sobu. Preprečio sam mu put. Ne znam zašto sam to uradio. Verovatno zato što nisam želeo da slušam raspitivanje na temu prašine i đubreta na podu moje sobe.

„Izvinite“, prošaputao sam, „možda ovde? Kod mene je haos. Nema gde da se sedne...“

Neznanac je oštro zabacio glavu.

„Kako – nema gde?“, rekao je tiho. „A divan?“

Neko vreme smo gledali jedan drugog ćutke, netremice.

„M-m-m... Šta – divan?“, iz nekog razloga sam prošaptao.

Neznanac je zažmurio.

„Ah, tako, znači!“, tiho je rekao. „Razumem. Gre’ota. Pa onda, izvinite.“

Ljubazno je klimnuo glavom, stavio šešir i odlučno se uputio ka vratima toaleta.

„Kud ste krenuli?“, uzviknuo sam. „Pogrešan smer!“

Ne okrećući se, neznanac je promrmljao: „Ah, svejedno je“, i sakrio se iza vrata. Mahinalno sam mu uključio svetlo, stajao sam tu neko vreme, osluškujući, a zatim sam naglo povukao vrata. U toaletu nije bilo nikoga. Oprezno sam izvadio cigaretu i zapalio je. Divan, pomislio sam. Kakve veze s ovim ima divan? Nikad nisam slušao nikakve bajke o divanima. Znam za leteći ćilim. I za čudesni stolnjak s hranom. Znam za: kapu nevidimku, čizme od sedam milja, gusle koje same sviraju. Znam i za magično ogledalo. Međutim, ne sećam se magičnog divana. Na divanima sede ili leže, divan je – nešto čvrsto, krajnje obično... U stvari, kakva fantazija bi mogla biti inspirisana divanom?

Vrativši se u sobu, odmah sam video Malog Čovečuljka. Sedeo je na peći pod plafonom, zgrčivši se u veoma neudobnoj pozi. Imao je naborano neizbrijano lice i sive dlakave uši.

„Dobar dan“, rekao sam umorno.

Mali Čovečuljak je stradalnički iskrivio dugačke usne.

„Dobro veče“, rekao je. „Izvinite, moliću vas, nanelo me ovamo – ni sam ne razumem kako... Došao sam u vezi s divanom.“

„U vezi s divanom ste zakasnili“, rekao sam, sedajući za sto.

„Vidim“, tiho je rekao Čovečuljak i trapavo se zavrteo. Prosuo je kreč.

Pušio sam, zamišljeno ga posmatrajući. Mali Čovečuljak je sumnjičavo gledao nadole.

„Treba li vam pomoć?“, pitao sam ga, napravivši pokret.

„Ne, hvala“, malodušno je rekao Čovečuljak. „Bolje da

sâm...”

Isflekovši se o kreč, prišao je ivici klupe uz peć i, nespretno se odgurnuvši, uronio glavom nadole. Meni se nešto zgrčilo u stomaku, ali on je počeo da levitira u vazduhu i da se sporo spušta, grozničavo rastavivši ruke i noge. To nije bilo veoma estetski, ali je bilo zabavno. Prizemljivši se četvoronoške, odmah je ustao i rukavom obrisao mokro lice.

„Postao sam pravi starac“, saopštio je promuklo. „Pre sto godina ili, recimo, kod Gonzasta, za takav spust oduzeli bi mi diplomu, budite sigurni, Aleksandre Ivanoviču.“

„A šta ste završili?“, raspitivao sam se, paleći drugu cigaretu.

Nije me slušao. Zaseo je na tabure naspram mene i tužno nastavio:

„Ranije sam levitirao kao Zeks. A sad, vidite, ne mogu da pustim ni dlake na ušima. To je tako neuredno... Ali ako nema talenta? Ogromna količina iskušenja je naokolo, svemogućí stepeni, zvanja, laureatske premije, a talenta nigde! Kod nas mnogi zarastu u starosti. Korifeje to, naravno, ne dotiče. Žijan Žijakomo, Kristobal Hunta, Đuzepe Balzamo ili, recimo, drug Kivrin, Fjodor Simeonovič... Ni traga dlakama!“ Pogledao me je likujućí. „Ni traga! Glatka koža, gracioznost, vitkost...”

„Dozvolite“, rekao sam. „Rekli ste – Đuzepe Balzamo... Ali to je ista osoba kao i grof Kaliostro! A, po Tolstoju, grof je bio debeo i veoma neprijatne spoljašnjosti...”

Mali Čovečuljak me je pogledao sa sažaljenjem i snishodljivo se osmehnuo.

„Vi naprosto niste u toku, Aleksandre Ivanoviču“, rekao je. „Grof Kaliostro – uopšte nije isto što i veliki Balzamo. To je... kako da vam kažem... To je njegova ne baš najsrećnija kopija. Balzamo je u mladosti smatricirao sebe. Bio je neobično, neobično talentovan, ali znate kako se to radi u mladosti... Što brže, to smešnije – brzo ali kuso, i proći će tako... Daaa... Nikad nemojte da kažete da su Balzamo i Kaliostro – jedna te ista osoba.

Moglo bi da bude neprijatno.“

Bilo mi je neprijatno.

„Da“, rekao sam. „Naravno, nisam stručnjak. Nego... oprostite mi zbog neskromnog pitanja, ali kakve veze s tim ima divan? Kome je on bio potreban?“

Mali Čovečuljak se trgao.

„Neoprostiva oholost“, rekao je glasno i ustao. „Napravio sam grešku i spreman sam da to priznam krajnje odlučno. Kad su takvi giganti... pride još i lakomisleni dečaci...“ Počeo je da se klanja, stiskajući uz srce blede šapice. „Izvinjavam se pokorno, Aleksandre Ivanoviču, previše sam vas uznemirio... Još jednom se odlučno izvinjavam i istog trena vas napuštam.“ Približio se peći i bojažljivo je pogledao u njen vrh. „Star sam ja, Aleksandre Ivanoviču“, rekao je, teško uzdahnuvši. „Baš star...“

„A možda bi vam bilo udobnije... kroz... e-e... Tu je u vašem prisustvu dolazio jedan drug, pa se on okoristio.“

„I-i, batice, pa to je bio Kristobal Hunta! Šta je to za njega – da se provuče kroz kanalizaciju četrdesetak kilometara...“ Mali Čovečuljak je tugaljivo odmahnuo rukom. „Mi smo jednostavniji... Je l’ ga poneo sa sobom ili ga je transgresirao?“

„N-ne znam“, rekao sam. „Stvar je u tome da je i on zakasnio.“

Mali Čovečuljak je zabezeknuto čupnuo krzno na desnom uvu.

„Zakasnio? On? Neverovatno... Uostalom, zar možemo o tome da sudimo? Doviđenja, Aleksandre Ivanoviču, od srca oprostite.“

S vidnim naporom, prošao je kroz zid i nestao. Bacio sam opušak u đubre na podu. Jao, da, divan! Nije ti to mačak koji govori. To je nešto čvršće – nekakva drama. Možda čak drama ideje. A opet, verovatno će doći još njih... zakasnelih. Najverovatnije će doći. Pogledao sam u đubre. Gde sam, beše, video metlu?

Metla je stajala pored burenceta ispod telefona. Počeo sam da čistim prašinu i đubre, kad se odjednom nešto teško zakačilo za metlu i skotrljalo posred sobe. Pogledao sam pomnije šta je posredi. Bio je to sjajan duguljast cilindarčić veličine kažiprsta. Dotakao sam ga metlom. Cilindarčić se zaljuljao, nešto je suvo zaškrípalo i u sobi je zamirisalo na ozon. Bacio sam metlu i podigao cilindarčić. Bio je gladak, odlično ispoliran i topao na dodir. Kvrčnuo sam po njemu noktom, i ponovo je zaškrípao. Okrenuo sam ga da bih ga pogledao poprečno i iste sekunde osetio sam kako pod pod mojim nogama nestaje. Sve mi se prevrnulo pred očima. Udario sam se veoma bolno o nešto petama, zatim ramenom i temenom, ispustio sam cilindar i pao. Udario sam se prilično snažno i nisam odmah shvatio da ležim u uskoj pukotini između peći i zida. Lampica nad glavom se zaljuljala i, podigavši pogled, sa čuđenjem sam otkrio izbrazdane tragove svojih cipela na plafonu. Ječeći, iskobeljao sam se iz pukotine i pogledao svoje donove. Na njima je bio kreč.

„Pa ipak“, pomislio sam naglas. „Samo da se ne provlačim kroz kanalizaciju!“

Potražio sam cilindarčić pogledom. On je stajao, dodirujući ivicu drvene grede, u položaju koji je isključivao svaku mogućnost ravnoteže. Oprezno sam mu prišao i spustio se kraj njega četvoronoške. Cilindarčić je tiho kloparao i ljuljao se. Dugo sam ga posmatrao, protegavši vrat, a zatim sam dunuo u njega. Cilindarčić se zaljuljao još jače, nagnuo se, tik iza mojih leđa razdalo se promuklo kreštanje i zamirisalo je na vetar. Osvrnuo sam se i seo na pod. Na peći je pažljivo sklapao krila golem strvinar golog vrata i zloslutno savijenog kljuna.

„Dobar dan“, rekao sam. Bio sam uveren da strvinar govori.

Strvinar, pognuvši glavu, pogledao me je jednim okom i istog časa počeo da liči na kokošku. U znak pozdrava, mahnuo sam rukom. Strvinar je otvorio kljun, ali nije progovorio. Podigao je krilo i počeo da, škljocajući, kljunom sređuje perje ispod miške. Cilindarčić se sve vreme ljuljao i škripao. Strvinar je prestao da

sređuje perje, uvukao je glavu među ramena i prekrrio oči žutom mrenom. Trudeći se da mu ne okrenem leđa, završio sam sa čišćenjem i izbacio đubre u kišovitu tamu iza vrata. Zatim sam se vratio u sobu.

Strvinar je spavao. Mirisalo je na ozon. Pogledao sam na sat: bilo je jedan i dvadeset. Malo sam stajao nad cilindarčićem, razmišljajući o zakonu očuvanja energije, a istovremeno i materije. Teško da se strvinari kondenzuju ni iz čega. Ako se dati strvinar pojavio ovde, u Solovecu, to znači da je nekakav strvinar (ne obavezno dati) nestao na Kavkazu ili gde već oni žive. Procenio sam energiju prenosa i oprezno pogledao u cilindarčić. Bolje da ga ne diram, pomislio sam. Bolje da ga nečim prekrijem i ostavim na miru. Doneo sam iz hodnika koficu, pažljivo sam nanišanio i, ne dišući, prekrrio njome cilindarčić. Zatim sam seo na tabure, zapalio cigaretu i iščekivao još nešto. Strvinar je jasno brektao. Na svetlosti lampe, njegovo perje prelivalo se u boji bakra, dok je ogromne kandže zario u rastvor kreča. Od njega se polako širio miris buđi.

„Nije trebalo da to uradite, Aleksandre Ivanoviču“, rekao je prijatan muški glas.

„Šta konkretno?“, pitao sam, okrenuvši se ka ogledalu.

„Mislio sam na umklajdet...“

Nije mi se obratilo ogledalo. Neko drugi je govorio.

„Ne razumem u čemu je problem“, rekao sam. U sobi nije bilo nikoga i to me je razdražilo.

„Pričam o umklajdetu“, rekao je glas. „Sasvim nepotrebno ste ga prekrili gvozdenom koficom. Umklajdet, ili kako god ga vi nazivate, to je – magična palica, koja iziskuje izuzetno pažljivo rukovanje.“

„Zato sam ga i prekrrio... Ama uđite, družite, jer je ovako veoma neprijatno razgovarati.“

„Zahvaljujem vam“, rekao je glas.

Preda mnom se bez žurbe kondenzovao bledunjav, krajnje

korektan čovek u izuzetno skrojenom sivom odelu. Pomalo nakrivivši glavu, raspitivao se sa istančanom ljubaznošću:

„Nadam se da vas nisam previše uznemirio?“

„Nipošto“, rekao sam, ustavši. „Molim vas, sedite i osećajte se kao kod kuće. Jeste li za čaj?“

„Zahvaljujem vam“, rekao je neznanač i seo naspram mene, gracioznom gestom povukavši nogavice. „Što se čaja tiče, molim za izvinjenje, Aleksandre Ivanoviču, samo što sam ručao.“

Mondenski se osmehujući, neko vreme me je netremice gledao u oči. I ja sam se osmehivao.

„Verovatno ste navratili u vezi s divanom!“, rekao sam. „Divana, avaj, nema. Veoma mi je žao, ja čak ne znam...“

Neznanač je pljesnuo rukama.

„Kakve besmislice!“, rekao je. „Koliko mnogo buke zbog nekakve, oprostite mi, budalaštine, u koju niko pritom zaista ne veruje... Razmislite sami, Aleksandre Ivanoviču: spletkariti, organizovati suvoparne projekcije automobilskih trka, uznemiravati ljude zbog mitološkog – ne plašim se te reči – baš mitološkog Belog Tezisa... Svaki trezvenomisleći čovek smatra divan univerzalnim predajnikom, pomalo kabastim, ali krajnje kvalitetnim i pouzdanim u radu. Tim su smešnije stare neznanice koje trućaju o Belom Tezisu... Ne, neću ni da pričam o tom divanu.“

„Kako blagoizvolevate“, rekao sam, upakovavši u tu frazu svu svoju svetskost. „Popričajmo o nečemu drugom.“

„Sujeverja... Predrasude...“, rasejano je procedio neznanač. „Lenjost uma i zavist, zavist, zavist izrasla s dlakama...“ Prekinuo je sam sebe. „Oprostite, Aleksandre Ivanoviču, ali ipak bih se osmelio da zatražim vašu dozvolu da sklonim tu koficu. Nažalost, gvožđe je praktično neprobojno za hiperpolje, a porast napetosti hiperpolja u maloj gustini...“

Podigao sam ruke.

„Zaboga, kako god želite! Sklonite koficu... Sklonite čak i

ovaj... um... um... taj magični štapić...” Tad sam zastao, sa čuđenjem otkrivši da kofice više nema. Cilindarić je stajao u barici tečnosti, koja je ličila na obojenu živu. Tečnost je brzo isparavala.

„Uveravam vas da će ovako biti bolje“, rekao je neznanac. „Što se tiče vašeg velikodušnog predloga da se umklajdet skloni, nažalost, ne mogu da se okoristim njime. To je već pitanje morala i etike, pitanje časti, ako hoćete... Konvencionalnosti su tako jake! Dozvoliću sebi da vas posavetujem da se više ne približavate umklajdetu. Vidim da ste se povredili, i taj orao... Mislim da osećate... e-e... Nekakav smrad...”

„Da“, rekao sam sa žarom. „Smrdi gadnjikavo. Kao u kavezu s majmunima.“

Pogledali smo orla. Nakostrešeni strvinar je dremao.

„Umetnost je upravljati umklajdetom“, rekao je neznanac, „to je složena i istančana umetnost. Ni u kom slučaju ne bi trebalo da se nervirate niti da prebacujete sebi. Kurs upravljanja umklajdetom obuhvata osam semestara i zahteva osnovna znanja kvantne alhemije. Kao programer, verovatno biste, bez posebnog truda, savladali umklajdet elektronskog nivoa, UEU-17... Ali kvantni umklajdet... hiperpolja... transgresivna otelovljenja... uopšteni Lavoazje-Lomonosovljev zakon...” Raširio je ruke kao da je kriv.

„Ne dolazi u obzir!“, brže-bolje sam rekao. „Pa ja i ne pretendujem... Naravno, nisam nimalo pripremljen za to.“

Zatim sam se osvestio i predložio sam mu da zapali cigaretu.

„Zahvaljujem vam“, rekao je neznanac. „Ne pušim, na svoju veliku žalost.“

Tad, promrdavši od ljubaznosti prstima, raspitao sam se – nisam pitao, već sam se baš raspitao:

„Hoće li mi biti dozvoljeno da saznam čemu dugujem prijetnost našeg susreta?“ Neznanac je spustio pogled.

„Plašim se da ne ispadnem neskroman“, rekao je, „ali, avaj,

moram da priznam da se već duže vreme nalazim ovde. Ne želim da navodim imena, ali mislim da je čak i vama, ma koliko da ste daleko od svega ovoga, Aleksandre Ivanoviču, jasno da se u vezi s divanom desila nekakva nezdrava ujdurma, sazreva čak skandal, atmosfera se uspava, napetost raste. U takvim okolnostima neizbežne su greške, izuzetno nepoželjne slučajnosti... Ne moramo da idemo daleko u potrazi za primerima. Neko – ponavljam, ne bih hteo da navodim imena, tim pre što je posredi saradnik, dostojan svekolikog poštovanja, a kad govorim o poštovanju, imam u vidu ne samo manire već i veliki talenat i samoodricanje; dakle, neko je, u žurbi i nerviranju, izgubio ovde umklajdet, i taj umklajdet je postao centar niza događaja, u koje je uvučen čovek krajnje nepovezan sa spomenutim...“ Nagnuo se ka meni. „U takvim slučajevima je neophodna akcija koja nekako neutrališe štetne uticaje.“ Značajno je pogledao u tragove cipela na plafonu. Zatim mi se osmehnuo. „Međutim, ne bih hteo da se prikažem kao apstraktni altruista. Naravno, svi ti događaji mene veoma interesuju kao stručnjaka i administratora... Uostalom, ne nameravam više da vam smetam i, ukoliko ste mi saopštili svoju uverenost u to da više nećete eksperimentisati s umklajdetom, zamoliću vas za dozvolu da se udaljim.“

Ustao je.

„Ama kuda ste krenuli?“, uzviknuo sam. „Nemojte da idete! Tako mi je prijatno da pričam s vama, imam hiljadu i jedno pitanje!“

„Izuzetno cenim vašu delikatnost, Aleksandre Ivanoviču, ali umorni ste, neophodno vam je da se odmorite...“

„Nipošto!“, žustro sam se usprotivio. „Baš obrnuto!“

„Aleksandre Ivanoviču“, rekao je neznanac, umilno se osmehujući i netremice me gledajući u oči. „Ali vi ste zaista umorni. I *zaista* želite da se odmorite.“

Tad sam osetio da zaista padam u san. Oči su mi se sklapale. Više mi se nije pričalo. Strašno mi se pripavalo.

„Poznanstvo s vama bilo je izuzetno prijatno“, rekao mi je neznanac tiho.

Video sam kako je počeo da bleđi i bleđi i polako se rastvarao u vazduhu, ostavivši za sobom blag miris skupe kolonjske vode. Nekako sam rasprostro dušek na podu, uronio lice u jastuk i istog trena zaspao.

Probudilo me je kloparanje krila i neprijatno kreštanje. U sobi je bio neobičan plavičast sumrak. Orao na peći je šuštao, gnusno kreštao i lupao krilima po plafonu. Seo sam i osvrnuo se oko sebe. Posred sobe leteo je kršan momčina u donjem delu trenerke i neuvučenoj prugastoj havajki. Leteo je nad cilindarčićem i, ne dodirujući ga, tečno mahao ogromnim koščatim šapama.

„U čemu je stvar?“, pitao sam.

Momčina je letimice pogledao u mene ispod ramena i okrenuo se.

„Ne čujem odgovor“, rekao sam zlovoljno. Još mi se baš spavalo.

„Tiše, ti, smrtniče“, promuklo je rekao momčina. Prekinuo je svoje hipnotičke pokrete rukom i uzeo cilindarčić s poda. Njegov glas mi je delovao poznato.

„Hej prijatelju!“, rekao sam preteći. „Vrati tu stvar na mesto i napusti prostoriju.“

Momčina me je posmatrao, isturivši vilicu. Zbacio sam posteljinu sa sebe i ustao.

„Hajde već jednom, spusti umklajdet!“, rekao sam glasno.

Momčina se spustio na pod i, jako se odgurnuvši nogama, napravio je stoj. U sobi je postalo daleko svetlije, mada lampica nije gorela.

„Dete moje“, rekao je momčina, „noću valja spavati. Bolje sam leži.“

Tip je očito bio spreman na tuču. Uostalom, i ja sam.

„Možda da izađemo u dvorište?“, ozbiljno sam predložio,

podizujući gaće. Neko je odjednom izražajno izrecitovao:

„Zbog toga, o Arjuna, posvećujući sve svoje delatnosti Meni, umom usmerenim na Mene, bez želje za dobiti i oslobođen egoizma, tromosti i lenjosti, bori se.“⁸

Trgao sam se. I momak se trgao.

„*Bhagavad-Gita*!“ rekao je glas. „Pesma treća, stih trideseti.“

„To je ogledalo“, rekao sam mahinalno.

„Znam“, promrmrljao je momčina.

„Spusti umklajdet“, zatražio sam.

„Šta se dereš kao bolestan slon?“, rekao je momak. „Da nije možda tvoj, ha?“

„A da nije možda tvoj?“

„Da, moj je!“

Tad sam shvatio.

„Znači, i divan si odvukao?“

„Ne guraj nos u tuđa posla“, posavetovao me je momak.

„Vrati divan“, rekao sam. „On je deo inventara.“

„Idi dođavola!“, rekao je momčina, osvrćući se.

Tad su se u sobi se pojavila još dvojica: mršavi i debeli, obojica u prugastim pidžamama; podsećali su na zatvorenike Sing-Singa.

„Kornjejeve!“, zavapio je debeli. „Znači, vi ste ukrali divan?! Kakav bezobrazluk!“

„Idite svi vi...“, rekao je momčina.

„Vi ste grubijan!“, povikao je debeli. „Vas treba proterati! Predaću izveštaj o vama!“

„Pa predajte“, mračno je rekao Kornjejev. „Pozabavite se omiljenim poslom.“

⁸ Citirano prema *Bhagavad-Gita kakva jeste*, The Bhaktivedanta Book Trust, Vaduz, 1982, str. 156. (Prim, prev.)

„Kako se usuđujete da pričate sa mnom takvim tonom? Vi ste dete! Drznik! Ovde ste zaboravili umklajdet! Mladić je mogao da postrada!“

„Već sam postradao“, umešao sam se. „Divana nema, spavam kao pas, svake noći razgovori... Ovaj orao koji vonja...“

Debeli se istog trenu okrenuo ka meni.

„Nečuveno narušavanje discipline“, izjavio je on. „Trebalo bi da se žalite... A vi bi trebalo da se stidite!“, ponovo se okrenuo ka Kornjejevu.

Kornjejev je mrzovoljno uguravao umklajdet iza obraza. Deblji drug ga je tiho ali preteći pitao:

„Jeste li izvadili Tezisa, Kornjejeve?“

Momčina se mračno iscerio.

„Ama nema tamo nikakvog Tezisa“, rekao je on. „Šta to trućate? Ako ne želite da ukrademo divan – dajte nam drugi predajnik...“

„Da li ste pročitali naređenje o nepovlačenju predmeta iz skladišta?“, preteći se raspitivao debeljko.

Kornjejev je gurnuo ruke u džepove i zagledao se u plafon.

„Da li vam je poznata rezolucija Saveta naučnika?“, pitao ga je debeljko.

„Meni je, druže Demine, poznato da ponedeljak počinje u subotu“, nabusito je rekao Kornjejev.

„Ne širite demagogiju“, rekao je debeljko. „Istog časa da ste vratili divan i da vas nikad više ovde ne vidim.“

„Neću vratiti divan“, rekao je Kornjejev. „Vratićemo ga – čim završimo eksperiment.“

Debeljko je napravio bezobraznu scenu. „Tiranija!“, cičao je. „Huliganstvo!“ Strvinar je opet uznemireno zakrčao. Kornjejev, ne vadeći ruke iz džepova, okrenuo se leđima ka nama i zakoračio kroz zid. Debeljko se zaputio za njim s povikom: „Ne, vratićete divan!“ Debeljko mi je rekao:

„Posredi je nesporazum. Preduzećemo mere da se to ne ponovi.“

Klimnuo je glavom i takođe se približio zidu.

„Čekajte malo!“, uzviknuo sam. „Orla! Odnosite orla! Zajedno s mirisom!“

Debeljko, već napola ušavši u zid, okrenuo se i pozvao orla prstom. Strvinar se glasno stuštio s peći i uvukao mu se ispod nokta. Debeljko je nestao. Plavičasta svetlost je polako nestajala, smračilo se, na prozoru je ponovo dobovala kiša. Uključio sam svetlo i osmotrio sobu. U sobi je sve bilo kao ranije, samo su na peći zjapile duboke ogrebotine od strvinarevih kandži, a na plafonu su se čudno i ružno tamneli tragovi ivica mojih cipela.

„Providna mast, koja se nalazi u kravi“, s idiotskom dubokomislenošću reklo je ogledalo, „ne pomaže njenoj ishrani, ali snabdeva najboljom hranom kad je obrađena na odgovarajući način.“

Isključio sam svetlo i legao. Na podu je bilo neprijatno, uvukla se hladnoća. Starica će mi doći glave, pomislio sam.

ŠESTA GLAVA

„Ne“, izgovorio je kao odgovor upornom pitanju u mojim očima, „nisam član kluba, ja sam – duh. „

„Dobro, ali to vam ne daje pravo da se šetate po klubu.“

H. Dž. Vels

Ujutro se ispostavilo da je divan na svom mestu. Nisam se začudio. Samo sam pomislio da je na ovaj ili onaj način starica izgurala svoje: divan stoji u jednom ćošku, a ja ležim u drugom. Slažući posteljinu i radeći vežbe, razmišljao sam o tome da verovatno postoji nekakva granica sposobnosti za čuđenje. Očigledno sam zakoračio daleko iza te granice. Čak sam osećao nekakav umor. Pokušao sam da zamislim nešto što bi moglo odmah da me porazi, ali manjkalo mi je mašte. To mi se nije mnogo dopalo jer ne mogu da podnesem ljude koji nisu u stanju da se čude. Doduše, bio sam daleko od psihologije „kadporazmislišnepodopština“, moje stanje je više podsećalo na stanje Alise u zemlji čuda: bukvalno sam bio u snu i prihvatao sam i bio spreman da prihvatim da svako čudo zaslužuje poštovanje, iziskuje detaljnu reakciju, a ne samo zevanje i treptanje.

Još sam radio vežbe kad su u hodniku tresnula vrata, zatapkale su i zalupale potpetice, neko se zakašljao, nešto je zatutnjalo i palo, a naredbodavni glas je pozvao: „Druže Goriniču!“ Starica se nije odazvala, a iz hodnika se začuo razgovor: „Kakva su to vrata? A, razume se. A to?“ „Tu je ulaz u muzej.“ „A ovde? Ma šta je to – sve je zaključano, katanci...“ „Krajnje štedljiva žena, Januse Poluektoviču. A to je telefon.“ „A gde je čuveni divan? U muzeju?“ „Ne. Tu bi trebalo da bude

spremište.“

„To je ovde“, rekao je poznati mrzovoljni glas.

Vrata moje sobe su se otvorila i na pragu se pojavio visok, suvonjav starac s divnom snežnobelom sedom kosom, crnih obrva i brkova i prodornih crnih očiju. Videvši me (stajao sam samo u gaćama, ruku raširenih u stranu, nogu raširenih u širini ramena), zastao je i melodičnim glasom rekao:

„Dobro.“

S njegove desne i leve strane provirivala su u sobu još neka lica. Rekao sam: „Izvinjavam se“, i otrčao sam po svoje farmerke. Međutim, nisu obratili pažnju na mene. U sobu su ušla njih četvorica i okupili su se oko divana. Dvojicu sam poznavao: namrgođenog Kornjejeva, neobrijanog, zakrvavljenih očiju, još u istoj onoj lakomislenoj havajki, i crnpurastog nosonju Romana, koji mi je namignuo, napravio nerazumljiv znak rukom i istog trena se okrenuo. Sedokosog nisam znao. Nisam poznavao ni punijeg, visokog muškarca u crnom odelu, sjajnom s leđa, i širokih domaćinskih pokreta.

„Je l' to taj divan?“, pitao je muškarac sa sjajnim leđima.

„To nije divan“, namrgođeno je rekao Kornjejev. „To je predajnik.“

„Za mene je to divan“, izjavio je lik sa sjajnim leđima, gledajući u svesku. „Mek, polovan divan, inventarski broj 11-23.“ Nagnuo se i dodirnuo ga. „Pa, evo, vlažan vam je, Kornjejeve, vukli ste ga po kiši. Sad računajte da su federi zardali, a materijal se ubuđao.“

„Vrednost datog predmeta“, kako mi se učinilo, ismevački je rekao nosonja Roman, „ne leži u materijalu, pa čak ni u federima, koje uzgred i ne poseduje.“

„Prekinite s tim, Romane Petroviču“, dostojanstveno je predložio lik sa sjajnim leđima. „Nemojte da mi pravdate vašeg Kornjejeva. Divan stoji kod mene u muzeju i trebalo bi da se tamo i nalazi...“

„To je aparatura“, očajnički je rekao Kornjejev. „S njim rade...“

„Ja to ne znam“, izjavio je sjajni. „Ne znam kakav je to posao s divanom. I kod kuće imam divan, i znam šta se na njemu radi.“

„I mi to znamo“, tiho je rekao Roman.

„Prekinite s tim“, rekao je lik sa sjajnim leđima, okrenuvši se ka njemu. „Niste ovde u pivnici, već ste u ustanovi. Šta vi to, u stvari, imate u vidu?“

„Imam u vidu da to nije divan“, rekao je Roman. „Ili, u dostupnom vam obliku, to uopšte nije divan. To je aparatura koja liči na divan.“

„Zamolio bih da prekinete s tim nagoveštajima“, odlučno je rekao lik sa sjajnim leđima. „Na račun dostupnog oblika i sve slično. Dajte da svako radi svoj posao. Moj posao je – da prekinem rashodovanje, i upravo ga prekidam.“

„Dobro“, glasno je rekao sedokosi. Odmah je sve utihnulo. „Pričao sam s Kristobalom Hozevičem i Fjedorom Simeonovičem. Oni smatraju da taj divan-predajnik predstavlja samo muzejsku vrednost. Svojevremeno, pripadao je kralju Rudolfu Drugom, tako da je njegova istorijska vrednost neosporiva. Osim toga, pre dve godine, ako me pamet ne vara, već smo naručili serijski predajnik... Da li se sećate ko ga je naručio, Modeste Matvejeviču?“

„Samo sekund“, rekao je vrsni Modest Matvejevič i počeo ubrzano da lista svesku. „Samo sekund... Predajnik dvostruki TDH-80E Kitežgradske fabrike... Na zahtev druga Balzama.“

„Balzamo non-stop radi na njima“, rekao je Roman.

„Starudija je taj TDH“, dodao je Kornjejev. „Izbirljivost na molekularnom nivou.“

„Da, da“, rekao je sedokosi. „Prisećam se. Bio je izveštaj o istraživanju TDH. Zaista, kriva selektivnosti nije ravna... Da. A onaj... e... divan?“

„Ručni rad“, brzo je rekao Roman. „Besprekoran.

Konstrukcija Lava ben Becalela. Sastavljao ga je i popravljao trista godina...”

„Eto!“, rekao je sjajni Modest Matvejevič. „Eto kako treba raditi! Starac, a sve je radio sam.“

Ogledalo se odjednom zakašljalo i reklo:

„Svi su se oni podmladili nakon što su proveli neko vreme u vodi i izašli su iz nje lepi, ružičasti, mladi i zdravi, jaki i puni života, kakvi su bili s dvadeset godina.“

„Baš tako“, rekao je Modest Matvejevič.

Ogledalo je govorilo glasom sedokosog. Sedokosi se zlovoljno namrštio.

„Nećemo rešavati to pitanje sada“, izrekao je.

„Nego kada ćemo?“, pitao je grubo Kornjejev.

„U petak, na Savetu naučnika.“

„Ne možemo da rashodujemo relikvije“, ubacio se Modest Matvejevič.

„A šta ćemo mi da radimo?“, grubo je pitao Kornjejev.

Ogledalo je zatutnjalo pretećim, zagrobnim glasom:

Videh Kanidiju u crnoj haljini,
Potpasanu, bosu i rasute kose,
Kako urliče sa Saganom starijom.

One behu od bledila strašne.
Počeše da grebu noktima zemlju
I jagnje da razdiru grizuć zubima...⁹

⁹ Kvint Horacije Flak, *Satire*, Celokupna dela II, Narodna biblioteka „Vuk Karadžić“, Kragujevac, 2005, str. 50-51. (Prim, prev.)

Sedokosi, sav se namrštivši, prišao je ogledalu, gurnuo ruku do ramena u njega i nečim kvrcnuo. Ogledalo je ućutalo.

„Dobro“, rekao je sedokosi. „Pitanje o vašoj grupi takođe ćemo rešiti na sovjetu. A vi...“ – po njegovom licu videlo se da je zaboravio ime i Kornjejevljevo očevo ime – „vi se zasad uzdržite... e... od posete muzeju.“

S tim rečima, izašao je iz sobe. Kroz vrata.

„Dobili su šta su hteli“, rekao je Kornjejev kroz zube, posmatrajući Modesta Matvejeviča.

„Ne dozvoljavam rashodovanje!“, kratko je odgovorio on, gurajući blokče u unutrašnji džep.

„Rashodovanje!“, rekao je Kornjejev. „Fućka vam se za sve to. Vas obračun zabrinjava. Izlišna kolona se uvodi preko volje.“

„Prekinite s tim“, rekao je nepopustljivi Modest Matvejevič. „Tek ćemo da imenujemo komisiju i proverimo nije li relikvija oštećena...“

„Inventarski broj 11-23“, u pola glasa dodao je Roman.

„U datom *akseptu*“, veličanstveno je rekao Modest Matvejevič, okrenuo se i video mene. „A šta vi radite ovde?“, raspitivao se. „Zašto ovde spavate?“

„Ja...“, zaustio sam.

„Spavali ste na divanu“, izjavio je ledenim tonom Modest, svrdlajući me pogledom kontraobaveštajca. „Da li vam je bilo poznato da je to aparatura?“

„Ne“, odgovorio sam. „Odnosno, sad mi je poznato, naravno.“

„Modeste Matvejeviču!“, ciknuo je nosonja Roman. „Pa to je naš novi programer, Saša Privalov!“

„A zašto on ovde spava? Zašto ne u stambenoj zgradi?“

„Još nije prijavljen“, rekao je Roman, obgrlivši me oko struka.

„Tim pre!“

„Znači, da ga pustimo da spava na ulici?“, zlobno je pitao Kornjejev.

„Prekinite s tim!“, rekao je Modest. „Postoji stambena zgrada, postoji motel, a ovo je muzej, državna ustanova. Ako svi budu spavali po muzejima... Odakle ste?“

„Iz Lenjingrada“, rekao sam snuždeno.

„Evo, ako dođem u Lenjingrad, hoću li ići da spavam u Ermitaž?“

„Samo izvolite“, rekao sam, slegnuvši ramenima.

Roman me je i dalje grlio oko struka.

„Modeste Matvejeviču, u potpunosti ste u pravu na račun haosa, ali danas će on spavati kod mene.“

„To je već druga stvar. Samo izvolite“, velikodušno je dozvolio Modest. Domaćinskim pogledom je osmotrio sobu, video je tragove na plafonu i odmah pogledao u moje noge. Na sreću, bio sam bos. „U datom *akseptu*“, rekao je on, namestio je prnje na čiviluku i izašao.

„D-dubina“, procedio je Kornjejev. „Panj.“ Seo je na divan i uhvatio se za glavu. „Ma dođavola sa svima njima. Večeras ću opet da ga odnesem.“

„Mirno“, umilno je rekao Roman. „Ništa strašno. Naprosto smo malo imali sreće. Jesi li primetio ko je taj Janus?“

„Pa?“, pitao je Kornjejev očajnički.

„Pa to je A-Janus.“

Kornjejev je podigao glavu.

„Otkud znaš?“

„Veliko iskustvo“, rekao je Roman i namignuo. „A glavna stvar je da je – Keldiš prizvao U-Janusa. Juče je odleteo i još se nije vratio. Jesi li razumeo, kradljivče muzejskih vrednosti?“

„Slušaj, ti si moj spas“, rekao je Kornjejev i prvi put sam video kako se osmehuje.

„Stvar je u tome, Saša“, rekao je Roman, obraćajući se meni,

„što imamo idealnog direktora. On je jedan u dva lika. Postoji A-Janus Poluektovič i U-Janus Poluektovič. U-Janus je – veliki naučnik međunarodne klase. Što se A-Janusa tiče, on je prilično običan administrator.“

„Blizanci?“, oprezno sam pitao.

„Ma ne, to je jedan te isti čovek. Samo je on jedan u dva lika.“

„Razumem“, rekao sam i počeo sam da obuvam cipele.

„Nema veze, Saša, uskoro ćeš sve saznati“, ohrabrio me je Roman.

Podigao sam glavu.

„U smislu?“

„Potreban nam je programer“ iskreno je rekao Roman.

„Meni je veoma potreban programer“, rekao je Kornjejev, živnuvši.

„Svima je potreban programer“, rekao sam, vrativši se cipelama. „I, molim vas, bez hipnoze i svakakvih tamo začaranih mesta.“

„On već naslućuje“, rekao je Roman.

Kornjejev je hteo nešto da kaže, ali je iza prozora granula dreka.

„To nije naš petoparac!“, uzviknuo je Modest.

„Pa čiji je onda to petoparac?“

„Ne znam čiji je to petoparac! To nije moj posao! To je vaš posao – da jurite falsifikatore novca, družite naredniče!“

„Petoparac je zaplenjen kod nekog Privalova, koji živi ovde, kod vas, u Iznakurnoržju!“

„Ah, kod Privalova? Odmah sam pomislio da je on lopina!“

Prekorni glas A-Janusa je rekao:

„Ma hajdete, Modeste Matvejeviču!“

„Ne, izvinite, Januse Poluektoviču! To se ne može tek tako ostaviti! Družite naredniče, prođite! On je u kući... Januse

Poluektoviču, stanite kraj prozora da ne bi pobegao! Dokazaću! Neću dozvoliti da se baci senka na drugaricu Gorinič!“

Meni je na neprijatan način postalo hladno iznutra. Međutim, Roman je već procenio situaciju. Skinuo je sa čiviluka umašćeni kačket i nabio mi ga na uši.

Nestao sam.

Bilo je to veoma čudno osećanje. Sve je ostalo na mestu, sve osim mene. Međutim, Roman mi nije dozvolio da se zasitim novim doživljajima.

„To je kapla nevidimka“, procedio je. „Stani u stranu i čuti.“

Na vrhovima prstiju sam otrčao u čošak i seo ispod ogledala. Istog trenu, u sobu je uleteo uzbuđeni Modest, vukući za rukav mladog narednika Kovaljova.

„Gde je on?“, zavapio je Modest, osvrćući se.

„Evo ga“, rekao je Roman, pokazujući na divan.

„Ne brinite, stoji na mestu“, dodao je Kornjejev.

„Pitam: gde je taj vaš... programer?“

„Kakav programer?“, začudio se Roman.

„Prekinite s tim“, rekao je Modest. „Ovde je bio programer. Stajao je tu u pantalonama i bez cipela.“

„Ah, na to ste mislili“, rekao je Roman. „Ma našalili smo se, Modeste Matvejeviču. Nije ovde bilo nikakvog programera. To je bilo naprosto...“ Napravio je nekakav pokret rukama i posred sobe pojavio se čovek u majici i farmerkama.

Video sam ga s leđa i ništa o njemu ne mogu da kažem, ali mladi Kovaljov je zamahao glavom i rekao:

„Ne, to nije on.“

Modest je obišao priviđenje ukруг, mrmljajući:

„Majica... pantalone... bez cipela... on! To je on.“

Priviđenje je nestalo.

„Ama ne, to nije taj“, rekao je narednik Kovaljov. „Ovaj je

bio mlad, bez brade...”

„Bez brade?“, ponovio je pitanje Modest. Bio je veoma zbunjen.

„Bez brade“, potvrdio je Kovaljov.

„M-da...“, rekao je Modest. „A čini mi se da je imao bradu...”

„Dakle, uručujem vam poziv“, rekao je mladi Kovaljov i pružio Modestu listić papira državnog izgleda. „A vi se sami razaberite sa svojim Privalovom i sa svojom Gorinič...”

„Ama kad vam kažem da to nije naš petoparac!“, povikao je Modest. „O Privalovu ništa nisam rekao, možda Privalov i ne postoji kao takav... Ali drugarica Gorinič je naša saradnica!”

Mladi Kovaljov, stiskajući ruke uz grudi, pokušavao je nešto da kaže.

„Zahtevam da se odmah raspravimo!“, vikao je Modest. „Prekinite više s tim, drugovi milicionari! Dati poziv baca senku na ceo kolektiv! Zahtevam da se uverite u to!”

„Imam naređenje...“, započeo je Kovaljov, ali Modest je, s povikom: „Prekinite s tim! Insistiram!“, skočio na njega i izvukao ga iz sobe.

„Odvukao ga je u muzej“, rekao je Roman. „Saša, gde si? Skidaj kapu, idemo da pogledamo...”

„Možda je bolje da je ne skidam?“, pitao sam.

„Skidaj je, skidaj“, rekao je Roman. „Ti si sada fantom. U tebe sada više niko ne veruje – ni administracija, ni milicija...”

Kornjejev je rekao:

„Pa, odoh na spavanje. Saša, dođi sutra posle ručka. Razgledaćeš naš park mašina i ostalo...”

Skinuo sam kapu.

„Prekinite s tim“, rekao sam. „Na odmoru sam.”

„Idemo, idemo“, rekao je Roman.

U hodniku, Modest se grčevito uhvatio jednom rukom za

narednika, a drugom je otključavao veliki viseći katanac. „Sad ću da vam pokažem naš petoparac!“, vikao je. „Sve je proknjiženo kao prihod... Sve je na mestu.“ „Ma ništa ja nisam ni rekao“, slabo se čupao Kovaljov. „Samo kažem da petoparca može biti više od jednog...“ Modest je otvorio vrata i svi smo ušli u prostranu prostoriju.

To je bio krajnje pristojan muzej – sa štandovima, dijagramima, vitrinama, maketama i modelima. Opšti izgled je, više od svega, podsećao na muzej kriminalistike: mnogo fotografija i neprijatnih eksponata. Modest je odmah uvukao narednika nekud iza štandova i tamo su njih dvojica zabrujali, kao u bačvi: „Evo našeg petoparca...“, „Ma ništa nisam ni rekao...“, „Drugarice Gorinič...“, „Imam naređenje!“, „Ama prekinite više s tim!“

„Razgledaj, Saša, razgledaj“, rekao je Roman, ispružio ruku ka postavci i seo u fotelju kraj ulaza.

Krenuo sam duž zida. Ništa me nije začudilo. Samo mi je bilo veoma interesantno. „Živa voda. Efikasnost 52%. Dozvoljeni talog 0,3“ (starinska pravougaona flaša s vodom, čep je preliven obojenim voskom). „Šema industrijske proizvodnje žive vode“. „Maketa kocke za destilaciju žive vode“. „Napitak lažnog Veškovskog Traubenbaha“ (apotekarska teglica sa otrovnožutom mašću). „Krv pokvarena obična“ (zalemljena ampula sa crnom tečnošću)... Nad celim štandom visila je tablica: „Aktivna hemijska sredstva. XII-XVIII v.“. Bilo je tu još mnogo flašica, teglica, retorti, ampula, epruveta, aktivnih i neaktivnih modela instalacija za sublimaciju, destilaciju i kondenzaciju, ali ja sam krenuo dalje.

„Veliki mač“ (veoma zardali dvoručni mač s talasastim sečivom, prikovan lancem za gvozdeni stalak u detaljno zapečaćenoj vitrini). „Desni očnjak (radni) zub grofa Drakule Zadunajskog“ (nisam Kjuvje, ali, sudeći po tom zubu, grof Drakula Zadunajski bio je veoma neobičan i neprijatan čovek). „Trag običan i trag izvađen. Gipsani odlivi“ (po mom mišljenju,

tragovi se nisu razlikovali između sebe, ali je jedan odlivak imao pukotinu). „Avan na podlozi. IX vek“ (moćna instalacija od sivog poroznog livenog gvožđa)... „Zmija Gorinič, skelet, 1/25 prir. veb“ (podseća na skelet diplodokusa s tri vrata)... „Šema rada žlezde srednje glave koja bljuje vatru“... „Cipele od sedam milja gravigene, aktivni model“ (veoma velike gumene čizme)... „Leteći ćilim gravizaštitan, aktivni model“ (ćilim je otprilike metar i po puta metar i po s Čerkezom koji grli mladu Čerkeskinju na pozadini od obližnjih planina)...

Došao sam do štanda „Razvoj ideje filozofskog kamena“ kad su se u sali ponovo pojavili narednik Kovaljov i Modest Matvejevič. Sudeći po svemu, nije im pošlo za rukom da se pomere s mrtve tačke. „Prekinite s tim“, apatično je rekao Modest. „Imam naređenje“, jednako apatično je odgovorio Kovaljov. „Naš petoparac je na svom mestu...“, „Evo, pusti staricu da kaže i svedoči...“, „Šta smo mi, po vama, falsifikatori novca?“, „Nisam to rekao...“, „Senka celog kolektiva...“, „Razabraćemo se...“ Kovaljov me nije primetio, a Modest se zaustavio, zbunjeno me pogledao od glave do nogu, a zatim podigao pogled i apatično pročitao naglas: „Ho-munku-lus laboratorijski, opšti izgled“, i krenuo je dalje.

Krenuo sam za njim, predosećajući nešto loše. Roman nas je čekao kraj vrata.

„Pa kako je?“, pitao je.

„Bezobrazluk“, apatično je odgovorio Modest. „Birokrate.“

„Imam naređenje“, tvrdoglavo je ponovio narednik Kovaljov već u hodniku.

„Pa izlazite, Romane Petroviču, izlazite“, rekao je Modest, zveckajući ključevima.

Roman je izašao. Poleteo sam za njim, ali Modest me je zaustavio.

„Izvinjavam se“, rekao je. „Kuda ste krenuli?“

„Kako to mislite – kuda?“, pitao sam stišanim glasom.

„Na mesto, idite na mesto.“

„Na kakvo mesto?“

„Pa gde ste stajali? Izvinjavam se, vi ste... ham-munkuls? Pa i stojte tamo, gde vam je određeno...“

Shvatio sam da sam gotov. I verovatno bih bio gotov, jer se i Roman očigledno zbunio, ali u tom trenutku je u hodnik s topotom i lupom uletela Naina Kijevna, vodeći na uzici krupnog crnog jarca. Čim je ugledao narednika milicije, jarac je zameketao odvratnim glasom i potrčao dalje. Naina Kijevna je pala. Modest je uleteo u hodnik i nastala je nezamisliva larma. Prazno burence se zakotrljalo uz tresak. Roman me je uhvatio za ruku i, prošaptavši „Brzo, brzo!“, uleteo u moju sobu. Zalupili smo vratima za sobom i naslonili se na njih, teško dišući. Iz hodnika je dopirala dreka:

„Pokažite dokumenta!“

„Bratci, ma šta je to?“

„Zašto jarac?! Zašto je jarac u prostoriji?!“

„Me-e-e-e-e...“

„Prekinite s tim, nije vam ovo kafana!“

„Ne znam ja za vaše petoparce i nemam pojma!“

„Me-e-e!“

„Građanko, sklonite jarca!“

„Prekinite, jarac je proknjižen kao prihod!“

„Kako je proknjižen kao prihod?!“

„To nije jarac! To je naš saradnik!“

„Onda neka podnese dokaze!“

„Kroz prozor i – u automobil!“, naredio je Roman.

Ščepao sam jaknu i iskočio kroz prozor. Ispod mojih nogu je, mjauknuvši, projurio mačak Vasilije. Pognuvši se, dotrčao sam do automobila, otvorio sam vrata i seo za volan. Roman je već otvarao kapiju. Motor nije hteo da upali. Trzajući starter, video

sam da su se vrata izbe otvorila. Iz hodnika je izleteo crni jarac i gigantskim skokovima pobjegao nekud iza ćoška. Motor je zatutnjio. Skrenuo sam i izleteo automobilom na ulicu. Hrastova kapija se s treskom zatvorila. Roman je izvirio iz kapije i u zaletu seo kraj mene.

„Brzo!“, rekao je čilo. „U centar!“

Kad smo skretali na Prospekt mira, pitao me je:

„Pa kako ti je kod nas?“

„Dopada mi se“, odvratio sam. „Samo je veoma bučno.“

„Kod Naine je uvek bučno“, rekao je Roman. „Svađalački nastrojena starica. Nadam se da te nije vređala?“

„Ne“, odgovorio sam. „Jedva da smo razmenili nekoliko reči.“

„Čekaj malo“, rekao je Roman. „Ukoči.“

„Što?“

„Evo, ide Volodka. Sećaš se Volode?“

Ukočio sam. Bradati Voloda je ušao na zadnje sedište i, radosno se osmehujući, rukovao se s nama.

„Pa sjajno!“, rekao je. „Baš sam krenuo do vas!“

„Samo si ti tamo falio“, rekao je Roman.

„Pa kako se sve okončalo?“

„Nikako“, odgovorio je Roman.

„A kud ste sad krenuli?“

„U institut“, rekao je Roman.

„Zašto?“, pitao sam ga.

„Da radimo“, odgovorio je Roman.

„Ja sam na odmoru.“

„To je nevažno“, rekao je Roman. „Ponedeljak počinje u subotu, a avgust ovog puta počinje u julu!“

„Čekaju me momci“, rekao sam molećivo.

„To mi preuzimamo na sebe“, rekao je Roman. „Momci apsolutno ništa neće primetiti.“

„Da poludi čovek“, rekao sam.

Provezli smo se između prodavnice br. 2 i bife-restorana br. 11. „On već zna kuda da vozi“, primetio je Voloda.

„Sjajan momak“, rekao je Roman. „Džin!“

„Odmah mi se dopao“, nadovezao se Voloda.

„Očigledno vam je preko potreban programer“, primetio sam. „Nije nam potreban bilo kakav programer“, pobunio se Roman.

Ukočio sam ispred neobične zgrade s natpisom „NIČAVO“ između prozora.

„Šta to znači?“, pitao sam. „Mogu li ja, u krajnjoj meri, da saznam gde me vrbuju da radim?“

„Možeš“, odgovorio je Roman. „Sad sve možeš. To je Naučnoistraživački institut čarobnjaštva, vraćanja i okultizma... Pa što si stao? Uparkiraj automobil!“

„Gde?“, pitao sam.

„Pa zar ne vidiš?“

Tad sam video.

Ali to je već neka sasvim druga priča.

DRUGA PRIČA

UJDURMA ZBOG UJDURME

PRVA GLAVA

Među junacima priče ističu se jedan do dva glavna junaka, svi ostali smatraju se drugostepenim.

„Metodika predavanja književnosti“

Oko dva sata po podne, kad je u *Aldanu* ponovo pregoreo osigurač uvodnog uređaja, odjeknula je zvonjava telefona. Zvao je zamenik direktora Administrativno-domaćinskog odeljenja Modest Matvejevič Kamnojedov.

„Privalove“, strogo je rekao, „zašto opet niste na svom mestu?“

„Kako to mislite – nisam na svom mestu?“, uvredio sam se. Ispostavilo se da je današnji dan bio naporan i da sam sve zaboravio.

„Prekinite s tim“, rekao je Modest Matvejevič. „Još pre pet minuta trebalo je da mi se javite na instruktažu.“

„Besmislica“, rekao sam i spustio slušalicu.

Isključio sam mašinu, skinuo mantil i rekao devojkama da ne zaborave da isključe struju. U velikom hodniku bilo je pusto, iza poluzamrznutih prozora vejala je mećava. Usput oblačeći jaknu, potrčao sam u domaćinsko odeljenje.

Modest Matvejevič me je u sjajnom odelu svečano čekao u svojoj kancelariji. Iza njegovih leđa, mali gnom s dlakavim ušima potišteno je i pažljivo pokretao prste po velikom spisku.

„Privalove, vi ste kao nekakav taj... ham-munkuls“, rekao je Modest. „Nikad niste na svom mestu.“

S Modestom Matvejevičem su svi pokušavali da održavaju isključivo dobre odnose jer je bio moćan, nepopustljiv i

fantastično neuljudan. Zato sam uzviknuo: „Razumem!“, i lupio sam potpeticama.

„Svi moraju da budu na svojim mestima“, nastavio je Modest Matvejevič. „Uvek. Eto, vi imate visoko obrazovanje i naočare, i bradu ste, eto, pustili, a ne možete da razumete tako prostu teoremu.“

„Neće se ponoviti!“, rekao sam, iskolačivši oči.

„Prekinite s tim“, rekao je Modest Matvejevič, smekšavši. Izvukao je iz džepa list papira i neko vreme ga je posmatrao. „Dakle ovako, Privalove“, rekao je konačno, „danas ćete biti dežurni. Dežurstvo prema planu za vreme praznika je – odgovoran posao. Nije vam to prosto pritiskanje dugmića. Kao prvo – protivpožarna bezbednost. To je na prvom mestu. Ne dopuštajte samozapaljivanje. Pazite na isključivanje struje poverenih vam industrijskih platformi. I pazite se lično, bez tih vaših trikova s podvajanjima i dezorganizacijom. Bez tih vaših dvojnika. Pri otkriću faktora gorenja, istog časa pozovite broj telefona 01 i pristupite preduzimanju mera. Za takve slučajeve, dobićete signalnu zviždaljku za poziv hitne ekipe...“ Uručio mi je zviždaljku od platine s inventarskim brojem. „Takođe, ne puštajte nikoga unutra. Evo spiska lica kojima je dozvoljeno korišćenje laboratorija u noćnom periodu, ali ipak ne puštajte ih zato što je praznik. U celom institutu da ne bude ni jedne jedine žive duše. Ima svakakvih tamo drugih duša – neka ih, ali da ne bude nijedna živa. Demone na ulazu i izlazu začarajte. Razumete li situaciju? Žive duše ne bi trebalo da ulaze, a svi ostali ne bi trebalo da izlaze. Već smo imali slu-čaj: pobegao je đavo i ukrao je mesec. Naširoko poznat slu-čaj, čak zabeležen i u kinematografiji.“ Značajno me je pogledao i odjednom mi je zatražio dokumenta.

Povinovao sam se. Pažljivo je razgledao moju propusnicu, vratio mi je i rekao:

„Sve je u redu. Malo sam sumnjao da ste ipak dvojnik. Dakle, ovako. Znači, u petnaest-nula-nula, u saglasnosti s radnim

zakonodavstvom, radni dan će se završiti i svi će vam predati ključeve od svojih proizvodnih prostorija. Nakon toga ćete lično osmotriti teritoriju. Nadalje, idite u obilazak na svaka tri sata do predmeta samospaljivanja. Ne manje od dva puta tokom perioda dežurstva posetite vivarijum. Ako nadzornik pije čaj – prekinite ga. Bilo je upozorenja da ne pije on tamo čaj. Baš u takvom *akseptu*. Vaše radno mesto je u kancelariji direktora. Na divanu možete da se odmorite. Sutra u šesnaest-nula-nula smeniće vas Vladimir Počkin iz laboratorije druga Ojra-Ojre. Je l' jasno?“

„U potpunosti“, rekao sam.

„Telefoniraću vam noću i sutra tokom dana. Lično. Moguća je kontrola i od strane druga kadrovskog rukovodioca.“

„Razumeo sam vas“, rekao sam i pogledao spisak.

Prvi na spisku bio je direktor instituta Janus Poluektovič Nevstrujev, s napomenom napisanom olovkom „dva prim.“. Drugi je bio lično Modest Matvejevič, treći – drug kadrovski rukovodilac građanin Demin Kerber Psojevič. Dalje su se nizala prezimena koja nikad ranije nigde nisam video.

„Je li nešto nejasno?“, raspitivao se Modest Matvejevič, pomno prateći svaki moj pokret.

„Evo, ovde“, rekao sam ozbiljno, gurkajući prstom spisak, „postoje drugovi koji broje... m-m-m... dvadeset dva primerka, meni lično nepoznati. Ta prezimena bih hteo lično s vama da raščistim.“ Pogledao sam ga pravo u oči i dodao tvrdo: „Da bismo izbegli probleme.“

Modest Matvejevič je uzeo spisak i pogledao ga na rastojanju ispružene ruke.

„Sve je ispravno“, rekao je snishodljivo. „Vi, Privalove, naprosto niste u toku. Lica navedena od broja četiri do broja dvadeset pet, uključujući i poslednjeg, unesena su u spiskove lica kojima je posmrtno dopušten noćni rad. U svojstvu priznanja njihovih zasluga u prošlosti. Da li vam je sad jasno?“

Blago sam otupeo jer je navikavanje na sve to ipak bilo

veoma teško.

„Zauzmite svoje mesto“, svečano je rekao Modest Matvejevič. „Sa svoje strane i u ime administracije, čestitam vam, družo Privalove, nastupajuću Novu godinu i želim vam u novoj godini odgovarajuće uspehe kako na poslu, tako i na ličnom planu.“

Poželeo sam mu odgovarajuće uspehe i izašao u hodnik.

Kad sam sinoć saznao da su me proglasili dežurnim, obradovao sam se: nameravao sam da završim jedan proračun za Romana Ojra-Ojru. Međutim, sad sam osećao da stvar nije tako jednostavna. Perspektiva provođenja noći u institutu pokazala mi se u sasvim novom svetlu. I ranije sam se zadržavao na poslu dokasno, kad su dežurni iz ekonomije već gasili četiri lampe od pet u svakom hodniku, i trebalo je probiti se do izlaza pre svakakvih skakutavih čupavih senki. U početku je to ostavljalo jak utisak na mene, ali kasnije sam se navikao. Potom sam se ponovo odvikao, kad sam, vraćajući se jednim velikim hodnikom, čuo iza sebe ritmično cok-cok-cok kandži po parketu i, osvrnuvši se, otkrio nekakvu fosforescirajuću životinju, koja je, očigledno, trčala po mojim tragovima. Doduše, kad su me skinuli s karniše, ispostavilo se da je to bio običan živi pas jednog od saradnika. Saradnik je došao da se izvini, Ojra-Ojra mi je očitao ismevačku lekciju o šteti sujeverja, ali ipak je ostao nekakav ostatak u mojoj duši. Pre svega ću začarati demone, pomislio sam.

Kraj ulaza u direktorovu kancelariju sreo sam mračnog Vitku Kornjejeva. Nabusito je klimnuo glavom i hteo je da prođe kraj mene, ali ja sam ga uhvatio za rukav.

„Pa!“ , grubo je rekao Kornjejev, zaustavivši se.

„Danas dežuram“, saopštio sam mu.

„Kad si budala“, rekao je Kornjejev.

„Baš si grub, Vitka“, rekao sam. „Neću više da ti se obraćam.“

Vitka je rastegao prstom okovratnik džempera i zainteresovano me pogledao.

„A šta ćeš da radiš?“, pitao me je.

„Iskopaću već nešto“, rekao sam, pomalo se zbunivši.

Vitka je odjednom živnuo.

„Čekaj malo“, rekao je. „Šta, ti to prvi put dežuraš?“

„Da.“

„Aha“, rekao je Vitka. „I, kako nameravaš da reaguješ?“

„U skladu sa instrukcijama“, odgovorio sam. „Zaćaraću demone i leći ću da spavam. U vezi sa samospaljivanjem. A kuda ćeš ti da se smucaš?“

„Ma tamo se okuplja jedna ekipa“, neodređeno je rekao Vitka. „Kod Veročke... A šta ti je to?“ Uzeo je spisak od mene. „A, mrtve duše...“

„Nikog neću pustiti“, rekao sam. „Ni žive, ni mrtve.“

„Ispravna odluka“, rekao je Vitka. „Najispravnija. Samo tu i tamo baci pogled na moju laboratoriju. Tamo će mi raditi dvojnik.“

„Čiji dvojnik?“

„Moj dvojnik, naravno. Ko će mi pak dati svog? Zaključao sam ga tamo, evo, uzmi ključ, kad si već dežurni.“

Uzeo sam ključ.

„Slušaj me, Vitka, pusti ga da radi desetak sati, a posle ću sve da poisključujem.“

U saglasnosti sa zakonodavstvom.“

„Dobro, tamo će se ionako videti. Da nisi možda sreo Edika?“

„Nisam“, rekao sam. „I nemoj da zaboraviš na kotlove. U deset sati ću isključiti svu struju.“

„Zar se ja protivim tome? Isključuj, moliću. Pa i ceo grad.“

Tad su se otvorila vrata kancelarije i Janus Poluektovič je

izašao u hodnik.

„Dobro“, rekao je, videvši nas.

S poštovanjem sam se poklonio. Po izrazu lica Janusa Poluektoviča videlo se da je zaboravio kako se zovem.

„Molim vas“, rekao je, dajući mi ključeve. „Vi ste pak dežurni, ako se ne varam... Inače...“ Pokolebao se. „Da nisam juče pričao s vama?“

„Da“, rekao sam, „svratili ste u elektronsku salu.“ Klimnuo je glavom.

„Da, da, zaista... govorili smo o praktikantima...“

„Ne“, usprotivio sam se s poštovanjem, „ne baš. Pričali smo u vezi s vašim pismom u Centrakademsab. O elektronskoj izložbi.“

„Ah, tako, dakle“, rekao je. „Pa dobro, želim vam mirno dežurstvo... Viktore Pavloviču, mogu li da se nešto prokonsultujem s vama načas?“

Uhvatio je Vitku ispod ruke i odveo ga niz hodnik, a ja sam ušao u kancelariju. U kancelariji je drugi Janus Poluektovič zatvarao sefove. Videvši me, rekao je: „Dobro“, i nastavio da zveckea ključevima. To je bio A-Janus, već sam pomalo naučio da ih razlikujem. A-Janus je delovao malo mlađe, nije bio druželjubiv, ali bio je uvek korektan i slabo pričljiv. Pričalo se da mnogo radi, i ljudi, koji su ga dugo poznavali, tvrdili su da se taj posredni administrator polako ali neumitno pretvara u izuzetnog naučnika. U-Janus, naprotiv, bio je uvek umilan, krajnje pažljiv, i posedovao je neobičnu naviku da zapitkuje: „Da nisam juče pričao s vama?“ Pričalo se da je on mnogo popustio u poslednje vreme, ali da je ostao naučnik sa svetskim imenom. Bilo kako bilo, A- Janus i U-Janus bili su jedan te isti čovek. To se nikako nije uklapalo u mojoj glavi. U tome je bila nekakva uslovnost. Čak sam sumnjao da je to samo metafora.

A-Janus je zaključao poslednji katanac, uručio mi je deo ključeva i, hladno se pozdravivši, otišao. Seo sam za referentov

sto, stavio ispred sebe spisak i telefonirao u elektronsku salu. Niko se nije odazvao – očito su se devojke već razišle. Bilo je četrnaest časova i trideset minuta.

U četrnaest časova i trideset jedan minut, bučno dahćući i škripeći po parketu, u kancelariju je uleteo čuveni Fjodor Simeonovič Kivrin, veliki mag i vrač, rukovodilac Odeljenja linijske sreće. Fjodora Simeonoviča odlikovali su nepopravljivi optimizam i vera u prelepu budućnost. Imao je veoma burnu prošlost. Pri caru Ivanu Vasiljeviču Groznom, opričnici tadašnjeg ministra državne bezbednosti Maljute Skuratova, uz šale i dosetke, prema prijavi suseda đakona, spalili su ga u seoskom kupatilu kao čarobnjaka; pri caru Alekseju Mihajloviču Tišajšem, nemilosrdno su ga batinali i spalili su na njegovim golim leđima rukopis njegovih sabranih dela; pri caru Petru Aleksejeviču Velikom, isprva se istakao kao znalac hemije i rudarstva, ali nečim nije ugodio knezu-caru Romodanovskom, pa je dospeo na robiju u tulsku fabriku oružja; pobegao je odatle u Indiju; dugo je putovao, ujedale su ga zmije otrovnice i krokodili, ravnodušno je savladao jogu; zatim se ponovo vratio u Rusiju u procvatu pugačevštine¹⁰, bio je osuđen kao lekar pobunjenika, odrekli su mu nos i poslali ga u Solovec do kraja života. U Solovecu je opet imao gomilu svakojakih neprijatnosti, sve dok nije stigao u NIČAVO, gde je ubrzo dobio položaj rukovodioca odeljenja. U poslednje vreme je mnogo radio na problemima ljudske sreće, beskrajno se sukobljavajući s kolegama, koji su zadovoljstvo smatrali osnovom sreće.

„P-pozdravljam vas!“, procedio je dubokim glasom, spustivši ispred mene ključeve svojih laboratorija. „J-jadnič-če, k-kako ste mogli? T-trebalo bi da se radujete o-ovakve noći, ja ću p-pozvati Modesta, kakve su to g-gluposti, sam ću d-dežurati ako treba...”

¹⁰ Pugačevština je naziv poslednje seljačke bune u ruskoj istoriji. Trajala je od 1772. do 1775, a naziv je dobila po svom vođi, donskom kozaku Jemeljanu Pugačovu. (Prim, prev.)

Videlo se da mu je ta misao upravo pala na pamet i da ga je strašno obuzela.

„N-no, de-der, gde je njegov telefon? P-prokletstvo, n-nikad ne p-pamtim brojeve t-telefona... Jedan p-petnaest ili p-pet jedanaest...”

„Ma šta vam je, Fjodore Simeonoviču, hvala vam!“, povikao sam. „Ne treba! Baš sam krenuo da radim!”

„Ah, da r-radite! To je d-druga stvar! To j’ d-do-dobro, to j’ sjajno, vi ste s-sjajni! A ja, d-dodavola, o elektronici pojma nemam... T-treba učiti, inače sva ta m-magija reči, s-starudija, h-hokus-pokusi s p-psihopoljima, p-primitiv... D-dedovski m-maniri...”

Odmah je, ne pomerivši se s mesta, stvorio dve velike jabuke. Jednu je dao meni, a drugoj odmah odgrizao polovinu i počeo sočno da žvaće.

„P-prokletstvo, opet sam napravio c-crvljivu... Kakva je vaša – d-dobra? To j’ dobro...”

Saša, svratiću do vas kasnije, jer ipak n-ne r-razumem baš najbolje sistem k-komandovanja... Da popijem malo v-votke i s-svratiću... D-dvadeset d-deveta e-ekipa je kod vas, tamo, u m-mašini... D-da li mašina laže, ne r-razumem... D-doneću vam d-detektivski roman, G-gardnera. Č-čitajte li na engleskom? D-dobro lupež piše, s-sjajno! P-peri Mejson je tamo, kod njega, z-zver od a-advokata, z-znate? A p-posle ću još nešto da vam d-dam, n-nekakvu n-naučnu fantastiku... As-simova, na primer, ili B-bredberija...”

Prišao je prozoru i ushićeno rekao:

„Dodavola, kako v-volim m-mećavu!”

Umotavajući se u bundu od vizona, ušao je mršavi i otmeni Kristobal Hozevič Hunta.

Fjodor Simeonovič se okrenuo.

„A, K-kristo!“, ciknuo je. „Z-zamisli, onaj Kamnojedov, b-budala, postavio je m-mladića da dežura baš z-za Novu godinu.

D-daj da ga pustimo, da ostanemo nas dvojica, s-setimo se starih vremena, p-popijemo malo, a? Š-što da se on tu muči? On treba da p-pleše, s devojkama...”

Hunta je spustio ključeve na sto i nehajno rekao:

„Razgovor s devojkama izaziva zadovoljstvo samo u slučajevima kad se dostiže savladavanjem prepreka...”

„M-ma nije valjda!“, zagrmio je Fjodor Simeonovič. „Mnogo krvi, mnogo p-pesama zbog p-predivnih dama se lije... K-kako se to kod vas radi? P-postići će cilj samo onaj koji ne zna za r-reč 'strah'...”

„Baš tako“, rekao je Hunta. „Pritom – ne podnosim dobročinstva.”

„Ne podnosi d-dobročinstva! A ko mi je oteo Odihmantjeva? I-izvrbovao si, r-razumeš, takvog laboranta... Stavi sad f-flašu šampanjca, n-ne manje... S-slušaj me, ne treba šampanjac! Amontilado! Je I' ti ostalo još nešto od t-toledskih zaliha?”

„Čekaju nas, Teodore“, podsetio ga je Hunta.

„D-da, istina... Trebalo bi još k-kravatu naći... I valjenke, taksi nećemo uspeti da u-uhvatimo... Krenuli smo, Saša, n-nemojte da se dosađujete tu.”

„U novogodišnjoj noći dežurnom u institutu nije dosadno“, tiho je rekao Hunta. „Posebno novajliji.”

Krenuli su ka vratima. Hunta je propustio Fjodora Simeonoviča ispred sebe i, pre nego što je izašao, pogledao me je popreko i veoma brzo nacrtao prstom na zidu Solomonovu zvezdu. Zvezda je buknula i počela polako da se gasi, kao trag snopa elektrona na ekranu oscilografa.

Tri puta sam pljunuo preko levog ramena.

Kristobal Hozević Hunta, koji je rukovodio Odeljenjem smisla života, bio je izuzetan čovek, ali očigledno krajnje bezdušan. Nekada, u ranoj mladosti, relativno dugo bio je na položaju velikog inkvizitora, ali se kasnije posvetio jeresi, mada je do današnjeg dana sačuvao tadašnje navike, koje su mu,

uostalom, prema nekim pričama, dobro došle za vreme borbe protiv petokolonaša u Španiji. Skoro sve svoje nerazumljive eksperimente sprovodio je bilo nad sobom, bilo nad svojim saradnicima, i to su mi već smušeno spominjali na sastanku sindikata. Bavio se izučavanjem smisla života, ali dosad nije daleko odmakao, mada je došao do nekih interesantnih rezultata, teorijski dokazavši, na primer, da smrt ipak nije neminovan atribut života. Povodom njegovog poslednjeg otkrića došlo je do pobune – na filozofskom seminaru. U svoj kabinet skoro nikoga nije puštao, a po institutu su se pronosile nejasne glasine da se tamo nalazi gomila interesantnih stvari. Pričalo se da u ćošku kabineta stoji prelepo punjeno strašilo jednog starog poznanika Kristobala Hozeviča, štabartenfirera SS, u punoj svečanoj uniformi, s monoklom, kratkim mačem, gvozdenim krstom, lišćem hrasta i sličnim drangulijama. Hunta je bio izuzetan preparator. Štabartenfirer, prema rečima Kristobala Hozeviča – takođe. Međutim, Kristobal Hozevič je bio brži. Voleo je da bude brz – uvek i u svemu. Nije mu bio stran ni određeni skepticizam. U jednoj od njegovih laboratorija visio je ogroman plakat: „Da li smo nam potrebni?“ Krajnje izuzetan čovek.

Tačno u tri sata, u saglasnosti s radnim zakonodavstvom, doktor nauka Amvrozije Ambruazovič Vibegalo doneo je ključeve. Bio je u valjenkama opšivenim kožom, mirisao je na kočijaša u kožuhu, a iz podignutog okovratnika štrčala je seda, prljava brada. Kosu je šišao na lonac, tako da niko nikad nije video njegove uši.

„Ovaj...“, rekao je, približavajući se. „Kod mene će se danas, možda, neko ispiliti. Dakle, u laboratoriji. Trebalo bi to nadgledati. Ostavio sam mu tamo zaliha, ovaj, hlepca, dakle, pet pogača, pa samo iseci one kuvane na pari, i daj mu dve kofe obranog mleka. A kad ovaj sve to pojede, dakle, počće da se bacaka. Tako da ti to meni, *mon šer*, doturi, dragi.“

Spustio je pred mene svežanj ambarskih ključeva i s nekakvom teškoćom otvorao usta, zagledavši se u mene. Pogled mu je bio staklast, a iz brade mu je virila prosena prekrupa.

„A gde da doturim?“, pitao sam ga.

Baš mi je bio antipatičan. Bio je cinik i budala. Posao, koji je radio za trista pedeset rubalja mesečno, mogao je smelo da se nazove eugenikom, ali niko ga tako nije zvao – plaših su se da se mešaju u to. Taj Vibegalo je izjavljivao da sve nesreće, navodno, potiču od nezadovoljstva i, ako se, dakle, čoveku da svega – hleпча, dakle, samo iseci one kuvane na pari – onda to više neće biti čovek, već anđeo. Tu maloumnu ideju zdušno je isticao, mašući tomovima klasika iz kojih je s neopisivom prostodušnošću ćudljivo cepao citate, nemilosrdno izostavljajući i uništavajući sve što mu nije odgovaralo. Svojevremeno, Naučni savet se povukao pod pritiskom te naviruće, na neki način čak primitivne demagogije, i Vibegalova tema je bila ubačena u plan. Držeći se strogo tog plana, pažljivo mereći svoja dostignuća u procentima ispunjavanja i nikad ne zaboravljajući na režim ekonomije, uveličavanja obrta obrtnih sredstava, kao ni na vezu sa životom, Vibegalo je izneo tri eksperimentalna modela: model Čoveka, u potpunosti nezadovoljenog, model Čoveka, želudačno nezadovoljenog, i model Čoveka, potpuno zadovoljenog. Potpuno nezadovoljeni antropoid je stigao prvi – ispilio se pre dve nedelje. To žalosno stvorenje, prekriveno ranama, kao Jov, poluraspadnuto, koje su mučile sve poznate i nepoznate bolesti, neverovatno gladno, koje je patilo od hladnoće i vrućine istovremeno, izletelo je u hodnik, uputilo institutu niz nerazgovetnih žalbi i izdahnulo. Vibegalo je likovao. Sad se moglo smatrati dokazanim da, ukoliko čoveka ne hranimo, ne pojimo, ne lečimo, onda će on, ovaj, dakle, biti nesrećan i može čak i da umre. Kao što je, eto, onaj preminuo. Naučni savet bio je užasnut. Vibegalova zavera skrenula je u nekakvom jezivom pravcu. Osnovana je komisija za proveru Vibegalovog rada. Međutim, nimalo se ne zbunivši, predao im je dva izveštaja, iz kojih se videlo da je: kao prvo, troje laboranata njegove laboratorije svake godine odlazilo da radi na državnoj farmi, i, kao drugo, da je on, Vibegalo, nekad bio zatočenik carizma, a sad redovno drži popularne lekcije u gradskom lektoratu i na

periferiji. Dok se ošamućena komisija trudila da se razabere u logici dešavanja, on je ležerno odvezao s riblje fabrike pod pokroviteljstvom države (u kontekstu veze s proizvodnjom) četiri kamiona haringinih glava za sazrevajućeg antropoida, nezadovoljenog želudačno. Komisija je napisala izveštaj, dok je institut u strahu iščekivao dalje događaje. Vibegalovi susedi po spratu uzimali su odmore na svoj račun.

„Gde da doturim?“, ponovio sam.

„Da doturiš, kažeš? Pa kući, gde inače za Novu godinu? Moral mora da postoji, dragi. Valja dočekati Novu godinu. Tako ispada po našem, *nes pa, nes pa*¹¹?“

„Znam da mislite na kuću. Koji je telefon?“

„Ovaj, pa pogledaj u imenik. Pismen si? Pa onda pogledaj, dakle, u imenik. Nemamo tajni, nismo kao neki tamo. *An mas*¹².“

„Dobro“, rekao sam. „Doturiću.“

„Doturi, *mon šer*, doturi. Ako krene da te ujede, samo ga tresni po obrazima, ne ustručavaj se. *Se la vi*.¹³„

Skupio sam hrabrosti i promrmljao:

„Pa nismo ni popili za *bruderšaft*.“

„Pardon?“

„Ništa, ja to onako“, odgovorio sam.

Neko vreme me je posmatrao svojim staklastim očima, u kojima se baš ništa nije videlo, a zatim je rekao:

„Ako je ništa, onda je dobro što je tako. Čestitam ti nadolazeći praznik. Uzdravlje. *Arivuar*¹⁴, dakle.“

Natukao je na glavu ušanku i otišao je. Brže-bolje sam

¹¹ Zar ne? (fr.) Vibegalo obožava da umeće u svoj govor zasebne fraze na francuskom, kako ga on naziva, dijalektu. Nikako ne odgovarajući za njegov izgovor, uzeli smo na sebe obavezu da obezbedimo prevod. (Prim, aut.)

¹² U masi, u većini (fr.)

¹³ Takav je život (fr.).

¹⁴ Doviđenja (fr.).

otvorio mali prozor. Uleteo je Roman Ojra-Ojra u zelenom kaputu s astraganskim okovratnikom, promeškoltio grbav nos i pitao me:

„Vibegalo zabegalo?“

„Zabegalo“, odgovorio sam.

„M-da“, rekao je on. „Haringa je to. Drži ključeve. Znaš li gde je istovario jedan kamion? Pod prozorom Žijana Žijakoma. Direktno ispred njegovog kabineta. Novogodišnji poklončić. Ispušću ovde, kod tebe, cigaretu.“

Utonuo je u ogromnu kožnu fotelju, raskopčao kaput i zapalio cigaretu.

„Hajde, dede, poigraj se“, rekao je. „Dati su: miris marinade od haringe, intenzitet je šesnaest mikrotopora, kubatura...“ Osmotrio je sobu. „Pa, kao što vidiš, godina je na prelomu, Saturn u sazvežđu Vage... Udri!“

Počeo sam se iza uva.

„Saturn... Što mi spominješ Saturn... A kakav je vektor magistatum?“

„Pa, brate“, rekao je Ojra-Ojra, „to bi ti sam trebalo...“

Počeo sam se iza drugog uva, zamislio u umu vektor i izveo, zamuckujući, akustički uticaj (izgovorio sam čaroliju). Ojra-Ojra je stisnuo nos. Išćupao sam iz obrve dve dlake (što je bilo užasno bolno i glupo) i polarizovao sam vektor. Miris se opet pojaćao.

„Loše“, prekorno je rekao Ojra-Ojra. „Šta to radiš, čarobnjakov šegrt? Šta ti je, zar ne vidiš da je prozorčić otvoren?“

„A, istina“, rekao sam. Uračunao sam divergenciju i rotor, pokušao sam da rešim jednaćinu Stoksa u umu; zapetljao sam se, pa sam, dišući kroz nos, išćupao još dve dlačice, njušnuo sam, promrmljao čaroliju Auersa i sasvim se spremio da išćupam još dlačica; međutim, tada sam primetio da se kancelarija prirodno provetrila, a Roman me je posavetovao da saćuvam obrve i

zatvorim prozorčić.

„Posredno“, rekao je. „Hajde da se pozabavimo materijalizacijom.“

Neko vreme bavili smo se materijalizacijom. Pravio sam kruške, a Roman je tražio da ih pojedem. Odbijao sam da ih jedem, i onda me je terao da ih ponovo stvorim. „Radićeš sve dok ne ispadne nešto jestivo“, rekao je. „A ovo ćeš dati Modestu. On je naš Kamnojedov.“ Na kraju krajeva, stvorio sam krušku – veliku, mekanu, kao mast, i gorku, kao kinin. Pojeo sam je i Roman mi je dopustio da se odmorim.

Tada je doneo ključeve diplomac crne magije Magnus Fjodorovič Redkin, debeljko, kao i uvek zauzet i teško uvređen. Diplomu je dobio pre trista godina za izmišljanje pantalona nevidimki. Od tada je te pantalone neprestano usavršavao i usavršavao. Pantalone nevidimke kod njega su se isprva pretvorile u kilote nevidimke, zatim u bermude nevidimke i, na kraju, sasvim nedavno, o njima su počeli da pričaju kao o pantalonama nevidimkama. Međutim, nikako nije mogao da ih osposobi. Na poslednjem zasedanju seminara iz crne magije, kada je održao vanredno predavanje „O nekim novim svojstvima Redkinovih pantalona nevidimki“, opet ga je zadesila nesreća. Tokom demonstracije modernizovanog modela, nešto se pocepalo u dugmično-zatežućem mehanizmu i pantalone, umesto da učine izumitelja nevidljivim, odjednom su, uz zvonak kvrc, same postale nevidljive. Bilo je veoma neprijatno.

Pa ipak, Magnus Fjodorovič je mahom radio na disertaciji, čija je tema bila sledeća: „Materijalizacija i linijska naturalizacija Belog Tezisa kao argumenta relativno proizvoljne funkcije sigma ne sasvim zamislive ljudske sreće“.

Tu je postigao značajne i važne rezultate, iz kojih je sledovalo da bi se čovečanstvo bukvalno kupalo u ne sasvim zamislivoj sreći ukoliko bi samo uspelo da pronade samog Belog Tezisa, a najvažnije je bilo – shvatiti šta je to i gde ga treba tražiti.

Spominjanje Belog Tezisa susretalo se samo u dnevnicima

Ben Becalela. Ben Becalel je, navodno, izolovao Belog Tezisa u svojstvu nusprodukta neke alhemijske reakcije i, budući da nije imao vremena da se bavi takvom sitnicom, uglavio ga je u svojstvu pomoćnog elementa u neku od svojih aparatura. U jednim od poslednjih memoara, napisanih već u tamnici, Ben Becalel je pisao: „Možete li da zamislite? Taj Beli Tezis ipak nije opravdao moje nade, nije. Kad sam shvatio kolika je korist mogla biti od njega – govorim o sreći za sve ljude, ma koliko da ih ima – već sam bio zaboravio gde sam ga uglavio.“ U institutu je bilo registrovano sedam aparatura, koje su nekada pripadale Ben Becalelu. Njih šest je Redkin raščlanio do šrafa, i ništa naročito nije našao. Sedma aparatura bio je divan-predajnik. Međutim, Vitka Kornjejev je položio ruku na divan i u prostu Redkinovu dušu uvukle su se najcrnje sumnje. Krenuo je da prati Vitku. Vitka je istog časa podivljao. Posvađali su se i postali zakleti neprijatelji, i ostali su neprijatelji do današnjeg dana. Prema meni, kao prema predstavniku tačnih nauka, Magnus Fjodorovič se ponašao dobronamerno, mada je osuđivao moje druženje s „tim plagijatorom“. Sve u svemu, Redkin nije bio loš čovek, bio je veoma radan i istrajan, savim lišen koristoljublja. Obavio je ogroman posao, sakupio je gigantsku kolekciju najraznovrsnijih definicija sreće. Tamo su bile najprostije negativne definicije („Sreća ne leži u novcu“), najprostije pozitivne definicije („Uzvišeno ugađanje, potpuno zadovoljstvo, uspeh, sreća“), kazuističke definicije („Sreća je odsustvo nesreće“) i paradoksalne („Srećniji od svih su šaljivdžije, budale, nadglupi i lenji, jer oni ne znaju za grižu savesti, a priviđenja i ostalih nemrtvih se ne boje; bojazan zbog nastupajućih nesreća ih ne uznemirava, a nada o budućim blagodetima ih ne zavarava“).

Magnus Fjodorovič je spustio na sto kutijicu s ključem i, nepoverljivo i popreko nas pogledavši, rekao je:

„Našao sam još jednu definiciju.“

„Kakvu?“, pitao sam.

„Nešto nalik na stihove. Samo nema rime. Hoćete li da

čujete?“

„Naravno da hoćemo“, rekao je Roman.

Magnus Fjodorovič je izvadio blokče i, zamuckujući, pročitao:

Pitate me
šta smatram
najvećom srećom na zemlji.
Dve stvari:
menjati stanje duha tako
kako bi peni promenio za šiling
i
mlade devojke
čuti pesmu
van mog puta, ali na tragu,
čim je moj put prepoznala.

„Ništa nisam razumeo“, rekao je Roman. „Dajte mi da sam pročitam.“ Redkin mu je dao blokčić i objasnio:

„To je Kristofer Log. Prevod s engleskog.“

„Sjajni stihovi“, rekao je Roman.

Magnus Fjodorovič je uzdahnuo.

„Jedni govore jedno, a drugi – drugo.“

„Teško je“, rekao sam saosećajno.

„Nije li to istina? Pa kako ćeš sve tu da povežeš? Devojke čuti pesmu... I to nekako ne bilo koju pesmu, već da devojka bude mlada, da se ne nalazi na njegovom putu, i to neposredno posle toga, kada će se kod njega raspitati za put... Zar je to moguće? Zar se takve stvari algoritmizuju?“

„Čisto sumnjam“, rekao sam. „Ne bih se zakleo.“

„Eto, vidite!“, prihvatio je Magnus Fjodorovič. „A vi ste naš rukovodilac računarskog centra! Ko će onda?“

„A možda ona uopšte ne postoji!“, rekao je Roman glasom režisera provokatora.

„Ko ne postoji?“

„Sreća.“

Magnus Fjodorovič se odmah uvredio.

„Kako je nema“, s dostojanstvom je rekao, „kad sam je lično u više navrata osetio?“

„Zamenivši peni za šiling?“, pitao je Roman.

Magnus Fjodorovič se uvredio još više i oteo mu je blokčić.

„Još ste mladi...“, započeo je.

Utom se začula lupnjava, prasak, buknuo je plamen i zamirisalo je na sumpor. Nasred kancelarije pojavio se Merlin. Magnus Fjodorovič, poskočivši ka prozoru od iznenađenja, rekao je: „Pupu!“, i istrčao napolje.

„*Good God!*“, rekao je Ojra-Ojra, trljajući oči pune prašine. „*Canst thou not come in by usual way as decent people do? Sir*¹⁵, dodao je.

„*Beg thy pardon*¹⁶, samouvereno je rekao Merlin i sa zadovoljstvom pogledao u mene. Verovatno sam bio ubledeo, jer sam se mnogo uplašio od samozapaljenja.

Merlin je namestio na sebi plašt izjeden moljcima, zavrљаčio je na sto svežanj ključeva i rekao:

„Da li ste primetili, serovi, kakve su vremenske prilike?“

„Predskazane“, rekao je Roman.

„Baš tako, ser Ojra-Ojra! Baš predskazane!“

„Korisna stvarčica – taj radio“, rekao je Roman.

¹⁵ Gospode! Zar ne možete da dođete uobičajenim putem, kao svi normalni ljudi? Ser? (staroengl.)

¹⁶ Izvinjavam se (engl.).

„Ja ne slušam radio“, nadovezao se Merlin. „Imam svoje metode.“ Protresao je donji kraj plašta i uzdigao se metar iznad poda.

„Pazite na luster“, rekao sam mu.

Merlin je pogledao u luster i iznenada počeo:

„O vi, zadojeni duhom zapadnjačkog materijalizma, niskog merkantilizma i utilitarizma, čije duhovno siromaštvo nije sposobno da se uzdigne nad mrakom i haosom sitnih tegobnih briga... Ne mogu a da se ne setim, dragi serovi, kako smo prošle godine sa serom predsednikom Okružnog saveta, drugom Perejaslavljskim...“

Ojra-Ojra je očajnički zevnuo, a i meni je bilo dosadnjikavo. Merlin bi, verovatno, bio još gori od Vibegala, kad ne bi bio tako arhaičan i tašt. Zbog nečije rasejanosti, uspeo je da se probije i postane rukovodilac Odeljenja predskazanja i proročanstava, jer je u svim anketama pisao o svojoj nepomirljivoj borbi protiv jenkijevskog imperijalizma još u srednjem veku, prilažući uz ankete notarski overene otkucane kopije odgovarajućih stranica iz Marka Tvena. Kao posledica toga, u vezi sa izmenom unutrašnjih okolnosti i otopljavanjem međunarodne klime, ponovo je bio imenovan na svoje mesto rukovodioca u Birou za vremenske prilike i sada se, kao i pre hiljadu godina, bavio predskazivanjima atmosferskih pojava – magijskim sredstvima, kao i na osnovu ponašanja tarantula, pojačavanja reumatskih bolova i težnje soloveckih svinja da zalegnu u blato ili izađu iz spomenutog. Inače, glavni dobavljač njegovih prognoza bilo je najvulgarnije hvatanje radio-emisija, ostvareno detektorskim prijemnikom, prema glasinama, ukradenim još dvadesetih godina sa solovečke izložbe mladih tehničara. U institutu su ga držali iz uvažavanja prema njegovim godinama. Bio je blizak prijatelj Naine Kijevne Gorinič i zajedno su se bavili kolekcionarstvom i širenjem glasila o pojavi gigantske kosmate žene u šumama i otmici jedne studentkinje od strane snežnog čoveka s Elbrusa. Govorili su i da, s vremena na vreme, učestvuju

u noćnim bdenijima na republičkoj Golgoti sa Ha-Erom Vijem, Homom Brutom i drugim huliganima.

Roman i ja smo ćutali i čekali da Merlin nestane. Međutim, umotavši se u plašt, udobno se smestio ispod lusteru i razvezao je dugačku priču, koja je svima već odavno dojadila, o tome kako su on, Merlin, i predsednik soloveckog okružnog saveta, drug Perejaslavljski, krenuli na inspektorsko putovanje po okrugu. Cela ta priča bila je najčistija laž, bezvredno i konjunktorno prepričavanje Marka Tvena. O sebi je govorio u trećem licu, a predsednika je ponekad, gubeći se, nazivao kraljem Arturom.

„Dakle, predsednik okružnog saveta i Merlin krenuli su na put i stigli su do pčelara, junaka rada, ser Otšeljničenka, koji je bio dobar vitez i istaknuti sakupljač meda. I ser Otšeljničenko ih je obavestio o svojim radnim uspesima i izlečio je ser Artura od išijasa pčelinjim otrovom. Ser predsednik je boravio tamo tri dana i njegov išijas se smirio. Krenuli su na put i na putu je ser Ar... predsednik rekao: 'Nema mi mača.'"

„Nije problem', rekao mu je Merlin, 'nabaviću ti mač.'"

„Stigli su do velikog jezera, kad Artur vide: iz jezera je izronila ruka, žuljevita i svojevrsna, i u toj ruci bili su srp i čekić. Merlin je rekao: 'Evo tog mača koji sam ti spominjao...' "

Tad se začula zvonjava telefona i s radošću sam podigao slušalicu.

„Halo!“, rekao sam. „Halo, slušam vas.“

U slušalici je nešto zamrmljalo, a zatim je Merlin unjkavo otegnuo: „... I pored Ležnjeva sreli su ser Pelinora, pa ipak, Merlin se potrudio da Pelinor ne primeti predsednika...“

„Ser građanine Merline!“, rekao sam. „Možete li malčice tiše? Ništa vas ne čujem.“

Merlin je ućutao, delujući kao čovek koji je spreman da nastavi u svakom trenutku.

„Halo!“, ponovio sam.

„Ko je kraj aparata?“

„A ko vam treba?“, rekao sam po staroj navici.

„Prekinite mi s tim. Privalove, niste u cirkusu.“

„Kriv sam, Modeste Matvejeviču. Dežurni Privalov vas sluša.“

„Tako je. Izveštavajte.“

„Šta da izveštavam?“

„Slušajte me, Privalove. Opet se ponašate kao ne znam ti ni ja ko. S kim ste tamo pričali? Zašto su na mestu stranci? Zašto su, usled narušavanja radnog zakonodavstva, ljudi u institutu posle okončanja radnog dana?“

„To je samo Merlin“, rekao sam.

„Gonite ga dođavola!“

„Sa zadovoljstvom!“, odgovorio sam. (Merlin, koji je nesumnjivo prisluškivao, prekrpio se crvenim flekama i ciknuo: „Gr-rubijan!“; zatim se rastvorio u vazduhu.)

„Sa zadovoljstvom ili bez zadovoljstva – to me se ne tiče. Evo, ovde se pojavio signal da poverene vam ključeve gomilate na stolu, umesto da ih zaključavate u fioci.“

Vibegalo me ocinkario, pomislio sam.

„Zašto ćutite?“

„Biće ispunjeno.“

„U takvom *akseptu*.“ rekao je Modest Matvejevič. „Budnost bi trebalo da bude na visini zadatka. Jasno?“

„Jasno.“

Modest Matvejevič je rekao: „To je sve od mene“, i spustio je slušalicu.

„No dobro“, rekao je Ojra-Ojra, vezujući zeleni kaput. „Idem da otvaram konzerve i otčepljujem flaše. Uzdravlje, Saša, navратиću opet kasnije.“

DRUGA GLAVA

Išao sam, spuštajući se u mračne hodnike, i zatim sam se opet peo na vrh. Bio sam sam; vikao sam, nisu mi odgovarali: bio sam sâm u toj opširnoj, zamršenoj, kao lavirint kući.

Gi de Mopasan

Spustivši ključeve u džep sakoa, krenuo sam u prvi obilazak. Po glavnom stepeništu, kojim sam, prema svom pamćenju, išao samo jedanput, kada je institut posetilo preuzvišeno lice iz Afrike, sišao sam u prostrano predvorje, ukrašeno viševekovnim slojevima arhitektonskih preteranosti, i provirio sam kroz prozorčić portirnice. Tamo su se u fosforescirajućoj oluji ocrtavala dva Maksvelova makrodemoni. Demoni su igrali ultimativnu stohastičku igru – glava ili pismo. Time su se zanimali u slobodno vreme, ogromni, tromi, neopisivo ružni, pre svega podsećajući na kolonije virusa poliomijelitisa pod elektronskim mikroskopom, odevene u iznošene livreje. Kako i priliči Maksvelovim demonima, ceo svoj život samo su otvarali vrata i zatvarali ih. Bili su to eksperimentalni, dobro dresirani primerci, ali jedan od njih, onaj koji je upravljao izlazom, dostigao je već uzrast za penziju, uporediv sa uzrastom galaksije, i s vremena na vreme bi se vraćao u detinjstvo i počinjao da naklapa. Tada bi neko sa Odeljenja tehničkog održavanja oblačio skafandar, ulazio u portirnicu ispunjenu komprimovanim arogonom i smirivao starca.

Prateći instrukcije, začarao sam oba, to jest, prekrrio sam kanale informacija i prebacio ulazno-izlazne uređaje na sebe. Demoni nisu reagovali, nije im bilo do toga. Jedan je pobeđivao, a drugi, u skladu s tim, gubio, i to ih je uznemiravalo, jer je narušavalo statističku ravnotežu. Zatvorio sam prozorčić

zaštitnog zida i obišao predvorje. U predvorju je bilo vlažno, sumračno i bučno. Zgrada instituta bila je relativno stara, ali očigledno su počeli da je zidaju od predvorja. U ubuđalim ćoškovima beličasto su se svetlucale kosti prikovanih skeleta, tu i tamo je ritmično kapala voda, u nišama između stubova u neprirodnim pozama virile su statue u rđavim oklopima, desno od ulaza u zid gomilali su se delovi drevnih idola, a na vrhu te gomile virile su gipsane noge u cipelama. S pocrnelih portreta ispod plafona strogo su gledali čistokrvni starci, na njihovim licima videle su se poznate crte Fjodora Simeonoviča, druga Žijana Žijakoma i drugih majstora. Svu tu arhaičnu starudiju trebalo je odavno izbaciti, probušiti prozore u zidovima i ugraditi cevi dnevne svetlosti. Međutim, sve je to bilo proknjiženo kao prihod, upisano u inventar, i lično je Modest Matvejevič zabranio rashodovanje tih stvari.

Na kapitelima stubova i u lavirintima gigantskog lusteru, koji je visio s pocrnelog plafona, šuškali su šišmiši i leteći kućići. Modest Matvejevič se borio s njima. Polivao ih je terpentinom i kreozotom, zaprašivao DDT-jem, prskao heksahloranom. Na hiljade njih je umiralo, ali ponovo su se rađale desetine hiljada. Mutirali su, pa su se među njima pojavili i pevajući i govorljivi rodovi bakterija, potomci najdrevnijih rodova hranili su se sada isključivo piretrumom, izmešanim s metrifonatom, a institutski filmski operater Sanja Drozd kleo se da je jednom prilikom svojim očima video šišmiša – kao dve kapljice vode sličnog drugaru kadrovskom rukovodiocu.

U dubokoj niši, iz koje se osećao ledeni smrad, neko je zastenjao i zazveckao lancima. „Prekinite s tim!“, strogo sam rekao. „Kakva je to mistika? Sram vas bilo!“ Iznenada je utihlo u niši. Domaćinski sam ispravio pomereni ćilim i popeo se uza stepenice.

Kao što je poznato, spolja je delovalo da je institut dvospratan. U stvari, imao je najmanje dvanaest spratova. Iznad dvanaestog se, naprosto, nikad nisam ni peo, jer su neprestano popravljali lift, a još nisam naučio da letim. Fasada s desetinom

prozora, kao i većina fasada, takođe je bila optička iluzija. Udesno i ulevo od predvorja, institut se prostirao u krajnjoj meri kilometar dalje, pa su zbog toga svi prozori gledali na istu krivu ulicu i isto ono skladište. To me je neobično čudilo. U početku sam gnjavio Ojra-Ojru da mi objasni kako se to uklapa s klasičnim ili makar relativističkim predstavama o svojstvima prostora. Ništa nisam razumeo uprkos njegovim objašnjenjima, ali postepeno sam se navikao i prestao sam da se čudim. Savršeno sam uveren da će se za deset-petnaest godina svaki školarac više razumeti u teoriju relativnosti od savremenog stručnjaka. Zato uopšte nema potrebe za razumevanjem toga kako dolazi do iskrivljenja prostor-vremena; potrebno je samo da takva predstava od detinjstva uđe u svakodnevicu i postane uobičajena.

Ceo prvi sprat zauzelo je Odeljenje linijske sreće. Tu je bilo carstvo Fjodora Simeonoviča, tu je mirisalo na jabuke i četinarske šume, tu su radile najbolje devojke i najčuveniji momci. Ovde nije bilo mračnih fanatika, poznavalaca i pristalica crne magije, ovde niko nije čupao kosu, sikćući i uvijajući se od bola, niko nije mrmljao čarolije koje liče na neprilične brzalice, nije kuvao žive žabe i vrane u ponoć, kad je polumesec, u noći Ivana Kupala, po nesrećnim datumima. Ovde su radili na optimizmu. Radili su sve moguće u okvirima bele, submolekularne i infraneuronske magije da bi povećali duševni tonus svakog pojedinačnog čoveka i celih ljudskih kolektiva. Kondenzovali su i širili po celom svetu veseo, nezlobiv smeh; razrađivali, ispitivali i usađivali modele ponašanja i odnosa koji pojačavaju prijateljstvo i uništavaju mržnju; sublimirali su ekstrakte ublaživača tuge koji nisu sadržali nijedan molekul alkohola niti nekog drugog narkotika. Ovde su se sada spremali za terenska ispitivanja prenosnog univerzalnog zlobodrobioca i razrađivali nove marke najredih legura uma i dobrote.

Otvorio sam vrata centralne sale i, stojeći na pragu, uživao u radu gigantskog destilatora Dečjeg smeha, koji je pomalo ličio na generator Van de Grafa. Jedino, za razliku od generatora, radio je potpuno nečujno i oko njega je lepo mirisalo. Prema

instrukciji, trebalo je da okrenem dve velike bele sklopke na pultu da bi se isključilo zlatno isijavanje u sali, da bi ono postalo tamno, hladno i nepokretno – ukratko, instrukcija je tražila da isključim struju u datoj proizvodnoj prostoriji. Nisam se nimalo pokolebao, već sam otrčao u hodnik i zaključao vrata za sobom. Isključivati struju u bilo kom delu laboratorija Fjodora Simeonoviča delovalo mi je kao puko svetogrđe.

Polako sam krenuo hodnikom, razgledajući zabavne slike na vratima laboratorije, i na ćošku sam sreo domaćeg, Tihona, koji je crtao i svake noći menjao te crteže. Rukovali smo se. Tihon je bio čuveni sivkasti domaći iz Rjazanjske oblasti, kojeg je Vij poslao u Solovec zbog nekakve krivice: s nekim se nije pozdravio na odgovarajući način ili je odbio da jede neku kuvanu zmiju... Fjodor Simeonovič mu je pružio utočište, oprao ga je, izlečio od zastarelog alkoholizma, i tako se on naselio tu, na prvom spratu. Izuzetno lepo je crtao, u Bidstrupovom stilu, i bio je čuven među lokalnim domaćima zbog svoje razboritosti i trezvenog ponašanja.

Već sam hteo da se popnem na drugi sprat, ali setio sam se vivarijuma i krenuo sam u podrum. Nadzornik vivarijuma, stariji rehabilitovani vukodlak Alfred, pio je čaj. Čim me je video, pokušao je da sakrije čajnik ispod stola, ali je razbio čašu, pa se zarumeneo i oborio pogled. Bilo mi ga je žao.

„Srećna Nova godina!“, rekao sam, pretvarajući se da ništa nisam primetio. On se zakašljao, prekrio je usta dlanom i promuklo odgovorio:

„Zahvaljujem. Vama, takođe.“

„Je li sve u redu?“, pitao sam, osmatrajući nizove kaveza i pregradaka.

„Brijarej je slomio prst“, rekao je Alfred.

„Kako se to dogodilo?“

„Pa, eto, tako. Na osamnaestoj desnoj ruci. Kopao je po nosu, nezgrapno se okrenuo – znate, hekatonhiri su trapavi – i slomio

ga je.“

„Znači, potreban vam je veterinar“, rekao sam.

„Snaći će se! Šta, kao da mu je prvi put...“

„Ne, ne može to tako“, rekao sam mu. „Idemo da pogledamo.“

Prošli smo u dubinu vivarijuma pored Konjića Grbonjića, koji je dremao njuške zabijene u torbu sa ovsom, pored žicom ograđenog prostora s harpijama, koje su nas pratile sanjivim pogledima, pored kaveza s lernejskom hidrom, mrzovoljnom i čutljivom u ovo doba godine... hekatonhiri, storuki i pedesetoglavi braća blizanci, prvenci Neba i Zemlje, nalazili su se u prostranoj betoniranoj pećini, koja je bila zagrađena debelim gvozdenim šipkama. Gig i Kot su spavali, sklupčavši se u ogromne nakaradne čvorove, iz kojih su virile izbrijane glave sa zatvorenim očima i opuštene kosmate ruke. Brijarej se mučio. Čučnuo je, približivši se rešetki i, izbacivši u prolaz ruku s bolesnim prstom, pridržavao je sa sedam ruku. S ostale devedeset dve ruke držao se za šipke i podupirao je glave. Neke od glava su spavale.

„Šta je bilo?“, pitao sam bolećivo. „Boli te?“

Budne glave su počele da mrmljaju na jelinskom i probudile su glavu, koja je znala ruski jezik.

„Užasno me boli“, rekla je ona. Ostale su utihle i, otvorivši usta, zagledale se u mene.

Pogledao sam prst. Bio je prljav i naduven, ali nije bilo slomljen, samo uganut. Kod nas, u sportskoj sali, lečili smo takve traume bez lekarske intervencije. Šćepao sam njegov prst i cimnuo ga ka sebi iz sve snage. Brijarej je zaurlao iz svih pedeset grla i prevrnuo se na leđa.

„Ajđ, ajđ, ajđ“, rekao sam, brišući ruke maramicom za nos. „Gotovo je, gotovo...“

Brijarej, šmrkćući nosovima, počeo je da razgleda prst. Zadnje glave su gramzivo protezale vratove i netrpeljivo grizle

za uši prednje, da im one ne bi zaklanjale pogled. Alfred se cerio.

„Bilo bi korisno pustiti mu krv“, rekao je on s davno zaboravljenom izražajnošću, a zatim je uzdahnio i dodao: „Ma kakva je samo u njemu krv – to je puki privid. Prava reč je – nemrtvo“

Brijarej je ustao. Svih pedeset glava se blaženo osmehivalo. Mahnuo sam mu rukom i krenuo nazad. Zadržao sam se kod Koščeja Besmrtnog. Veliki nitkov je obitavao u zasebnom udobnom kavezu s ćilimima, klima-uređajem i policama za knjige. Po zidovima kaveza bili su okačeni portreti Džingis-kana, Himlera, Katarine Mediči, jednog od Bordžija i da l' Goldvotera ili Makarija. Sam Koščej je u sjajnom bademantilu stajao, prekrstivši noge, pred ogromnim stalkom za note i čitao ofsetni primerak dela *Malleus Maleficarum*. Pritom je dugačkim prstima pravio neprijatne pokrete: te bi nešto šrafito, te bockao, te nešto gulio. Prethodno su ga držali u beskrajnom zatočeništvu, dok se vodila beskrajna istraga o njegovim beskonačnim prestupima. U institutu su ga visoko cenili jer su ga usput koristili za neke jedinstvene eksperimente i kao prevodioca pri komunikaciji sa Zmijom Gorinič. (Sama Z. Gorinič bila je zaključana u staroj kotlarnici, odakle se čulo njeno metalno hrkanje i bunovna tutnjava.) Stajao sam i razmišljao o tome da će se, ukoliko negde, u nekoj vremenskoj tački beskonačno udaljenoj od nas, Koščeja i osude, sudije, ma ko oni bili, naći u veoma čudnom položaju: smrtna kazna ne može se primeniti na besmrtnom prestupniku, a večni zatvor je, ukoliko se prethodno uzme u obzir, već odslužio...

Tad me je neko uhvatio za nogavicu i začuo se pijani glas:

„Nego, lopove, s kim utroje?“

Uspeo sam da se oslobodim. Troje vukodlaka u susednom prostoru ograđenom žicom pohlepno me je posmatralo, pritiskujući sivkastomodre njuške o metalnu mrežu kroz koju je bila puštena struja od dvesta volti.

„Ruku mi je zgnječio dugajlija s naočarima!“, rekao je jedan.

„A ti nemoj da me hvataš“, odgovorio sam mu. „Zaželeo si se batina?“

Pritrčao je Alfred, pucketajući bičem, i vukodlaci su pobegli u tamni ćošak, gde su odmah počeli da se odvratno svađaju i tuku svojeručnim kartama.

Rekao sam Alfredu:

„Pa dobro. Deluje mi da je sve u redu. Idem dalje.“

„Put je dobar“, spremno je odgovorio Alfred.

Penjući se uza stepenice, čuo sam ga kako zveckaa i bućka čajnikom.

Provirio sam u mašinsku salu i video da energogenerator radi. Institut nije zavisio od gradskih izvora energije. Umesto toga, posle utvrđivanja principa determinizma, odlučeno je da se upotrebi dobro poznato Kolo sreće kao izvor besplatne mehaničke energije. Nad cementiranim podom sale uzdizao se samo mali deo sjajno ispolirane ivice ogromnog točka, čija je osa okretanja ležala negde u beskonačnosti, zbog čega je ivica izgledala skoro kao traka konvejera koja izlazi iz jednog zida i ulazi u drugi. Jedno vreme bilo je moderno braniti disertacije na temu određivanja radijusa krivine Kola sreće, ali kako su sve te disertacije davale rezultat s krajnje osrednjom tačnošću, do deset megaparseka, naučni savet instituta doneo je odluku da prestane da razmatra disertacije na tu temu sve do trenutka kad stvaranje transgalaktički sredstava komunikacije ne omogući značajniju preciznost računanja.

Nekoliko bjesova iz opslužujućeg personala igralo se kraj Kola – skakali su na ivicu, vozili su se do zida, skakali dole i vraćali se nazad. Odlučno sam ih pozvao da se smire. „Prekinite s tim“, rekao sam im, „nije vam ovo cirkus.“ Sakrili su se iza kutije transformatora i odatle su me gađali sažvakanim papirom. Odlučio sam da se ne petljam sa žutokljuncima, prošao sam između pultova i, uverivši se da je sve u redu, popeo sam se na drugi sprat.

Tu je bilo tiho, mračno i prašnjavo. Kraj niskih, poluotvorenih vrata dremao je, oslanjajući se o dugačko oružje s kremenom, star iznemogao vojnik u mundiru Preobraženskog puka i trorogom šeširu. Tu je bilo raspoređeno Odeljenje odbrambene magije, među čijim saradnicima odavno nije bilo nijedne žive duše. Svi naši starci, sa izuzetkom možda Fjodora Simeonoviča, svojevremeno su dali danak bavljenju tom vrstom magije. Ben Becalel je uspešno iskoristio Golema u dvorskim prevratima: glineno čudovište, ravnodušno na potkupljivost i otporno na otrove, čuvalo je laboratoriju, a istovremeno i imperatorsko blago. Đuzepe Balzamo je napravio prvu u istoriji leteću eskadrilu na metlama, koja se dobro pokazala na borbenim poljima Stoletnjeg rata. Međutim, eskadrila se relativno brzo raspala: nekoliko veštica se udalo, a ostale su se prišljamčile rejterskim pukovima u svojstvu kantinerki. Car Solomon je ulovio i začarao nekoliko tuceta ifrita i napabirčio od njih zasebni istrebiteljsko-protivslonovski bataljon s bacačima plamena. Mladi Kristobal Hunta je doveo u družinu Karla Velikog kineskog zmaja, nahuškanog na Mavre, ali kad je saznao da imperator ne planira da se bori s Mavrima, već sa sunarodnim Baskima, pobesneo je i dezertirao. Tokom viševekovne istorije ratova, mnogi čarobnjaci predlagali su da se u boju upotrebe vampiri (za noćne izvidnice borbi), aždaje (za napad na protivnika koji izaziva užasnutost do potpune ukočenosti), leteći ćilimi (radi razbacivanja prljavštine na neprijateljske gradove), mačevi samoseci različitih svojstava (radi kompenzacije malobrojnosti) i mnogo šta drugo. Međutim, posle Prvog svetskog rata, posle Dugačke Berte, tenkova, iperita i hlora, odbrambena magija je počela da propada. Počelo je masovno bekstvo saradnika sa odeljenja. Duže od svih ostalih tamo se zadržao neki Pitirim Švarc, bivši monah i izumitelj potpore za musketu, koji je požrtvovano radio na projektu bombardovanja džinovima. Suština projekta sastojala se u bacanju na protivničke gradove flaša s džinovima koji su proveli u zatočeništvu bar tri hiljade godina. Dobro je poznato da je džin u oslobođenom stanju

sposoban da bilo uništava gradove, bilo gradi dvorce. Podrobno disciplinovan džin (smatrao je Pitirim Švarc), kad se oslobodi flaše, neće graditi dvorce i protivnik će zapasti u škripac. Navodna prepreka za ostvarivanje te zamisli bila je nedovoljna količina flaša s džinovima, ali Švarc je računao da će popuniti zalihe dubokim čišćenjem Crvenog i Sredozemnog mora. Priča se da je, kad je saznao za hidrogensku bombu i bakteriološki rat, starac Pitirim izgubio duševnu ravnotežu, podelio džinove koje je imao po odeljenjima i otišao da istražuje smisao života kod Kristobala Hunte. Niko ga više nikad nije video.

Kad sam se zaustavio na pragu, vojnik me je pogledao jednim okom i promuklim glasom rekao: „Zabranjen prolaz, produži dalje...“, i ponovo je zadremao. Osmotrio sam pustu, pretrpanu sobu s okrnjenim komadima neobičnih modela i delovima nespretnih crteža, podgurnuo sam vrhom cipele fasciklu s razmazanim pečatom, koja je ležala na zemlji kraj ulaza s natpisom „Velika tajna. Pre čitanja spaliti“, i nastavio sam dalje. Ovde nije bilo nikakve struje za isključivanje, a što se samozapaljivanja tiče, sve što je moglo da se samozapali samozapalilo se pre mnogo godina.

Na istom tom spratu nalazilo se skladište knjiga. To je bila mračna, prašnja prostoriya saobrazna predvorju, ali znatno prostranija. Povodom njenih razmera pričalo se da se u dubini, na pola kilometra od ulaza, duž stalaža prostire solidna ulica, opremljena stubovima za oznaku kilometraže. Ojra-Ojra je došao do oznake „19“, a uporan Vitka Kornjejev se, u potrazi za tehničkom dokumentacijom o divanu-predajniku, dokopao čizama od sedam milja i dotrčao do oznake „124“. Otišao bi on i dalje, ali mu je put preprečila brigada danaida u postavljenim jaknama i s pneumatskim čekićima. Pod nadzorom debelousnog Kaina, lomile su asfalt i ubacivale neakve cevi. Naučni savet je istog trena otvorio pitanje o izgradnji visokovoltne žičane linije za prenos pretplatnika skladišta dužinom ulice, međutim, svi pozitivni predlozi suočili su se s nedostatkom finansija.

Skladište je bilo dupke nabijeno najinteresantnijim knjigama

na svim jezicima sveta i istorije, od jezika Atlasa do pidžin engleskog. Međutim, mene je tamo više od svega zanimalo višetomno izdanje *Knjige sudbine*. *Knjiga sudbine* štampana je fontom petit na najtanjem pirinčanom papiru i sadržala je, u hronološkom redosledu, manje ili više potpune podatke o 73.619.024.511 razumnih ljudi. Prvi tom počinjao je javanskim čovekom zvanim Aiuihh. („Rod. 2. avg. 965543. god. pre n. e., um. 13. jan. 965522. god. pre n. e. Roditelji ramapiteci. Žena ramapitek. Deca: mužjak Ad-Amm, ženka E-Ua. Čergario s plemenom ramapiteka po Araratskoj dolini. Jeo, pio, spavao kad je hteo. Izbušio prvu rupu u kamenu. Pojeo ga je pećinski medved za vreme lova.“) Kao poslednji u poslednjem tomu redovnog izdanja, koje je izašlo prošle godine, naveden je Fransisko-Kaetano-Avgustin-Lusija-i-Manuel-i-Jozefa-i-Migel-Luka-Karlos-Pedro Trinidad. („Rod. 16. jula 1491. god. n. e., um. 17. jula 1491. god. n. e. Roditelji: Pedro-Karlos-Luka-Migel-i-Jozefa-i-Manuel-i-Lusija-Avgustin-Kaetano-Francisko Trinidad i Marija Trinidad (pogl.). Portugalac. Anenkefalija. Konjanik Ordena Svetog duha, pukovnik garde.“)

Prema izlaznim podacima, bilo je očigledno da *Knjiga sudbine* izlazi u tiražu od 1 (jednog) primerka i da je taj poslednji štampan još u vreme braće Mongolfje. Očito, da bi se nekako zadovoljile potrebe savremenika, izdavaštvo je izvršilo objavljivanje hitnih vanrednih izdanja, u kojima su bile navedene samo godine rođenja i smrti. U jednom od takvih izdanja pronašao sam i svoje ime. Usled žurbe, međutim, u tim izdanjima potkrala se gomila štamparskih grešaka, i s čuđenjem sam saznao da ću preminuti 1611. godine. U osmotomniku primećenih štamparskih grešaka još nisu stigli do mog prezimena.

Specijalna grupa sa Odeljenja predskazanja i proročanstava konsultovala je izdanje *Knjige sudbine*. Odeljenje je bilo propalo, zapušteno, nikako nije moglo da se oporavi posle relativno kratke vladavine ser građanina Merlina. Institut je istog časa objavio konkurs za upražnjavanje slobodne dužnosti rukovodioca odeljenja i svaki put bi se na konkurs javio jedan jedini čovek –

sam Merlin.

Naučni savet je savesno razmotrio prijavu i mirno je odbacio glasanjem – s četrdeset tri glasa „protiv“ i jednim „za“. (Merlin je, po tradiciji, bio i član naučnog saveta.)

Odeljenje predskazanja i proročanstava zauzimalo je ceo treći sprat. Prošetao sam pored vrata s tablicama „Grupa soca od kafe“, „Grupa augura“, „Grupa pitija“, „Sinoptička grupa“, „Grupa pasijansa“, „Solovecki orakul“. Nisam morao da isključujem nikakvu struju jer je odeljenje radilo uz svetlost sveća. Na vratima sinoptičke grupe već se pojavio svež natpis kredom: „Mrkli mrak“. Svakog jutra, proklinjući intrige zavidljivaca, Merlin je brisao taj natpis mokrom krpom, i svake noći on bi se ponovo pojavio. Bilo mi je krajnje nejasno na čemu se uopšte održava autoritet odeljenja. S vremena na vreme, saradnici su pisali izveštaje s neobičnim temama, na primer: „U odnosu na izraze augurovih očiju“ ili „Prediktorska svojstva soca od moka kafe iz berbe 1926“. Povremeno su pitije uspevale da ponešto ispravno predkažu, ali svaki put su delovale tako začuđeno i uplašeno svojim uspehom da je ceo efekat beskorisno nestajao. U više navrata bilo je primećeno da U-Janus, izuzetno osetljiv čovek, nije mogao da se suzdrži od nejasnog osmeha kad god bi prisustvovao zasedanjima seminara pitija i augura.

Na četvrtom spratu sam, konačno, našao nekakav posao: isključio sam svetlost u ćelijama Odeljenja večne mladosti. Mladeži na odeljenju nije bilo, a ti starci, koji su patili od hiljadugodišnje skleroze, neprestano su zaboravljali da za sobom isključue svetlo. Uostalom, podozrevam da se tu nije radilo samo o sklerozi. Mnogi od njih su se još plašili da će ih udariti struja. Još su šinobus nazivali železnicom.

U laboratoriji sublimacije, između dugih stolova, prolazio je, zevajući – s rukama u džepovima – malodušan model večno mladog momka. Njegova seda dvometarska brada vukla se po podu i kačila se za nožice stolica. Za svaki slučaj, premestio sam u ormar flašu s carskom votkom koja je stajala na tabureu i

krenuo na svoje radno mesto u elektronsku salu.

Tu je bio moj *Aldan*. Pomalo sam mu se divio, kako je kompaktan, lep, tajanstveno bleštav. Različito su se ophodili prema nama u institutu. Na primer, računovodstvo me je dočekalo sa srdačnim zagrljajima i glavni računovođa me je, škrto se osmehujući, odmah zasuo zamornim proračunima plata i rentabilnosti. Žijan Žijakomo, rukovodilac Odeljenja sveopštih preobražaja, isprva se takođe obradovao. Međutim, kad se uverio da *Aldan* nije kadar da proračuna čak ni osnovni preobražaj kubika olova u kubik zlata, ohladio se prema mojoj elektronici i povremeno bi nas udostojio samo retkim, slučajnim zadacima. Dok nam od njegovog potčinjenog i omiljenog učenika, Vitke Kornjejeva, nije bilo spasa. I Ojra-Ojra je sedeo na mom vratu sa svojim poražavajućim zadacima iz oblasti iracionalne matematike. Kristobal Hunta, koji je voleo da u svemu bude prvi, pretvorio je u pravilo da noću priključuje mašinu za svoj centralni nervni sistem, pa je stoga sledećeg dana u njegovoj glavi sve vreme nešto očito zujalo i pucketalo, a zbunjeni *Aldan* je, umesto da računa u binarnom sistemu, na meni krajnje nerazumljiv način prelazio na drevni seksagezimalni; još je menjao logiku, potpuno odričući princip izuzetog trećeg. Fjodor Simeonovič Kivrin bio je obuzet tom mašinom kao dete igračkom. Mogao je satima da igra s njom par-nepar, obučio ju je japanskom šahu, a da bi bilo zanimljivije, uselio je nečiju besmrtnu dušu u mašinu – uostalom, relativno punu života i funkcionalnu. Janus Poluektovič (ne sećam se više da li A ili U) upotrebio je mašinu samo jednom. Doneo je poluprovidnu kutijicu, koju je prikacio na *Aldan*. Nakon otprilike deset sekundi rada s tim dodatkom, u mašini su izleteli svi osigurači, nakon čega se Janus Poluektovič izvinio, uzeo svoju kutijicu i otišao.

Međutim, bez obzira na sve poteškoće i neprijatnosti, bez obzira na to što je sad poletan *Aldan* ponekad štampao na izlazu „Razmišljam. Molim vas da mi ne smetate“, bez obzira na nedostatak rezervnih blokova i na osećanje bespomoćnosti, koj e me je obuzimalo kad je trebalo izvesti logičku analizu

„inkongruentne transgresije u psi polju inkub-preobražaja“, bez obzira na sve to, bilo je neobično interesantno raditi tu, i ponosio sam se svojom očiglednom neophodnošću. Uradio sam sve proračune za Ojra-Ojrin rad o mehanizmu nasleđivanja bipolarnih homunkulusa. Sastavio sam tablice naelektrisanja M-polja divana-predajnika u devetodimenzionalnom magoprostoru za Vitku Kornjejeva. Uradio sam radni proračun za fabriku ribe pod pokroviteljstvom države. Izračunao sam shemu za najekonomičniji transport eliksira Dečjeg smeha. Čak sam izračunao vrednosti rešenja pasijansa *Veliki slon, Državna дума* i *Napoleonov grob* za šaljidžije iz grupe za pasijans i proračunao sam sve kvadrature brojčanog metoda Kristobala Hozeviča, zbog čega me je on naučio da uđem u stanje nirvane. Bio sam zadovoljan, nisam imao dovoljno vremena i moj život je bio ispunjen smislom.

Još je bilo rano – tek sedmi sat. Uključio sam *Aldan* i malo radio. U devet sati uveče došao sam sebi, sa žaljenjem isključio struju u elektronskoj sali i krenuo na peti sprat. Mećava se još nije smirivala. Bila je to prava novogodišnja mećava. Zavijala je i škripala u starim zabačenim dimnjacima, nametala je snežne smetove ispod prozora, mahnito je cimala i ljuljala retke ulične fenjere.

Prošao sam kroz teritoriju Administrativno-domaćinskog odeljenja. Ulaz u kancelariju Modesta Matvejeviča bio je uokviren unakrsnom gvozdenom traverzom, a postrance, sa isukanim sabljama, stajala su dva krupna ifrita u turbanima i punoj borbenoj opremi. Nos i jednog i drugog, crven i otekao od kijavice, bio je proboden masivnim zlatnim prstenom s limenim inventarskim brojem. Naokolo je mirisalo na sumpor, spaljeno krzno i streptocidnu mast. Zadržao sam se neko vreme, osmatrajući ih, jer su ifriti na našim geografskim širinama retka bića. Onaj koji je stajao s desne strane, neizbrijan i s crnim povezom na oku, počeo je da me proždire pogledom. Njega je pratio zao glas da je bivši ljudojed, i brže-bolje sam krenuo dalje. Čuo sam ga kako šmrkće, isisava nos i cokće iza svojih leđa.

U prostorijama Odeljenja apsolutnog znanja bili su otvoreni svi prozorčići, jer je dotle dopirao miris glava haringi profesora Vibegala. Na prozorskim ispustima je navejalo, ispod radijatora parnog grejanja tamnele su se barice. Zatvorio sam prozorčiće i prošao između devičanski čistih stolova radnika odeljenja. Na stolovima su blistale nove mastionice, koje nisu videle mastilo, jer su iz njih virili opušci. Bilo je to čudno odeljenje. Njihov moto bio je: „Spoznaja beskonačnosti zahteva beskonačno vreme.“ Nisam to poricao, ali oni su iz toga izvukli neočekivani zaključak: „Zato, radio ne radio – svejedno je.“ Zarad neuveličavanja entropije Kosmosa, oni nisu radili. U krajnjoj meri, većina njih. *En mas*, kako bi rekao Vibegalo. U suštini, njihov zadatak svodio se na analizu krive relativne spoznaje u oblasti njenog asimptotskog približavanja apsolutnoj istini. Zato su se jedni saradnici sve vreme bavili deljenjem nule na nulu na stonim *mercedesima*, dok su drugi odlazili na poslovne puteve u beskonačnost. S poslovnih puteva vraćali su se bodri, podgojeni, i odmah su uzimali odmor zbog zdravstvenog stanja. U periodima između poslovnih puteva išli su s jednog odeljenja u drugo, zasedali sa zadimljenim cigaretama za radne stolove i pričali anegdote o otkriću neizvesnosti Lopitalovim pravilom. Lako su ih prepoznavali po praznom pogledu i ušima izgrebanim od neprekidnog brijanja. Za pola godine mog boravka u institutu, oni su *Aldanu* zadali samo jedan zadatak, koji se svodio na isto to deljenje nule na nulu i nije sadržao nikakvu apsolutnu istinu. Možda se neko od njih i bavio pravom stvari, ali nisam bio upoznat s tim.

U pola jedanaest popeo sam se na sprat Amvrozija Ambruazovića Vibegala. Pokrivajući lice maramicom za nos i trudeći se da dišem kroz usta, krenuo sam pravo u laboratoriju, među saradnicima poznatu kao „Porodilište“. Tu su se, prema tvrdnjama profesora Vibegala, u retortama rađali modeli idealnog čoveka. Dakle, izlegali su se. *Komprene vu?*¹⁷

¹⁷ Razumete? (fr.)

U laboratoriji je bilo zagušljivo i mračno. Uključio sam svetlo. Osvetlili su se sivi glatki zidovi, ukrašeni portretima Eskulapa, Paracelzusa i samog Amvrozija Ambruazoviča. Amvrozije Ambruazovič bio je prikazan u crnoj kapici na prefinjenim kovrdžama, dok se na njegovim grudima nejasno sijala nekakva medalja. Na četvrtom zidu nekad je takođe visio nekakav portret, ali sad je umesto njega ostao samo mračni kvadrat i tri zardala savijena eksera.

U središtu laboratorije stajao je autoklav, a u ćošku – još jedan, malo veći. Oko središnjeg autoklava, direktno na podu, ležale su pogače, pocinkovane kofe s plavičastim obranim mlekom i ogromna kaca s kuvanim mekinjama. Sudeći po mirisu, negde u blizini nalazile su se i glave haringi, ali ipak nisam uspeo da prokljuvim gde. Laboratorijom je carovala tišina, dok su se iz nedara autoklava čuli ritmični škljockajući zvukovi.

Iz nekog razloga, približio sam se središnjem autoklavu na vrhovima prstiju i pogledao kroz okrugli prozorčić za osmatranje. I ovako mi je bilo zlo od mirisa, a tad mi je sasvim pozlilo, iako ništa naročito nisam video: nešto belo i bezoblično sporo se lelujalo u zelenkastoj polutami. Isključio sam svetlo, izašao i pažljivo zaključao vrata. „Po obrazima ga udri“, setio sam se. Uznemirila su me loša predosećanja. Tek sad sam primetio da se oko praga nalazi debela magična crta, iscrtana nevešt看 kabalističkim znakovima. Zagledavši se u njih, shvatio sam da je to čarolija protiv prete – gladnog demona pakla.

S malo olakšanja, napustio sam Vibegalov posed i krenuo da se penjem na šesti sprat, gde su se Žijan Žijakomo i njegovi saradnici bavili teorijom i praksom Univerzalnih preobražaja. Na stepenišnom odmorištu visio je plakat sa stihovima u boji, koji je pozivao na stvaranje društvene biblioteke. Ideja se rodila u lokalnom sindikalnom odboru, a stihovi su bili moji:

Iskopaj svoje podrume,

Ormare pretresi,

Razne knjige i časopise

Po mogućstvu donesi.

Zarumeneo sam se i krenuo dalje. Stupivši na šesti sprat, odmah sam video da su vrata Vitkine laboratorije odškrinuta i čuo sam promuklo pevanje. Šunjajući se, približio sam se vratima.

TREĆA GLAVA

*Ti da budeš moj recitativ,
Ti u nasrtljivoj oluji baš kao sada,
U snegu, a zimski je dan na izmaku,
Ti sva u oklopu,
A odmereno tvoje dvojstvo kuca
I damaranje je tvoje potresno...*¹⁸

V. Vitman

Odavno je Vitka spomenuo da ide u neko društvo, a u laboratoriji ostavlja dvojnika da radi. Dvojnici su – veoma interesantna stvar. Kao pravilo, to je prilično verna kopija svog tvorca. Ukoliko, recimo, čovek nema dovoljno ruku – onda napravi svog dvojnika, glupavog, neposlušnog, koji ume samo da lemi kontakte, ili da vuče teške stvari, ili da piše diktat. Međutim, dvojnici to dobro radi. Ili, ako je čoveku potreban model-antropoid za nekakav eksperiment – on napravi svog dvojnika, glupavog, neposlušnog, koji ume samo da šeta po plafonu, ili da dobija telepateme, ali to dobro radi. Ili najjednostavniji slučaj. Recimo, sprema se čovek da podigne platu, a neće da gubi vreme i, umesto sebe, pošalje svog dvojnika, koji jedino ume da ne propušta nikoga van reda, da potpisuje izveštaje i broji novac, ne udaljavajući se od kase. Naravno, ne umeju svi da naprave dvojnike. Na primer, ja još nisam naučio. To što mi je dosad polazilo za rukom ništa nije umelo – čak ni da hoda. Dešavalo se tako da stojiš u redu, navodno su tu i Vitka, i Roman, i Voloda Počkin, a nemaš s kim da popričaš. Stoji kao da su od kamena, ne trepću, ne dišu, ne

¹⁸ Deo pesme *Jednoj lokomotivi u zimi* V. Vitmana. (Prim, prev.)

premeštaju se s noge na nogu, i nemaš od koga ni cigaretu da pozajmiš.

Pravi majstori mogu da naprave veoma složene, višeprogramske, samoobučavajuće dvojnike. Roman je baš jednog takvog superdvojnika poslao kolima umesto mene bez mnogo razmišljanja. I niko od moje ekipe nije primetio da to nisam bio ja. Dvojn timer je sjajno vozio moj *moskvič*, psovao kad su ga ujedali komarci i sa zadovoljstvom horski pevao sa ostalima. Kad se vratio u Lenjingrad, razvezao ih je sve po kućama, samostalno je vratio iznajmljeni automobil, platio iznajmljivanje i istog trena nestao pred očima zapanjenog direktora rentakara.

Jedno vreme sam mislio da su A-Janus i U-Janus – dvojn timer i original. Međutim, to nije bilo baš tako. Pre svega, oba direktora imala su pasoše, diplome, propusnice i druga neophodna dokumenta. Najsloženiji dvojnik timeri nisu mogli imati nikakva lična dokumenta. Kad bi videli državni pečat na svojoj fotografiji, pobesneli bi i odmah bi cepali dokumenta u paramparčad. To zagonetno svojstvo dvojnika dugo je proučavao Magnus Redkin, ali ispostavilo se da mu je zadatak, očito, bio pretežak.

Dalje, Janusi su bili bića sastavljena od belančevina. U pogledu dvojnika, još se nije prekinula rasprava filozofa i kibernetičara – da li ih smatrati živim ili ne. Većina dvojnika bila je organosilicijumske strukture, bilo je i dvojnika na bazi germanijuma, a u poslednje vreme ušli su u modu dvojnik timeri od alu-polimera.

Konačno, najvažnije je da – ni A-Janusa ni U-Janusa niko nikad nije stvarao na veštački način. Oni nisu bili kopija i original, a nisu bili ni braća blizanci, već jedan čovek – Janus Poluektovič Nevstrujev. Niko u institutu to nije razumeo, iako su svi bili toliko ubeđeni u to da se nisu ni trudili da shvate.

Vitkin dvojn timer je stajao, oslonivši se dlanovima o laboratorijski sto, i zakovanim pogledom pratio rad omalenog homeostata Ešbija. Pritom je pevuckao pesmicu na nekada

popularan motiv:

Nismo Dekarti niti Njutni,

Nauka je za nas – mračna čudesna šuma.

Mi smo normalni astronomi – da! Hvatamo zvezdice s neba...

Nikad ranije nisam čuo da dvojnici pevaju. Međutim, od Vitkinog dvojnika moglo je da se očekuje sve. Sećam se jednog Vitkinog dvojnika, koji se usudio da se upusti u prepirku sa samim Modestom Matvejevičem zbog neumerenog rashoda psihoenergije. A moram napomenuti da su se Modesta Matvejeviča plašile čak i preparirane lutke bez ruku i bez nogu, koje sam napravio. Plašile su ga se grozničavo, skoro instinktivno.

Udesno od dvojnika, u ćošku, stajao je, pod nepromočivom navlakom, dvosmerni predajnik TDH-80E, nerentabilan proizvod kitežgradske fabrike magotehnike. Pored laboratorijskog stola, na svetlosti tri reflektora, blistala je proštepana koža mog starog znanca – divana. Na njemu je stajala dečja kadica s vodom, u kojoj je naopačke plutao uginuli grgeč. U laboratoriji je bilo i stalaža, zaklonjenih aparaturom, a kraj samih vrata stajala je velika četvrtasta flaša od zelenog stakla, prekrivena prašinom. U flaši se nalazio zatočeni džin. Moglo se videti kako se on unutra vrpolti, sevajući pogledom na okolinu.

Vitkin dvojnik je prestao da posmatra homeostat, seo je na divan pored kadice i, piljeći istim ukočenim pogledom u uginulu ribu, zapevao je sledeću strofu:

U ciljevima prirode obuzdavanja,

U ciljevima rasterivanja neobrazovanja tame,

Uzimamo sliku stvaranja sveta – da!

I tupo gledamo šta gde ide...

Grgeč je plutao tu bez ikakvih promena. Tad je dvojnik gurnuo ruku duboko u divan i, slineći, počeo da namešta nešto tamo s teškoćom.

Divan je bio predajnik. Stvarao je oko sebe M-polje, koje je preobražavalo, uprošćeno govoreći, stvarnu realnost u bajkovitu. To sam doživeo na svojoj koži nezaboravne noći kad sam bio na konaku kod Naine Kijevne, i tad me spaslo samo to što je divan radio četvrtinom snage, na tamnoj struji, inače bih se probudio kao nekakav dečaćić palčić u cipelama. Za Magnusa Redkina, divan je bio moguće spremište traženog Belog Tezisa. Za Modesta Matvejeviča, bio je to – muzejski eksponat sa inventarskim brojem 1123, koji je zabranjeno rashodovati. Za Vitku, bio je to instrument broj jedan. Zato je Vitka krao divan svake noći, dok ga je Magnus Fjodorovič iz ljubomore cinkario zbog toga kadrovskom rukovodiocu drugu Deminu, a delatnost Modesta Matvejeviča svodila se na to da se sve to prekine. Vitka je iznova krao divan sve dok se nije umešao Janus Poluektovič, koji je, u tesnom uzajamnom uticaju s Fjedorom Simeonovičem i uz aktivnu podršku Žijana Žijakoma, oslanjajući se na oficijelno pismo Predsedništva Akademije nauka s ličnim potpisima četiri akademika, ipak uspeo da sasvim neutralizuje Redkina i pomalo istisne sa zauzetih pozicija Modesta Matvejeviča.

Modest Matvejevič je objavio da on, kao materijalno odgovorno lice, ne želi da čuje za to i da želi da se divan, inventarski broj 1123, smesti u prostoriji specijalno namenjenoj njemu, divanu. Ukoliko se to ne desi, rekao je Modest Matvejevič preteći, neka svi, sa akademikima, snose posledice. Janus Poluektovič je pristao da snosi posledice, kao i Fjodor Simeonovič, i Vitka je ubrzo prebacio divan u svoju laboratoriju. Vitka je bio ozbiljan radnik, a ne neki obešenjak sa Odeljenja apsolutnog znanja. Nameravao je da svu morsku i okeansku vodu naše planete pretvori u živu vodu. Doduše, zasad se još nalazio u fazi eksperimenta.

Grgeč u kadici se promeškoltio i prevrnuo se na stomak. Dvojn timer je sklonio ruku s divana. Grgeč je apatično zamrdao perajima, zevnuo, prevrnuo se na bok i ponovo se prevrnuo na leđa.

„S-skot“, rekao je dvojn timer naglašeno.

Odmah sam obratio pažnju na njega. To je bilo izrečeno s emocijama. Nijedan laboratorijski dvojn timer ne bi mogao to baš tako reći. Dvojn timer je gurnuo ruke u džepove, polako je ustao i video mene. Nekoliko sekundi smo se posmatrali. Zatim sam ga zlorado pitao:

„Je l' radimo?“

Dvojn timer me je tupo pogledao.

„Hajde, pusti, pusti“, rekao sam. „Sve je jasno.“

Dvojn timer je ćutao. Stajao je kao skamenjen i nije ni treptao.

„Pa slušaj sad“, rekao sam. „Sad je pola jedanaest. Dajem ti deset minuta. Sve sredi, izbaci tu crkotinu i otrči na ples. A ja ću već sam da isključim struju.“

Dvojn timer je napućio usne i krenuo da uzmiče. Uzmićao je veoma oprezno, zaobišao je divan i stao je tako da se među nama našao laboratorijski sto. Demonstrativno sam pogledao na sat. Dvojn timer je promrmrljao čaroliju, na stolu se pojaviše *mercedes*, hemijska olovka i hrpica belog papira. Kleknuvši, počeo je da levitira u vazduhu i da nešto piše, s vremena na vreme bojažljivo gledajući u mene. To je bilo veoma slično, i čak sam posumnjao da je ipak dvojn timer posredi. Uostalom, imao sam pravo sredstvo da utvrdim istinu. Dvojn timeri su, kao pravilo, potpuno neosetljivi na bol. Potraživši po džepu, izvukao sam mala oštra klešta i, glasno škljockajući njima, počeo sam da se približavam dvojn timeru. Prestao je da piše. Zagledavši mu se u oči, otkinuo sam kleštima glavicu eksera koji je virio iz stola i rekao:

„P-p-pa?“

„Što mi dosađuješ?“, pitao me je Vitka. „Pa vidiš da radim.“

„Ti si dvojn timer“, rekao sam. „Ne usuđuj se da razgovaraš sa

mnom.“

„Skloni klešta“, rekao je.

„A ti nemoj da se glupiraš“, rekao sam. „Baš si mi neki dvojniki.“

Vitka je seo na ivicu stola i umorno protrljao uši.

„Danas mi ništa ne ide od ruke“, nastavio je. „Danas sam budala. Napravio sam dvojnika – i ispao je, nekako, savršeno glupav. Sve mu je ispadalo, seo je na umklajdet, životinja... Udario sam ga po vratu, sklonio sam mu ruku... Pride, grgeč stalno umire.“

Prišao sam divanu i provirio u kadicu.

„Pa šta je s njim?“

„Otkud ja znam?“

„Gde si ga uzeo?“

„Na pijaci.“

Podigao sam grgeča za rep.

„Pa šta hoćeš? Obična mrtva ribica.“

„Baš si mi pametan“, rekao je Vitka. „Voda je pak živa...“

„A-a“, rekao sam i počeo da razmišljam kako da ga posavetujem. Mehanizam delovanja žive vode bio mi je krajnje nejasan. Zasnovan na bajci o Ivanu Careviću i Sivom Vuku.

Džin u boci se mrdao i, s vremena na vreme, trljao je dlanom staklo, koje je sa spoljašnje strane bilo umrljano prašinom.

„Mogao bi malo da mu obrišeš flašu“, rekao sam, ne smislivši ništa.

„Šta?“

„Obriši prašinu s flaše. Dosadno mu je unutra.“

„Dodavola s njim, ma neka se dosađuje“, rasejano je rekao Vitka. Ponovo je gurnuo ruku u divan i ponovo tamo nešto namestio. Grgeč je živnuo.

„Jesi li video?“, rekao je Vitka. „Kad mu dam maksimalnu

snagu – sve je u redu.“

„Primerak nije baš najsrećniji“, rekao sam, nagađajući.

Vitka je izvukao ruku iz divana i zagledao se u mene.

„Primerak..rekao je. „Nije najsrećniji“. Njegove oči postale su iste kao dvojnike.“

„Primerak primerku lupus est...“¹⁹

„Pride, verovatno je bio zaleđen“, rekao sam, osmelivši se.

Vitka me nije slušao.

„Gde uzeti ribu?“, pitao je, osvrćući se i lupkajući se po džepovima. „Ribicu bih...“

„Zašto?“, pitao sam ga.

„U pravu si“, rekao je Vitka. „Zašto? Kad nema druge ribe“, razborito je rekao, „zašto ne uzeti drugu vodu? Zar ne?“

„E pa ne“, pobunio sam se. „Tako neće moći.“

„Nego kako?“, pohlepno je pitao Vitka.

„Gubi se odavde“, rekao sam. „Napusti prostoriju.“

„I kuda da idem?“

„Kud god hoćeš.“

Prešao je preko divana i izgrebao me po grudima.

„Slušaj me dobro, jesi li razumeo?“, rekao mi je preteći. „Na svetu ne postoji ništa jednako. Sve se raspodeljuje po Gausovoj krivi. Svaka je voda drugačija... Ta matora budala nije shvatila da postoji disperzija svojstava...“

„Hej dragi!“, pozvao sam ga. „Uskoro će Nova godina! Nemoj toliko da brineš.“

Pustio me je i uznemirio se:

„Ma gde sam ga stavio? Eto ti sad! Gde sam ga tutnuo? A, evo ga...“

Bacio se ka stolici, na kojoj je štrčeći stajao umklajdet. Isti

¹⁹ Parafraza latinske izreke „Čovek je čoveku vuk“. (Prim, aut.)

onaj. Odskočio sam do vrata i zamolio ga:

„Dozovi se pameti! Dvanaesti je sat! Pa čekaju te! Veročka te čeka!“

„Ne“, odgovorio je. „Poslao sam im dvojnika. Dobar je dvojnik, krupan...“

Budala do daske. Priča anegdote, radi stoj na rukama, pleše kao vo...“

Urteo je u rukama umklajdet, nešto procenjujući, odokativno odmeravajući, škiljeći jednim okom.

„Miči se, kad ti kažem!“, očajnički sam uzviknuo.

Vitka me je namah pogledao i seo sam. Došao je kraj šalama. Vitka se nalazio u stanju u kom, zaokupljeni radom, magovi pretvaraju prisutne u pauke, stenice, guštere i druge tihe životinje. Čučnuo sam pored džina i počeo da posmatram.

Vitka je zamro u klasičnoj pozi za materijalno čaranje (poza „martihor“). Iznad stola pojavila se ružičasta para, gore-dole su skakutale senke, koje su ličile na leteće miševe, iščezao je *mercedes*, iščezao je papir, i odjednom se cela površina stola prekrila sudovima s prozračnim rastvorima. Vitka je, ne gledajući, bacio umklajdet na stolicu, uhvatio jedan od sudova i počeo pažljivo da ga razgleda. Bilo je jasno da on odatle neće nikud i nikad ni otići. Živahno je podigao s divana kadicu, jednim skokom je doskočio do stalaža i povukao ka stolu kabast bakren akvavitometar. Namestio sam se da mi bude udobnije i obrisao sam džinu prozorčić da bi mogao da gleda, međutim, tad su se iz hodnika začuli glasovi, topot nogu i lupanje vratima. Poskočio sam i pobegao iz laboratorije.

Osećanje noćne praznine i noćnog mira ogromne zgrade nestalo je bez traga. U hodniku su gorele jarke lampe. Neko se, udarivši glavu, peo uza stepenice, a neko je vikao: „Valjka! Smanjila se jačina struje! Trkni do akumulatora!“ Neko je na stepenišnom odmorištu istresao bundu i mokri sneg poleteo je na sve strane. U susret meni, zamišljenog lica, brzo je koračao

otmeno pognut Žijan Žijakomo, a iza njega, s njegovim ogromnim koferom i štapom u zubima, trčkarao je gnom. Poklonili smo se jedan drugom. Veliki mađioničar s brzim prstima mirisao je na dobro vino i francuske miomirise. Nisam se usudio da ga zaustavim i prošao je kroz zatvorena vrata u svoj kabinet. Gnom je ubacio za njim kofer i štap, a sam je uskočio u radijator.

„Koji đavo?“, ciknuo sam i istrčao na stepenište.

Institut je bio dupke ispunjen saradnicima. Činilo se da ih je čak više nego radnog dana. Po kabinetima i laboratorijama svuda su gorela svetla, vrata su bila širom otvorena. U institutu se čula uobičajena radna buka: treskanje električnih pražnjenja, jednolični glasovi, koji su diktirali brojeve i izgovarali čarolije, učestala lupnjava *mercedesa* i *rajinmetala*. Iznad svega toga, bučna i pobedonosna rika Fjodora Simeonoviča: „To j’ dobro, to j’ sja-a-ajno! Svaka čast, prijatelju! Ali k-koji idiot je isključio generator?“ Tresnuli su me u leđa nečim tvrdim i čoškastim i uhvatio sam se za parapet. Pobesneo sam. Bili su to Voloda Počkin i Edik Amperjan. Vukli su na svoj sprat koordinatnomernu mašinu, koja je težila pola tone.

„Hej Saša!“, srdačno je rekao Edik. „Zdravo, Saša.“

„Saška, pomeri se s puta!“, viknuo je Voloda Počkin, povlačeći se unazad. „Skloni se, skloni se!“

Ščepao sam ga za vrat:

„Zašto si ti u institutu? Kako si ovamo dospao?“

„Kroz vrata, kroz vrata, pusti me...“, rekao je Voloda. „Edka, još malo udesno! Zar ne vidiš da ne može da prođe?“

Pustio sam ga i prošao sam u hodnik. Obuzelo me je administrativno ogorčenje. „Pokazaću vam“, mrmljao sam, preskačući po četiri stepenice. „Pokazaću vam kako se lenčari. Pokazaću vam kako se svako pušta bez reda!“ Makro demoni Vhod i Vihod, umesto da se bave svojim poslom, drhteći od zanosa i grozničavo fosforescirajući, igrali su rulet. Pred mojim

očima, potpuno zaboravivši na svoje dužnosti, Vhod je igrao na sve otprilike u sedamdeset milijardi molekula s Vihodom, koji je zaboravio na svoje obaveze. Odmah sam prepoznao rulet. Bio je moj. Lično sam ga napravio zbog jedne zabave i držao sam ga iza ormara u elektronskoj sali, a za to je znao samo Vitka Kornjejev. Čaranje, shvatio sam. Sve ću ih rasterati. Kroz hodnik su išli li išli veseli saradnici rumenih lica, prekriveni snegom.

„Ala veje! Zapušile su mi se uši...”

„I ti si otišao?”

„Ma da, živa dosada... Svi su se napili. Hajde, pomislih, bolje da idem da radim. Ostavio sam im dvojnika i otišao...”

„Znaš, plešem s njom i osećam da mi raste krzno. Popio sam votku – nije pomoglo...”

„Jesi li probao sa snopom elektrona? Velika je masa? Pa onda fotoni...”

„Alekseju, imaš li slobodan laser? Ma daj mi makar gasni...”

„Galka, kako si ti to ostavila muža?”

„Izašla sam još pre sat vremena, ako hoćeš da znaš. Shvataš, upao je u snežni smet, i zamalo da i mene povuče...”

Shvatio sam da nisam dokazao svoju nevinost. Već nije imalo smisla da demonima otmem rulet i preostalo mi je samo da odem i debelo se posvađam s provokatorom Vitkom, pa šta bude. Zapretio sam demonima pesnicom i potrčao uza stepenice, pokušavajući da zamislim šta bi se desilo kad bi u institut baš u tom trenutku svratio Modest Matvejevič.

Na putu ka direktorovoj kancelariji, zastao sam u sali sa štandovima. Tu su pokušavali da obuzdaju džina, kojeg su pustili iz boce. Džin, ogroman, poplaveo od besa, bacakao se u prostoru ograđenom štitovima Džijana ben Džijana, zatvorenom odozgo jakim magnetnim poljem. Džina su drmali visokovoltaznom strujom, a on je urlao, psovao na nekoliko mrtvih jezika, skakao, podrigivao plamene jezike, u mahnitosti počinjao da zida i istog trena ruši dvorce, a zatim je, na kraju, seo na pod i, poskakujući

od električnih pražnjenja, tužno zaurlao:

„Ama dosta je, ma ostavite me na miru, ma neću više... Jao, jao, jao... Pa već sam se stišao...”

Kraj pulta s prekidačima stajali su mirni mladi ljudi koji nisu treptali, sve sami dvojnici. Originali su, naguravši se oko vibroštanda, bacali poglede na sat i otvarali flaše.

Prišao sam im.

„A, Saška!”

„Sašencija, ti si, kažu, danas dežuran... Navratiću do tebe kasnije u salu.”

„Hej, hajde neko, iskopajte mu neku čašu, ruke su mi zauzete...”

Bio sam zaprepašćen i nisam primetio da se u mojoj ruci stvorila čaša. Čepovi su prasnuli o štitove Džijana ben Džijana i šušteći se prolio ledeni šampanjac. Električna pražnjenja su se utišala, džin je prestao da cvili i počeo je da njuška. Iste sekunde, kremaljski sat je počeo da otkucava dvanaest sati.

„Ljudi! Živeo ponedeljak!”

Čaše su se kucnule. Zatim je neko, razgledajući flašu, rekao:

„Ko je nabavio vino?”

„Ja.”

„Nemoj da zaboraviš da sutra platiš.”

„Pa šta, 'oćemo još jednu flajku?”

„Dosta je, prehladićemo se.”

„Dobar džin nam je zapao... Mada je malo nervčik.”

„Poklonjenom konju...”

„Nema veze, poleteće kao najmiliji. Izdržaće četrdeset krugova, a posle neka se vozi na svojim nervima.”

„Ljudi”, snebivljivo sam rekao, „noć je u dvorištu... i praznik je. A da odete malo kućama...”

Pogledali su me, potapšali po ramenu i rekli mi: „Nema veze,

proći će te“, i grupno su krenuli ka ograđenom prostoru... Dvojnici su otkotrljali jedan od štitova, a originali su spretno okružili džina, uhvatili ga jako za ruke i noge i povukli prema vibroštandu. Džin je plašljivo zapomagao i svima neubedljivo obećavao blaga zemaljskih careva. Usamljeno sam stajao po strani i gledao kako ga vezuju kaiševima i kače mikropredajnike za razne delove njegovog tela. Zatim sam prodrmao štit. Bio je ogroman, težak, prošaran udubljenjima od udara okruglih munja, na pojedinim mestima ugljenisan. Štitovi Džijana ben Džijana bili su napravljeni od sedam zmajskih krzna, zalepljenih pomoću žuči oceubice i namenjeni direktnim udarcima munje. Svi štitovi koje smo imali u institutu bili su svojevremeno zaplenjeni iz riznice carice Savske. To nije uradio Kristobal Hunta, niti Merlin. Hunta o tome nikada nije pričao, a Merlin se hvalio u svakoj prigodi, pritom se pozivajući na sumnjivi autoritet kralja Artura. Za svaki štit su ekserima za tapaciranje bili pribijeni gvozdeni inventarski brojevi. Teoretski, na prednjoj strani štitova trebalo bi da budu prikazi svih čuvenih bitaka iz prošlosti, a na unutrašnjoj – svih velikih predstojećih bitaka. Praktično, na prednjoj strani štita, pred kojim sam stajao, videlo se nešto slično reaktivnom avionu, koji bombarduje kolonu automobila, dok je unutrašnja strana bila prekrivena neobičnim smenama straže i podsećala je na apstraktnu sliku.

Džina su počeli da tresu na vibroštandu. Kikotao se i vrištao: „Ah, golica me! Joj, ne mogu!“ Vratio sam se u hodnik. U hodniku je mirisalo na bengalske plamenove. Ispod plafona vrteli su se lakrdijaši, lupajući o zidove i ostavljajući za sobom tračice obojenog dima. Naokolo su letele rakete. Sreo sam dvojnika Volode Počkina, koji je vukao ogromnu inkunabulu s bakrenim kopčama, dva dvojnika Romana Ojra-Ojre, koja su bila iznemogla pod vrlo teškim koritastim nosačem, samog Romana s gomilom jarkoplavih fascikli iz Arhiva nedostupnih problema i svirepog laboranta sa Odeljenja smisla života, koji je u svojstvu straže vodio na ispitivanje kod Hunte stado prividenja, u plaštevima krstaša, koja su psovala... Svi su bili zauzeti i

uposleni.

Radno zakonodavstvo bilo je narušeno na zloban način, i to svuda, i osetio sam da je iz mene iščezla svaka želja da se borim s tim narušavanjima, jer su ovamo, u ponoć novogodišnje noći, probivši se kroz mećavu, došli ljudi kojima je bilo interesantnije da privedu kraju ili da počnu od početka nekakvu korisnu stvar nego da tuku po votki, besmisleno lupkaju nogama, igraju se fota i bave flртом raznih stepena lakoće. Ovamo su došli ljudi kojima je prijatnije da budu jedni s drugima nego zasebno, koji nisu mogli da podnose bilo kakve nedelje, jer im je nedeljom bilo dosadno. Magovi, Ljudi s velikim početnim slovom, čiji je moto bio „Ponedeljak počinje u subotu“. Da, oni su znali poneku čaroliju, umeli su da pretvaraju vodu u vino, i svaki od njih bi bez po muke s pet hlebova nahranio hiljadu ljudi. Međutim, oni nisu bili magovi zbog toga. To je bila ljuska, spoljašnjost. Oni su bili magovi zato što su znali toliko mnogo da je količina kod njih prešla, na kraju, u kvalitet, usled čega su zasnovali drugačije odnose sa svetom u odnosu na obične ljude. Radili su u institutu koji se, pre svega, bavio problemima ljudske sreće i smisla ljudskog života, ali čak ni među njima niko nije tačno znao šta je to sreća ni u čemu se konkretno sastoji smisao života.

Usvojili su radnu hipotezu da je sreća u neprekidnoj spoznaji nepoznatog, kao i smisao života. Svaki čovek je – čarobnjak u duši, ali postaje čarobnjak tek kad počne da manje misli o sebi, a više o drugima, kad mu je zanimljivije da radi nego da uživa u dokolici u starinskom smislu te reči. Verovatno njihova radna hipoteza nije bila daleko od istine jer, baš kao što je rad pretvorio majmuna u čoveka, odsustvo rada, isto tako, u daleko kraćem roku pretvara čoveka u majmuna. I u nešto još gore od majmuna.

U životu ne uspevamo uvek to da primetimo. Nerađnik i badavadžija, razvratnik i karijerista nastavljaju da hodaju na zadnjim ekstremitetima, da krajnje razgovetno razgovaraju (mada se time njihov krug sužava u određenoj meri), a što se tiče uskih pantalona i bavljenja džezom, prema kojem su se jedno vreme trudili da odrede stepen majmunolikosti, relativno brzo

ispostavilo se da su oni svojstveni čak i najboljim među čarobnjacima.

U institutu je, opet, nemoguće sakriti regresiju. Institut je pružao beskrajne mogućnosti za pretvaranje čoveka u čarobnjaka. Međutim, bio je nemilosrdan prema odmetnicima i nišanio ih je bez promašaja. Kad bi se, makar na tren, predao egoističkim i instinktivnim akcijama (ponekad naprosto mislima), radnik bi sa strahom primetio da su malje na njegovim ušima postale gušće. To bi bilo upozorenje. Tako milicijski zvižduk upozorava na moguću kaznu, tako bol upozorava na moguću traumu. Sad je sve zavisilo od samog sebe. Čovek uglavnom ne može da se bori sa svojim kiselim mislima, i zato i jeste čovek – prelazni stepen od neandertalca ka čarobnjaku. Međutim, može da postupa uprkos tim mislima, i tad se kod njega pojavljuje šansa. A može i da se povuče, odmahne na sve rukom („Samo jednom se živi“, „Uzmi sve što možeš od života“, „Ništa ljudsko nije mi strano“), i tad mu preostaje samo jedno: da napusti institut što brže može. Tamo, spolja, on još može da ostane, u krajnjoj meri, čestiti građanin koji pošteno ali apatično zarađuje svoju platu. Međutim, teško je odvažiti se na odlazak. U institutu je toplo, prijatno, posao je čist, ugledan, plate nisu loše, ljudi su sjajni, a stid ne nagriza oči²⁰. Tad se skrivaju po hodnicima i laboratorijama, praćeni saosećajnim i prekornim pogledima, sa ušima prekrivenim ostrim sivim krznom, zbunjeni, gubeći povezanost govora i postajući sve gluplji naočigled drugih. Međutim, moguće je sažaliti se na njih, pružiti im pomoć, nadati se da će im se vratiti ljudski oblik...

A ima i drugih. S praznim pogledima. Oni koji pouzdano znaju s koje je strane kriška hleba namazana puterom. Na neki način, čak, nimalo nisu glupi. U izvesnom smislu, oni su vremešni znalci ljudske prirode. Proračunati i lišeni principa,

²⁰ Iz ruske poslovice *Стыд не дым, глаза не выест*, u prevodu *Stid nije dim, ne nagriza oči*. Smisao je u tome da se, kad uradite nešto loše, osećate nelagodno među ljudima. (Prim, prev.)

spoznali su svu snagu ljudskih slabosti i naučili da svako zlo okrenu u dobro, i u tome su neutoljivi. Oni pažljivo briju svoje uši i često smišljaju čudesna sredstva za uništavanje rasta dlaka. Nose korsete od zmajevog brka, koji sakrivaju iskrivljenost kičme, umotavaju se u ogromne srednjovekovne mantije i velikaške bunde, proglašavajući vernost nacionalnoj prošlosti. Javno se žale na zastarele reumatizme, i zimi i leti nose visoke valjenke, presvučene kožom. Oni ne biraju sredstva, trpeljivi su kao pauci. Veoma često dostižu značajne visine i velike uspehe u svojoj osnovnoj oblasti – izgradnji svetle budućnosti u jednom odvojeno uzetom stanu i na jednoj zasebno uzetoj okućnici, ograđenim od ostatka čovečanstva bodljikavom žicom pod strujom...

Vratio sam se na svoje radno mesto u direktorovoj kancelariji, ubacio beskorisne ključeve u fioku i pročitao nekoliko stranica iz klasičnog rada J. P. Nevstrujeva *Jednačine matematičke magije*. Ta knjiga se čitala kao avanturistički roman jer je bila dupke nabijena zadatim i nerešenim problemima. Baš mi se radilo i čvrsto sam odlučio da mi se fućka za dežurstvo i da ću svratiti do svog *Aldana*, kad me je pozvao Modest Matvejevič.

Glasno žvaćući, ljutito me je upitao:

„Kuda se to šetkate, Privalove? Već treći put vas zovem, kakav bezobrazluk!“

„Srećna Nova godina, Modeste Matvejeviču!“, rekao sam.

Neko vreme je ćutke žvakao, a zatim je odgovorio nešto tišim tonom:

„I vama isto. Kako ide dežurstvo?“

„Upravo sam obišao prostorije“, rekao sam. „Sve je u redu.“

„Nije bilo samozapaljivanja?“

„Nipošto.“

„Svuda je isključena struja?“

„Brijarej je slomio prst“, prodeklamovao sam.

Modest Matvejevič se uznemirio.

„Brijarej? Čekajte... Aha, inventarski broj 1489... Zašto?“

Objasnio sam.

„Šta ste preduzeli?“

Ispričao sam mu.

„Ispravna odluka“, rekao je Modest Matvejevič. „Nastavite da dežurate. To je sve od mene.“

Odmah posle Modesta Matvejeviča, pozvao me je Edik Amperjan sa Odeljenja linijske sreće i ljubazno me zamolio da izračunam optimalne koeficijente bezbrižnosti za odgovorne radnike. Pristao sam i dogovorili smo se da se sretnemo u elektronskoj sali kroz dva sata. Zatim je svratio dvojnik Ojra-Ojre i ravnim glasom zatražio ključeve od sefa Janusa Poluektoviča. Odbio sam. Počeo je da insistira. Isterao sam ga napolje.

Minut kasnije, dojurio je i sam Roman.

„Daj mi ključeve.“ Odmahnuo sam glavom.

„Ne dam.“

„Daj mi ključeve!“

„Idi u tri lepe. Ja sam materijalno odgovorno lice.“

„Saška, odneću sef!“

Iscerio sam se i rekao:

„Samo izvoli.“

Roman je uhvatio sef i sav se napregao, ali sef je bio ili začaran ili samo zašrafljen za pod.

„A šta ti tamo treba?“, pitao sam ga.

„Dokumentacija o RU-16“, odgovorio je Roman. „Ama daj mi ključeve!“

Nasmejao sam se i pružio ruku ka fioci s ključevima. Istog trena, odnekud odozgo proneo se prodorni vapaj. Poskočio sam.

ČETVRTA GLAVA

*O, nesreće! Mali sam i nekaj;
U cugu progutaće me vukodlak...*²¹

A. S. Puškin

„Izlegao se“, mirno je rekao Roman, gledajući u plafon.

„Ko?“ Bio sam izbezumljen: krik je bio ženski.

„Vibegalov vukodlak“, rekao je Roman. „Tačnije, mrtvak.“

„Ali zašto je žena uzviknula?“

„Sad ćeš da vidiš“, rekao je Roman.

Uhvatio me je za ruku, poskočio i poleteli smo kroz spratove. Prolazeći kroz plafone, urezali bismo se u krovne grede, kao nož u zamrznuti puter, a zatim smo, uz ciktav zvuk, iskakali u vazduh samo da bismo se ponovo urezali u krovne grede. Između krovnih greda je bilo mračno, i mali gnomovi, naizmenično s miševima, s preplašenom cikom bežali su od nas, dok su u laboratorijama i kabinetima, kroz koje smo proletali, saradnici iznenađenih lica gledali nagore.

Do „Porodilišta“ smo se probili kroz rulju znatiželjnika i videli smo za laboratorijskim stolom savršeno golo telo profesora Vibegala. Njegova sivkastobela koža mokro se presijavala, mokra brada je šiljasto visila, mokra kosa se zalepila o nisko čelo, na kom je plamteo aktivni vulkanski prišt. Prazne staklaste oči, tu i tamo se trzajući, besmisleno su bludele pogledom po sobi.

Profesor Vibegalo je jeo. Na stolu pred njim dimila se velika fotografska posuda, do vrha napunjena kuvanim mekinjama.

²¹ Citat iz Puškinove pesme *Vukodlak*. (Prim, prev.)

Ne obraćajući pažnju ni na koga specijalno, zahvatao je mekinje širokim dlanom, gnječio ih prstima kao pilav i formiranu grudvicu ubacivao u usta, obilno posipajući bradu parčićima. Pritom je mljackao, cokat, groktao, hrkao, savijao glavu u stranu i škiljio, očito od ogromnog zadovoljstva. S vremena na vreme, ne prestajući da guta i davi se, zabrinuo bi se, pa bi uhvatio za ivicu kace s mekinjama i kofu s obranim mlekom, koje su stajale kraj njega na podu, i primicao ih sebi sve više i više. Na drugom kraju stola, mlada veštica-šegrtkinja Stela, sa čistim ružičastim ušima, bleđa i uplakana, uzdrhtalih usana, sekla je pogače na velike komade i, okrenuvši se, prinostila ih Vibegalu na ispruženim rukama. Središnji autoklav bio je otvoren, prevrnut, i oko njega se formirala široka zelenkasta barica.

Vibegalo je odjednom nerazgovetno rekao:

„Hej devojče... ovaj... daj mleka! Sipaj, znači, pravo ovamo, u mekinje... *Sil vu ple*²², znači...”

Stela je brzo šcepala kofu i prosula obrano mleko u posudu.

„Ih!“, uzviknuo je profesor Vibegalo. „Dakle, posuda je mala! Ti, devojče, kako te, ovaj, sipaj pravo u kacu. Ješćemo, dakle, iz kace...”

Stela je počela da prosipa kofe u kacu s mekinjama, a profesor je, uhvativši fotografsku posudu kao kašiku, počeo da zahvata mekinje i da ih gura u usta, odjednom ih otvorivši neverovatno široko.

„Ama pozovite ga!“, plačljivo je uzviknula Stela. „On će sve da pojede za tili čas!”

„Već smo ga zvali“, rekli su pojedinci iz rulje. „Bolje ti je, ipak, da se udaljiš od njega. Dođi ovamo.”

„Pa hoće li on doći? Hoće li doći?”

„Rekao je da kreće. Dakle, obuva kaljače i izlazi. Udalji se od njega, kad ti kažemo.”

²² Molim vas. (fr.)

Konačno sam shvatio u čemu je stvar. To nije bio profesor Vibegalo. To je bilo novorođenče mrtvaka, modela čoveka, želudačno nezadovoljenog. Hvala bogu, jer već sam pomislio da je profesora uhvatila moždana paraliza kao posledica bavljenja napornim poslovima.

Stela se oprezno udaljila. Uхватili su je za ramena i uvukli u rulju. Sakrila se iza mojih leđa, uhvativši se za moj lakat. Istog časa ispravio sam ramena, iako još nisam razumeo u čemu je stvar ni čega se ona toliko plaši. Mrtvak je jeo. U laboratoriji, punoj naroda, vladala je katastrofalna tišina. Čulo se samo kako on brekće i škrguće zubima, kao da je konj, i struže posudom po ivicama kace. Posmatrali smo ga. Ustao je sa stolice i uronio glavu u kacu. Žene su okrenule glave. Lilečki Novosmehovoj je pozlilo i izveli su je u hodnik. Zatim je razgovetni glas Edika Amperjana rekao:

„Dobro. Hajde da se rukovodimo logikom. Sad će dokrajčiti mekinje, a potom će pojesti i hleb. A zatim?“

U prednjim redovima javilo se komešanje. Rulja se gurala ka vratima. Počeo sam da shvatam. Stela je tanušnim glasićem rekla:

„Ima još glava haringe...“

„Mnogo njih?“

„Dve tone.“

„M-da“, rekao je Edik. „I, gde se nalaze?“

„Trebalo bi ih dovući konvejerom“, rekla je Stela. „Međutim, probala sam, konvejer je pokvaren...“

„Između ostalog“, glasno je rekao Roman, „već dva minuta se trudim da ga pasivizujem, i to bez ikakvog rezultata...“

„I ja isto“, rekao je Edik.

„Zato bi“, rekao je Roman, „bilo veoma dobro ako bi se neko od posebno gadljivih pozabavio popravkom konvejera. Kao palijativ. Ima li tu još nekoga od magistara? Edika vidim. Ima li još nekoga? Kornjejeve! Viktore Pavloviču, jeste li tu?“

„Nema ga. Možda da pozovemo Fjodora Simeonoviča?“

„Mislim da zasad nema potrebe da ga uznemiravamo. Nekako ćemo se snaći. Ediće, hajdemo zajedno, usredsređeno.“

„U kom režimu?“

„U režimu kočenja. Sve do tetanusa. Ljudi, pomagajte, svi koji umete.“

„Samo čas“, rekao je Edik. „A šta ako ga povredimo?“

„Da, da, da“, rekao sam. „Bolje da to ne radite. Bolje ga pustite da me proždere.“

„Ne brini, ne brini. Bićemo pažljivi. Ediće, hajde na kontaktima. U jednom cugu.“

„Počinjemo“, rekao je Edik.

Još više se stišalo. Mrtvak se vrzmao po kaci dok su iza zida pregovarali i lupkali dobrovoljci koji su se borili s konvejerom. Prošao je jedan minut. Mrtvak je izašao iz kace, obrisao bradu, sanjivo pogledao u nas i odjednom veštim pokretom, neobično daleko protegnuvši ruku, šćepao poslednju pogaču. Zatim je bučno podrignuo i naslonio se na naslon stolice, skrštivši ruke na ogromnom naduvenom stomaku. Po licu mu se razlilo blaženstvo. Dahtao je i besmisleno se osmehivao. Nesumnjivo je bio srećan, kao što biva srećan prilično umoran čovek koji se, konačno, dokopao željene postelje.

„Izgleda da deluje“, sa uzdahom olakšanja, rekao je neko iz rulje.

Sumnjičavi Roman je ugrizao usnu.

„Nemam takav utisak“, ljubazno je rekao Edik.

„Možda mu se pogon istrošio!“, pretpostavio sam, pun nade.

Stela je tužno saopštila:

„To je samo opuštanje... Paroksizam zadovoljstva. Uskoro će se ponovo probuditi.“

„Slabići ste vi, magistri“, rekao je neki muževni glas. „Deder, pustite me da prođem i pozovem Fjodora Simeonoviča.“

Svi su se zgedali, nesigurno se osmehujući. Roman se zamišljeno igrao umklajdetom, vozeći ga po dlanu. Stela je drhtala, šapućući: „Šta će sada da bude? Saša, plašim se!“ Što se mene tiče, isturio sam grudi, nabrao obrve i borio se sa strastvenom željom da pozovem Modesta Matvejeviča. Silno sam želeo da skinem odgovornost sa sebe. To je bila slabost pred kojom sam bio nemoćan. Modesta Matvejeviča sam sad video u dosta drugačijem svetlu. S nadom sam se prisetio prošlog meseca odbranjene magistarske teze „O uzajamnom odnosu zakona prirode i zakona administracije“, gde se posebno tvrdilo da su, skoro uvek, administrativni zakoni na osnovu svoje specifične nepopustljivosti efikasniji od prirodnih i magičnih zakonomernosti. Bio sam uveren da bi, kad bi se Modest Matvejevič ovde pojavio i zaurloao na vampira: „Prekinite s tim, družo Vibegalo!“, vampir istog časa prekinuo.

„Romane“, rekao sam neoprezno, „mislim da bi, u krajnjem slučaju, mogao da ga dematerijalizuješ?“

Roman se nasmejao i potapšao me po ramenu.

„Ne plaši se“, rekao je. „Sve su to igračke. Svako baktanje Vibegalom budi neraspoloženje... Nemoj da se plašiš toga, ali se zato ovoga plaši!“ Pokazao je na drugi autoklav, koji je mirno škljockao u čošku.

U tom trenutku, mrtvak se iznenada nemirno promeškoltio. Stela je tiho ciknula i priljubila se uz mene. Oči mrtvaka su se otvorile. Isprva se nagnuo i pogledao u kacu. Zatim je zalupao praznim kofama. Onda je utihnuo i neko vreme je samo nepokretno sedeo. Izraz zadovoljstva na njegovom licu smenio je izraz gorke uvrede. Ustao je, brzo njušnuo sto, mrdajući nozdrvama i, isplazivši dugačak crveni jezik, olizao mrvice.

„Pa držite se, ljudi...“, prošaptali su pojedinci iz rulje.

Mrtvak je gurnuo ruku u kacu, izvadio je fotografsku posudu, razgledao je sa svih strana i pažljivo odgrizao ivicu. Njegove obrve su se napaćeno podigle. Odgrizao je još jedno parče i zahrskao.

Lice mu je poplavelo, kao od jakog besa, oči su mu zasuzile, ali on je grizao li grizao, sve dok nije sažvakao celu posudu. Ceo minut je sedeo zamišljen, čisteći zube prstima, a zatim je polako preleteo pogledom po sleđenoj rulji. Njegov pogled je bio preteći – procenjivački, kao da je birao. Voloda Počkin je nevoljno rekao: „No, no, mirno, ti...” Tad su se prazne, providne oči zagledale u Stelu, i ona je zavapila, ispustila je isti onaj srceparajući vapaj, na početku ultrazvuka, koji smo Roman i ja već čuli u direktorovoj kancelariji četiri sprata niže. Zadrhtao sam. To je uznemirilo čak i mrtvaka: oborio je pogled i nervozno zalupkao prstima po stolu.

Kraj vrata se začula buka i svi su se pokrenuli. Kroz rulju, gurajući u stranu zagledane, čupajući ledenice iz brade, pojavio se pravi Amvrozije Ambruazovič Vibegalo. Mirisao je na votku, kaftan i mraz.

„Mili!“, povikao je. „Pa šta je to, a? *Kel setuasjen!*²³ Stela, šta ti, ovaj, šta gledaš? Gde je haringa? Pa on ima nagone! Oni kod njega rastu! Treba čitati moje radove!“

Vibegalo se približio mrtvaku i on je odmah počeo halapljivo da ga njuška. Dao mu je kaftan.

„Potrebe se moraju zadovoljavati!“, rekao je, užurbano kvrkajući prekidačima na pultu konvejera. „Zašto mu odmah nije dala? Oh, te *lefam, lefam*²⁴...! Ko je rekao da ne radi? Uopšte nije pokvaren, već je začaran. Da se ne bi, dakle, svako koristio, jer, ovaj, potrebe imamo svi, a haringa je – za model...”

U zidu se otvorio prozorčić, zakloparao je konvejer, i pravo na pod prolila se bujica mirišljavih glava haringe. Oči mrtvaka su zasjale. Pao je četvoronoške, sitnim kasom je doskakutao do prozorčića i bacio se na posao. Vibegalo, stojeći pored njega, tapšao je dlanovima, radosno podvikivao i, s vremena na vreme, preplavljen osećanjima, počeskao bi mrtvaka iza uva.

²³ Nemoguće! (fr.)

²⁴ Žene, žene! (fr.)

Rulja je s olakšanjem uzdisala i meškoljila se. Ispostavilo se da je Vibegalo poveo dva dopisnika lokalnih novina. Dopisnici su bili poznanici – G. Pronicateljni i B. Pitomnik. I oni su mirisali na votku. Bleskajući blicevima, počeli su da fotografišu i da zapisuju ponešto u svoje blokčiče. G. Pronicateljni i B. Pitomnik specijalizovali su se na temu nauke. G. Pronicateljni se proslavio rečenicom: „Ort je prvi put pogledao u zvezdano nebo i primetio da se galaksija okreće.“ Njemu su pripadali: književni opis Merlinovih pripovedanja o putovanju s predsednikom okružnog sovjeta i intervju, uzet (iz neukosti) od dvojnika Ojra-Ojre. Intervju je imao naziv *Čovek s velikim početnim slovom* i počinjao je rečima: „Kao svaki pravi naučnik, bio je škrt na rečima...“ B. Pitomnik je parazitirao na Vibegalu. Njegove borbene rasprave o samonazuvajućoj obući, o samočupajuće-samopakujućoj u kamione šargarepi i o drugim Vibegalovim projektima bile su naširoko poznate, dok se članak *Čarobnjak iz Soloveca* pojavio čak i u jednom od najvažnijih časopisa.

Kad je kod mrtvaka nastupio nov paroksizam zadovoljstva i on zadremao, pristigli u pravom trenutku Vibegalovi laboranti, s korenom iščupani od novogodišnjih stolova i zbog toga veoma neljubazni, na brzinu su ga prurušili u crno odelo i podmetnuli ispod njega stolicu. Dopisnici su namestili Vibegala pored mrtvaka, stavili su njegove ruke mrtvaku na ramena i, uperivši objektivne, zamolili su ga da nastavi.

„Glavno je – šta?“, spremno je izjavio Vibegalo. „Glavno je da čovek bude srećan. Primećujem da je to u zagradama: sreća je ljudski pojam. A šta je čovek, filozofski govoreći? Drugovi, čovek je *homo sapiens* koji može i hoće. Može, ovaj, sve što hoće, a hoće sve što može. *Nes pa*, drugovi? Ukoliko on, odnosno čovek, može sve što hoće, a hoće sve što može, onda on i jeste srećan. Onda ćemo ga tako i definisati. Drugovi, šta mi ovde imamo pred sobom? Imamo model. Ali taj model, drugovi, hoće i to je već dobro. Takoreći, *ekselent*, *eksvi*, *šarmant*²⁵. Pride,

²⁵ Čudesno, izuzetno, predивно, (fr.)

drugovi, i sami vidite šta on može. A to je još bolje jer, ako je tako, onda je on... on je, dakle, srećan. Postoji metafizički prelaz od nesreće ka sreći, i to nas ne može začuditi, jer srećni se ne rađaju, već srećni, ovaj, postaju. Zahvaljujući trudu i pravilnom odnosu prema samom sebi. Evo ga, sad se budi... Ono hoće. I zato je ono sad nesrećno. Međutim, ono može, i preko tog 'može' dolazi do dijalektičkog skoka. Evo, evo! Pogledajte! Jeste li videli kako ono može? Uh, mili moj, uh, radosni moj! Evo, evo! Evo kako ono može! Deset- petnaest minuta ono može... Vi tamo, družo Pitomniče, odložite svoj foto-aparat, a uzmite kameru, jer ovde imamo proces... sve je u pokretu kod nas ovde! Mir kod nas je, kako bi i trebalo da bude, relativan, kretanje je kod nas apsolutno. Eto, tako. Sad je ono moglo i dijalektički da pređe u sreću. Odnosno, u zadovoljstvo. Vidite, ono je zatvorilo oči. Naslađuje se. Dobro mu je. Naučno vam tvrdim da bih bio spreman da se s njim zamenim. U dati, naravno, trenutak... Družo Pronicateljni, sve što govorim zapisujte, a posle mi dajte. Ja ću vam to ispeglati i ubaciću reference... Evo, sad ono drema, ali to još nije sve. Trebalo bi da naše potrebe idu kako u dubinu, tako i u širinu. To će, dakle, biti jedinstveno pouzdan proces. *On di ke*²⁶ Vibegalo je protiv duhovnog mira. Drugovi, to je etiketa. Nama je, drugovi, odavno vreme da zaboravimo takve manire u naučnoj diskusiji. Svi znamo da materijalno ide napred, a duhovno pozadi. *Satur ventur*, kako je poznato, *non studit libentur*²⁷. Što ćemo mi, u odnosu na dati slučaj, prevesti na sledeći način: glad očiju nema..."

„Obrnuto“, rekao je Ojra-Ojra.

Neko vreme, Vibegalo je tupo gledao u njega, a zatim je rekao:

„Drugovi, tu repliku iz sale sad ćemo odbaciti s negodovanjem. Kao neorganizovanu. Nećemo da se udaljavamo od glavnog – od prakse. Ostavićemo teoriju licima koja su u njoj

²⁶ Govore, da... (fr.)

²⁷ Sit stomak je gluv za učenje, (lat.)

nedovoljno potkovana. Nastavljam i prelazim na sledeći stepen eksperimenta. Pojasniću za novinare. Polazeći od materijalističke ideje o tome da se desilo trenutno zadovoljenje matpotreba, može se preći na zadovoljenje duhpotreba. Odnosno, da pogledam film u bioskopu ili nešto na televizoru, da poslušam narodnu muziku ili da sâm zapevam, ili čak da pročitam nekakvu knjigu, recimo *Krokodil*, ili neke novine... Drugovi, nećemo zaboraviti da za sve to treba imati neke sposobnosti. Zadovoljenje matpotreba ne iziskuje određene sposobnosti, s tim što su one uvek tu, jer se priroda ugleda na materijalizam. Dok na račun duhovnih sposobnosti datog modela ništa ne možemo da kažemo, jer je njegova racionalna srž želudačna nezadovoljenost. Međutim, takve duhsposobnosti odmah ćemo izvući iz njega.“

Mrzovoljni laboranti raširili su na stolu magnetofon, radio-prijemnik, kino-projektor i omanju prenosnu biblioteku. Mrtvak je preleteo instrumente kulture ravnodušnim pogledom i probao magnetofonsku traku. Postalo je jasno da se duhsposobnosti modela neće spontano ispoljiti. Tad je Vibegalo naredio da se počne sa, kako se on izrazio, nasilnim uvođenjem kulturnih navika. Magnetofon je slatko zapevao: „Mili i ja smo se rastajali, kleli se u ljubav svoju...“ Radio je zacičao i zavapio. Projektor je počeo da prikazuje na zidu crtani film *Vuk i sedam jarića*. Dva laboranta su, svaki sa svoje strane, sa časopisima u rukama prišla mrtvaku i počela naglas da mu čitaju, prekidajući jedan drugog...

Kao što je i trebalo očekivati, želudačni model je prema svoj toj buci gajio potpunu ravnodušnost. Dok se njemu htelo da ždere, fućkalo mu se na njegov duhovni mir, jer ono što je hteo da ždere on je i žderao. Kad se zasitio, ignorisao je svoj duhovni mir, jer je postao sanjiv i trenutno više ništa nije ni želeo. Pronicljivi Vibegalo je, ipak, uspeo da primeti vezu između lupe bubnjeva (iz radija) i refleksnog podrhtavanja nižih ekstremiteta modela. To podrhtavanje ga je dovelo u ushićenje.

„Nogu!“, uzviknuo je, uhvativši za rukav B. Pitomnika. „Snimajte nogu! U krupnom planu! *La vibrasjen sa mole goš*

*etjun grand sin!*²⁸ Ta noga će odbaciti sve spletkе i pocepaće sve etikete koje kaće na mene! *Ui san dor*²⁹, čovek, koji nije stručnjak, možda bi se čak začudio kako se ophodim prema toj nozi. Pa ipak, drugovi, sve veliko otkriva se u malom, a moram da napomenem da je dati model ograničenih potreba. Konkretnije – samo jedne potrebe i, ako nazovemo stvari svojim imenom, direktno, po naški, bez svih tih uvijanja – model želudačne potrebe. Zato je kod njega takvo ograničenje i u duhpotrebama. Pritom, tvrdimo da samo raznovrsnost matpotreba može da obezbedi raznovrsnost duhpotreba. Pojasniću za novinare na dostupnom im primeru. Ako bi, recimo, kod njega bila jako izražena potreba za datim magnetofonom *astra 7* za sto četrdeset rubalja, takvu potrebu trebalo bi da shvatimo kao materijalnu i, kad bi ono taj magnetofon posedovalo, ono bi dati magnetofon i puštalo jer, i sami razumete, šta još može da se radi s magnetofonom? A ako bi puštalo, onda muziku, a ako je muzika – trebalo bi je slušati ili čak plesati... A šta je, drugovi, slušanje muzike s plesovima ili bez njih? To je zadovoljenje duhpotreba. *Komprene vu?*³⁰„

Odavno sam primetio da se ponašanje mrtvaka suštinski promenilo. Da li se nešto u njemu poremetilo ili je tako moralo da bude, ali vreme relaksacije kod njega se sve više i više skraćivalo, tako da se pretkraj Vibegalogovog govora on više nije ni udaljavo od konvejera. Uostalom, moguće je da mu je, naprosto, postalo teško da se premešta.

„Dozvolite mi da vas pitam“, ljubazno je rekao Edik, „čime objašnjavate prekid paroksizama zadovoljstva.“

Vibegalo je učutao i pogledao u mrtvaka. Mrtvak je jeo. Vibegalo je pogledao Edika.

„Evo odgovora“, nadmeno je rekao. „Drugovi, pitanje je na mestu. Čak bih rekao da je to mudro pitanje. Imamo pred sobom

²⁸ Uzdrhtalost njegovog levog lista je veliki znak! (fr.)

²⁹ Da, van svake sumnje, (fr.)

³⁰ Razumete? (fr.)

konkretni model neprekidno rastućih materijalnih potreba. Samo se površnom posmatraču može učiniti da su se paroksizmi zadovoljstva navodno prekinuli. U stvari, oni su dijalektički prešli u novo svojstvo. Drugovi, oni su se raširili na sam proces zadovoljenja potreba. Sad mu je malo da bude sit. Sad su potrebe porasle, sad mu je potrebno da neprestano jede, sad se on sam obučio i zna šta da jede – i to je predivno. Je l' jasno, družo Amperjane?“

Pogledao sam u Edika. Ljubazno se smeškao. Pored njega su stajali, rame uz rame, dvojnici Fjodora Simeonoviča i Kristobala Hozeviča. Njihove glave sa široko postavljenim ušima sporo su se okretale oko svojih osa, kao aerodromski radio-lokatori.

„Može li još jedno pitanje?“, pitao je Roman.

„Izvolite“, rekao je Vibegalo, delujući umorno i snishodljivo.

„Amvrozije Ambruazoviču“, pitao je Roman, „a šta će biti kad ono sve proždere?“

U Vibegalovom pogledu videlo se da se ražestio.

„Molim sve prisutne da primete ovo provokativno pitanje, od koga na kilometar zaudara na maltuzijanstvo, neomaltuzijanstvo, pragmatizam, egzistencio... oa... nalizam i nevericu, drugovi, u neiscrpnu snagu čovečanstva. Šta želite da kažete tim pitanjem, družo Ojra-Ojra? Da u delatnosti naše naučne ustanove može nastupiti trenutak, kriza, regresija, kad naši korisnici neće imati dovoljno proizvoda za upotrebu? Loše je to, družo Ojra-Ojra! Niste dobro razmislili! Ne možemo da dozvolimo da na naš rad kače etikete i bacaju senku. I mi to, drugovi, nećemo ni dopustiti.“

Izvadio je maramicu za nos i obrisao bradu.

G. Pronicateljni, sakrivši se od umnog naprezanja, zadao je sledeće pitanje:

„Naravno, nisam stručnjak. Ali kakva je budućnost datog modela? Jasno mi je da eksperiment protiče uspešno, ali on veoma aktivno zadovoljava svoju potrebu.“

Vibegalo se gorko iscerio.

„Evo, vidite, družo Ojra-Ojra“, rekao je. „Evo, tako se i javljaju nezdrave senzacije. Ne razmislivši, zadali ste pitanje. I, evo, sad je već prosečan drug usmeren u pogrešnom pravcu. Ne vidi pravi ideal... Pogrešan ideal gledate, družo Pronicateljni!“, obratio se direktno dopisniku. „Dati model je već pređena etapa! Evo ideala u koji treba da gledate!“ Prišao je drugom autoklavu i položio rihu kosmatu ruku na njegov izglaćan bok. Njegova brada se podigla. „Evo našeg ideala!“, izjavio je. „Ili, izražavajući se tačnije, evo modela našeg ideala. Ovde imamo univerzalnog potrošača potreba, koji sve hoće i sve, saobrazno, može. U njega su umetnute sve potrebe koje postoje na svetu. I on može da zadovolji sve te potrebe. Razume se, pomoću naše nauke. Pojasniću za novinare. Model univerzalnog potrošača potreba, otelovljen u tom autoklavu ili, govoreći po naški, u automatskoj bravi, neograničeno hoće. Drugovi, uza sve naše poštovanje prema nama, svi mi smo, naprosto, nule u poređenju s njim, zato što on hoće takve stvari, o kojima mi nemamo ni predstavu. A on neće čekati milost od prirode. On će uzeti od prirode sve što mu je potrebno radi potpune sreće, odnosno radi zadovoljenja. Materijalno-magijske sile same izvuku iz okolne prirode sve što im je neophodno. Sreća datog modela biće neopisiva. On neće znati ni za glad, ni za žeđ, ni za zubnu bol, ni za lične neprijatnosti. Sve njegove potrebe zadovoljavaće se čim se pojave.“

„Oprostite“, ljubazno je rekao Edik, „i sve njegove potrebe će biti materijalne?“

„Pa razume se!“, uzviknuo je Vibegalo. „Duhovne potrebe se paralelno razvijaju! Već sam napomenuo da, što je više materijalnih potreba, to će i duhovne biti raznovrsnije. To će biti gorostas duha i korifej!“

Osmotrio sam prisutne. Mnogi su bili zapanjeni. Dopisnici su očajnički piskarali. Pojedini, kako sam primetio, s neobičnim izrazima lica, preletali su pogledom sa autoklava na neprekidno

gutajućeg mrtvaka i nazad. Stela, oslonivši se čelom o moje rame, zajecala je i prošaputala: „Otići ću odavde, ne mogu, otići ću...“ Izgleda da sam i ja počeo da uviđam šta je brinulo Ojra-Ojru. Zamislio sam ogromnu otvorenu čeljust u koju, bačeni magijskom silom, upadaju životinje, ljudi, gradovi, planete i sunca...

„Amvrozije Ambruazoviču!“, obratio mu se Ojra-Ojra. „Može li univerzalni potrošač potreba da stvori stenu koju, čak ni uz najjaču želju, neće uspeti da podigne?“

Vibegalo se zamislio, ali samo na tren.

„To nije matpotreba“, odgovorio je. „To je kapric. Nisam zbog toga pravio svoje dvojnike, da bi oni, dakle, bili kapriciozni.“

„I kapric može da bude potreba“, usprotivio se Ojra-Ojra.

„Nećemo se zanimati sholastikom ni kazuistikom“, predložio je Vibegalo. „I nećemo da izvlačimo crkveno-mističke analogije.“

„Nećemo“, saglasio se Ojra-Ojra.

B. Pitomnik se ljutito osvrnuo i ponovo se obratio Vibegalu:

„A kad će se i gde prirediti demonstracija univerzalnog modela, Amvrozije Ambruazoviču?“

„Odgovor“, rekao je Vibegalo. „Demonstracija će se odvijati ovde, u ovoj mojoj laboratoriji. O vremenu će novinari biti naknadno obavješteni.“

„Ali to će se desiti u skorije vreme?“

„Postoji mišljenje da će biti u skorije vreme. Tako da je drugovima novinarima najbolje da ostanu i sačekaju.“

Tad su se dvojnici Fjodora Simeonoviča i Kristobala Hozeviča, kao po komandi, okrenuli i izašli. Ojra-Ojra je rekao:

„Amvrozije Ambruazoviču, zar vam se ne čini da je opasno izvoditi takvu demonstraciju u prostorijama, i to još u centru grada?“

„Nemamo zbog čega da strahujemo“, ozbiljno je odvratio Vibegalo. „Neka naši neprijatelji, ovaj, strahuju.“

„Sećate se, pričao sam vam da je moguća..“

„Druže Ojra-Ojra, niste dovoljno, dakle, potkovani. Valja razlikovati, druže Ojra-Ojra, mogućnost od realnosti, slučajnost od neophodnosti, teoriju od prakse i uopšte..“

„A možda ipak na poligonu...“

„Ne testiram bombu“, oholo je rekao Vibegalo. „Ispitujem model idealnog čoveka. Ima li još pitanja?“

Nekakav pametnjaković sa Odeljenja apsolutnog znanja krenuo je da se raspituje o režimu rada autoklava. Vibegalo se sa zadovoljstvom upustio u objašnjavanja. Mrzovoljni laboranti sakupljali su svoju tehniku za zadovoljenje duhpotreba. Mrtvak je jeo. Crno odelo na njemu počelo je da se raspada, popucavši po šavovima. Ojra-Ojra je gledao u njega, proučavajući ga. Zatim je odjednom glasno rekao:

„Imam predlog. Svi lično nezainteresovani neka ovog časa napuste prostorije.“

Svi su se okrenuli ka njemu.

„Sada će ovde postati veoma prljavo“, objasnio je. „Nepodnošljivo prljavo.“

„To je provokacija“, dostojanstveno je rekao Vibegalo.

Roman, uhvativši me za rukav, povukao me je ka vratima. Povukao sam za sobom i Stelu. Odmah za nama krenuli su i ostali posmatrači. Romanu su u institutu verovali, a Vibegalu – nisu. U laboratoriji su od ljudi sa strane ostali samo dopisnici, a mi smo se okupili u hodniku.

„U čemu je stvar?“, pitali su Romana. „Šta će se desiti? Zašto će biti prljavo?“

„Sad će da eksplodira“, odgovorio je Roman, ne sklanjajući pogled s vrata.

„Ko će da eksplodira? Vibegalo?“

„Žao mi je dopisnika“, rekao je Edik. „Slušaj, Saša, da li nam tuš danas radi?“

Vrata laboratorije su se otvorila i odatle su izašla dva laboranta, vukući kacu s praznim kofama. Treći laborant, oprezno se osvrćući iza sebe, muvao se naokolo i mrmljao: „Dajte, ljudi, dajte da vam pomognem, teško je...“

„Zatvorite vrata“, posavetovao je Roman.

Usplahireni laborant je hitro zatvorio vrata i prišao nam, vadeći cigarete. Oči su mu bile iskolačene i nemirne.

„Pa sad će...“, rekao je. „Pronicateljni je budala, namigivao sam mu... Kako onaj ždere! Da odlepiš kako on ždere...“

„Sad je tri i dvadeset pet minuta...“, započeo je Roman.

Utom se začula lupnjava. Zazvečala su razbijena stakla. Vrata laboratorije su gahnula i spala sa šarki. U novonastalu pukotinu izleteli su foto-aparat i nečija kravata. Trznuli smo se. Stela je opet vrisnula.

„Smirite se“, rekao je Roman. „Gotovo je. Imamo jednog potrošača potreba manje na zemlji.“

Laborant, beo kao kreč, neprekidno zatežući ivice mantila, pušio je cigaretu. Iz laboratorije su dopirali jecanje, kašalj, nerazgovetno proklinjanje. Osetio se ogavan miris. Neodlučno sam promrmljao:

„Valja pogledati, šta li...“

Niko se nije odazvao. Svi su saosećajno gledali u mene. Stela je tiho plakala i držala me za jaknu. Neko je nekome šapatom objašnjavao: „On je danas dežurni, razumeš? Neko mora da uđe i počisti smeće...“

Napravio sam nekoliko nesigurnih koraka prema vratima, ali u tom trenutku su iz laboratorije, držeći se jedan za drugog, istrčali dopisnici i Vibegalo.

Gospode, u kakvom stanju su bili!

Došavši sebi, izvadio sam iz džepa zviždaljku od platine i

zviznuo sam. Odgurujući u stranu saradnike, prema meni je požurila hitna ekipa domaćih sanatora.

PETA GLAVA

*Verujte mi, bio je to najužasniji
prizor koji se mogao videti.³¹*

F. Rahle

Više od svega zapanjilo me je to što Vibegalo nije bio nimalo obeshrabren onim što se desilo. Dok su ga domaći obrađivali, polivajući ga apsorbentima i mažući ga miomirisima, pričao je falsetom:

„Eto, vi, drugovi Ojra-Ojra i Amperjane, neprestano ste strahovali. Šta će, tobože, da bude, kako ćemo, tobože, da ga zaustavimo... Postoji, postoji u vama, drugovi, takav nezdrav, dakle, skepticizam. Rekao bih, čak, svojevrsno nepoverenje u sile prirode, u ljudske mogućnosti. I gde je ono sada, vaše nepoverenje? Usukalo se! Usukalo se, drugovi, pred očima velike rulje i isprskalo mene i, evo, drugove novinare...”

Novinari su smeteno ćutali, pokorno podmećući bokove ispod šištavih struja apsorbenata. G. Pronicateljni je jako drhtao. B. Pitomnik je odmahivao glavom i nevoljno se oblizivao.

Kad su domaći očistili laboratoriju u prvom naletu, provirio sam unutra. Hitna ekipa je umešno ubacivala stakla i u peći za pečenje porcelana spaljivala ostatke želudačnog modela. Ostataka je bilo malo: gomilica dugmića s natpisom *for džentlmen*³², rukav sakoa, neobično rastegnute naramenice i umetnuta čeljust, koja je podsećala na iskopanu čeljust

³¹ Fransoa Rable, *Gargantua i Pantagruel*, Dereta, Beograd, 2002, str. 86.
(Prim, prev.)

³² „Muška“ (engl.)

gigantopiteka. Ostalo se, očigledno, razletelo u paramparčad. Vibegalo je pogledao drugi autoklav, koji je pak bio samozatvarač, i objavio je da je sve u redu.

„Molim medije da mi priđu“, rekao je. „Ostalima savetujem da se vrate svojim neposrednim obavezama.“ Novinari su izvadili blokčiće, sve troje su seli za sto i počeli da skiciraju detalje eseja *Rođenje pronalaska* i informacionog članka *Profesor Vibegalo priča*.

Posmatrači su se razišli. Otišao je Ojra-Ojra, uzevši od mene ključeve sefa Janusa Poluektoviča. Otišla je očajna Stela, koju je Vibegalo odbio da prebaci na drugo odeljenje. Otišli su primetno razveseljeni laboranti. Otišao je i Edik, okružen gomilom teoretičara, koji su usput izračunali minimalan mogući pritisak u želucu eksplozionalnog mrtvaka. I ja sam se zaputio na svoje radno mesto, prethodno se uverivši da se ispitivanje drugog mrtvaka neće odigrati pre osam ujutro.

Eksperiment je izazvao mučan utisak u meni i, zavalivši se u ogromnoj kancelarijskoj fotelji, neko vreme sam se trudio da prokljuvim da li je Vibegalo budala ili prepredeni demagog i fušer. Bilo je očigledno da je naučna vrednost njegovih mrtvaka ravna nuli. Modele na osnovu sopstvenih dvojnika umeo je da izradi svaki naučni radnik koji je odbranio magistarsku tezu i koji je završio dvogodišnje specijalističke studije nelinejske transgresije. Obdariti te modele magijskim svojstvima takođe nije bila nikakva mudrost jer su postojali priručnici, tablice i udžbenici za čarobnjake-postdiplomce. Ti modeli, sami po sebi, nikad ništa nisu dokazivali i, s tačke gledišta nauke, nisu predstavljali veći interes od trikova s kartama ili gutanja mača. Naravno, moguće je razumeti sve te dopisnike o jadu, koji su se lepili na Vibegala kao muve na govno. S tačke gledišta laika, sve to je bilo neobično efektno, izazivalo je znatnu uzdrhtalost i nejasna predosećanja nekakvih ogromnih mogućnosti. Teže je bilo Vibegalu, s njegovom bolesnom strašću, da shvati da organizuje cirkuske predstave i javne ispade za potrebe znatiželjnih, lišenih mogućnosti (a i želje) da proniknu u suštinu

problema. Ako se ne računaju dva-tri iznurena poslovna putovanja onih sa apsolutnim sluhom, koji obožavaju da daju intervju o položaju stvari u beskonačnosti, pritom se blago izražavajući, niko u institutu nije zloupotrebljavao kontakte s medijima: to se smatralo lošim tonom i imalo je duboku unutrašnju zasnovanost.

Stvar je u tome što najzanimljiviji i najdivniji naučni rezultati skoro uvek poseduju svojstvo da neposvećenima deluju nerazumljivo i čežnjivo-nerazumljivo. Ljudi koji su daleko od nauke u naše vreme očekuju od nje čuda i samo čuda i praktično nisu sposobni da razlikuju pravo naučno čudo od trika ili nekakvog intelektualnog salta mortale. Nauka čarobnjaštva i magije nije izuzetak. Organizovati u televizijskom studiju konferenciju poznatih prividenja ili probušiti rupu u polumetarskom betonskom zidu mogu mnogi, iako to nikome nije potrebno. Međutim, to dovodi u ushićenje poštovanu publiku, koja ima lošu predstavu o tome do kog je stepena nauka ispreplela i izmešala pojmove bajke i realnosti. Eto, probajte da nađete duboku unutrašnju vezu između prodornog svojstva pogleda i filoloških karakteristika reči „beton“, probajte da rešite taj mali pojedinačan problemčić, poznat pod nazivom Veliki problem Auersa! Rešio ga je Ojra-Ojra, napravivši teoriju fantastične opštosti i započevši savršeno nov odeljak matematičke magije. Iako skoro niko nije čuo za Ojra-Ojru, svi izuzetno dobro poznaju profesora Vibegala. („Šta vi radite u NIČAVO? Pa kako je Vibegalo? Šta je još novo otkrio?“) To se dešava zato što je Ojra-Ojrine ideje sposobno da shvati svega dvesta-trista ljudi na celoj zemaljskoj kugli, i među tih dvesta-trista je relativno mnogo članova-dopisnika, ali – avaj! – nema nijednog dopisnika. Klasični Vibegalov rad *Osnove tehnologije proizvodnje samoobuvajuće obuće*, nabijen demagoškim trabunjanjima, podigao je svojevremeno veliku prašinu zaslugama B. Pitomnika. (Kasnije se ispostavilo da su samoobuvajuće čizme skuplje od motocikla i da se plaše prašine i vlage.)

Bilo je kasno. Usled svih minulih događaja, umorio sam se i nisam ni primetio kad sam zaspao. Snile su mi se nekakve nečiste sile: mnogonogi gigantski komarci, bradati, kao Vibegalo, kofe pune obranog mleka koje govore, kaca na kratkim nožicama koja trči po stepeništu. Ponekad bi u moj san provirio nekakav neskroman domaći, ali, videvši takve užase, uplašeno bi pobegao. Probudio sam se od bola i video kraj sebe mračnog bradatog komarca, koji se trudio da zarije svoje debelo, kao hemijska olovka, rilo meni u list.

„Šic!“, ciknuo sam i tresnuo ga pesnicom po buljavom oku.

Komarac je uvređeno zazujao i pobegao u stranu. Bio je velik kao pas, riđ, s pegama. Verovatno sam u snu nesvesno izgovorio formulu materijalizacije i slučajno prizvao iz ništavila tu sumornu životinju. Nisam uspeo da ga oteram nazad u ništavilo. Tad sam se naoružao tomom *Jednačina matematičke magije*, otvorio sam prozorčić i isterao komarca na mraz. Mećava ga je istog časa usisala i nestao je u tami. Eto, tako se pojavljuju nezdrave senzacije, pomislio sam.

Bilo je šest sati ujutro. Osluškiavao sam. U institutu je bilo tiho. Da l' su svi vredno radili ili su se razišli po kućama? Trebalo je da obavim još jedan obilazak, ali nikud mi se nije išlo. Nešto mi se jelo jer sam poslednji put jeo pre osamnaest sati. Odlučio sam da pošaljem dvojnika umesto sebe. Uopšte, još sam bio veoma slab čarobnjak. Neiskusan. Da je neko bio u blizini, nikad ne bih rizikovao da demonstriram svoju neukost. Međutim, bio sam sâm i odlučio sam da rizikujem, a istovremeno i da malo vežbam. U *Jednačinama matmagije* potražio sam opštu formulu, ubacio sam u nju svoje parametre, obavio sve neophodne manipulacije i izgovorio sve neophodne izraze na drevnohaldejskom. Ipak će učenje i rad sve pobediti. Prvi put u životu uspeo sam da stvorim zadovoljavajućeg dvojnika. Sve mu je bilo na mestu i čak je pomalo ličio na mene, samo mu se levo oko iz nekog razloga nije otvaralo, a na rukama je imao po šest prstiju. Objasnio sam mu zadatak, klimnuo je glavom, lupio nogom i udaljio se, ljuljajući se. Više se nismo sreli. Možda ga je

nehotice nanelo u bunker do Z. Gorinič, a možda je otišao na beskrajno putovanje po obodu Kola sreće – ne znam, ne znam. Stvar je u tome što sam ubrzo zaboravio na njega jer sam odlučio da sebi napravim doručak.

Skroman sam čovek. Meni su bili sasvim dovoljni sendvič s doktorskom kobasicom i šolja crne kafe. Ne razumem kako mi je to pošlo za rukom, ali prvo se na stolu pojavio doktorski mantil, namazan debelim slojem putera. Kad je prvi napad prirodne zbunjenosti prošao, pažljivo sam razgledao mantil. Puter nije bio na bazi pavlake, a nije bio ni izmešan s margarinom. Tad sam shvatio da moram da uništim mantil i počnem sve od početka. Međutim, s odvratnim samopouzdanjem, uobrazio sam da sam bog tvorac i krenuo sam putem sukcesivnih transformacija. Pored mantila pojavila se flaša crne tečnosti, a sam mantil, malo pričekavši, počeo je da se ugljeniše po ivicama. Hitro sam jasnije odredio svoje predstave, udelivši naročit napor predstavama krigle i govedine. Flaša se pretvorila u kriglu, ali se tečnost nije promenila. Jedan rukav mantila se skupio, istegao, postao riđ i počeo da se trza. Oznojivši se od straha, uverio sam se da je to bio kravlji rep. Ustao sam iz fotelje i otišao u ćošak. Stvar s repom nije se dalje razvijala, ali prizor je i ovako bio grozomoran. Probao sam još jednom i rep se zaljuljao. Smirio sam se, zažmurio i počeo sa svekolikom jasnoćom da zamišljam u umu krišku običnog ražanog hleba, kako je odsecaju od pogače, mažu puterom – s pavlakom, iz kristalne teglice – i stavljaju na nju kružić kobasice. Bog s njom, s doktorskom, neka bude obična poltavaska, blago dimljena. Zasad sam odlučio da pričekam s kafom. Kad sam pažljivo otvorio oči, na doktorskom mantilu ležalo je veliko parče planinskog kristala u kojem se nešto tamnelo. Podigao sam taj kristal, za kojim se razvukao mantil, koji se neobjašnjivo zalepio za njega, a unutar kristala sam razabrao priželjkivani sendvič, koji je veoma ličio na pravi. Zastenjao sam i probao misaono da razbijem kristal. Prekrio se gustom mrežom pukotina, tako da je sendvič skoro iščezao iz vidokruga. „Tupoglavče“, rekao sam sebi, „pojeo si na hiljade

sendviča, a nesposoban si da ih koliko-toliko jasno zamisliš. Ne brini, nema nikoga, niko te ne vidi. Ovo nije kontrolni, pismeni ili ispit. Probaj još jednom.“ I probao sam. A bolje da nisam. Moja mašta se iz nekog razloga razigrala, u mozgu su se palile i gasile najne očekivanije asocijacije i, čim sam počeo da ih isprobavam, kancelarija se ispunila neobičnim predmetima. Mnogi od njih su, očigledno, izašli iz podsvesti, iz dremljivih džungli nasleđenog sećanja, iz prvobitnih strahova, odavno potisnutih višim obrazovanjem. Imali su ekstremitete i neprekidno su se kretali, ispuštali su odvratne zvuke, bili su ružnjikavi, agresivni i sve vreme su se tukli. Izmučeno sam se osvrtao. Sve to me je živo podsetilo na starinske gravire koje prikazuju scene kušanja Svetog Antonija. Naročito mi je bilo neprijatno ovalno jelo na paukovim nožicama, po ivicama prekriveno ostrim retkim dlakama. Ne znam šta je htelo od mene, ali otišlo je u udaljeni ćošak prostorije, zatrčale se i iz sve snage me šutiralo ispod kolena, sve dok ga nisam foteljom pritisnuo uza zid. Na kraju krajeva, uspeo sam da uništim deo predmeta, a ostali su se razišli po ćoškovima i sakrili se. Preostali su: jelo, mantil s kristalom i krigla s crnom tečnošću, koja je porasla do veličine bokala. Podigao sam je obema rukama i omirisao. Delovalo mi je da je to crno punjenje za hemijsku olovku. Jelo iza fotelje se meškoljilo, cepajući šapama obojeni linoleum, i gnusno je siktalo. Bilo mi je veoma neprijatno.

Iz hodnika su se začuli koraci i glasovi. Vrata su se otvorila i na pragu se pojavio Janus Poluektovič. Kao i uvek, rekao je: „Dobro.“ Trznuo sam se. Janus Poluektovič je prošao u svoj kabinet, usput nehajno, jednim jedinstvenim pokretom obrve likvidiravši celu kunstkameru koju sam stvorio. Iza njega išli su Fjodor Simeonovič, Kristobal Hunta s debelom crnom cigarom u uglu usana, namrgođeni Vibegalo i odlučni Roman Ojra-Ojra. Svi su bili zabrinuti, žurili su i nisu obratili nimalo pažnje na mene. Vrata kabineta ostala su otvorena. Sa uzdahom olakšanja, seo sam na svoje pređašnje mesto i odmah otkrio da me čeka velika porcelanska krigla s kafom, koja se pušila, i tanjir sa

sendvičima. Neko od titana ipak se pobrinuo za mene, mada ne znam ko. Krenuo sam da doručkujem, osluškujući glasove koji su dopirali iz kabineta.

„Počnimo od toga“, s hladnim prezirom rekao je Kristobal Hozevič, „da se vaše, dozvolite, 'Porodilište' nalazi tačno ispod mojih laboratorija. Već ste izazvali jednu eksploziju, zbog koje sam bio prinuđen da sačekam deset minuta dok u mom kabinetu ne nameste stakla koja su izletela. Duboko sumnjam da nećete obratiti pažnju na argumente opštijeg karaktera i zato vam se obraćam iz čisto egoističnih pobuda...“

„Dragi, moja je stvar čime se ja kod sebe bavim“, odgovorio je Vibegalo falsetom. „Do vašeg sprata nisam svraćao, mada, eto, kod vas u poslednje vreme neprestano teče živa voda. Nakvasila mi je ceo plafon i zbog nje su se razmnožile stenice. Međutim, ja na vaš sprat ne navraćam, pa nemojte ni vi na moj.“

„M-mili moj“, zatutnjio je Fjodor Simeonovič, „Amvrozije Ambruazoviču! T-treba uzeti u o-obzir m-moguće komplikacije... P-pa niko se ne bavi, recimo, z-zmajem u zgradi, i-iako imamo i vatrostalne materijale, i...“

„Ja nemam zmaja, ja imam srećnog čoveka! Gorostasa duha! Kako tako čudno rezonujete, druže Kivrine, čudne su vam analogije, strane! Model idealnog čoveka – i nekakav vanklasni plamenodišući zmaj!“

„M-mili, ama stvar nije u tome š-što je on vanklasni, već u tome što može da izazove p-požar...“

„Evo ga opet! Idealan čovek može da izazove požar! Kako vam to nije palo na pamet, druže Fjodore Simeonoviču?“

„G-govorim o z-zmaju...“

„A ja govorim o vašem neispravnom polazištu! Vi brišete, Fjodore Simeonoviču! Svim silama zamazujete! Naravno da brišemo protivrečnosti... između umnog i fizičkog... između grada i sela... između muškarca i žene, na kraju krajeva... Međutim, nećemo vam dozvoliti da nam zamažete propast,

Fjodore Simeonoviču! „

„K-kakvu propast? O kakvoj đ-đavoljoj raboti pričate, R-romane, na kraju krajeva? Vi ste mu preda mnoom ob-objasnili! G-govorim, Amvrozije Amb-bruazoviču, da je vaš eksperiment op-pasan, razumete? Možete ceo g-grad da oštete, r-razumete li?“

„Sve to razumem. Ali neću dozvoliti idealnom čoveku da se izlegne nasred čistog polja na vetrometini!“

„Amvrozije Ambruazoviču“, rekao je Roman, „mogu vam još jednom ponoviti svoju argumentaciju. Eksperiment je opasan zato što...“

„Romane Petroviču, eto, odavno vas posmatram i nikako ne mogu da shvatim kako možete da primenjujete takve izraze za idealnog čoveka. Vidite, idealni čovek je po njemu opasan!“

Tad je Roman, očito zbog mladosti i godina, izgubio strpljenje.

„Ama ne idealni čovek!“, povikao je. „Već vaš genije potrošač!“

Zavladala je zlokobna tišina.

„Šta ste rekli?“, zastrašujućim glasom upitao je Vibegalo. „Ponovite. Kako ste nazvali idealnog čoveka?“

„Jan-nuse Poluektoviču“, rekao je Fjodor Simeonovič, „druže moj, ipak ne treba tako...“

„Ne treba!“, uzviknuo je Vibegalo. „Ispravno, druže Kivrine, ne treba! Ovde imamo eksperiment od međunarodnonaučnog značaja! Trebalo bi da se gorostas duha pojavi ovde, među zidovima našeg instituta! To je simbolično! Drugovi, drug Ojra-Ojra, sa svojim pragmatičkim usmerenjem, prakticistički se odnosi prema problemu! I drug Hunta ograničeno posmatra stvari! Ne gledajte me tako, druže Hunta. Carski žandarmi me nisu uplašili, pa nećete ni vi! Drugovi, zar je u našem duhu da se plašimo eksperimenta? Naravno, drugu Hunti, kao bivšem strancu i crkvenom radniku, dozvoljeno je da povremeno bude u

zabludi, ali vi, družo Ojra-Ojra, i vi, Fjodore Simeonoviču, vi ste prosti ruski ljudi!“

„P-prekinite s d-demagogijom!“, konačno se razvikao i Fjodor Simeonovič. „K-kako vas ne grize s-savest da tako lupetate? K-kakav sam ja to vama p-prost čovek? I kakva vam je to reč – p-prost? D-dvojnici su kod nas prosti!“

„Mogu da kažem samo jednu stvar“, ravnodušno je saopštio Kristobal Hozevič. „Kao prost bivši veliki inkvizitor, onemogućiću pristup vašem autoklavu sve dok ne dobijem garancije da će se eksperiment izvoditi na poligonu.“

„I n-ne bliže od pet k-kilometra od g-grada“, dodao je Fjodor Simeonovič.

„Ili č-čak deset.“

Očigledno, Vibegalo nije hteo da premesti svoju aparaturu i sebe na poligon, na kojem je besnela mećava i nije bilo dovoljno osvetljenja za kino-hroniku.

„Dobro“, rekao je, „razumem. Ograđujete našu nauku od naroda. U tom slučaju, možda ne na deset kilometara, već direktno deset hiljada klometara, Fjodore Simeonoviču? Nekud na tu stranu? Negde na Aljasci, Kristobale Hozeviču, ili otkuda ste, ono beše, rodod? Tako direktno i recite. A mi ćemo zapisati!“

Ponovo je zavládala tišina i čulo se kako grozno dahće Fjodor Simeonovič, koji je izgubio dar govora.

„Pre trista godina“, ravnodušno je rekao Hunta, „zbog takvih reči pozvao bih vas u šetnju van grada, gde bih vam stresao prašinu s ušiju i nafilovao vas olovom.“

„Nema potrebe, nema potrebe za tim“, rekao je Vibegalo. „Nije vam ovo Portugalija. Ne volite kritičare. Pre trista godina ne bih ni ja posebno okolišao s vama, katoliče neotesani.“

Obuzela me je mržnja. Zašto Janus ćuti? Dokle više? U tišini su odjeknuli koraci i u kancelariju je ušao bled, iskežen Roman. Pucnuvši prstima, napravio je Vibegalovog dvojnika. Zatim je sa

zadovoljstvom ščepao dvojnika za grudi, meko ga protresao, uhvatio ga za bradu, sladostrasno je cimnuo nekoliko puta, smirio se, uništio dvojnika i vratio se u kabinet.

„Vas treba isterati, V-vibegalo“, neočekivano mirnim glasom rekao je Fjodor Simeonovič. „Ispostavilo se da ste veoma n-neprijatna osoba.“

„Kritičare, kritičare ne volite“, dašćući, odgovorio je Vibegalo.

Tad je konačno progovorio Janus Poluektovič. Njegov glas bio je jak, ravan, kao kod džeklondonovskih kapetana.

„Eksperiment, saglasno molbi Amvrozija Ambruazoviča, biće izveden danas u deset-nula-nula. Imajući u vidu da će eksperiment podrazumevati opsežna uništavanja, koja teško da neće povući sa sobom i ljudske žrtve, mestom eksperimenta proglašavam dalji sektor poligona, oko petnaest kilometara od gradske četvrti. Koristim se ovom prilikom da unapred zahvalim Romanu Petroviču za njegovu snalažljivost i hrabrost.“

Očigledno, neko vreme su svi varili tu odluku. U svakom slučaju, ja jesam. Janus Poluektovič je imao nesumnjivo neobičan manir izražavanja svojih misli. Uostalom, svi su drage volje verovali da je njemu jasnije. Već je bilo presedana.

„Idem da pozovem automobil“, odjednom je rekao Roman i verovatno je prošao kroz zid, jer se nije pojavio u kancelariji.

Fjodor Simeonovič i Hunta su potvrdno klimnuli glavama, a Vibegalo, koji je došao sebi, uzviknuo je:

„Ispravna odluka, Januse Poluektoviču! Na vreme ste nas podsetili na izgubljenu budnost. Dalje, dalje od tuđih očiju. Samo, biće mi potrebni utovarivači. Dakle, autoklav mi je težak nekih pet tona...“

„Naravno“, rekao je Janus. „Krenite.“

U kabinetu su počeli da pomeraju fotelje, pa sam na brzinu ispio kafu.

Tokom narednog sata sam sa onima koji su još ostali u

institutu visio kraj ulaza i posmatrao kako toware autoklav, stereoskopski teleskop, oružane štitove i kaftane za svaki slučaj. Mećava se stišala i jutro je bilo ledeno i jasno.

Roman je doterao kamion s gusenicama umesto točkova. Vukodlak Alfred je doveo utovarivače – hekatonhire. Kot i Gijes su išli sa zadovoljstvom, živahno posmatrajući stotine grla i usput zasukavši mnogobrojne rukave. Brijarej se vukao za njima, isturivši kvrgav prst i jadikujući jer ga je bolelo, jer mu se vrti u nekoliko glava i zato što celu noć nije spavao. Kot je uzeo autoklav, a Gijes – sve ostalo. Tad je Brijarej, videvši da mu ništa nije preostalo, počeo da organizuje, daje naređenja i pomaže savetima. Trčao je ispred njih, otvarao i pridržavao vrata, svaki čas bi čučnuo i, gledajući odozdo, viknuo: „Ušlo je! Ušlo je!“, ili: „Idi udesno! Zakačićeš se!“ Na kraju krajeva, zgazili su mu ruku, a njega samog prikleštili između autoklava i zida. Zaplakao je i Alfred ga je odveo nazad u vivarijum.

Kamion je bio prilično nabijen ljudima. Vibegalo je ušao u vozačku kabinu. Bio je veoma nezadovoljan i zapitkivao je ljude oko sebe koliko je sati. Kamion je krenuo, ali vratio se posle pet minuta jer se ispostavilo da su zaboravili dopisnike. Dok su ih tražili, Kot i Gijes su počeli da se grudvaju da bi se zagrejali i izbili su dva stakla. Zatim se Gijes sudario s nekim pijanim ranoraniocem kojije vikao: „Svi na jednog, je l’?“ Gijesa su odvojili i ugurali nazad u kamion. Kolutao je očima i užasno psovao na jelinskom. Pojavili su se, uzdrhtali od sna, G. Pronicatelj i B. Pitomnik, i kamion je konačno krenuo.

Institut je opusteo. Bilo je pola devet. Ceo grad je spavao. Baš sam želeo da sa ostalima odem na poligon, ali nisam imao izbora – uzdahnuo sam i krenuo u drugi obilazak.

Zevajući, išao sam po hodnicima i svuda gasio svetla, sve dok nisam stigao do laboratorije Vitke Kornjejeva. Vitku nisu interesovali Vibegalovi eksperimenti. Govorio je da takve kao što je Vibegalo treba nemilice predavati Hunti u svojstvu eksperimentalnih životinja zarad razjašnjenja da li su to možda

smrtni mutanti. Zato Vitka nikud nije otišao, već je sedeo na divanu-predajniku, pušio cigaretu i lenjo pričao sa Edikom Amperjanom. Edik je ležao pored njega i, zamišljeno gledajući u plafon, sisao ledenicu. Na stolu, u kadici s vodom, živahno je plivao grgeč.

„Srećna Nova godina“, rekao sam.

„Srećna Nova godina“, srdačno se odazvao Edik.

„Evo, neka ti Saška kaže“, predložio je Kornjejev. „Saša, postoji li život bez belančevina?“

„Ne znam“, rekao sam. „Nisam ga video. Što pitaš?“

„Šta ti to znači – nisam ga video? Ni M-polje nikad nisi video, al’ umeš da izračunaš njegovu naelektrisanost.“

„Pa šta?“, rekao sam. Posmatrao sam grgeča u kadici. Plivao je u krugovima, odvažno se savijajući na okretima, i tad je postalo očigledno da je očišćen od iznutrica. „Vitka“, rekao sam, „ipak ti je pošlo za rukom?“

„Saša neće da priča o životu bez belančevina“, rekao je Edik. „I u pravu je.“

„Bez belančevina se može živeti“, rekao sam, „Al’, eto, kako on živi bez utrobe?“

„Eto, drug Amperjan je rekao da bez belančevina ne može da se živi“, rekao je Vitka, nagnavši pramen duvanskog dima da se uvije u pijavicu i kreće po sobi, zaobilazeći predmete.

„Smatram da je život – belančevina“, usprotivio se Edik.

„Ne vidim razliku“, rekao je Vitka. „Hoćeš da kažeš da, ukoliko nema belančevina, onda nema ni života?“

„Da.“

„A šta je ovo?“, pitao je Vitka. Blago je mahnuo rukom.

Na stolu pored kupatila pojavilo se odvratno stvorenje koje je istovremeno ličilo na ježa i pauka. Edik se uspravio i pogledao u sto.

„Ah“, rekao je i ponovo legao. „To nije život. To je nemrtvi.

Zar je Besmrtni Košćej – stvorenje bez belančevina?“

„A šta bi ti?“, pitao je Kornjejev. „Je l’ se kreće? Kreće se. Je l’ se hrani? Hrani se. Može i da se razmnožava. Je l’ hoćeš da se sad razmnoži?“

Edik je ponovo ustao i pogledao u sto. Jež-pauk je trapavo tapkao u mestu. Činilo se da pokušava da ide na sve četiri strane istovremeno.

„Nemrtvi nije život“, rekao je Edik. „Nemrtvi postoji samo zato što postoji razuman život. Može se čak preciznije reći: zato što postoje čarobnjaci. Nemrtvi su odstupanje od delatnosti čarobnjaka.“

„Dobro“, rekao je Vitka.

Jež-pauk je nestao. Umesto njega na stolu se pojavio mali Vitka Kornjejev, verna kopija pravog, ali veličine ruke. Pucnuo je prstima i napravio mikrodvojnika još manjih razmera. Taj je, takođe, pucnuo prstima. Pojavio se dvojniki veličine hemijske olovke. Zatim veličine kutije za šibice. Zatim – naprstka.

„Je li dosta?“, pitao je Vitka. „Svako od njih je čarobnjak. Ni u jednom nema ni molekula belančevine.“

„To baš i nije najsrećniji primer“, rekao je Edik sa sažaljenjem. „Kao prvo, oni se ničim principijelno ne razlikuju od mašinske alatke s programiranim upravljanjem. Kao drugo, oni nisu proizvod razvoja, već proizvod tvog belančevinskog majstorstva. Teško da je vredno rasprave pitanje da li je evolucija sposobna da izrodi samorazmnožavajuće alatne strojeve s programiranim upravljanjem.“

„Mnogo mi ti pa znaš o evoluciji“, odbrusio mu je Kornjejev. „Kakav crni Darwin! Kakva je razlika da li je posredi hemijski proces ili svesna delatnost? Ni svi tvoji preci nisu od belančevina. Tvoja pra-pra-pramajka je bila, spreman sam da priznam, relativno složena, ali uopšte nije bila molekul belančevina. Možda je naša takozvana svesna delatnost takođe neka raznovrsnost evolucije. Otkud znamo da je cilj prirode – da stvori

druga Amperjana? Možda je cilj prirode – stvaranje nemrtvih rukama druga Amperjana. Možda...”

„Jasno, jasno. Prvo protovirus, pa belančevina, zatim drug Amperjan, a posle će celu planetu naseliti nemrtvi.“

„Baš tako“, rekao je Vitka.

„A mi smo izumrli jer smo postali beskorisni.“

„A što da ne?“, rekao je Vitka.

„Imam jednog poznanika“, rekao je Edik. „On tvrdi da je čovek – samo međukarika neophodna prirodi za stvaranje niza tvorevina: čaše konjaka s kriškom limuna.“

„A što da ne, na kraju krajeva?“

„Zato što ja neću“, rekao je Edik. „Priroda ima svoje ciljeve, a ja svoje.“

„Antropocentrik“, rekao je Vitka s gađenjem.

„Da“, gordo je potvrdio Edik.

„S antropocentristima ne želim da diskutujem“, odbrusio je Kornjejev.

„Hajde, onda, pričaj nam anegdote“, mirno je predložio Edik i gurnuo u usta još jednu ledenicu.

Vitkim dvojnicima su nastavili da rade za stolom. Najmanji je već bio veličine mrava. Dok sam slušao raspravu antropocentriste s kosmocentristom, pala mi je na pamet jedna misao.

„Dečice“, rekao sam s patvorenom živošću. „A zašto niste otišli na poligon?“

„Zašto?“, ponovio je Edik.

„Pa ipak je interesantno...”

„Nikad ne idem u cirkus“, rekao je Edik. „Osim toga: *ubi nil vales, ibi nil veils*³³.“

³³ Tamo gde ni za šta nisi sposoban, tamo ne bi trebalo da bilo šta hoćeš (lat).

„Je l' ti to o sebi?“, pitao je Vitka.

„Ne. Ja to o Vibegalu.“

„Dečice“, rekao sam, „ja mnogo volim cirkus. Nije li vam svejedno gde ću vam pričavati anegdote?“

„U smislu!“, rekao je Vitka.

„Dežurajte malo umesto mene, a ja ću da trknem do poligona.“

„A šta treba da radimo?“

„Da isključite struju, ugasite požare i sve prisutne podsetite na radno zakonodavstvo.“

„Hladno je“, upozorio me je Vitka. „Mraz. Vibegalo.“

„Baš mi se ide“, rekao sam. „Sve to je veoma tajanstveno.“

„Da pustimo dečaka?“, pitao je Vitka Edika.

Edik je klimnuo glavom.

„Idite, Privalove“, rekao je Vitka. „To će vas koštati četiri sata mašinskog vremena.“

„Dva“, rekao sam brzo. Očekivao sam nešto slično.

„Pet“, drsko je rekao Vitka.

„Hajde tri“, rekao sam. „I ovako sve vreme radim umesto tebe.“

„Šest“, hladnokrvno je rekao Vitka.

„Vitja“, rekao je Edik, „izračće ti krzno na ušima.“

„Riđe“, zlurado sam dodao. „Možda čak s primesom zelene boje.“

„Pa dobro“, rekao je Vitka, „jeftino si prošao. Zadovoljiću se s dva sata.“

Svi smo zajedno ušli u kancelariju. Usput su magistri započeli nerazumljivu raspravu o nekakvoj ciklotaciji, pa sam morao da ih prekinem da bi me transgresovali na poligon. Već sam im dojadio i, u žurbi da me se otarase, izveli su transgresiju s takvom energijom da nisam uspeo da se obučem, a već sam

uleteo u gomilu posmatrača s leđa.

Na poligonu je sve već bilo spremno. Publika se krila iza odbrambenih štitova. Vibegalo je virio iz sveže iskopanog rova i odvažno je gledao kroz veliki stereoskopska teleskop. Fjodor Simeonovič i Kristobal Hunta, s četrdesetokratnim dvogledima u rukama, tiho su se dogovarali na latinskom. Janus Poluektovič je, u velikoj bundi, ravnodušno stajao po strani i štapom šarao po snegu. B. Pitomnik je čučao pored rova s otvorenim blokčtetom i spremnom hemijskom olovkom. A G. Pronicateljni, s fotoaparatom i kamerama okačenim oko vrata, trljao je zamrznute obraze i lupkao nogom o nogu iza njegovih leđa. Nebo je bilo čisto, a pun mesec tonuo je ka zapadu. Na tren bi se pojavile mutne strele drhtave polarne svetlosti među zvezdama, a zatim bi ponovo nestale. Sneg je blistao na ravnini i veliki okrugli cilindar autoklava jasno se video na stotinu metara dalje od nas.

Vibegalo se udaljio od stereoskopskog teleskopa, zakašljao se i rekao:

„Drugovi! Dru-go-vi! Šta možemo da primetimo u ovom stereoskopskom teleskopu? Drugovi, u ovom stereoskopskom teleskopu, obuzeti složenim osećanjima, zamirući od iščekivanja, primećujemo da zaštitni poklopac počinje automatski da se odvrće... Pišite, pišite“, rekao je B. Pitomniku. „Detaljnije pišite... Automatski, dakle, da se odvrće. Kroz nekoliko minuta, imaćemo među nama pojavu idealnog čoveka – *sevanje*, dakle, *san per e san reproš...*“³⁴ Imaćemo ovde naš obrazac, naš simbol, našu krilatu maštu! I mi, drugovi, moramo da dočekamo tog giganta potreba i sposobnosti na odgovarajući način, bez diskusija, sitničavih zahteva i drugih ispada. Da bi nas naš dragi gigant video kakvi smo zaista u jedinstvenoj četi i zbijenim redovima. Sakrijmo, drugovi, naše mladeže s kojima smo se rodili, odnosno oni koji ih još uvek imaju, i pružimo ruku svojoj mašti!“

³⁴ Vitez bez mane i straha (fr.).

Golim okom video sam kako se poklopac autoklava odšrafo i nečujno pao u sneg. Iz autoklava je izmileo dug, do samih zvezda, mlaz pare.

„Daću pojašnjenje za novinare...“, započeo je Vibegalo, ali tad se začula strašna huka.

Zemlja je zaplivala i zadrmla se. Uskovitlao se ogroman snežni oblak. Svi su krenuli da padaju jedni na druge. I mene je zaljuljalo i oborilo. Huka se sve više pojačavala i, kad sam s teškoćom, držeći se za gusenice kamiona, ponovo ustao, video sam kako jezivo, gigantsko čudovište na mrtvoj svetlosti meseca puži, skrećući na unutra, kraj horizonta, kako se preteći ljuljaju odbrambeni štitovi, kako posmatrači beže na sve strane, padaju i, uvaljani u sneg, ponovo ustaju. Video sam kako se Fjodor Simeonovič i Kristobal Hunta, prekriveni duginim kapuljačama zaštitnog polja, povlače pod naletom uragana, kako se, podigavši ruke, upiru da rastegnu zaštitu na sve ostale, ali vior cepa zaštitu u paramparčad i ti parčići lete nad ravninom, nalik na ogromne balone od sapuna, i pucaju na zvezdanom nebu. Video sam Janusa Poluektoviča, koji je podigao uspravljeni okovratnik, okrenuo se leđima ka vetru, jako se upro štapom o obnaženu zemlju i pogledao na sat. A tamo gde je bio autoklav vrteo se oblak nabijen parom, osvetljen iznutra crvenom bojom. Horizont se silovito presavijao sve jače i jače, i činilo se da se svi nalazimo na dnu ogromnog bokala. Zatim, tik pored epicentra tog kosmičkog bezobrazluka, pojavio se drug Roman u svom zelenom kaputu, koji se pocepao na ramenu. Široko zamahnuvši, bacio je u tutnjavu paru nešto veliko, što je blesnulo staklom flaše, i odmah je pao ničice, prekrivši glavu rukama. Iz oblaka je izronila bezoblična, od besa izvitoperena fizionomija džina, čije su se oči kolutale od gneva. Otvorivši čeljust u nečujnom kikutu, mahnuo je velikim kosmatim ušima i osetio se miris paljevine. Nad mećavom su se uzdigli prividni zidovi prelepog dvorca, zatresli su se i nestali, a džin je, pretvorivši se u dugačak jezik narandžastog plamena, nestao na nebu. Nekoliko sekundi je bilo tiho, a zatim se horizont spustio uz težak tresak. Mene je bacilo

visoko uvis i, kad sam došao sebi, otkrio sam da sedim nedaleko od kamiona, upirući rukama u zemlju.

Sneg je nestao. Celo polje naokolo bilo je crno. Tamo gde je minut ranije bio autoklav zjapila je velika jama. Iz nje se uzdizao beo dim i mirisalo je na paljevinu.

Posmatrači su počeli da ustaju. Lica svih prisutnih bila su umazana i izobličena. Mnogi su izgubili glas, kašljali, pljuvali i tiho stenjali. Počeli su da se čiste i tad se ispostavilo da su neki od njih bili skinuti u veš. Začulo se mrmljanje, a zatim krici: „Gde su mi pantalone? Zašto sam bez pantalona? Pa bio sam u pantalonama!“, „Drugovi! Da li je neko video moj ručni sat?“, „I moj!“, „I moj je nestao!“, „Nema mi zuba, od platine! Samo što sam ga letos stavio...“, „Jao, meni je nestao prstenčić... I narukvica!“, „Gde je Vibegalo? Kakav je ovo bezobrazluk? Šta sve to znači?“, „Ma dođavola s njima, i satovima i zubima! Da li su svi ljudi čitavi? Koliko nas je bilo?“, „A šta se u stvari desilo? Nekakva eksplozija... Džin... A gde je gorostas duha?“, „Gde je potrošač?“, „Gde je, na kraju krajeva, Vibegalo?“, „Jesi li video horizont? Znaš li na šta to liči?“, „Na uvijanje prostora, znam te šale...“, „Hladno mi je u majici, dajte mi nešto da ogrnem...“, „Gde je taj Vib-begalo? Gde je ta b-budala?“

Zemlja se zatresla i iz rovova je izašao Vibegalo. Bio je bez valjenki.

„Pojasniću za novinare“, promuklo je rekao.

Međutim, nisu mu dozvolili da pojasni. Magnus Fjodorovič Redkin, koji je specijalno došao da bi konačno saznao šta je to prava sreća, priskočio mu je, tresući stisnutim pesnicama, i zavapio:

„To je šarlatanstvo! Odgovaraćete za to! Cirkus! Gde je moja šubara? Gde mi je bunda? Tužiću vas! Gde je moja šubara, pitam vas?“

„U potpunoj saglasnosti s programom...“, mrmljao je Vibegalo, osvrćući se. „Naš dragi gorostas...“

Fjodor Simeonovič se ustremio na njega.

„Vi, n-najdraži moj, z-zakopavate svoj talenat u zemlju. V-vama treba pojačati Odeljenje od-dbrambene magije. V-vaše idealne ljude treba slati n-na neprijateljske b-baze. D-da se agresor prestravi.“

Vibegalo je ustuknuo, zaklanjajući se rukavom kaftana. Prišao mu je Kristobal Hozevič, ćutke ga odmerivši pogledom, bacio mu je pred noge isflekane rukavice i udaljio se. Žijan Žijakomo, na brzinu stvarajući privid elegantnog odela, iz daljine je povikao:

„Pa to je fenomenalno, senjor!! Oduvek sam gajio prema njemu nekakvu antipatiju, ali ništa slično nisam mogao ni da zamislim...“

Konačno, tad su G. Pronicateljni i B. Pitomnik donekle uvideli šta se dešava. Još uvek, nesigurno se osmehujući, gledali su svakome u usta, nadajući se da će još nešto shvatiti. Zatim su shvatili da sve ide daleko od potpune usaglašenosti. G. Pronicateljni se čvrstim koracima približio Vibegalu i, drmnuvši ga za rame, rekao metalnim glasom:

„Druže profesore, gde mogu da povratim svoje aparate? Tri foto-aparata i jednu kameru.“

„I moju burmu“, dodao je B. Pitomnik.

„Pardon“, rekao je Vibegalo dostojanstveno. „*On vu demandera kand on ura bezuan de vu?*“³⁵ Sačekajte objašnjenja.“

Dopisnici su bili smeteni. Vibegalo se okrenuo i krenuo je ka jami. Roman je već stajao nad jamom.

„Čega samo ovde nema“, rekao je još izdaleka.

Gorostasa – potrošača potreba nije bilo u jami. Zato je tamo bilo sve ostalo i još mnogo šta povrh toga. Tamo su bili foto-aparati i kamere, novčanici, bunde, prstenje, ogrlice, pantalone i zub od platine. Tamo su bile Vibegalove valjenke i šubara

³⁵ Kad bude nužno, pozvaće vas (fr.).

Magnusa Fjodoroviča. Tamo se obrela moja zviždaljka od platine za poziv hitne ekipe. Osim toga, tamo smo otkrili dva automobila marke *moskvič*, tri automobila marke *Volga*, gvozdeni sef s pečatom lokalne kase, veliki komad pečenog mesa, dva kartona votke, gajbu žiguljevskog piva i gvozdeni krevet s niklovanim kuglama.

Obuvši valjenke, Vibegalo je, snishodljivo se osmehujući, izjavio da sad može da otpočne diskusija. „Postavljajte pitanja“, rekao je. Međutim, diskusija nije bila pokrenuta. Razjareni Magnus Fjodorovič pozvao je miliciju. Mladi narednik Kovačev stigao je „automobilom marke GAZ“. Svi smo morali da se prijavimo kao svedoci. Narednik Kovačev je išao oko jame, trudeći se da otkrije tragove prestupnika! Našao je ogromnu veštačku vilicu i duboko se zamislio nad njom. Dopisnici, koji su ponovo dobili svoje aparate i videli sve u novom svetlu, pažljivo su slušali Vibegala, koji je opet započeo demagoško trućanje na račun neograničenih i raznovrsnih potreba. Postalo je dosadno, a ja sam se mrznuo.

„Idemo kući“, rekao je Roman.

„Idemo“, potvrdio sam. „Gde si našao džina?“

„Iznajmio sam ga juče u skladištu. U sasvim drugu svrhu.“

„Ali šta se na kraju desilo? Opet se ožderao?“

„Ne, Vibegalo je naprosto budala“, odvratio je Roman.

„To je jasno“, rekao sam. „Ali odakle se pojavila kataklizma?“

„Odavde“, rekao je Roman. „Rekao sam mu hiljadu puta: 'Programirate standardnog superegocentrika. On će nagomilati sve materijalne vrednosti kojih može da se dočepa, a zatim će da uvije prostor, da ga skupi i zaustaviće vreme.' A Vibegalo nikako ne može da pojmi da pravi gorostas duha ne žudi toliko za zadovoljenjem potreba koliko za razmišljanjem i osećanjem.“

„Sve su to zla“, nastavio je, kad smo doleteli do instituta. „To je svima jasno. Bolje mi reci kako je U-Janus saznao da će sve

ispasti baš tako, a ne drugačije. Pa on je sve to predvideo. I rušenja velikih razmera, i to da ću shvatiti kako da ubijem gorostasa u zametku...”

„Zaista“, rekao sam. „On ti je čak iskazao zahvalnost. Avansno.“

„Čudno, zar ne?“, rekao je Roman. „Trebalo bi sve to detaljno promisliti.“

Počeli smo detaljno da analiziramo. To nam je oduzelo mnogo vremena. Tek u proleće i sasvim slučajno, uspeali smo da se razaberemo u svemu tome.

Ali to je već sasvim druga priča.

TREĆA PRIČA

SVEKOLIKA UJDURMA

PRVA GLAVA

Kad je Bog stvarao vreme, kažu Irci, stvorio ga je dovoljno.

H.Bel

Osamdeset tri procenta svih dana godišnje počinju na isti način: zvonjavom budilnika. Ta zvonjava uliva se u poslednje snove čas grozničavim cvrčanjem završne bušilice, čas gnevnim ćurlicima basa Fjodora Simeonoviča, čas grebanjem kandži zmaja, koji igra u termostatu.

Tog jutra mi se prisnio Modest Matvejevič Kamnojedov. Navodno, postao je rukovodilac računarskog centra i učio me je da radim na *Aldanu*. „Modeste Matvejeviču“, rekao sam mu, „pa sve što mi savetujete nekakvo je bolesno buncanje.“ Povikao je: „Pr-r-rekinite s tim! Ovde kod vas su sve same koj-j-ještarije! Bes-s-smislice!“ Tad sam shvatio da to nije Modest Matvejevič, već moj budilnik *družba* na kamenom postolju, sa sličicom slončeta s podignutom surlom. Promrmljao sam: „Čujem, čujem“, i lupio sam dlanom po stolu oko budilnika.

Prozor je bio širom otvoren. Video sam jarkoplavo prolećno nebo i osetio sam oštru prolećnu svežinu. Lupkajući, po karnizi su se šetali golubovi. Oko staklene plafonjere ispod krova malaksalo su letele tri muve – verovatno prve muve ove godine. S vremena na vreme, one bi odjednom počele mahnito da se bacaju s jedne strane na drugu i bunovno mi je pala na pamet genijalna ideja – da se muve, verovatno, trude da izlete van površine koja ih je zarobila. Saosećao sam s tim beznadežnim poduhvatom. Dve muve su sletele na plafon, a treća je nestala, i tad sam se konačno probudio.

Pre svega, zbacio sam ćebe sa sebe i potrudio sam se da

poletim iznad kreveta. Kao uvek, bez zagrevanja, bez tuširanja i doručka, to je dovelo samo dotle da me je reaktivni trenutak energično utisnuo u divan-krevet, a odnekud ispod mene iskočili su i žalosno zazveckali federi. Zatim sam se setio sinoćne večeri i postao sam ogorčen jer ću danas ceo dan biti bez posla. Juče je, u jedanaest sati uveče, Kristobal Hozevič došao u elektronsku salu i, kao i uvek, nakačio se na *Aldan* da bi s njim rešio još jedan problem smisla života. Međutim, nakon pet minuta, *Aldan* se zapalio. Ne znam šta je tamo moglo da se zapali, ali *Aldan* se pokvario na duže. Zato, umesto da radim, moraću, slično svim kosmatouhim tunjejedcima, besciljno da brodim iz jednog odeljenja u drugo, da se žalim na sudbinu i prepričavam anegdote.

Namrštio sam se, seo na postelju i za početak ispunio grudni koš pranom izmešanom s hladnim jutarnjim vazduhom. Neko vreme sam čekao, dok se prana nije upila, i, u saglasnosti s preporukom, razmišljao o svetlosti i radosti. Zatim sam izdahnuo jutarnji vazduh i počeo da radim niz vežbi jutarnje gimnastike. Pričali su mi da je stara škola nalogala gimnastiku jogistima, ali joga-kompleks, isto kao i sad skoro zaboravljen maja-kompleks, oduzimao je petnaest do dvadeset sati dnevno. S imenovanjem na mesto novog predsednika AN SSSR, stara škola je morala da se povuče. Mladež NIČAVO-a je sa zadovoljstvom kršila stare tradicije.

U sto petnaestom skoku, u sobu je uleteo moj cimer Vitka Kornjejev. Kao i uvek ujutro, bio je bodar, energičan i čak srdačan. Tresnuo me je po golim leđima mokrim peškirom i počeo da leti po sobi, praveći rukama i nogama pokrete kao da pliva prsno. Pritom je pričao svoje snove i odmah ih tumačio po Frojdu, Merlinu i po devojci Lenorman. Otišao sam da se umijem, spremili smo se i otišli u kantinu.

U kantini smo zauzeli naš omiljeni stočić ispod velikog, već izbledelog plakata: „Hrabrije, drugovi! Škripite vilicama! G. Floberu otvorili smo flaše kefir a i počeli da jedemo, slušajući lokalne vesti i spletke.

Sinoć je održan tradicionalni prolećni slet na Golgoti. Učesnici su se ponašali krajnje bezobrazno. Zagrljeni Vij i Homa Brut krenuli su da bazaju ulicama noćnog grada, pijani, gnjavili su prolaznike, bogohulili. Zatim je Vij zgazio sebe po levom očnom kapku i potpuno se razbesneo. On i Homa su se potukli, oborili su novinski kiosk i dospeli u policiju, gde je zbog huliganstva svaki zasebno dobio pritvor od petnaest dana. Da bi ošišali do glave Homu Bruta, šestorica milicajaca morala su da ga drže, dok je celavi Vij sedeo u ćošku i uvredljivo se kikotao. Zbog onoga što je Homa Brut izgovorio tokom šišanja, slučaj se prebacuje u narodni sud.

Mačak Vasilije je uzeo prolećni odmor – da bi se oženio. Uskoro će se u Solovecu opet oglasiti mačke s nasledno sklerotičnim pamćenjem koje govore.

Luj Sedlovoj iz Odeljenja apsolutnog znanja izmislio je neku vremensku mašinu i danas će na seminaru izveštavati o tome.

Vibegalo se ponovo pojavio u institutu. Svuda se šeta i hvali da ga je zaposela titanska ideja. Vidite, govor mnogih majmuna podseća na ljudski, ako je snimljen, dakle, na magnetofonsku traku i pušten unazad s velikom brzinom. Tako je on, ovaj, snimio u suhumskom zabranu razgovore pavijana i preslušao ih, pustivši ih unazad na maloj brzini. Ispalo je, kako on tvrdi, nešto fenomenalno, ali šta tačno – nije rekao.

U računarskom centru je opet izgoreo *Aldan*, ali Saška Privalov nije kriv. Kriv je Hunta, koji se u poslednje vreme iz principa interesuje samo za zadatke za koje je dokazano odsustvo rešenja.

Prestareli čarobnjak Perun Marković Neunivaj-Dubino s Odeljenja borbenog ateizma uzeo je odmor radi još jednog preobražaja.

Na Odeljenju večne mladosti, posle duge i neizlečive bolesti, preminuo je model besmrtnog čoveka. Akademija nauka dodelila je institutu neodređenu sumu radi uređenja teritorije. Od te sume Modest Matvejevič planira da ogradi institut šarenom rešetkom

od livenog gvožđa s alegorijskim prikazima i raznobojnim saksijama na stubovima, dok u zadnjem dvorištu, između transformatorske stanice i spremišta benzina, planira da sazida fontanu s devetometarskim mlazom. Sportski biro ga je zamolio da izdvoji novac za teniski teren. Odbio je, izjavivši da je fontana neophodna za naučna razmišljanja, dok je tenis bacakanje nogama i mahanje rukama...

Posle doručka, svi su se razišli po laboratorijama. I ja sam otišao do svog radnog mesta i tugaljivo tumarao oko razbacane unutrašnjosti *Aldana*, po kojoj su rovarili neljubazni inženjeri sa Odeljenja tehničkog održavanja. Nisu hteli da razgovaraju sa mnom i samo su me osorno posavetovali da odem nekud i pozabavim se svojim poslom. Polako sam krenuo da obilazim poznanike.

Vitka Kornjejev me je isterao jer sam mu remetio koncentraciju. Roman je držao predavanje praktikantima. Volođa Počkin je pričao s dopisnikom. Videvši me, navodno se obradovao i povikao: „Ah, evo ga! Upoznajte se, ovo je naš novi rukovodilac računarskog centra, on će vam ispričati kako...“ Međutim, vešto sam se pretvarao da sam sopstveni dvojnik i, nakon što sam jako uplašio dopisnika, pobegao sam. Kod Edika Amperjana su me ugostili svežim krastavcima i baš se zapodenula živahna priča o prednostima gastronomskog pogleda na život, ali tad im je pukao kotao za destilaciju i odmah su zaboravili na mene.

U savršenom očajanju, izašao sam u hodnik i sudario se sa U-Janusom, koji je rekao „Dobro“ i, zastavši, raspitao se da li smo sinoć pričali. „Ne“, rekao sam, „nažalost, nismo.“ Nastavio je dalje i čuo sam kako na kraju hodnika zadaje isto standardno pitanje Žijanu Žijakomu.

Na kraju sam svratio do onih s apsolutnim sluhom. Dospeo sam tamo pred sam početak seminara. Naučni radnici, povremeno zevajući i pažljivo gladeći uši, počeli su da zauzimaju stolice u maloj konferencijskoj sali. Na predsedničkom mestu,

mirno prekrstivši prste, zasedao je rukovodilac odeljenja, magistar-akademik, mnogoznalac sve bele, crne i sive magije Moris-Johan-Laurentije Pupkov-Zadnji. Blagonaklono je posmatrao užurbanog govornika, koji je s dva nevešto izrađena dlakavouha dvojnika postavljao na izložbenom štandu nekakvu mašinu sa sedlom i pedalama, koja je ličila na trenažer za one koji pate od gojaznosti. Seo sam u ćošku, dalje od ostalih, izvadio sam blokče i hemijsku olovku i pretvarao se da sam zainteresovan.

„Nego“, pitao je magistar-akademik, „jeste li gotovi?“

„Da, Morise Johanoviču“, odazvao se L. Sedlovoj. „Gotovo je, Morise Johanoviču.“

„U tom slučaju, možda, da počnemo? Nešto ne vidim Smogulija...“

„On je na poslovnom putu, Johane Lavrentijeviču“, rekli su pojedinci iz sale.

„Ah, da, sad sam se setio. Eksponencijalna istraživanja? Aha, aha... Pa dobro. Danas će nam Luj Ivanovič izneti maleno saopštenje u pogledu nekoliko mogućih tipova vremenskih mašina... Je l' dobro pričam, Luju Ivanoviču?“

„Ovaj... U stvari... U stvari, ja bih svoju prezentaciju najavio tako da...“

„Pa dobro. Onda je i najavite.“

„Zahvaljujem vam. Ovaj... Najavio bih je ovako: 'Ostvarljivost vremenske mašine za prebacivanja u vremenska prostranstva, veštački konstruisana'.“

„Veoma interesantno“, javio se glas magistra-akademika. „Međutim, koliko se sećam, već smo imali slučaj kad je naš saradnik...“

„Oprostite, baš sam od toga hteo da počnem.“

„Ah, znači, tako... Onda, izvolite, izvolite.“

U početku sam veoma pažljivo slušao. Čak sam se oduševio. Ispostavilo se da su se neki od tih ljudi bavili izuzetno

zanimljivim stvarima. Ispostavilo se da su se neki od njih i do današnjeg dana lomili glave oko problema prebacivanja po fizičkom vremenu, doduše, bez rezultata. Ali zato je neko, nisam mu razabrao prezime, neko od starijih, poznatih, dokazao da se može izvesti prenos materijalnih tela u idealne svetove, to jest u svetove koji su stvoreni ljudskom maštom. Ispostavilo se da, osim našeg uobičajenog sveta s Rimanovom metrikom, principom neodređenosti, fizičkim vakuumom i pijanicom Brutom, postoje i drugi svetovi, koji poseduju veoma izraženu stvarnost. To su svetovi koji su stvoreni stvaralačkom maštom tokom celokupne istorije čovečanstva. Na primer, postoje: svet kosmoloških predstava čovečanstva, svet koji su stvorili slikari, i čak poluapstraktni svet, koji su neprimetno iskonstruisala pokolenja kompozitora.

Pre nekoliko godina, ispostavilo se da je učenik istog tog poznatog naučnika napravio mašinu na kojoj je krenuo da putuje u svet kosmoloških predstava. U određenom periodu održavali su jednostranu telepatsku vezu s njim i uspeo je da im javi da se nalazi na kraju pljosnate Zemlje, da odozdo vidi ispruženu surlu jednog od tri slona-atlasa i da planira da se spusti dole, kod kornjače. Više informacija od njega nije došlo.

Predavač, Luj Ivanovič Sedlovoj, očigledno ugledni naučnik, magistar, koji je, opet, jako patio od tragova paleolita u svesti i zbog toga bio prinuđen da redovno brije uši, konstruisao je mašinu za putovanja po opisivanom vremenu. Prema njegovim rečima, realno postoji svet u kom žive i rade Ana Karenjina, Don Kihot, Šerlok Holms, Grigorije Melehov i čak Kapetan Nemo. Taj svet poseduje krajnje neobična svojstva i zakonomernosti i ljudi koji ga naseljavaju tim pre su upečatljiviji, realniji i individualni i nego što su ih talentovano, strastveno i pravedno opisali njihovi autori u odgovarajućim delima.

Sve to me je veoma zainteresovalo jer je Sedlovoj, zanevši se, govorio živo i slikovito. Zatim se dosetio (što je delovalo pomalo nenaučno) da okači šeme i grafike po sceni. Počeo je da dosadnim, izuzetno stručnim jezikom izlaže o koničnim

dekrementnim šestoprezima, višestrukim temporalnim prenosima i o nekakvom prodirućem volanu. Ubrzo sam izgubio nit misli i počeo da razgledam prisutne.

Magistar-akademik je veličanstveno spavao, pokatkad, čisto refleksno, podižući desnu obrvu kao znak nekakve sumnje u predavačeve reči. U zadnjim redovima, pojedinci su igrali funkcionalne podmornice u Banahovom prostoru. Dvoje laboranata, izvanrednih studenata, pažljivo je zapisivalo sve redom – na njihovim licima ukotvili su se beznačajno očajanje i potpuna pokornost sudbini. Neko je krišom zapalio cigaretu, puštajući dim između kolena ispod stola. U prednjem redu, magistri i diplomci suša uobičajenom pažnjom slušali, spremajući pitanja i primedbe. Jedni su se sarkastično osmehivali, dok se kod drugih na licima videla začuđenost. Sedlovojev naučni rukovodilac je posle svake predavačeve fraze klimao glavom sa odobravanjem. Počeo sam da gledam kroz prozor, ali tamo je bilo isto ono dosadno skladište žita i povremeno su protrčavali dečaci sa štapovima za pecanje u rukama.

Prenuo sam se kad je predavač izjavio da je završio uvodnu reč i da bi sad hteo da demonstrira mašinu na delu.

„Interesantno, interesantno“, rekao je magistar-akademik, koji se upravo probudio. „Hajde, onda... Hoćete li sami otputovati?“

„Vidite“, rekao je Sedlovoj, „hteo bih da ostanem ovde da bih davao pojašnjenja tokom putovanja. Možda bi neko od prisutnih želeo?“

Prisutni su počeli da se stiskaju jedni uz druge. Očigledno, svi su se setili zagonetne sudbine putnika tokom puta do kraja ravne Zemlje. Neko od magistara predložio je da pošalju dvojnika. Sedlovoj je odgovorio da to neće biti interesantno jer su dvojnici slabo prijemčivi za spoljne nadražaje i zbog toga će biti loši prenosioci informacija. Iz zadnjih redova su pitali koji su spoljni nadražaji u pitanju. Sedlovoj je rekao da su obični: vidni,

mirisni, taktilni, akustički. Tad su iz zadnjih redova opet pitali kog tipa *taktilni* nadražaji mogu da odnesu prevagu. Sedlovoj je odmahnuo rukama i rekao da to zavisi od ponašanja putnika u mestima na kojima će se obresti. Pojedini u zadnjim redovima rekli su „Aha...” i više nisu zadavali pitanja. Predavač se bespomoćno osvrtao. Svi u sali su gledali kojekuda i u stranu. Magistar-akademik je dobrodušno zapitkivao: „Pa? Šta je bilo? Omladinci! Pa? Neko?” Tad sam ustao i ćutke krenuo ka mašini. Ne mogu da podnesem kad predavač upadne u agoniju: to je uvek sraman, tužan i mučan prizor.

Iz zadnjih redova povikali su: „Saška, kuda si krenuo? Dozovi se pameti!”

Sedlovojeve oči su zasjale.

„Pustite me“, rekao sam.

„Izvolite, izvolite, naravno!“, promrmrljao je Sedlovoj, hvatajući me za prst i vukući me ka mašini.

„Samo čas“, rekao sam, delikatno se izmakavši. „Hoće li to dugo trajati?”

„Ma koliko god vi budete hteli!“, uzviknuo je Sedlovoj. „Kako mi kažete, tako ću i uraditi... Pa sami ćete upravljati! Tu je sve veoma jednostavno.“ Ponovo me je ščepao i odvuкао do mašine. „Ovo je volan. Ovo je pedala kohezije s realnošću. Ovo je kočnica. A ovo je gas. Jeste li vozač? Pa sjajno! Evo i dugmeta... Kuda biste želeli – u budućnost ili u prošlost?”

„U budućnost“, rekao sam.

„Ah“, rekao je on, kako mi se učinilo, razočarano. „U opisivanu budućnost... To znači – u svakojake fantastične romane i utopije. Naravno, i to je interesantno. Samo imajte u vidu da će ta budućnost, verovatno, biti isprekidana. Tamo bi trebalo da budu veliki prekidi vremena, koje nijedni autori nisu ispunili. Uostalom, nema veze... Dakle, pritisnućete to dugme dva puta. Jednom sad, pri startu, a drugi put – kad budete hteli da se vratite. Razumete?”

„Razumem“, rekao sam. „A ako se u njoj nešto pokvari?“

„Apsolutno je bezbedno!“ Zamahao je rukama. „Čim se nešto u njoj pokvari, makar da jedno zrno prašine dospe među kontakte, istog časa ćete se vratiti ovamo.“

„Hajdete, mladiću“, rekao je magistar-akademik. „Ispričaćete nam šta nas čeka tamo, u budućnosti, ha-ha-ha...“

Uspentrao sam se na sedlo, trudeći se da ne gledam ni u koga i osećajući se veoma glupo.

„Pritiskajte, pritiskajte...“, strastveno je šaputao predavač.

Stisnuo sam dugme. Očigledno, to dugme je bilo nešto nalik na starter. Mašina se mrdnula, zagroktala i počela ravnomerno da se trese.

„Osovina je savijena“, šaputao je Sedlovoj ravnodušno. „Ma nema veze, nema veze... Uključite brzinu. Tako je. A sad gas, gas...“

Dao sam gas, istovremeno glatko podižući koheziju. Svet je počeo da bleđi. Poslednje što sam čuo u sali bilo je dobroćudno pitanje magistra-akademika: „I na koji način ćemo mi njega posmatrati?“ Zatim je sala nestala.

DRUGA GLAVA

*Nema razlike između vremena i bilo koje od tri dimenzije prostora, osim što se naša svest kreće njime.*³⁶

H. Dž. Vels

Isprva se mašina pokretala u skokovima i bio sam zaokupljen time da se održim u sedištu, obavivši noge oko rama i držeći se svom snagom za volan. Krajičkom oka nejasno sam video naokolo nekakve raskošne prividne građevine, mutnozelenе ravnine i hladnu svetlost, lišenu toplote, u sivoj oluji nedaleko od zenita. Zatim sam uvideo da dolazi do trešenja i skokova zato što sam skinuo nogu sa akceleratora, pa jačina motora (isto kako se to dešava u automobilu) nije bila dovoljna, i mašina se zato kretala s trzajima, pride neprestano nalećući na ruševine antičkih i srednjovekovnih utopija. Dodao sam gas, kretanje je odmah postalo tečnije, i konačno sam mogao da se udobnije namestim i osvrnem oko sebe.

Okruživao me je prozračni svet. Ogromne konstrukcije od raznobojnog mermera, ukrašene kolonadama, uzdizale su se između niskih kuća seoskog stila. Naokolo, u potpunom nedostatku vetra, njihalo se žito. Podgojena providna stada pasla su na travici, na brdašcima su sedeli dostojanstveni sedi pastiri. Svi, kao jedan, čitali su knjige i starinske rukopise. Zatim su se pored mene pojavila dva prozračna čoveka, zauzela su poze i počela da pričaju. Obojica su bila bosa, ukrašena venčićima i ogrnuta nabranim hitonima. Jedan je u desnoj ruci držao lopatu, a u levoj je stiskao svitak pergamenta. Drugi se opirao o motiku

³⁶ H. Dž. Vels, *Vremeplov*, Čarobna knjiga, Beograd, 2005, str. 7. (Prim, prev.)

i rasejano se igrao ogromnom bakarnom mastionicom, zakačenom za pojas. Govorili su strogo po redosledu i, kako mi se u početku učinilo, jedan s drugim. Međutim, veoma brzo sam shvatio da se obraćaju meni, iako nijedan od njih nije čak ni pogledao na moju stranu. Osluškiavao sam. Onaj s lopatom je nadugačko i jednolično izlagao osnove političkog ustrojstva prekrasne države čiji je bio građanin. Ustrojstvo je bilo izrazito demokratsko, ni o kakvoj prinudi građana nije moglo biti ni reči (nekoliko puta je, s naročitim naglašavanjem, to istakao). Svi su bili bogati i oslobođeni briga, a čak je i najubogiji zemljoradnik imao najmanje tri roba. Kad bi zastao da bi se odmorio i obližnuo zube, započeo bi priču onaj s mastionicom. On se hvalio da je upravo obavio svoja tri sata kao prevoznik na reci, nije ni od koga uzeo ni parice, jer ne zna šta je to novac, a sad će da nađe utočište u okrilju zanosa³⁷ da bi se posvetio stihoklepstvu.

Dugo su razgovarali – prema brzinometru, nekoliko godina – a zatim su odjednom nestali i postalo je pusto. Kroz prividne zgrade probijalo se nepokretno sunce. Neočekivano nisko nad zemljom, polako su promakli teški leteći aparati sa opnastim, kao kod pterodaktila, krilima. U prvom trenutku učinilo mi se da su svi u plamenu, ali zatim sam primetio da se dim oko njih širi iz velikih koničnih cevi. Nezgrapno lepećući krilima, leteli su nada mnom. Padao je i nekakav pepeo i neko je odozgo ispustio na mene kvrgavu cepanicu.

U raskošnim zgradama oko mene počele su da se zbivaju nekakve promene. Kolone im se nisu skratile i arhitektura je ostala, kao i ranije, raskošna i ružna, međutim, pojavile su se nove kombinacije boja. Čini mi se da je mermer bio zamenjen nekim savremenijim materijalom, a umesto slepih statua i bista na krovovima su se pojavili povremeno sjaktavi uređaji, koji su ličili na antene radio-teleskopa. Bilo je više ljudi na ulicama i pojavila se ogromna količina automobila. Nestala su stada s

³⁷ „Naći ćemo utočište u okrilju zanosa“, N. V. Gogolj, *Revizor*, Neven, Zemun, 2018, str. 90. (Prim, prev.)

pastirima koji čitaju, ali žita su se još njihala, mada vetra, kao ni ranije, nije bilo. Pritisnuo sam kočnicu i zaustavio se.

Osvrnuvši se, shvatio sam da stojim s mašinom na traci pokretnog trotoara. Okolo je sve vrvelo od – krajnje raznovrsnih ljudi. Doduše, u većini, ti ljudi su bili nekako nerealni, daleko manje realni od moćnih, složenih, skoro nečujnih mehanizama. Kad bi takav mehanizam slučajno naleteo na čoveka, nije dolazilo do sudara. Mašine su me malo zanimale, verovatno zato što je na prednjem oklopu svake sedeo nadahnut do poluprozračnosti izumitelj, koji je naširoko objašnjavao ustrojstvo i namenu svog čeda. Izumitelje niko nije slušao, a delovalo je kao da se oni nikome posebno i ne obraćaju.

Bilo je daleko zanimljivije posmatrati ljude. Video sam krupne ljude u kombinezonima koji su šetali zagrljeni, psujući i glasno pevajući nemelodične pesme uz loše stihove. Neprestano su se pojavljivali nekakvi ljudi, samo delimično odeveni: recimo, u zelenom šeširu i crvenom sakou na golo telo (i ništa više); ili u žutim čizmama i šarenoj kravati (ni pantalona, ni košulje, čak ni veša); ili u raskošnim cipelicama na bosu nogu. Okolina se ophodila prema njima mirno, a ja sam se ustručavao, sve dok se nisam setio da neki autori imaju naviku da pišu nešto poput „vrata su se otvorila i na pragu se pojavio zgodni mišićavi čovek s krznenim kačketom i tamnim naočarima“. Pojavljivali su se i normalno odeveni ljudi, doduše, u odelima neobičnog kroja, i povremeno se kroz rulju probijao suncem opaljen bradat muškarac u besprekornoj beloј hlamidi s motičicom ili nekakvim ularom u jednoј ruci i stalkom ili futrolom u drugoj. Nosioci hlamida su delovali zbunjeno, bežali su od mnogonogih mehanizama i izmučeno se osvrтали.

Ako ne računamo brbljanje izumitelja, bilo je relativno tiho. Većina ljudi je ćutala. Na ćošku, dva mladića vozila su se nekakvim mehaničkim uređajem. Jedan je samouvereno govorio: „Konstruktorska misao ne može da tapka u mestu. To je zakon društvenog razvoja. Mi ćemo ga izmisliti. Obavezno ćemo ga izmisliti. Uprkos birokratama poput Čunušina i konzervatorima

poput Tverdolobova.“ Drugi mladić je terao vodu na svoju vodenicu: „Otkrio sam kako ovde mogu da se primene postojani obruči od polistrukturnog vlakna sa urođenim aminskim vezama i nepunim grupama kiseonika. Međutim, zasad ne znam kako da upotrebim regenerativni reaktor na supertermalnim neutronima. Mišo, Mišice! Šta da radim s reaktorom?“ Zagledavši se u uređaj, prepoznao sam bicikl bez po muke.

Trotoar me je izneo na ogroman trg, nabijen ljudima i nakrcan kosmičkim brodovima najraznovrsnijih konstrukcija. Sišao sam s trotoara i povukao mašinu. Isprva nisam shvatio šta se događa. Svirala je muzika, držali su se govori, tu i tamo, uzdižući se nad gomilom, kovrdžavi rumeni mladići nadahnuto su čitali pesme i borili se s nepokornim pramenovima kose koji su im neprekidno padali na čelo. Pesme su bile ili poznate, ili bezobrazne, ali iz očiju mnogobrojnih slušalaca obilno su kapale sitne muške, gorke ženske i svetle dečje suze. Surovi muškarci su jako grlili jedni druge i, mrdajući čvorugama na jagodicama, lupkali jedan drugog po leđima. Zato što mnogi nisu bili odeveni, to lupkanje podsećalo je na pljeskanje rukama. Dva uredna poručnika s umornim ali pitomim pogledima provela su kraj mene gizdavog muškarca, zavrnuvši mu ruku iza leđa. Muškarac se izvijao i vikao nešto na nepravilnom engleskom. Izgleda da je on cinkario druge i pričao kako je i za čiji novac podmetao mine u motor svemirskog broda. Nekoliko dečaka s tomovima Šekspira, prepredeno se osvrćući, prikradalo se ka auspusima najbližeg astroplana. Rulja ih nije primetila.

Ubrzo sam shvatio da se jedna polovina rulje rastaje s drugom. To je bilo nešto nalik na opštu mobilizaciju. Iz govora i razgovora postalo mi je jasno da se muškarci otiskuju u kosmos – neko na Veneru, neko na Mars, a neki, s krajnje ravnodušnim licima, kretali su ka drugim zvezdama i čak u centar galaksije. Žene su ostajale da ih čekaju. Mnogi su zauzimali red u ogromnom ružnom zdanju koje su jedni nazivali Panteonom, a drugi – Hladnjakom. Pomislio sam da sam stigao na vreme. Da sam zakasnio jedan sat, u gradu bi ostalo samo na hiljade

zamrznutih žena. Zatim mi je pažnju privukao visok siv zid koji je ograđivao trg sa zapadne strane. Iza zida su se uzdizali kolutovi crnog dima.

„Šta je to tamo?“, pitao sam lepu ženu s maramom na glavi, koja je pokunjeno hodala ka Panteonu-Hladnjaku.

„Gvozdeni zid“, odgovorila mi je, ne zaustavljajući se.

Svakim minutom bivalo mi je sve dosadnije i dosadnije. Svi naokolo su plakali, oratori su već bili promukli. Kraj mene, mladić u plavom kombinezonu opraštao se od devojke u ružičastoj haljini. Devojka je jednolično govorila: „Htela bih da postanem astralna prašina, onda bih svojim kosmičkim oblakom okružila tvoj brod...“ Mladić ju je saslušao. Zatim su nad gomilom granuli mešoviti orkestri, moji nervi nisu izdržali, skočio sam nazad na sedište i dao gas. Uspeo sam još da primetim kako su nad gradom s tutnjavom uzleteli svemirski brodovi, međuplanetarni svemirski brodovi, astroplani, letelice na jonski pogon, letelice na betonski pogon i astromati, a zatim je sve osim sivog zida prekrila fosforescirajuća oluja.

Posle dvehiljadite godine, počele su rupe u vremenu. Leteo sam kroz vreme lišeno materije. U takvim mestima je bilo tamno i samo bi povremeno iza sivog zida blesnule eksplozije i upalile bi se zvezde. S vremena na vreme, grad bi me ponovo okružio i svaki put su zgrade postajale više, sferične kupole providnije, a svemirskih brodova je na platformi bivalo sve manje. Iza zida se neprestano uzdizao dim.

Drugi put sam se zaustavio kad je s platforme nestao poslednji astromat. Trotoari su bili u pokretu. Nije bilo glasnih momaka u kombinezonima. Niko nije psovao. Ulicama su, udvoje ili utroje, skromno šetale nekakve neupadljive ličnosti, odevene ili čudno ili oskudno. Koliko sam razumeo, svi su govorili o nauci. Nameravali su da ožive nekoga i profesor medicine, intelektualac atletske građe, veoma je neobično delovao u svom usamljenom prsluku. Objašnjavao je proceduru oživljavanja džina biofizičaru koga je svima prisutnima

predstavljao kao autora, inicijatora i glavnog izvršioca tog poduhvata. Negde su planirali da probiju rupu kroz Zemlju. O projektu su diskutovali direktno na ulici, pred velikom skupinom naroda, a crteže su crtali kredom po zidovima i trotoarima. Zastao sam da ih slušam, ali izlaganje je bilo tako dosadno, i pride je bilo ispunjeno upadicama meni nepoznatog konzervatora, da sam uprtio mašinu na ramena i krenuo dalje. Nije me začudilo što se diskusija o projektu istog časa prekinula i što su se svi vratili svojim poslovima. Međutim, čim sam se zaustavio, nekakav građanin neodređene profesije počeo je da trabunja. Krajnje nesuvislo, počeo je da priča o muzici. Odmah su dotrčali slušaoci. Piljili su mu u usta i zadavali pitanja koja su svedočila o dremljivom neznanju. Odjednom je ulicom potrčao čovek koji je zapomagao. Jurio ga je paukoliki mehanizam. Sudeći po njegovim kricima, bio je to „samoprogramirajući kibernetički robot na trigenim kuatorima s povratnom vezom, koja se prekinule i... jao-jao, sad će da me raščereči“. Čudno je da niko nije ni obrvom mrdnuo. Očito, niko nije verovao u pobunu mašina.

Iz uličice su iskočile još dve paukolike metalne mašine, manje i ne tako surove na prvi pogled. Nisam uspeo da odahnem, kad je jedna od njih počela brzo da mi čisti čizme, a druga je ispirala i peglala maramicu za nos. Približila nam se velika bela cisterna na gusenicama i, migajući mnogobrojnim lampicama, isprskala me je parfemom. Baš sam planirao da zbrišem odatle kad se začuo gromolik udarac i s neba je na platformu pala ogromna zardala raketa. Iz gomile se odmah začulo:

„To je *Zvezda mašte!*“

„Da, to je ona!“

„Pa naravno da je ona! Uzletela je pre dvesta osamnaest godina i svi su već bili zaboravili na nju, ali posada je, zahvaljujući ajnštajnovskom skraćanju vremena, koje se događa pri kretanjima brzinama manjim od brzine svetlosti, ostarila svega dve godine!“

„Zahvaljujući čemu? Ah, Ajnštajn... Da, da, sećam se. Učio sam to u školi, u drugom razredu.“

Iz zardale rakete s teškoćom se iskobeljao jednooki čovek bez leve ruke i desne noge.

Je l' to Zemlja?“, razdraženo je pitao.

„Zemlja! Zemlja!“, odazvali su se pojedinci iz rulje. Na njihovim licima pojavili su se osmesi.

„Hvala bogu!“, rekao je čovek i svi su se pogledali. Ili ga nisu razumeli, ili su se pravili da ga ne razumeju.

Sakati astropilot je zauzeo pozu i izrekao govor u kom je pozivao celo čovečanstvo da zajedno odleti na planetu Hoš-ni-Hoš u sistemu zvezde Eoele u Malom Magelanovom oblaku da bi oslobodilo braću po razumu koja se pate (tako je i rekao: pate) pod vlašću svirepog kibernetičkog diktatora. Huk motora je nadglasao njegove reči. Na platformu su se spuštale još dve rakete, takođe zardale. Iz Panteona-Hladnjaka istrčale su žene prekrivene injem. Nastao je metež. Shvatio sam da sam dospeo u epohu povrataka i nestrpljivo sam pritisnuo pedal.

Grad je nestao i dugo se nije pojavljivao. Ostao je zid, iza kog su s mučnom jednoličnošću buktali požari i palile se iskre. Taj prizor je bio neobičan: savršena praznina i samo zid na zapadu. Međutim, na kraju se pojavila jarka svetlost i istog trena sam se zaustavio.

Oko mene se prostirala bezljudna rascvetala zemlja. Žito se njihalo. Promicala su debela stada, ali kulturnih pastira nije bilo na vidiku. Na horizontu su se srebrnasto presijavale prozračne kupole, vijadukti i spiralne padine. Tik uz njih, na zapadu se, kao i ranije, uzdizao zid.

Neko mi je dodirnuo koleno i trgao sam se. Kraj mene je stajao dečaćić s duboko usađenim znatiželjnim očima.

„Šta ti treba, dečaće?“, pitao sam ga.

„Da li je tvoj aparat pokvaren?“, raspitao se melodičnim glasom.

„Odraslima bi trebalo da se obraćaš sa 'Vi'“, rekao sam poučno.

Veoma se začudio, a zatim mu se lice ozarilo.

„Ah, da, razumem. Ako me pamćenje ne vara, tako je bilo opšteprihvaćeno u epohi prinudne ljubaznosti. Ukoliko obraćanje na 'ti' nije u harmoniji s tvojim emotivnim ritmom, spreman sam da se zadovoljim bilo kojim obraćanjem koje je ritmičko za tebe.“

Nisam se snašao šta da odgovorim i tad je on čučnuo pred mašinu, pipnuo je na nekoliko mesta i izgovorio nekoliko reči koje nisam razumeo. Neverovatan je bio taj mališan, veoma čist, zdrav i negovan, ali delovao mi je isuviše ozbiljno za svoje godine.

Nešto je iza zida zaglušno zatreštalo i obojica smo se osvrnuli. Video sam kako se jeziva šapa prekrivena krijušću sa osam prstiju uhvatila za greben zida, stisla ga, pustila i nestala.

„Reci mi, mališane“, pitao sam ga, „kakav je to zid.“

Uputio mi je ozbiljan, zbunjen pogled.

„To je takozvani Gvozdeni zid“, odgovorio je. „Nažalost, nije mi poznata etimologija nijedne od te dve reči, ali znam da on deli dva sveta – Svet humane uobrazilje i Svet straha od budućnosti.“ Zaćutao je, a zatim je dodao: „Etimologija reči 'strah' takođe mi je strana.“

„Zanimljivo“, rekao sam. „A može li da se razgleda? Kakav je to Svet straha?“

„Naravno da može. Evo komunikacione niše. Zadovolji svoju radoznalost.“

Komunikaciona niša je imala izgled niske arke, zatvorene oklopnim vratima. Prišao sam i neodlučno se uhvatio za kvaku. Obratio mi se mališan iza mene:

„Moram da te upozorim. Ako ti se tamo nešto desi, moraćeš da se pojaviš pred Objedinjenim savetom Sto četrdeset svetova.“

Odškrinuo sam vrata. Tras! Bum! Ajoj! Ai-i-i-i! Du-du-du-

du-du! Svih pet mojih čula bilo je istovremeno istraumirano. Video sam prelepu plavušu s vulgarnom tetovažom između lopatica, golu i dugonogu, koja je ispaljivala metke iz dva automatska pištolja u ružnog brineta iz kojeg su pri svakom pogotku izletale crvene kapljice. Čuo sam grohot eksplozija i očajničku riku čudovišta.

Okružio me je neopisiv smrad gnjilog, izgorelog mesa bez belančevina. Usijani vetar obližnje nuklearne eksplozije opalio je moje lice, a na jeziku sam osetio odvratani ukus protoplazme rasejane po vazduhu. Trgao sam se i grozničavo zatvorio vrata, zamalo prignječivši glavu. Vazduh mi je delovao slatko, a svet – prekrasno. Dečak je nestao. Neko vreme sam pokušavao da dođem sebi, a zatim sam se odjednom uplašio da je taj nitkov, po svoj prilici, otrčao da se žali u svoj Objedinjeni savet i otrčao sam do mašine.

Ponovo se sumrak besprostornog vremena stisnuo oko mene. Međutim, nisam skidao pogled sa Gvozdene zida, razdirala me je znatiželja. Da ne bih gubio vreme tek tako, odmah sam skočio unapred milion godina. Nad zidom su izrastale šikare atomskih pećuraka i obradovao sam se kad je s moje strane zida ponovo zarudela svetlost. Zakočio sam i zastenjao od razočaranja. Nedaleko je visio ogromni Panteon-Hladnjak. S neba je sletao zarđali kosmički brod u obliku lopte. Okolo nije bilo ljudi, a žito se njihalo. Lopta se prizemljila, iz nje je izašao nedavni pilot u plavom, a na pragu Panteona se, sva u crvenim flekama od dekubitusa, pojavila devojkica u ružičastom. Krenuli su jedno ka drugom i uhvatili su se za ruke. Odvratio sam pogled – bilo mi je neprijatno. Malo dalje, pomalo se snebivajući, ravnodušno je stajao nekakav starčić i lovio zlatne ribice u akvarijumu. Plavi pilot i ružičasta devojkica počeli su da razgovaraju.

Da bih protegao noge, sišao sam s mašine i tek tad sam primetio da je nebo nad zidom neuobičajeno čisto. Nije se čuo ni grohot eksplozija, ni treštanje pucnjave. Ohrabrio sam se i krenuo ka komunikacionoj niši.

S druge strane zida prostiralo se savršeno ravno polje, rasečeno do samog horizonta dubokim jarkom. Ulevo od jarka nije se videla ni jedna jedina živa duša, a polje je tamo bilo prekriveno niskim metalnim kupolama, koje su ličile na poklopce kanalizacionih otvora. Udesno od jarka, kraj samog horizonta, poigravali su nekakvi konjanici na konjima. Zatim sam primetio da na ivici jarka, opuštenih nogu, sedi kršan tamnopusat čovek u metalnom oklopu. Na njegovim grudima je, o dugačkom kaišu, visilo nešto nalik na automat s veoma debelom cevi. Čovek je polako žvakao, povremeno pljujući, i posmatrao me je bez naročite zainteresovanosti. Pridržavajući vrata, i ja sam gledao njega, ne osmelivši se da progovorim. Izgledao je isuviše neobično. Nekako neuobičajeno. Divlje. Ko će znati kakav je to čovek.

Kad me se nagledao, izvadio je ispod oklopa pljosku, zubima skinuo poklopac, otpio malo iz njenog grla, ponovo pljunuo u rov i rekao promuklim glasom:

„*Helo! Ju from zet sajd?*“³⁸

„Da“, odgovorio sam. „Odnosno, *jes*.“³⁹

„*End hau iz it going on ait zea?*“⁴⁰

„*Sou-sou*“, odgovorio sam, pritvarajući vrata. „*End hau iz it going on hia?*“⁴¹

„*Its okej*“⁴², rekao je flegmatično i ućutao.

Sačekavši neko vreme, pitao sam ga šta on tu radi. U početku je odgovarao bezvoljno, ali zatim se raspričao. Ispostavilo se da levo od jarka čovečanstvo doživljava svoje poslednje dane pod petom svirepih robota. Roboti su tamo postali pametniji od ljudi, preuzeli su vlast, koriste se svim životnim blagom, a ljude su oterali pod zemlju i postavili kraj konvejera. Udesno od jarka, na

³⁸ Zdravo! Vi ste s one strane? (engl.)

³⁹ Da (engl.).

⁴⁰ Pa kako vam je tamo? (engl.)

⁴¹ Onako. A kako je vama ovde? (engl.)

⁴² Nije loše. (engl.)

teritoriji koju on čuva, ljude su porobile pridošlice iz susednog svemira. One su takođe preuzele vlast, uvele feudalni poredak i u celini se koriste pravom prve noći. Žive te pridošlice – kako bi svako pozeleo, ali i onima koji su u njihovoj milosti ponešto dopadne.

Tridesetak kilometara dalje, ako se ide duž jarka, nalazi se oblast gde su ljude porobile pridošlice sa Altaira, razumni virusi, koji se naseljavaju u telu čoveka i teraju ga da radi šta god oni požele. Još dalje ka Zapadu nalazi se velika kolonija Galaktičke federacije. Ljudi su i tamo porobljeni, ali ne žive toliko loše jer ih njegova ekselencija namesnik tovi i vrbuje iz njih ličnu gardu njegovog veličanstva galaktičkog imperatora A. 3.562. Postoje još neke oblasti koje su porobili razumni paraziti, razumne biljke i razumni minerali, ali i komunisti. Konačno, iza planina ima oblasti koje su bile porobljene od još nekih, ali o njima se ispredaju različite bajke, u koje ozbiljan čovek ne može da poveruje...

Tad se naš razgovor prekinuo. Nad ravninom je nisko proletelo nekoliko tanjkolikih letećih aparata. Iz njih su, vrteći se i prevrćući, padale bombe. „Opet je počelo“, promrmljao je čovek, legao nogama prema eksplozijama, podigao automatsku pušku i otvorio vatru po konjanicima, koji su na horizontu poigravali na konjima. Iskočio sam napolje, zalupio vratima i, oslonivši se o njih leđima, neko vreme osluškivao kako pište, huče i tutnje bombe. Pilot u plavom i devojka u ružičastom na stepeništu Panteona nikako nisu mogli da okončaju svoj dijalog, a ravnodušni starčić, koji je izlovio sve ribe, posmatrao ih je i brisao oči maramicom. Još jednom sam oprezno pogledao kroz vrata: nad ravninom su se polako palile plamene lopte eksplozija. Metalni poklopci otkidali su se jedan za drugim, a ispod njih su izlazili bleđi, odrpani ljudi sa svirepim bradatim licima i gvozdenim motkama nagotovs. Mog nedavnog sabesednika su pridošli oklopljeni konjanici sekli kao kupus dugačkim mačevima, dok je on vrištao i odmahivao automatskom puškom. Duž jarka, pravo ka meni, približavao se ogroman tenk s tri

gusenice, pucajući pritom iz pušaka i mitraljeza. Iz radioaktivnih oblaka ponovo su izronih tanjiroliki aparati...

Zatvorio sam vrata i pažljivo navukao rezu.

Zatim sam se vratio do mašine i seo u sedlo. Hteo sam da odletim još milione godina unapred i da bacim pogled na umiruću Zemlju, koju je opisao Vels. Međutim, tad se u mašini nešto po prvi put zakočilo: nije se uspostavljala kohezija. Pritisnuo sam jednom, pritisnuo drugi put, a zatim sam nagazio na pedalu iz sve snage i nešto je tresnulo i zazvečalo. Žito koje se njihalo stajalo je uspravno i doslovno sam se probudio. Sedeo sam na demonstracionom štandu u maloj konferencijskoj sali našeg instituta. Svi su gledali u mene s dubokim poštovanjem.

„Šta je s kohezijom?“, pitao sam, osvrćući se u pokušaju da nađem mašinu. Mašine nije bilo. Vratio sam se sam.

„To je nevažno!“, uzviknuo je Luj Sedlovoj. „Neizmerno vam hvala! Vi ste me naprosto spasli... A bilo je baš zanimljivo, zar ne, razgovori?“

Auditorijum je zagalamio u smislu da je bilo zanimljivo.

„Ali ja sam sve to već negde pročitao“, rekao je sumnjičavo jedan od magistara u prvom redu.

„Ta naravno! Naravno!“, uzviknuo je L. Sedlovoj. „Pa on je bio u *opisanoj* budućnosti!“

„Premalo je avantura“, rekli su iz zadnjih redova igrači funkcionalnog morskog boja. „Samo razgovori, razgovori...“

„Pa to ne zavisi od mene“, odlučno je rekao Sedlovoj.

„Ma nije valjda – razgovori!“, rekao sam, silazeći sa štanda. Setio sam se kako su isekli na fronce mog tamnoputog sabesednika i pozlilo mi je.

„Ne, ma zašto?“, rekao je neki diplomac. „Dospevalo se u interesantna mesta. Evo, ona mašina... Sećate se? Na trigenim kuatorima... Zna li da je to...“

„Izvolite!“, rekao je Pupkov-Zadnji. „Izgleda da smo već započeli raspravu. Možda neko ima pitanje za predavača?“

Sitničavi diplomac je istog časa zadao pitanje o višesmernom temporalnom prenosu (vidite, njega je zainteresovao koeficijent širenja zapremine), pa sam se krišom udaljio.

Imao sam veoma čudan osećaj. Sve oko mene delovalo mi je tako materijalno, čvrsto, stvarno. Kraj mene su prolazili ljudi, čuo sam kako im škripe duboke cipele i osećao sam vetrić od njihovih pokreta. Svi su bili veoma ćutljivi, svi su nešto radili, razmišljali, niko nije pričao, nije čitao stihove, nije držao patetične govore. Svi su znali da je laboratorija – jedno, govornička tribina sindikatskog skupa – nešto sasvim drugo, a praznični miting – nešto sasvim treće. Kad mi je u susret išao Vibegalo, vukući noge u valjenkama presvučenim kožom, osećao sam prema njemu nešto nalik na simpatiju jer je imao ostatke pšenične kaše u bradi, u zubima je vrteo dugačak metalni ekser i, kad je prošao kraj mene, nije se pozdravio. Bio je živ, težak i prepoznatljiv prostak, nije mahao rukama i nije zauzimao akademske poze.

Svratio sam do Romana jer sam žudeo da nekome ispričam o svojoj avanturi. Roman, uhvativši se za bradu, stajao je nad laboratorijskim stolom i gledao u malog zelenog papagaja, koji je ležao u Petrijevoj šolji. Mali zeleni papagaj je bio mrtav, s očima prekrivenim beličastom opnom.

„Šta mu je?“, upitao sam.

„Ne znam“, odgovorio je Roman. „Izdahnuo je, kao što vidiš.“

„Otkud ti papagaj?“

„I sam se čudim“, rekao je Roman.

„Možda je veštački!“, pretpostavio sam.

„Ma ne, papagaj kao papagaj.“

„Verovatno je Vitka ponovo seo na umklajdet.“

Nagnuli smo se nad papagajem i počeli pažljivo da ga posmatramo. Na crnoj savijenoj nožici imao je prstenčić.

„Foton“, pročitao je Roman. „I još nekakve cifre...

’Devetnaest, nula, pet, sedamdeset tri.’“

„Dobro“, rekao je iz pozadine poznati glas.

Okrenuli smo se i ukočili se.

„Zdravo“, rekao je U-Janus, prilazeći stolu. Izašao je iz vrata svoje laboratorije u dubini sobe i delovao je nekako umorno i veoma tužno.

„Zdravo, Januse Poluektoviču“, rekli smo uglas, s najvećim mogućim poštovanjem.

Janus je video papagaja i još jednom je rekao: „Dobro.“ Uzeo je ptčicu u ruke, veoma pažljivo i nežno, pomazio njenu jarkocrvenu ćubu i tiho rekao:

„Jesi li to ti, Fotončiću?“

Hteo je da kaže još nešto, ali pogledao je u nas i začutao. Stajali smo pored njega i gledali kako on starački sporo odlazi u udaljeni ćošak laboratorije, otvara vrata elektronske peći i spušta unutra mali zeleni leš.

„Romane Petroviču“, rekao je, „budite ljubazni, molim vas, uključite peć.“

Roman se povinovao. Izgledao je kao da ga je obuzela neobična ideja. U-Janus je neko vreme stajao kraj peći pognute glave, predano je izgrebao vreli pepeo i, otvorivši prozorčić, prosuo ga na vetru. Neko vreme je gledao kroz prozor, a zatim je rekao Romanu da ga saćeka kod sebe kroz pola sata i otišao.

„Ćudno“, rekao je Roman, gledajući ga kako odlazi.

„Šta je ćudno?“, pitao sam ga.

„Sve je ćudno“, rekao je Roman.

I meni je bila ćudna pojava tog mrtvog zelenog papagaja, oćigledno tako dobro poznatog Janusu Poluektoviču, i nekakva previše neobićna ceremonija vatrenog pogreba s prosipanjem pepela po vetru. Međutim, nisam mogao više da izdržim a da mu ne isprićam o putovanju u opisanu budućnost, pa sam poćeo s prićom. Roman me je slušao krajnje rasejano, gledao me je

odsutnim pogledom, nasumice klimao glavom, a onda je odjednom rekao: „Nastavi, nastavi, slušam te.“ Zatim se zavukao ispod stola, izvukao odatle kantu za smeće i počeo da kopa po iseckanom papiru i parčićima magnetofonske trake. Kad sam završio svoju priču, pitao me je:

„A taj Sedlovoj nije pokušavao da otputuje u opisivanu *sadašnjost*? Deluje mi da to bi bilo daleko zabavnije...“

Dok sam razmatrao taj predlog i radovao se Romanovom oštroumlju, on je prevrnuo korpu i prosuo njen sadržaj na pod.

„U čemu je problem?“, pitao sam ga. „Izgubio si disertaciju?“

„Vidiš, Saška“, rekao je, gledajući me pogledom punim mržnje, „to je jedna neverovatna priča. Juče sam čistio peć i našao sam u njoj izgorelo zeleno pero. Bacio sam ga u korpu, a danas ga tu nema.“

„Čije pero?“, pitao sam.

„Vidiš, zeleno ptičje perje veoma se retko sreće na našim uporednicima. A papagaj kojeg smo upravo spalili bio je zelen.“

„Kakva je to glupost?“, rekao sam. „Pa juče si našao pero.“

„U tome i jeste stvar“, rekao je Roman, vraćajući smeće u korpu.

TREĆA GLAVA

*Pesništvo je neprirodno; niko ne govori u poeziji osim vratara na dan boksa, ili onih koji prodaju Vorenovu crnu mast za čizme ili Rolandov zejtin za rasteenje kose, i još neke takve propalice; nemoj se nikada ponižavati da govoriš pesnički, sinko moj.*⁴³

Č. Dickens

Aldan su popravljali cele noći. Kad sam se sledećeg jutra pojavio u elektronskoj sali, neispavani zli inženjeri sedeli su na podu i nepromišljeno vređali Kristobala Hozeviča. Nazivali su ga Skitom, Varvarom i Hunom koji se dokopao kibernetike. Njihov očaj bio je toliki da su neko vreme čak slušali moje savete i trudili se da ih primene. Zatim je došao njihov glavni – Savaot Baalović Odin – i mene su istog trena udaljili od mašine. Otišao sam u stranu, seo sam za svoj sto i počeo da posmatram kako Savaot Baalović prodire u suštinu uništavanja.

Bio je veoma star, ali jak i žilav, preplanuo, sa sjajnom celom, glatko izbrijanih obraza, u zaslepljeno belom odelu od kineske sirove svile. Svi su se prema tom čoveku ophodili s mnogo poštovanja. Lično sam jednom prilikom video kako on u pola glasa govori nešto Modestu Matvejeviču, a žustri Modest je stajao, ulizivački se pognuvši pred njim, pa rekao: „Razumem... Kriv sam... Neće se ponoviti.“ Savaot Baalović je odašiljao neverovatnu energiju. Primećeno je da u njegovom prisustvu počinju da žure ručni satovi i da se ispravljaju putanje elementarnih čestica, iskrivljenih magnetnim poljem. Pritom, on

⁴³ Čarls Dickens, *Pikvikov klub*, Otvorena knjiga, Beograd, 2015, str. 399-400. (Prim, prev.)

nije bio čarobnjak. U svakom slučaju, čarobnjak praktičar. Nije prolazio kroz zidove, nikad nije nikoga transgresirao i nije pravio svoje dvojnike, mada je neobično mnogo radio. Bio je glava Odeljenja tehničkog održavanja, znao je do tančina svu tehniku instituta i ubrajao se u konsultante konsultanata Kitežgradske fabrike magotehnike. Pored toga, bavio se i krajnje neočekivanim poslovima, nevezanim za njegovu profesiju.

Istorijat Savaota Baaloviča saznao sam relativno nedavno. U drevnim vremenima, S. B. bio je vodeći čarobnjak zemaljske kugle. Kristobal Hunta i Žijan Žijakomo bili su učenici njegovih učenika. Njegovim imenom bacali su čini na ološ. Njegovim imenom pečatili su posude sa džinovima. Car Solomon mu je pisao ushićena pisma i podizao hramove u njegovo ime. Činilo se da je svemoguć. Sredinom šesnaestog veka, zaista je *postao* svemoguć. Došavši do brojčanog rešenja integralno-diferencijalne jednačine Višeg Savršenstva, koje je izračunao neki titan još pre ledenog doba, dobio je mogućnost da stvori *bilo kakvo* čudo. Svako od čarobnjaka ima svoju granicu. Neki su nesposobni da uzgoje dlake na ušima. Drugi vladaju opštim Lavoazje-Lomonosovljevim zakonom, ali su nemoćni pred drugim zakonom termodinamike. Treći – njih je veoma malo – mogu, recimo, da zaustave vreme, ali samo u Rimanovom prostoru, i to nakratko. Savaot Baalovič je postao svemoguć. Mogao je sve. I ništa nije mogao. Zato što se ispostavilo da je granični uslov jednačine Savršenstva zahtev da čudo ne naškodi nikome. Nijednom razumnom biću. Ni na Zemlji ni u bilo kom delu svemira. A takvo čudo niko, pa čak ni sam Savaot Baalovič, nije mogao ni da zamisli.

S. B. Odin je tad zauvek napustio magiju i postao rukovodilac Odeljenja tehničkog održavanja u NIČAVO...

Njegovim dolaskom, radovi inženjera su živo napredovali. Njihovi pokreti su postali osmišljeni, zlobne doskočice su se izgubile. Uzeo sam fasciklu s predstojećim poslovima i bacio se na posao. Međutim, tad je došla Steločka, veoma draga sivooka veštica prćastog nosa, Vibegalova šegrtkinja, i pozvala me je da

sastavimo vanredne zidne novine. Stela i ja smo bili deo uredničkog kolegijuma zidnih novina, za koje smo pisali satirične stihove, basne i potpise ispod crteža. Osim toga, umetnički sam iscertao poštansko sanduče za primedbe, u koje sa svih strana doleću pisma s malim krilima. Inače, novinski umetnik je bio moj imenjak Aleksandar Ivanovič Drozd, filmski operater, koji se nekako dočepao instituta. On je bio stručnjak za naslove. Glavni urednik zidnih novina bio je Roman Ojra-Ojra, a njegov pomoćnik – Voloda Počkin.

„Saša“, rekla je Steločka, gledajući me iskrenim sivim očima. „Idemo.“

„Kuda?“, pitao sam. Znao sam kuda.

„Da sastavimo novine.“

„Zašto?“

„Roman nas je ljubazno zamolio jer se Kerber breca. Kaže, ostalo je još samo dva dana, a ništa nije gotovo.“

Kerber Psojevič Demin, drug kadrovski rukovodilac, bio je kurator naših novina, glavni gonič i cenzor.

„Slušaj me“, pitao sam je, „a da odložimo to do sutra, a?“

„Sutra neću moći“, rekla je Steločka. „Sutra letim u Suhumi. Da popisujem pavijane. Vibegalo kaže da bi trebalo rukovodioca zabeležiti kao najodgovornijeg... On sam se plaši da priđe rukovodiocu, jer je on ljubomoran. Idemo, Saša, a?“

Uzdahnuo sam, složio fascikle i krenuo za Steločkom, jer samostalno ne mogu da pišem stihove. Potrebna mi je Steločka. Ona uvek napiše prvi stih i osnovnu ideju, a u poeziji je, po mom mišljenju, to najvažnije.

„Gde ćemo da radimo?“, pitao sam je usput. „U lokalnom sindikalnom odboru?“

„U lokalnom sindikalnom odboru je zauzeto, tamo popravljaju Alfreda. Za bakšiš. Roman nas je pustio kod sebe.“

„A o čemu treba da se piše? Opet o banji?“

„O banji već ima nešto. O banji, o Golgoti. Trebalo bi žigosati Homu Bruta.“

„Brut naš Homa – lopuža je ogromna“, rekao sam.

„Zar i ti, sine Brute?“, dodala je Steločka.

„To je zanimljiva ideja“, nadovezao sam se. „Trebalo bi je razraditi.“

Na stolu u Romanovoj laboratoriji ležale su otvorene novine – ogroman, devičanski čist list hamera. Pored njega, među teglicama s gvašem, raspršivačima i beleškama, ležao je slikar i filmski operater Aleksandar Drozd sa cigaretom na usni. Njegova košuljica je, kao i uvek, bila raskopčana, i video se nabrekao, kosmat stomačić.

„Zdravo“, rekao sam.

„Ćao“, otpozdravio je Sanja.

Muzika je treštala. Sanja je okretao prenosni prijemnik.

„Pa šta je to kod vas?“, rekao sam, skidajući napomene.

Napomena je bilo malo. Tu je bila uvodna reč *U susret prazniku*. Bila je i napomena Kerbera Psojeviča *Rezultati istraživanja ispunjenja odluka direkcije o radnoj disciplini za period kraj prvog – početak drugog kvartala*. Bio je tu i članak profesora Vibegala *Naš dug je – dug prema štićenim gradskim i rejonskim domaćinstvima*. Bio je tu i članak Volode Počkina *O svesaveznom skupu o elektronskoj magiji*. Bila je tu i napomena nekog domaćeg *Kad će da produvaju parno grejanje na četvrtom spratu*. Bio je tu i članak predsednika menzaškog komiteta *Ni ribe ni mesa*, šest gusto kucanih stranica. Počinjao je rečima: „Fosfor je čoveku potreban kao vazduh.“ Bila je tu i Romanova napomena o radovima Odeljenja nedostupnih problema. Za rubriku *Naši veterani* bio je tu članak Kristobala Hunte *Od Sevilje do Granade. 1547. god.* Bilo je još nekoliko malih napomena, u kojima se kritikovalo: odsustvo odgovarajućeg poretka u kasi uzajamne pomoći; naličje nehajnosti u organizaciji rada dobrovoljne požarne družine; dozvola hazardnih igara u

vivarijumu (napisao je Konjić Grbonjić, koji je na kartama izgubio nedeljnu ovsenu porciju od Koščeja Besmrtnog). Bilo je i nekoliko karikatura. Na jednoj je bio prikazan Homa Brut kao vucibatina s ljubičastim nosom. Na drugoj se ismevala banja – bio je nacrtan plav čovek koji stoji ukočen ispod ledenog tuša.

„Živa dosada! rekao sam. „A da možda izbacimo stihove?“

„Moraju stihovi“, rekla je Steločka, uzdahnuvši. „Već sam raspoređivala napomene na sve moguće načine, kako god, ostaje prazan prostor.“

„Neka Sanja nacrtá nešto tamo. Nekakve vlati, rascvetale cvetove dan i noć... A, Sanjka?“

„Radite, samo vi radite“, rekao je Drozd. „Ja moram da napišem naslov.“

„Kao da je to problem!“, rekao sam. „Napisati tri reči.“

„Na pozadini od zvezdane noći“, rekao je Drozd sugestivno. „I raketom. I pride naslovi za članke. A još nisam ručao. Ni doručkovao.“

„Pa idi da jedeš“, rekao sam mu.

„Pa nemam od čega“, rekao je ljutito. „Kupio sam magnetofon. U komisionu. Evo, vi se tu bakćete glupostima, a bolje bi bilo da mi napravite nekoliko sendviča. S puterom ili džemom. Ili, najbolje, napravite tuce sendviča.“

Izvadio sam rublju i pokazao mu je izdaleka.

„Kad napišeš naslov – dobićeš je.“

„Poklanjaš mi je!“, živahno je rekao Sanja.

„Ne. To je pozajmica.“

„Pa svejedno je“, rekao je. „Samo imaj u vidu da ću sad umreti. Već sam dobio grčeve. I hlade mi se ekstremiteti.“

„Laže čim zine“, rekla je Steločka. „Saša, hajde da sednemo za ovaj sto i da sad napišemo sve stihove.“

Seli smo za odvojeni stočić i prostrli karikature ispred sebe. Neko vreme smo gledali u njih u nadi da će nas inspirisati. Zatim

je Steločka rekla:

„Čuvaj se sličnih Brutu – oprae sve tu!“

Šta će da operu?“, pitao sam. „Zar je on nešto oprao?“

„Ne“, odgovorila je Stela. „Bio je huligan i tukao se. Ubacila sam to zbog rime.“

Opet smo sačekali. Ništa osim „pripazi se – oprae te“ nije mi padalo na pamet.

„Hajde da logički rezonujemo“, rekao sam. „Tu je Homa Brut. Napio se i pijan je. Potukao se. Šta je još radio?“

„Gnjavio je devojke“, dodala je Stela. „Razbio je staklo.“

„Dobro“, rekao sam. „Šta još?“

„Izražavao se...“

„Baš čudno“, pustio je glas Sanja Drozd. „Ja sam s tim Brutom radio u kabini za projekcije filmova. Momak ko momak. Normalan...“

„Pa?“, pitao sam ga.

„Pa to je sve.“

„Umeš li da sastaviš rimu s 'Brut'?“, pitao sam ga.

„Prut.⁴⁴“

„To je već bilo“, rekao sam.

„Ma ne. Prut. Ona palica kojom bičuju.“

Stela je izražajno izrecitovala:

„Druže, pred tobom je Brut. Uzmite prut, kakvim bičuju, bičujte Bruta tamo i tu.“

„Ne uklapa se“, rekao je Drozd. „Propaganda telesnih kazni. Brut, prut... Sve su to telesne kazne.“

„Pomru“, rekao sam. „Ili naprosto – mru.“

„Druže, pred tobom je Brut“, počela je Stela. „Od njegovih

⁴⁴ Прут (rus.) – neprevodiva igra reči, prut na ruskom znači i „peru“ i „prut“. (Prim, prev.)

reči muve mru.“

„Od vaših stihova muve umiru“, rekao je Drozd.

„Jesi li napisao naslov?“, pitao sam.

„Ne“, koketno je odvratio Drozd.

„Onda se pozabavi time.“

„Sramote čuveni institut“, rekla je Steločka, „takve pijanice kao što je Brut.“

„To je dobro“, rekao sam. „To ćemo na kraju predati. Zapiši. To će biti pouka, sveža i originalna.“

„Šta je u njoj originalno?“, pitao je prostodušni Drozd.

Nisam se upustio u razgovor s njim.

„Sad treba opisati“, rekao sam, „kakav je bio huligan. Recimo, ovako. Napio se do daske, kao pavijan, za rečju nije posegao u džep, bio je čovek, postao huligan.“

„Užasno!“, rekla je Steločka s gađenjem.

Podupro sam glavu rukama i počeo da gledam u karikaturu. Drozd, isturivši zadnjicu, prelazio je četkicom po hameru. Njegove noge u prilično uskim farmerkama bile su iskrivljene u obliku svoda. Tad mi je sinulo.

„Kolenima unazad!“, uzviknuo sam. „Pesmica!“

„Sedeo je mali zrikavac kolenima unazad“, rekla je Stela.

„Tačno“, rekao je Drozd, ne osvrćući se. „I ja je znam. 'Svi gosti puze okolo kolenima unazad'“, zapevao je.

„Čekaj, čekaj“, rekao sam. Osećao sam nadahnuće. „Tuče se on i otima, i eto vam sad: vuku ga u miliciju kolenima unazad.“

„To nema smisla“, rekla je Stela.

„Razumeš!“, rekao sam. „Još koja strofa, i da svuda bude refren 'kolenima unazad'. Zaneo se povrhu norme... Pojurio devojk... Nešto slično tome.“

„Očajnički se napio“, rekla je Stela. „Sam mu đavo nije brat. U tuđa vrata se zakucao kolenima unazad.“

„Sjajno!“, rekao sam. „Zapiši. Baš se zakucao?“

„Zakucao, zakucao.“

„Odlično!“, rekao sam. „Pa hajde još jednu strofu.“

„Pojurio devojkku kolenima unazad“, rekla je Stela zamišljeno. „Prvi stih bi trebalo...“

„Amunicija“, rekao sam. „Policija. Ambicija. Justicija.“

„Živi skromno on“, rekla je Stela. „Trudi se on. Ne brije se i ne kupu...“

„On“, dodao je Drozd. „To je tačno. Eto, uspeli ste da isterate umetničku pravdu. Od rođenja se nije brijao ni kupao.“

„Možda da smislimo neki drugi stih!“, predložila je Stela. „Nazad – aparat – automat...“

„Gad“, rekao sam. „Rad.“

„Mat“, rekao je Drozd. „Šah, tobože, i mat.“

Opet smo dugo ćutali, besmisleno gledajući jedno u drugo i mrdajući usnama. Drozd je lupkao četkicom o ivicu čaše s vodom.

„Igra i zabavlja se on“, konačno sam rekao, „psujući kao pirat. Jurnuo je za devojkkom kolenima unazad.“

„Pirat’ – nekako mi...“, rekla je Steločka.

„Onda: ’ni đavo mu nije brat’.“

„To je već bilo.“

„Kad? Ah, da, zaista je bilo.“

„Kao tigar grlat“, predložio je Drozd.

Tad se začulo tiho grebanje i osvrnuli smo se. Vrata laboratorije Janusa Poluektoviča polako su se otvarala.

„Deder, pogledaj!“, zaprepašćeno je uzviknuo Drozd, zaledivši se sa četkicom u ruci.

Kroz pukotinu vrata ušao je mali zeleni papagaj s jarkocrvenom ćubom na temenu.

„Papagajčić!“, dreknuo je Drozd. „Papagaj! Cip-cip-cip-

cip...”

Počeo je da pravi prstima pokrete kao da drobi hleb na pod. Papagaj nas je posmatrao jednim okom. Zatim je otvorio grbav, kao Romanov nos, crn kljun i promuklo ciknuo:

„R-reaktor! R-reaktor! Der-ritrinitacija! Treba izdrž-žati!”

„Kako je neverovatan!”, rekla je Stela. „Sanja, uhvati ga...”

Drozd je krenuo ka papagaju, ali se zaustavio.

„Verovatno ujeda”, bojažljivo je rekao. „Vidi kakav mu je kljun.”

Papagaj se odgurnuo od poda, zamahao je krilima i nekako nevešto poleteo po sobi. Pratio sam ga začuđen. Izuzetno je ličio na onog, jučerašnjeg. Rođeni istokrvni brat blizanac. Papagaji na svakom koraku, pomislio sam.

Drozd je odmahnuo četkicom.

„Još će da tresne, po svoj prilici”, rekao je.

Papagaj je sleteo na stalak laboratorijske vage, koji se zatresao dok je hvatao ravnotežu, i razgovetno kriknuo:

„Pr-roksima Kentavr-r-ra! R-rubidijum! R-rubidijum!”

Zatim se nakostrešio, uvukao je glavu i zatvorio oči providnim kapkom. Čini mi se da je drhtao. Stela je brzo stvorila parče hleba s marmeladom, otcepila je koricu i prinela mu pod kljun. Papagaj nije reagovao. Očigledno je bio u groznici. Tasovi vage, lagano se tresući, zveketali su i lupkali o stalak.

„Rekao bih da je bolestan”, kazao je Drozd. Rasejano je uzeo sendvič iz Stekne ruke i počeo da jede.

„Ljudi”, rekao sam, „da li je neko od vas ranije video papagaje u institutu?”

Stela je odmahнула glavom. Drozd je slegnuo ramenima.

„Malo je mnogo papagaja u poslednje vreme”, rekao sam. „I onaj juče...”

„Verovatno Janus eksperimentiše s papagajima”, rekla je Stela. „Antigravitacija ili nešto slično tome...”

Vrata ka hodniku su se otvorila i zajedno su ušli Roman Ojra-Ojra, Vitka Kornjejev, Edik Amperjan i Volođa Počkin. U sobi je postalo bučno. Kornjejev, dobro naspavan i veoma bodar, počeo je da lista napomene i da naglas ismeva njihov stil. Snažan Volođa Počkin, kao zamenik urednika koji se mahom bavio policijskim obavezama, uhvatio je Drozda za debeli zatiljak, presavio ga napola i počeo da mu gurka nos u novine, rekavši: „Gde je naslov? Gde je naslov, Drozdilo?“ Roman nam je tražio gotove stihove. A Edik, koji nije imao nikakve veze s novinama, otišao je do ormara i počeo da premešta raznu opremu u njemu, praveći nesnosnu buku. Odjednom se papagaj razdrao: „Over-rsan! Over-rsan!“, i svi su se zaledili.

Roman je primakao lice papagaju. Na njegovom licu pojavio se nedavni izraz, kao da je upravo dobio neuobičajenu ideju. Volođa Počkin je pustio Drozda i rekao: „Vidi ti to, papagaj!“ Grubi Kornjejev je istog trenu ispružio ruku da bi uhvatio papagaja posred telašca, ali papagaj se iskobeljao i Kornjejev ga je uhvatio za rep.

„Ostavi ga, Vitka!“, ljutito je povikala Steločka. „Kakav ti je to fazon – da mučiš životinje?“

Papagaj se razgalamio. Svi su se okupili oko njega. Kornjejev ga je držao kao goluba, Steločka ga je mazila po čubi, a Drozd je nežno prebira po papagajevom repnom perju. Roman me je pogledao.

„Interesantno“, rekao je. „Zar ne?“

„Saša, odakle se on pojavio ovde?“, uljudno je pitao Edik.

Odmahnuo sam glavom u pravcu Janusove laboratorije.

„Šta će Janusu papagaj?“, zainteresovao se Edik.

„Ti to mene pitaš?“, rekao sam.

„Ne, to je retoričko pitanje“, ozbiljno je rekao Edik.

„Šta će Janusu dva papagaja?“, pitao sam.

„Ili tri“, tiho je dodao Roman.

Kornjejev se okrenuo ka nama.

„A gde je treći?“, pitao je, zainteresovano se osvrćući oko sebe.

Papagaj u njegovoj ruci slabo se koprcalo, pokušavajući da ga ujede za prst.

„Pusti ga“, rekao sam. „Vidiš da nije druželjubiv.“

Kornjejev je odgurnuo Drozda i vratio papagaja na vagu. Papagaj se razbarušio i raširio je krila.

„Neka mu je bog u pomoći“, rekao je Roman. „Posle ćemo da se razaberemo s njim. Gde su stihovi?“

Stela je brzo izbrbljala sve što smo uspeli da napišemo. Roman se počeošao po bradi, Voloda Počkin je neprimodno zarežao, a Kornjejev je počeo da komanduje:

„Ubiti na mestu. Iz krupnokalibarskog pištolja. Hoćete li ikad naučiti da pišete stihove?“

„Napiši ih sam“, odbrusio sam mu ljutito.

„Ne mogu da pišem stihove“, rekao je Kornjejev. „Po prirodi nisam Puškin. Po prirodi sam Belinski.“

„Ti si po prirodi mrtvak“, rekla je Stela.

„Izvinite!“, ubacio se Vitka. „Želeo bih da u novinama imamo deo za književnu kritiku. Želim da pišem kritičke članke. Sve ću da vas iskritikujem! Podsetiću vas na vaše delo o vikendicama.“

„Koje?“, pitao je Edik.

Kornjejev je istog časa počeo da citira:

„Hoću da izgradim vikendicu. Ali gde? Eto glavnog pitanja! Samo, lokalni komitet mi zasad ne daje odgovor.’ Je I’ bilo? Priznajte!“

„Nije važno!“, rekao sam. „I Puškin je imao neuspešne stihove. Čak ih u školskim hrestomatijama ne objavljuju u celini.“

„Znam za to“, rekao je Drozd.

Roman se okrenuo ka njemu.

„Hoćemo li danas imati naslov ili nećemo?“

„Imaćemo“, rekao je Drozd. „Već sam nacrtao slovo K.“

„Kakvo slovo K? Otkud tu slovo K?“

„A šta, zar nije trebalo?“

„Sad ću da crknem“, rekao je Roman. „Novine se zovu *Za naprednu magiju*. Pokaži mi makar jedno slovo K u tom naslovu!“

Oslonivši se o zid, Drozd je mrdnuo usnama.

„Kako sad tako?“, konačno je rekao. „Odakle mi slovo K? Bilo je neko slovo K!“

Roman se razgnevio i naredio je Počkinu da nas sve otera na radna mesta. Mene i Stelu su stavili pod Kornjejevljevu komandu. Drozd je grozničavo stao da prepravlja slovo K u stilizovano Z. Edik Amperjan je pokušao da kidne s psihoelektrometrom, ali bio je uhvaćen, smotan i bačen na popravku raspršivača, neophodnog za crtanje zvezdanog neba. Zatim je došao red na samog Počkina.

Roman mu je naredio da prekucava napomene na mašini, uz istovremene prepravke stila i ortografije. Sam Roman počeo je da šeta po laboratoriji, zagledajući svima preko ramena.

Neko vreme, rad je išao brzo. Uspeli smo da napišemo i škartiramo niz varijanata na temu kupatila: „U kupatilu vašem vazda ledne vode sipa gazda“, „Ko čistoće želi, hladna voda ga sneveseli“, „U institutu je dvesta duša, svaka hoće vrelog tuša“ i slično. Kornjejev je bezobrazno psovao, kao pravi književni kritičar. „Učite od Puškina!“, poučavao nas je. „Ili makar od Počkina. Kraj vas sedi genije, a niste sposobni čak ni da ga imitirate... 'Evo, putem ide ZIM, i njime ću da vas zadavim...' Kakva je fizička sila bila spakovana u te stihove! Kakva jasnoća osećanja!“ Međusobno smo se krajnje nespretno psovali. Sanja Drozd je stigao do slova I u reči „naprednu“. Edik je popravio raspršivač i oprobao ga na Romanovim sažecima. Nakon što nam je sasuo kletve u lice, Voloda Počkin je tražio slovo C na pisačkoj

mašini. Sve je teklo normalno. Zatim je Roman odjednom rekao:

„Saša, deder, pogledaj Vamo.“

Pogledao sam. Papagaj je ležao ispod vage savijenih nožica, oči su mu bile prekrivene beličastom opnom, a čubica je visila.

„Uginuo je“, setno je rekao Drozd.

Ponovo smo se okupili oko papagaja. Nisam imao nikakvih posebnih misli u glavi, a ako ih je i bilo, onda su bile pohranjene negde duboko, u podsvesti. Ispružio sam ruku, uzeo papagaja i pogledao njegove nožice. Istog trena, Roman me je pitao:

„Ima li?“

„Ima“, rekao sam.

Na crnoj savijenoj nožici bio je prsten od belog metala na kom je bilo izgravirano *Foton* i broj 190573. Zbunjeno sam pogledao Romana. Verovatno smo delovali veoma neobično, jer je Vitka Kornjejev rekao:

„Pa pričajte šta znate.“

„Da ispričamo?“, pitao je Roman.

„Nekakve nebuloze“, odvratio sam. „Verovatno magični trikovi. Ma to su nekakvi dvojnici.“ Roman je opet pažljivo pogledao maleni leš.

„Ma nije“, rekao je. „U tome je stvar. To nije dvojnik. To je pravi-pravcati originalni original.“

„Daj da pogledam“, rekao je Kornjejev.

Njih trojica, Roman, Voloda Počkin i Edik, razgledali su papagaja do najsitnijih detalja i jednoglasno objavili da to nije dvojnik i da ne razumeju zašto nas to toliko brine. „Uzmimo, recimo, mene“, predložio je Kornjejev. „Ni ja nisam dvojnik. Zašto vas to ne iznenađuje?“

Tad je Roman pogledao Stelu, koja je gorela od znatiželje, Volodu Počkina, koji je zevao, Vitku, koji se ismevački cerio, i ispričao im je sve – o tome kako je prekjuče pronašao zeleno pero u električnoj peći i bacio ga u kantu za smeće; o tome kako juče

tog pera u korpi više nije bilo, ali se zato na stolu (na istom tom stolu) pojavio mrtvi papagaj, tačna kopija istog tog, koji, takođe, nije bio dvojnik; i o tome da je Janus prepoznao papagaja, sažalio se i spalio ga u pomenutoj električnoj peći, a pepeo je, iz nekog razloga, izbacio kroz prozorčić.

Svi su ćutali neko vreme. Drozd, kojeg je Romanova priča slabo zainteresovala, slegnuo je ramenima. Na njegovom licu jasno se videlo da ne razume zašto je nastala uzbuna i da se, prema njegovom mišljenju, u toj ustanovi dešavaju i čudnije stvari. Steločka je, takođe, delovala razočarana. Međutim, trojica magistara su sve dobro razumeli i na njihovim licima video se protest. Kornjejev je odlučno rekao:

„Lažete. Pritom – nevešto.“

„To, ipak, nije isti papagaj“, rekao je ljubazni Edik.
„Verovatno ste pogrešili.“

„Ma taj je“, rekao sam. „Zeleni, s prstenčićem.“

„Foton?“, pitao je Voloda Počkin prokuratorskim glasom.

„Foton. Janus ga je nazvao Fotončik.“

„A brojevi?“, pitao je Voloda.

„I brojevi.“

„Brojevi su isti?“, pitao je Kornjejev preteći.

„Čini mi se da jesu“, odgovorio sam nesigurno, osvrnuvši se i pogledavši u Romana.

„Konkretnije?“, pitao je Kornjejev. Prekrio je papagaja crvenom šakom. „Ponovi, koji su brojevi bili posredi?“

„Devetnaest...“, rekao sam ja. „O-ovaj... nula-dva, beše? Šezdeset tri.“ Kornjejev je pogledao ispod dlana.

„Lažeš“, rekao je. „Ti!“, obratio se Romanu.

„Ne sećam se“, mirno je odgovorio Roman. „Čini mi se da nije nula-tri, već nula-pet.“

„Ne“, rekao sam. „Ipak je nula-šest. Sećam se, bila je mala kukica.“

„Kukica!“, rekao je Počkin prezrivo. „Še⁴⁵ Holmsi! Ne⁴⁶ Pinkertoni! Zakon kauzalnosti im je dojadio...”

Kornjejev je gurnuo ruke u džepove.

„To je druga stvar“, rekao je. „Čak ne insistiram na tome da vi lažete. Naprosto ste pobrkali lončiće. Svi papagaji su zeleni, mnogi od njih su prstenovani, a taj par je bio iz serije *foton*. A sećanje vam je bušno. Kao kod svih stihoklepaca i urednika zidnih novina.”

„Bušno?“, pitao je Roman.

„Kao rende.”

„Kao rende!“, ponovio je Roman, neobično se cereći.

„Kao staro rende“, pojasnio je Kornjejev, „Zardalo. Kao mreža. Za krupno rendanje.”

Tad je Roman, i dalje se neobično cereći, izvadio iz džepa na grudima blokčić i prelistao njegove stranice.

„Dakle“, rekao je, „za krupno rendanje i rđavo. Da vidimo... Devetnaest, nula-pet, sedamdeset tri“, pročitao je.

Magistri su pritrčali papagaju i, uz tup tresak, sudarili su se čelima.

„Devetnaest, nula-pet, sedamdeset tri“, snuždenim glasom pročitao je na prstenu Kornjejev. To je bilo veoma efikasno. Steločka je odmah zacičala od zadovoljstva.

„Ko bi reko?“, rekao je Drozd, ne skrećući pogled s naslova. „Jednom mi se poklopio broj na listiću s lutrije i otrčao sam do kase da preuzmem automobil. A kasnije se ispostavilo...”

„A zašto si, uopšte, zapisao broj?“, pitao je Kornjejev, škiljeći u Romana. „Je l’ ti to navika? Sve brojeve zapisuješ? Možda si zapisao i broj tvog ručnog satića?”

„Genijalno!“, rekao je Počkin. „Bravo, Vitka. Ubo si pravo mesto. Romane, kakva sramota! Zašto si otrovao papagaja? To

⁴⁵ Pravi (fr.)

⁴⁶ Rođeni (fr.)

je baš surovo!“

„Idioti!“, rekao je Roman. „Šta mislite, ko sam ja – Vibegalo?“

Kornjejev mu je pritrčao i osmotrio mu uši.

„Idi dođavola!“, rekao je Roman. „Saša, evo ti, nagledaj se!“

„Ljudi!“, rekao sam prekorno. „Ama ko se tako šali? Za koga nas vi smatrate?“

„A šta preostaje da se uradi!“, pitao je Kornjejev. „Neko laže. Ili vi, ili svi zakoni prirode. Verujem u zakone prirode. Sve ostalo je promenljivo.“

Međutim, brzo se snuždio, seo je po strani i počeo da razmišlja. Sanja Drozd je mirno crtao naslov. Stela ih je gledala, jednog po jednog, preplašenim pogledom. Voloda Počkin je brzo pisao i precrtavao nekakve formule. Prvi je progovorio Edik.

„Sve i da nikakvi zakoni nisu narušeni“, razborito je rekao, „svejedno ostaje čudna neočekivana pojava velikog broja papagaja u jednoj te istoj sobi i njihova sumnjiva smrtnost. Međutim, nisam previše začuđen jer ne zaboravljam da imam posla s Janusom Poluektovičem. Zar vam se ne čini da je Janus Poluektovič, sam po sebi, veoma interesantna ličnost?“

„Čini se“, saglasio sam se.

„I meni se čini“, rekao je Edik. „Romane, čime se on u stvari bavi?“

„Zavisi koji Janus. U-Janus se bavi vezom s paralelnim prostranstvima.“

„Hm“, rekao je Edik. „To nam baš i nije od neke pomoći.“

„Nažalost“, rekao je Roman. „Eto, sve vreme razmišljam kako da povežem papagaje s Janusom, i ne mogu ništa da smislim.“

„Znači, on je malo čudan čovek?“, pitao je Edik.

„Da, nesumnjivo. Počevši od toga da ih je dvojica, a on je jedan. Na to smo se toliko navikli da i ne mislimo o tome...“

„Pa baš o tome sam i hteo nešto da kažem. Retko pričamo o Janusu jer ga previše poštujemo. Opet, verovatno je svako od nas primetio bar jednu njegovu čudnovatost.“

„Čudnovatost broj jedan“, rekao sam. „Ljubav prema umirućim papagajima.“

„Pa, neka bude tako“, rekao je Edik. „Šta još?“

„Spletkaroš“, dostojanstveno je rekao Drozd. „Jednom sam ga zamolio za pozajmicu.“

„I?“, pitao je Edik.

„I dao mi je“, rekao je Drozd. „Međutim, zaboravio sam koliko mi je dao. I sad ne znam šta da radim.“

Ućutao je. Edik je neko vreme čekao nastavak, a onda je rekao:

„Da li vam je, na primer, poznato da je, svaki put kad sam morao da radim s njim noću, tačno u ponoć odlazio nekud i posle pet minuta se vraćao, i svaki put sam imao utisak da ovako ili onako pokušava da sazna od mene šta smo radili pre njegovog odlaska?“

„Baš tako“, rekao je Roman. „To mi je dobro poznato. Odavno sam primetio da bi baš u ponoć potpuno izgubio pamćenje. Pritom je savršeno svestan tog svog defekta. Nekoliko puta se izvinjavao i govorio da je to kod njega refleksno, povezano s posledicama jake kontuzije.“

„Njegovo pamćenje je propalo“, rekao je Voloda Počkin. Zgužvao je list s proračunima i bacio ga pod sto. „Stalno te guši da li si se video s njim sinoć ili nisi.“

„Pa o čemu ste pričali ukoliko ste se videli?“, pitao sam.

„Pamćenje, pamćenje“, nestrljivo je promrmljao Kornjejev. „Kakve veze pamćenje ima s tim? Nije stvar u tome. Šta se tamo, kod njega, dešava s tim paralelnim prostranstvima?“

„Isprva treba sakupiti činjenice“, primetio je Edik.

„Papagaj, papagaj, papagaj“, nastavio je Vitka. „Nisu valjda

sve to ipak dvojnici?“

„Ne“, rekao je Volođa Počkin. „Proračunao sam. Prema svim kategorijama, to nije dvojniki.“

„U ponoć svake noći“, rekao je Roman, „on ode u tu svoju laboratoriju i tamo se zaključa doslovno na nekoliko minuta. Jednom je otrčao tamo toliko brzo da nije uspeo da zaključa vrata...“

„I šta se desilo?“, pitala je Steločka glasom koji je bivao sve tiši.

„Ništa. Seo je u fotelju, posedeo malo u njoj i vratio se. I odmah je pitao da li sam razgovarao s njim o nečemu važnom.“

„Idem“, rekao je Kornjejev, ustajući.

„I ja“, rekao je Edik. „Imamo sad seminar.“

„I ja“, rekao je Volođa Počkin.

„Ne“, rekao je Roman. „Ti sedi tu i kučaj. Tebe proglašavam glavnim i odgovornim. Steločka, ti i Saša zajedno napišite stihove. Evo, ja ću da odem na seminar. Vratću se uveče i da novine dotad budu gotove.“

Otišli su, a mi smo ostali da sastavljamo novine. Isprva smo se trudili da nešto smislimo, ali brzo smo se umorili i shvatili da nam ne ide. Tad smo napisali neveliku poemu o umirućem papagaju.

Kad se Roman vratio, novine su bile gotove, Drozd je ležao na stolu i gutao sendviče, a Počkin i Stela su nam objašnjavali zašto je događaj s papagajem apsolutno nemoguć.

„Bravo!“, rekao je Roman. „Odlične novine. A kakav je tek naslov! Kakvo beskrajno zvezdano nebo! I tako malo štamparskih grešaka! A gde je papagaj?“

Papagaj je ležao u Petrijevoj šolji, u istoj onoj šolji i na istom mestu gde smo ga Roman i ja videli sinoć. Meni je, čak, ponestalo daha.

„Ko ga je ovde stavio?“, raspitivao se Roman.

„Ja“, rekao je Drozd. „Zašto pitaš?“

„Ma ne, ništa“, rekao je Roman. „Pusti ga da leži. Je l' tako, Saša?“

Klimnuo sam glavom.

„Videćemo šta će biti s njim sutra“, rekao je Roman.

ČETVRTA GLAVA

*Ta moja sirota stara i bezazlena ptica psuje kao da je iz pakla izašla, a nema ni pojma šta govori.*⁴⁷

R. L. Stivenson

Međutim, sutradan sam od ranog jutra morao da se posvetim svojim neodložnim obavezama. *Aldan* je bio popravljen i spreman za rad i, kad sam posle doručka došao u elektronsku salu, kraj vrata se već oformio mali red dvojnika s listovima predlaganih zadataka. Počeo sam od toga što sam osvetnički oterao dvojnika Kristobala Hunte, napisavši na njegovom listu da ne mogu da pročitam rukopis. (Rukopis Kristobala Hunte zaista je bio nečitak: Hunta je pisao gotskim slovima na ruskom.) Dvojnik Fjodora Simeonoviča doneo je program koji je lično sastavio Fjodor Simeonovič. To je bio prvi program koji je Fjodor Simeonovič sastavio samostalno, bez ikakvih saveta, došaptavanja i ukazivanja s moje strane. Pažljivo sam pogledao program i sa zadovoljstvom se uverio da je sastavljen krajnje pismeno, ekonomično i sa izvesnom dozom oštroumlja. Ispravio sam neke sitne greške i predao program svojim devojkama. Zatim sam primetio da u redu, pred kolapsom, ubledeo i preplašen, stoji računovođa riblje fabrike. Bio je prestravljen i zbunjen, i odmah sam ga primio.

„Malo mi je neprijatno“, mrmljao je, plašljivo piljeći u dvojnike. „Pa, eno, drugovi čekaju, pre mene su došli...“

„Nema veze, to nisu drugovi“, umirio sam ga.

⁴⁷ R. L. Stivenson, *Ostrvo s blagom*, Mlado pokolenje, Beograd, 1959, str. 79. (Prim, prev.)

„Pa dobro, građani...”

„Nisu ni građani.”

Računovođa je sasvim prebledeo i, nagnuvši se ka meni, isprekidanim šapatom rekao:

„Baš sam ih posmatrao – oni ne treću... A, evo, ovaj u plavom – čini mi se da on i ne diše...”

Već sam bio otpustio polovinu reda kad me je pozvao Roman.

„Saša?”

„Da.”

„Nema papagaja.”

„Kako to nema?”

„Eto, tako.”

„Da ga nije čistačica izbacila?”

„Pitao sam. Ne da ga nije izbacila, nego ga nije ni videla.”

„Možda su domaći bili nevaljali?”

„Baš u direktorovoj laboratoriji? Teško.”

„Uh, da“, rekao sam. „A možda je to delo samog Janusa?”

„Janus još nije stigao. Izgleda da se još nije vratio iz Moskve.”

„Pa kako da sve to shvatimo?”, pitao sam.

„Ne znam. Videćemo.”

Ućutali smo.

„Hoćeš li me pozvati?”, pitao sam. „Ako se desi nešto interesantno...”

„Ma naravno. Obavezno. Doviđenja, drugar.”

Naterao sam sebe da ne razmišljam o tom papagaju, s kojim, na kraju krajeva, nisam imao nikakva posla. Raspustio sam sve dvojnike, proverio sve programe i upustio se u gnusan zadatak koji mi je odavno visio nad glavom. Taj gnusni zadatak zadali su

mi oni sa apsolutnim sluhom. Odmah sam im rekao da on nema ni smisla ni rešenja, kao ni većina njihovih zadataka. Međutim, kasnije sam se posavetovao s Huntom, koji se u takve stvari potanko razumeo, i on mi je dao nekoliko ohrabrujućih saveta. Mnogo puta sam se vraćao tom zadatku i ponovo ga odlagao, ali, evo, danas sam ga ipak dobio. Ispalo je baš divno. Baš kad sam završio s njim, sa uživanjem se zavalivši u naslonu stolice i razgledajući rešenje iz daljine, pojavio se Hunta, pomodreo od besa. Gledajući u moje noge, suvim i neprijatnim glasom pitao me je otkad ne uspevam da pročitam njegov rukopis. Rekao je da mu to neverovatno liči na sabotazu. U Madridu su 1936. godine zbog takvih stvari streljali.

Posmatrao sam ga, krajnje dirnut.

„Kristobale Hozeviču“, rekao sam. „Ipak sam ga rešio. Bili ste potpuno u pravu. Prostranstvo čarolija zaista može da se skрати s bilo koje četiri varijable.“

Konačno, podigao je pogled i pogledao me. Verovatno sam delovao veoma srećno, budući da je smekšao i promrmljao:

„Dozvolite mi da pogledam.“

Dao sam mu listove i seo je kraj mene. Zajedno smo uradili zadatak od početka do kraja i sa zadovoljstvom smo se naslađivali zbog dva najneverovatnija preobražaja, od kojih mi je jedan došapnuo on, a drugi sam našao sam.

„Nemamo loše glave, Aleksandre“, konačno je rekao Hunta. „Posedujemo artistsičnost mišljenja. Šta mislite?“

„Mislim da ste sjajni!“, rekao sam iskreno.

„I ja isto to mislim“, rekao je. „Objavićemo ovo. Nikoga neće biti sramota da to objavi. Nisu to kaljače za stopiranje i pantalone nevidimke.“

Bili smo odlično raspoloženi i počeli smo da rešavamo nov Huntin zadatak. Ubrzo je rekao da je i ranije ponekad sebe smatrao *pobrekito-m*, a u to da sam matematički nepotkovan uverio se još pri našem prvom susretu. Žustro sam se saglasio s

njim i iskazao pretpostavku da je njemu, po svoj prilici, već vreme za penziju, a da mene treba što pre oterati iz instituta i baciti me negde da sečem šumu, jer ni za šta drugo ne valjam. Usprotivio se. Rekao je da ni o kakvoj penziji ne može biti reči, da ga treba pretvoriti u đubrivo, a mene ne puštati ni na kilometar blizu seči šume, gde je, ipak, neophodan određen intelektualni nivo. U stvari, mene treba imenovati učenikom mlađeg čistača sanacijske komore u barakama za negu. Sedeli smo poduprtih glava i predavali se samouništenju kad je u salu provirio Fjodor Simeonovič. Koliko sam razumeo, hteo je da što pre sazna moje mišljenje o programu koji je sastavio.

„Program!“, pakosno se iscerivši, rekao je Hunta. „Nisam video tvoj program, Theodore, ali uveren sam da je genijalan u poređenju sa ovim...“ S gađenjem je, dvama prstima, predao Fjodoru Simeonoviču listić sa svojim zadatkom. „Uživaj, evo obrasca ništavnosti i bezvrednosti.“

„M-mili moji“, smeteno je rekao Fjodor Simeonovič, nekako uspevši da pročita rukopise. „Pa to je p-problem Ben B-becalela. K-kaliostro je dokazao da on n-nema r-rešenje.“

„Pa znamo da on nema rešenje“, rekao je Hunta, istog trena se narogušivši. „Hoćemo da saznamo kako da ga rešimo.“

„K-kako to čudno rezonuješ. K-kristo... K-kako tražiti rešenje k-kad ga nema? Puka b-besmislica...“

„Izvini, Theodore, ali ti veoma čudno rezonuješ. Besmislica je – tražiti rešenje ako ono i ovako postoji. Pitanje je kako se ophoditi sa zadatkom koji nema rešenje. To je duboko principijelno pitanje, koje, koliko vidim, tebi, radniku u praktičnoj primeni nauke, nažalost, nije dostupno. Čini mi se da sam se nepromišljeno upustio u diskusiju s tobom o ovoj temi.“

Ton Kristobala Hozeviča bio je neobično uvredljiv i Fjodor Simeonovič se naljutio.

„S-slušaj Vamo, m-mili moj!“, rekao je. „N-ne mogu da diskutujem s t-tobom tim tonom p-pred ovim mladićem.“

I-iznenađuješ me. To n-nije p-pedagoški. Ako hoćeš da n-nastaviš, izvoli izaći sa mnom u h-hodnik.“

„Izvolite“, odgovorio je Hunta, ispravljajući se kao feder i grozničavo hvatajući kraj bedra nepostojeću dršku sablje.

Ceremonijalno su izašli, gordo zabacivši glave i ne gledajući jedan u drugog. Devojke su se zakikotale. Ni ja se nisam naročito uplašio. Seo sam, obuhvatio rukama glavu nad ostavljenim listićem i neko vreme sam krajem uva slušao kako u hodniku moćno bruji bas Fjodora Simeonoviča, ispresecan suvim, gnevnim povicima Kristobala Hozeviča. Zatim je Fjodor Simeonovič zaurloao: „Izvolite proći u moj kabinet!“ „Izvoliću!“, procedio je Hunta. Već su bili na „Vi“. Glasovi su se postepeno udaljili. „Dvoboj! Dvoboj!“, zacvrkutale su devojke. Huntu je pratila kobna slava kavgađžije i provokatora. Pričalo se da ima običaj da dovede protivnika u svoju laboratoriju, predloži mu da izabere floret, mač ili helebardu, i da zatim počinje da skače *a la Zari Mare* po stolovima i obara ormare. Međutim, ne treba brinuti za Fjodora Simeonoviča. Bilo je jasno da će njih dvojica namrgođeno ćutati u kabinetu pola sata, gledajući se preko stola, a zatim će Fjodor Simeonovič teško uzdahnuti, otvoriće putni kovčežić i napuniće dve čašice eliksirom Blaženstva. Hunta će raširiti nozdrve, uviti brk i ispiti čašicu. Fjodor Simeonovič će smesta ponovo napuniti čašice i naručiti da mu dostave sveže krastavčiće u laboratoriju.

Tad me je pozvao Roman i neobičnim glasom mi rekao da se istog časa popnem do njega. Otrčao sam gore.

U laboratoriji su bili Roman, Vitka i Edik. Pored njih, u laboratoriji je bio i zeleni papagaj. Živ. Stajao je, kao i sinoć, na stalku vage, posmatrao sve redom čas jednim, čas drugim okom, kopao kljunom po perju i, očigledno, osećao se sjajno. Za razliku od njega, naučnici su delovali loše. Pokunjeni Roman stajao je kraj papagaja i, s vremena na vreme, grozničavo uzdisao. Ubledeli Edik je pažljivo masirao slepoočnice s mučnim izrazom lica, kao da ga izjeda migrena. A Vitka, sedeći na stolici, ljuljao

se kao dečak koji se igra konjića i nerazgovetno je mrmljao, grozničavo bečeći oči.

„Isti onaj?“, pitao sam poluglasno.

„Isti“, rekao je Roman.

„Foton!“ I meni je pozlilo.

„Foton.“

„I broj se poklapa?“

Roman nije odgovorio. Edik je slabunjavim glasom rekao:

„Kad bismo znali koliko perja papagaj ima u repu, mogli bismo da ih izbrojimo i da uračunamo ono pero koje je bilo izgubljeno prekjuche.“

„Hoćete da trknem i pozovem Brema?“, predložio sam.

„Gde je pokojnik?“, pitao je Roman. „Eto od čega treba početi! Slušajte, detektivi, gde je leš?“

„Mr-rtav!“, zakreštao je papagaj. „Cer-remonta! Mr-rtav iza palube! R-rubidijum!“

„Đavo će znati šta on priča“, gnevno je rekao Roman.

„Mrtav iza palube je – tipično piratsko izražavanje“, pojasnio je Edik.

„A rubidijum?“

„R-rubidijum! Rezer-rve! Ogr-romne!“, kreštao je papagaj.

„Rezerve rubidijuma su ogromne“, preveo je Edik. „Baš me zanima gde li je to.“

Nagnuo sam se i počeo da razgledam prstenčić.

„A možda ipak nije onaj?“

„A gde je onaj?“, pitao je Roman.

„Pa to je drugo pitanje“, odgovorio sam. „Ipak je ovo jednostavnije objasniti.“

„Onda objasni“, predložio je Roman.

„Sačekaj“, rekao sam. „Hajde da prvo rešimo pitanje: da li je

taj ili neki drugi?“

„Po meni, taj je“, rekao je Edik.

„A po meni – nije taj“, rekao sam. „Evo, ovde na prstenčiću je ogrebotina, gde je trojka...“

„Tr-rojka!“, rekao je papagaj. „Tr-rojka! Ošštr-rije udesno! Tor-rnado! Tor-rnado!“

Vitka se odjednom trgao.

„Imam ideju!“, rekao je. „Asocijativno ispitivanje.“

„Kako to misliš?“

„Čekajte samo malo. Sedite svi, ćutite i ne smetajte. Romane, imaš li magnetofon?“

„Imam diktafon.“

„Daj ga ovamo. Samo svi ćutite. Sad ću da slomim lupeža. Sve će da mi kaže.“

Vitka je privukao stolicu, seo je s diktafonom u ruci naspram papagaja, namršti se, pogledao je papagaja jednim okom i graknuo:

„R-rubidijum!“

Papagaj se trznuo i zamalo pao s vage. Zalepetavši krilima da bi povratio ravnotežu, odazvao se:

„R-rezerve! Kr-rater R-riči!“ Pogledali smo se između sebe.

„R-rezerve!“, graknuo je Vitka.

„Ogr-roman! Gr-rudi! Gr-rudi! R-riči u pr-ravu! R-riči u prgavu! R-roboti! R-roboti!“

„Roboti!“

„K-rah! Gor-ri! Atmosfer-ra gor-ri! Tr-rči! Dr-ramba, tr-rči!“

„Dramba!“

„R-rubidijum! R-rezerve!“

„Rubidijum!“

„R-rezerve! Kr-rater R-riči!“

„Zatvaranje“, rekao je Roman. „Krug.“

„Čekaj, čekaj“, mrmljao je Vitka. „Samo malo...“

„Probaj nešto iz druge oblasti“, posavetovao ga je Edik. „Janus!“, rekao je Vitka.

Papagaj je otvorio kljun i kinuo.

„Ja-nus“, strogo je ponovio Vitka. Papagaj je zamišljeno gledao u prozor.

„Nema slova r“, rekao sam.

„Moliću“, rekao je Vitka. „Hajde, deder... Nevstr-rujev!“ „Pre-relazim na pr-rijem!“ rekao je papagaj. „Čar-robnjak! Čar-robnjak! Govor-ri Kr-rilo, govor-ri Kr-rilo!“

„To nije piratski papagaj“, rekao je Edik.

„Pitaj ga o mrtvaku“, zamolio sam.

„Mrtvak“, preko volje je procedio Vitka.

„Cer-remonija sahr-ranjivanja! Vr-reme je ogr-raničeno! Govor-r! Govor-r! Br-rbljanja! R-raditi! R-raditi!“

„Gazde su mu bile zanimljive“, rekao je Roman. „Šta da radimo?“

„Vitja“, rekao je Edik, „čini mi se da je njegova terminologija kosmička. Probaj nešto jednostavnije, svakodnevno.“

„Hidrogenska bomba“, rekao je Vitka.

Papagaj je nagnuo glavu i nožicom očistio kljun.

„Parobrod!“, rekao je Vitka. Papagaj je ćutao.

„Da, ne ide“, rekao je Roman.

„Vidi đavola“, rekao je Vitka, „ne mogu da smislim ništa obično sa slovom r. Stolica, sto, plafon... Divan... Oh! Pr-rijemnik!“ Papagaj je pogledao Vitku jednim okom.

„Kor-rnjejeva, moliću vas!“

„Šta?“, pitao je Vitka. Prvi put u životu video sam zbunjenog Vitku.

„Kor-rnjejev je gr-rub! Gr-rub! Pr-redivni r-radnik! Kr-reten

r-retki! Kr-rasnota!“

Zakikotali smo se. Vitka nas je pogledao i osvetoljubivo rekao:

„Ojr-ra-Ojr-ra!“

„Star-r, star-r!“, spremno se odazvao papagaj. „Sr-rećan! Pr-rivalio se!“

„Nešto nije kako treba“, rekao je Roman.

„Zašto nije kako treba?“, pitao je Vitka. „Štaviše, baš je... Pr-rivalov!“

„Prostodušni pr-rojekat! Pr-rimitivan! Trudbenik!“

„Ljudi, on nas sve zna“, rekao je Edik.

„Drugovi!“, odazvao se papagaj. „Zrnce papr-rike! Zr-rno! Zr-rno! Gravitacija!“

„Amperjan“, nestrljivo je rekao Vitka.

„Krematorijum! Bezvr-remenski se sr-rušio!“, rekao je papagaj, razmislio i dodao: „Ampermetar!“

„Prilično nesuvisao govor“, rekao je Edik.

„Nesuvisao govor ne postoji“, zamišljeno je rekao Roman. Vitka, zvecknuvši bravicom, otvorio je diktafon.

„Traka je gotova“, rekao je. „Šteta.“

„Znate šta“, rekao sam, „čini mi se da je najjednostavnije pitati Janusa. Kakav je to papagaj, odakle je i uopšte...“

„A ko će da ga pita?“, zainteresovao se Roman.

Niko se nije javio. Vitka je predložio da preslušamo snimak i saglasili smo se. Sve je to veoma čudno zvučalo. Na prve reči iz diktafona, papagaj je preleteo na Vitkino rame i počeo da sluša sa očiglednom zainteresovanošću, povremeno ubacujući replike kao što su: „Dr-ramba ignor-riše Uran“, „Ispravno“ i „Kornjejev je gr-rub, gr-rub, gr-rub“. Kad se snimak završio, Edik je rekao: „Načelno, mogli bismo da sastavimo leksički rečnik i da ga proanaliziramo na mašini. A ponešto je i ovako jasno. Kao prvo, on nas sve poznaje. To je već fascinantno. To znači da je

mnogo puta čuo naša imena. Kao drugo, zna za robote. I za rubidijum. Inače, gde se upotrebljava rubidijum?“

„Bilo kako bilo, ne koristi se nigde u našem institutu“, rekao je Roman.

„To je nešto nalik na natrijum“, rekao je Kornjejev.

„Rubidijum – dobro“, rekao sam. „Odakle zna za Mesečeve kratere?“

„Zašto baš Mesečeve?“

„Zar se planine na Zemlji nazivaju kraterima?“

„Pa, kao prvo, postoji krater Arizona, a kao drugo, krater – nije planina, već pre rupa.“

„R-rupa vr-remena“, saopštio je papagaj.

„Njegova terminologija je krajnje interesantna“, rekao je Edik. „Nikako ne mogu da je nazovem opšteupotrebljivom.“

„Da“, saglasio se Vitka. „Ako se papagaj sve vreme nalazi kod Janusa, onda se Janus bavi nekim neobičnim stvarima.“

„Str-rani or-rbitalni pr-relaz“, rekao je papagaj.

„Janus se ne bavi kosmosom“, rekao je Roman. „Znao bih ja.“

„Možda se ranije bavio?“

„Ni ranije se nije bavio.“

„Nekakvi roboti“, sa setom je rekao Vitka. „Krateri... Otkud tu krateri?“

„Možda Janus čita fantastiku!“, pretpostavio sam.

„Naglas? Papagaju?“

„Pa da...“

„Venera“, rekao je Vitka, obraćajući se papagaju.

„Smr-rtonosna str-rast“, rekao je papagaj. Zamislio se i pojasnio: „R-razbio se. Nepromišljeno.“

Roman je ustao i počeo da šeta po laboratoriji. Edik je oslonio obraz o sto i zažmurio.

„A odakle se ovde pojavio?“, pitao sam.

„Isto kao i sinoć“, rekao je Roman. „Iz Janusove laboratorije.“

„Jeste li ga videli svojim očima?“

„Aha.“

„Jedna stvar mi nije jasna“, rekao sam. „Je l’ umirao ili nije?“

„Otkud znamo?“, rekao je Roman. „Nisam veterinar. A Vitka nije ornitolog.“

Ko zna, možda to i nije papagaj.“

„Nego šta je?“

„Otkud ja znam?“

„Možda je posredi složena teledirigovana halucinacija“, rekao je Edik, i dalje ne otvarajući oči.

„Ko je teledirigovao?“

„Baš o tome sad razmišljam“, rekao je Edik.

Pritisnuo sam oko prstom i pogledao u papagaja. Papagaj se razdvojio.

„Razdvaja se“, rekao sam. „Nije halucinacija.“

„Rekao sam: složena halucinacija“, napomenuo je Edik. Pritisnuo sam oba oka prstima. Privremeno sam oslepeo.

„Slušajte Varno“, rekao je Kornjejev. „Objavljujem da imamo posla s narušavanjem uzročno-posledičnog zakona. Zato je izlaz samo jedan – sve je to halucinacija, a mi treba da ustanemo, postrojimo se i uz pesmu odemo do psihijatra. Ustaj!“

„Neću“, rekao je Edik. „Imam još jednu ideju.“

„Kakvu?“

„Neću da kažem.“

„Zašto?“

„Prebićete me.“

„I ovako ćemo da te prebijemo.“

„Bijte, onda.“

„Nemaš ti nikakvu ideju“, rekao je Vitka. „To ti se samo čini. Idi kod psihijatra.“

Vrata su škripnula i u laboratoriju je iz hodnika ušao Janus Poluektovič.

„Dobro“, rekao je. „Dobar dan.“

Ustali smo. Obišao nas je i redom se rukovao sa svakim od nas.

„Fotončik je opet ovde!“, rekao je, videvši papagaja. „Nadam se da vam ne smeta, Romane Petroviču?“

„Smeta!“, rekao je Roman. „Meni? Zašto bi mi smetao? Ne smeta. Baš obrnuto...“

„Pa ipak, svaki dan...“, započeo je Janus Poluektovič i odjednom je zastao. „O čemu smo mi juče pričali?“, pitao je, trljajući čelo.

„Juče ste bili u Moskvi“, rekao je Roman pokornim glasom.

„Ah... da, da. Pa dobro. Fotončiću! Dođi Vamo!“

Prhnuvši, papagaj je sleteo Janusu na rame i rekao mu na uvo:

„Pr-roso, pr-roso! Šećer-rče!“

Janus Poluektovič se nežno osmehnuo i otišao je u svoju laboratoriju. Zgranuti, zgledali smo se.

„Idemo odavde“, rekao je Roman.

„Kod psihijatra! Psihijatra!“, zlokobno je mrmljao Kornjejev dok smo koračali hodnikom ka njegovom divanu. „U krater Riči. Dr-ramba! Šećer-rče!“

PETA GLAVA

*Činjenica je uvek dovoljno
- manjak je mašte.*

D. Blohincev

Vitka je spustio na pod kontejnere sa živom vodom. Zatim smo se zavalili na divanu-predajniku i zapalili cigarete. Nakon izvesnog vremena, Roman je pitao:

„Vitka, jesi li isključio divan?“

„Jesam.“

„Nešto mi padaju na pamet neke gluposti.“

„Isključio sam ga i blokirao“, rekao je Vitka.

„Nego, ljudi“, rekao je Edik, „a zašto ipak nije halucinacija?“

„Ko je rekao da nije halucinacija?“, pitao je Vitka.

„Predlažem da prošetamo – do psihijatra.“

„Kad sam brinuo o Majki“, rekao je Edik, „izazivao sam takve halucinacije da sam se i sam uplašio.“

„Zašto?“, pitao je Vitka.

Edik je razmislio.

„Ne znam“, rekao je. „Verovatno od ushićenja.“

„Pitam: zašto bi nam neko izazivao halucinacije?“, bio je uporan Vitka.

„Pride, mi nismo Majka. Hvala bogu, magistri smo. Ko nas može da savlada? Pa Janus. Pa Kivrin, Hunta. Možda još Žijakomo.“

„Evo, Saša nam je prilično slab“, rekao je Edik tonom kao da se izvinjava.

„Pa šta?“, prasnuo sam. „Zar se samo meni pričinjava?“

„Inače, to bismo mogli da proverimo“, zamišljeno je rekao Vitka. „Ako Sašku... onog... ovog...“

„Hajde, hajde“, rekao sam. „Prekinite s tim. Nije valjda da nema drugih načina? Pritisnite oko. Ili dajte diktafon nekom čoveku sa strane. Neka presluša i kaže ima li tamo snimka ili nema.“

Magistri su se tugaljivo osmehnuli.

„Saša, dobar si programer“, rekao je Edik.

„Mala haringa“, rekao je Kornjejev. „Ličinka.“

„Da, Sašenjka“, uzdahnuo je Roman. „Koliko vidim, ti čak ne možeš ni da zamisliš šta je prava, podrobna, detaljno izazvana halucinacija.“

Na licima magistara pojavio se sanjalački izraz – očito su ih obuzele neke slatke uspomene. Posmatrao sam ih sa zavišću. Osmehivali su se. Žmurili su. Nekom su namigivali. Odjednom je Edik rekao:

„Celu zimu su kod nje cvetale orhideje. Mirisale su najdivnijim mirisom koji možeš da zamisliš...“

Vitka je došao sebi.

„Berkleanci“, rekao je. „Solipsisti neoprani. 'Kako je užasna moja predstava!'“

„Da“, rekao je Roman. „Halucinacije – nisu tema za raspravu. Isuviše su prostodušne. Nismo deca, a ni bakice. Neću da budem agnostik. Kakvu si ono ideju imao, Ediče?“

„Ja? Ah, da, imao sam. Sve u svemu, primitivnu. Matrikati.“

„Hm“, rekao je Roman sumnjičavo.

„Kako to?“, pitao sam.

Edik je nevoljno objasnio da, osim poznatih mi dvojnika, postoje i matrikati – verne, apsolutne kopije predmeta ili bića. Za razliku od dvojnika, matrikat se poklapa sa originalom do istovetnosti atomske strukture. Nemoguće je razlikovati ih

običnim metodama. Potrebne su vam specijalne sprave i, uopšte, to je veoma složen i težak posao. Svojevremeno, Balzamo je dobio magistra-akademika za dokaz matrikatske prirode Filipa Burbona, u narodu poznatijeg pod nadimkom Gvozdena Maska. Taj matrikat Ludovika Četrnaestog bio je napravljen u tajnim laboratorijama jezuita radi preuzimanja francuskog prestola. U naše vreme, matrikati se prave metodom biostereografije a la Rišar Siru.

Nisam znao ko je taj Rišar Siru, ali odmah sam rekao da ideja o matrikatima može da objasni samo neobičnu sličnost papagaja i ništa više. Na primer, i dalje ostaje nejasno kud je nestao jučerašnji uginuli papagaj.

„Da, tako je“, rekao je Edik. „I ne insistiram. Pride, Janus nema nikakve veze s biostereografijom.“

„Baš tako“, rekao sam smelije. „Onda je bolje pretpostaviti da je reč o putovanju u opisanu budućnost. Znae? Kao Luj Sedlovoj.“

„Pa!“ , rekao je Kornjejev bez naročite zainteresovanosti.

„Naprosto, Janus odleće u nekakav fantastični roman, uzima odatle papagaja i dovozi ga ovamo. Papagaj umire. On ponovo odleće na istu tu stranicu i opet... Onda postaje jasno zašto papagaji liče. To je jedan te isti papagaj i jasno je zašto ima takav naučnofantastičan leksikon. Uopšte“, nastavio sam, osećajući da sve to ne zvuči toliko glupo, „moguće je čak da se napregnemo i objasnimo zašto Janus sve vreme postavlja isto pitanje: svaki put strahuje da se nije vratio onog dana kog je trebalo... Čini mi se da sam sve super objasnio, a?“

„Ali zar postoji takav fantastični roman?“, znatiželjno je pitao Edik. „S papagajem?“

„Ne znam“, iskreno sam rekao. „Međutim, u njihovim kosmičkim brodovima ima svakakvih životinja. I mačaka, majmuna, dece... Opet, na Zapadu ima zaista mnogo fantastike, ne možeš stići sve da iščitaš...“

„Pa... kao prvo, teško da će papagaj iz zapadne fantastike pričati na ruskom“, rekao je Roman. „Još važnije, savršeno je nejasno na koji način ti kosmički papagaji – pa makar i iz sovjetske fantastike – mogu da poznaju Kornjejeva, Privalova i Ojra-Ojru...“

„Ne govorim o prebacivanju materijalnog tela u idealni svet – to je jedna stvar, a prebacivanje idealnog tela u materijalni svet je već nešto sasvim drugo. Sumnjam da bi se našao pisac koji je stvorio lik papagaja prikladan za samostalno postojanje u realnom svetu“, lenjo je obrazložio Vitka.

Setio sam se poluprovidnih izumitelja, ali nisam smislio šta bih mogao da mu prigovorim.

„Uostalom“, blagonaklono je nastavio Vitka, „naš Sašencija nam uliva određenu nadu. U njegovoj ideji oseća se neko plemenito ludilo.“

„Janus ne bi spaljivao idealnog papagaja“, čvrsto je rekao Edik. „Pa idealni papagaj ne može čak ni da istrune.“

„A zašto?“, odjednom je pitao Roman. „Zašto smo tako nedosledni? Zašto Sedlovoj? Zašto bi Janus ponavljao L. Sedlovoja? Janus ima svoju temu. Ima svoju problematiku. Izučava paralelna prostranstva. Hajde da krenemo od toga!“

„Hajde“, rekao sam.

„Da li misliš da je Janus uspeo da se poveže s nekim paralelnim prostranstvom?“, pitao je Edik.

„Još odavno je uspostavio vezu. Zašto ne bismo pretpostavili da je otišao korak dalje? Zašto ne bismo pretpostavili da je uspostavio prebacivanje materijalnih tela? Edik je u pravu, to su matrikati, to bi morali biti matrikati, jer je neophodna garancija pune identičnosti prebacivanog predmeta. Oni biraju režim prebacivanja, polazeći od eksperimenta. Prva dva prebacivanja bila su neuspešna: papagaji su umirali. Izgleda da je današnji eksperiment uspeo...“

„Zašto govore na ruskom?“, pitao je Edik. „I zašto je kod

papagaja baš takav leksikon?“

„To znači da i tamo postoji Rusija“, rekao je Roman. „Međutim, tamo već eksploatišu rubidijum u krateru Riči.“

„Puka nagađanja“, rekao je Vitka. „Zašto baš papagaji? Zašto ne psi ili morska prasad? Zašto ne magnetofoni, na kraju krajeva? Opet, odakle ti papagaji znaju da je Ojra-Ojra star, a Kornjejev – izuzetan radnik?“

„Grub“, došapnuo sam.

„Grub, ali izuzetan radnik. Štaviše, gde je nestao mrtvi papagaj?“

„Slušajte 'vamo“, rekao je Edik. „Ne možemo tako. Radimo kao diletanti. Kao autori diletantskih pisama: 'Dragi naučnici! Meni se već godinama u podrumu čuje podzemna lupnjava. Molim vas, objasnite kako se ona dešava.' Neophodan nam je sistem. Gde ti je papir, Vitja? Sad ćemo sve da napišemo...“

I napisali smo sve lepim Edikovim rukopisom.

Pre svega, usvojili smo postulat da to dešavanje nije halucinacija, inače, naprosto, ne bi bilo zanimljivo. Zatim smo formulisali pitanja, na koja bi tražena hipoteza trebalo da pruži odgovor. Ta pitanja podelili smo u dve grupe: grupu *Papagaj* i grupu *Janus*. Grupa *Janus* je uvedena na insistiranje Romana i Edika, koji su izjavili da celim svojim bićem osećaju vezu između Janusove neobičnosti i papagajeve neobičnosti. Oni nisu mogli da odgovore na Kornjejevljevo pitanje o tome kakav je fizički smisao pojmova „biće“ i „predosećaj“, ali su naglasili da Janus, sam po sebi, predstavlja krajnje interesantan objekat za istraživanje i da iver ne pada daleko od klade. Budući da nisam imao sopstveno mišljenje o toj temi, oni su bili u većini, pa je konačni spisak pitanja izgledao ovako:

Zašto su papagaji pod brojem jedan, dva i tri, u poređenju s desetim, jedanaestim i dvanaestim, u toj meri međusobno slični da smo ih u početku smatrali jednim te istim?

Zašto je Janus spalio prvog papagaja, a verovatno i onog koji

je bio pre prvog (nulti) i od kog je ostalo samo pero?

Kud je nestalo pero?

Kud je nestao drugi (uginuli) papagaj?

Kako objasniti neobičan leksikon drugog i trećeg papagaja?

Kako objasniti to što treći poznaje sve nas iako ga vidimo prvi put? („Zašto su i zbog čega uginuli papagaji?“, dodao sam, ali je Kornjejev progundao: „Zašto je i zbog čega prvi znak trojanja kad telo poplavi?“, i moje pitanje nisu zapisali.)

Šta spaja Janusa i papagaje?

Zašto Janus nikad ne zapamti s kim je i o čemu sinoć razgovarao? Šta se dešava s Janusom u ponoć?

Zašto U-Janus ima čudan manir da govori u budućem vremenu, dok istovremeno kod A-Janusa ništa slično nije primećeno?

Zašto ih je uopšte dvojica i odakle se, u stvari, pojavila legenda da je Janus Poluektovič jedan u dva lika?

Posle toga smo neko vreme predano razmišljali, neprestano gledajući u listić. Sve vreme sam se nadao da će me ponovo obuzeti plemenito ludilo. Međutim, moje misli su bile rasejane i, što sam više razmišljao, to sam više naginjao gledištu Sanje Drozda: da se u tom institutu zbivaju i veoma čudne stvari. Shvatio sam da je takav jeftin skepticizam naprosto posledica mog neznanja i odsustva navike da mislim u kategorijama izmenjenog sveta, ali to ionako nije zavisilo od mene. Razmišljao sam da je sve što se događalo zaista bilo neverovatno samo ako se ima u vidu da su ta tri ili četiri papagaja – jedan te isti papagaj. Zaista su ličili jedan na drugog, pa sam isprva bio doveden u zabludu. To je prirodno. Matematičar sam, uvažavam brojeve i preklapanje brojeva – posebno šestocifrenih – za mene se to automatski asocira s preklapanjem numerisanih predmeta. Međutim, jasno je da to ne može biti jedan te isti papagaj – time bi se narušio zakon uzročno-posledične veze, kojeg apsolutno nisam planirao da se odrekнем zbog nekakvih tričavih papagaja,

pride mrtvih. Ukoliko to nije jedan te isti papagaj, onda ceo problem gubi na značaju. Međutim, brojevi se poklapaju. Pa neko je možda, neprimetno za nas ostale, izbacio papagaja. Šta još imamo tu? Leksikon? Ko bi rekao, leksikon... Za to verovatno postoji neko veoma jednostavno objašnjenje. Planirao sam da održim govor o tom pitanju kad Vitka iznenada reče:

„Ljudi, čini mi se da imam ideju.“

Nismo rekli ni reč. Samo smo se okrenuli ka njemu – istovremeno i bučno. Vitka je ustao.

„To je prosto kao pasulj“, rekao je. „Trivijalno je, plitko i banalno. Čak je dosadno pričati o tome...“

Polako smo ustajali. Imao sam osećaj kao da čitam poslednje stranice uzbudljivog detektivskog romana. Sav moj skepticizam nekako je odjednom ispario.

„Kontramocija!“, rekao je Vitka.

Edik je legao.

„Dobro!“, rekao je. „Bravo!“

„Kontramocija!“, ponovio je Roman. „Pa dobro... Aha...“ Zavртеo je prstima. „Dobro... Ahm... A ako je tako? Da, onda je jasno zašto on nas sve zna...“ Roman je široko zamahnuo rukom, pozivajući nas. „Dakle, idu odande...“

„Zato on pita o čemu je pričao sinoć“, dodatno je objasnio Vitka. „Otud i fantastična terminologija...“

„Ama sačekajte malo!“, zavapio sam. Ispostavilo se da je poslednja stranica detektivskog romana napisana na arapskom. „Sačekajte! Kakva kontramocija?“

„Ne“, pokunjeno je rekao Roman i odmah se po Vitkinom licu videlo da je i on shvatio da kontramocija ne može da prođe. „Ne uklapa se“, rekao je Roman. „To je kao bioskop... Zamisli bioskop...“

„Kakav bioskop?!“, povikao sam. „Pomagajte!“

„Bioskop unazad“, pojasnio je Roman. „Razumeš?“

Kontramocija.“

„Golo govno“, iznervirano je rekao Vitka i legao na divan prekrivši nos spojenim rukama.

„Da, ne uklapa se“, rekao je Edik, takođe pokunjeno. „Saša, nemoj da brineš: svejedno se ne uklapa. Kontramocija je, po definiciji, kretanje u vremenu u obrnutom smeru. Kao neutron. Međutim, problem je u tome što bi papagaj, da je bio kontramot, leteo repom unapred i ne bi umirao na naše oči, već bi se rađao... Inače, ideja je bila dobra. Papagaj kontramot zaista bi mogao znati ponešto o kosmosu. On živi iz budućnosti u prošlost. A kontramot Janus zaista ne bi mogao znati šta se dešavalo u našem 'sinoć' jer bi naše 'sinoć' bilo njegovo 'sutra'.“

„U tome i jeste stvar“, rekao je Vitka. „Zato sam i pomislio: zašto je papagaj govorio za Ojra-Ojru da je 'star'? I zašto Janus ponekad tako vešto i detaljno priča o tome šta će se desiti sutra? Romane, sećaš li se slučaja na poligonu? Nagađalo se da su oni iz budućnosti...“

„Čekajte, ali zar je kontramocija moguća?“, pitao sam.

„Teoretski jeste“, rekao je Edik. „Pa polovina materije u svemiru kreće se u smeru obrnutom od vremena. Praktično, niko se nije ni bavio time.“

„Kome je to potrebno i ko će to izdržati?“, pitao je Vitka sumorno.

„Pretpostavimo da bi to bio izuzetan eksperiment“, istakao je Roman.

„Ne eksperiment, već žrtvovanje samog sebe...“, promrmljao je Vitka. „Kako želite, ali u tome ima deo kontramocije... Osećam to u stomaku.“

„Ah, stomakom!“, rekao je Roman i svi su učitali.

Dok su oni ćutali, grozničavo sam sumirao šta smo imali u praksi. Ako je kontramocija teoretski moguća, to znači da je teoretski moguće narušavanje uzročno-posledičnog zakona. U stvari, čak ne narušavanje, jer taj zakon ostaje legitiman zasebno

i u normalnom svetu, i u svetu kontramota... Dakle, može se ipak pretpostaviti da nema tri, ni četiri papagaja, već ukupno jedan, jedan te isti. Šta se u tom slučaju ispostavlja? Desetog, od ranog jutra, on leži mrtav u Petrijevoj šolji. Zatim ga spaljuju, pretvaraju u pepeo i prosipaju na vetru. Međutim, jedanaestog je opet živ. Ne samo da nije pretvoren u pepeo nego je ceo i netaknut. Doduše, sredinom dana umire i ponovo završi u Petrijevoj šolji. To je đavolski važno! Osećao sam da je to đavolski važno – Petrijeva šolja... Jedinstvo mesta! Dvanaestog je papagaj opet živ i traži šećerče... To nije kontramocija, to nije film koji je pušten unazad, ali neki deo kontramocije tu ipak postoji... Vitka je u pravu... Za kontramota, tok događaja je sledeći: papagaj je živ, papagaj umire, papagaja spaljuju. S našeg gledišta, ako se zanemare detalji, ispada baš suprotno od toga: papagaja spaljuju, papagaj umire, papagaj je živ... Kao da su film isekli na tri dela i prikazuju prvo treći deo, pa drugi, i na kraju prvi... Nekakvi prekidi neprekidnosti... prekidi neprekidnosti... Tačke prekida...

„Ljudi“, rekao sam prigušenim glasom, „da li kontramocija uvek mora da bude neprekidna?“

Neko vreme nisu reagovali. Edik je pušio duvajući dim ka plafonu, Vitka je nepokretno ležao na stomaku, a Roman je tupo gledao u mene. Zatim je iskolačio oči.

„Ponoć!“, zastrašujuće je prošaputao.

Svi su skočili.

Imao sam utisak kao da sam dao odlučujući gol na važnoj utakmici. Skakali su po meni, slinavili po mojim obrazima, tukli su me po leđima i vratu, oborili su me na divan, a zatim su se i sami strovalili pored mene. „Mudrice!“, zavapio je Edik. „Pametna glavo!“, vikao je Roman. „A mislio sam da si nam ti budala!“, procedio je grubi Kornjejev. Zatim su se smirili i dalje je sve išlo kao po puteru.

U početku, Roman je tek tako izjavio da je sad proniknuo u tajnu Tunguskog meteora. Poželeo je da nam je istog časa saopšti

i s radošću smo se saglasili, ma koliko to paradoksalno zvučalo. Nismo se žurili da pristupimo tome što nas je najviše zanimalo. Ne, nimalo nismo žurili! Osećali smo se kao gurmani. Nismo se bacili na hranu. Udisali smo arome, žmirili i coktali, trljali ruke, šetali ukруг, predosećali slast...

„Hajde da konačno razjasnimo taj zamršeni problem Tunguskog diva“, zavereničkim glasom rekao je Roman. „Pre nas, tim problemom bavili su se ljudi sasvim lišeni mašte. Sve te komete, meteori od antimaterije, samoeksplodirajući atomski brodovi, svakakvi kosmički oblaci i kvantni generatori – sve je to bilo isuviše banalno, što znači da je bilo daleko od istine. Za mene je Tunguski meteor oduvek bio brod pridošli i oduvek sam smatrao da taj brod ne mogu da pronađu na mestu eksplozije samo zato što je on to mesto odavno napustio. Do današnjeg dana smatrao sam da pad Tunguskog meteora nije bilo sletanje broda, već njegovo uzletanje. Već ta početna hipoteza objasnila je mnogo. Ideja diskretne kontramocije omogućuje da se taj problem reši jednom zasvagda... Šta se desilo tridesetog juna hiljadu devetsto osme godine u oblasti Potkamena tunguska? Otprilike, sredinom *jula* iste godine u prostor oko Sunca dospeo je brod pridošlica. Međutim, to nisu bile proste, neiskusne pridošlice iz naučnofantastičnih romana. Drugovi, to su bili kontramoti! Ljudi koji su stigli u naš svet iz drugog svemira, gde vreme teče u susret našem. Usled uzajamnog dejstva suprotnih vremenskih tokova, oni su se od običnih kontramota, koji su opažali naš svemir kao film pušten unazad, pretvorili u kontramote diskretnog tipa. Priroda te diskretnosti zasad nas ne interesuje. Važna je druga stvar. Važno je to da se njihov život u našem svemiru potčinio određenom ritmičkom ciklusu. Ako se, jednostavnosti radi, pretpostavi da je jedinični ciklus kod njih bio ravan zemaljskom danu, onda bi njihovo postojanje, s našeg gledišta, izgledalo ovako. Tokom, recimo, prvog jula, oni žive, rade i hrane se isto kao i mi. Međutim, recimo, tačno u ponoć, oni, sa svojom opremom, ne prelaze u drugi jul, kao što radimo mi, prosti smrtnici, već na sam početak tridesetog juna, to jest ne

trenutak unapred, već dva dana unazad, ako se posmatra s naše tačke gledišta. Isto tako, krajem tridesetog juna oni ne prelaze u prvi jul, već na sam početak dvadeset devetog juna. I tako dalje. Kad su se našli u neposrednoj blizini Zemlje, naši kontramoti su začuđeno otkrili (ukoliko to nisu otkrili ranije) da Zemlja u svojoj orbiti izvodi neke veoma čudne skokove, koji izuzetno otežavaju astronavigaciju. Osim toga, nalazeći se nad Zemljom prvog jula prema našem računanju vremena, otkrili su u samom centru gigantskog evroazijskog kontinenta jak požar, čiji su dim posmatrali jakim teleskopima i ranije – drugog, trećeg i tako dalje jula prema našem računanju vremena. Kataklizma ih je sama po sebi zainteresovala, međutim, njihova naučna radoznalost konačno se rasplamsala kad su ujutro, tridesetog juna – prema našem računanju vremena – primetili da nikakvom požaru nema ni pomena, a da se pod brodom prostire mirno zeleno more tajge. Zaintrigirani kapetan je naredio sletanje na istom tom mestu, gde je juče – prema njegovom računanju vremena – svojim očima posmatrao epicentar plamene katastrofe. Dalje se sve zbivalo prema očekivanjima. Zapucketali su prekidači, zablistali su ekrani, zatutnjili su planetarni motori, u kojima se palio kagamaplazmoin...”

„Kako, kako?“, pitao je Vitka.

„Ka-gama-plazmoin. Ili, recimo, mi-delta-jonoplast. Brod, okružen plamenom, pao je u tajgu i, naravno, zapalio je. Baš tu sliku su i posmatrali seljaci iz sela Karelinskoje i drugi ljudi, koji su kasnije ušli u istoriju kao očevici. Požar je bio užasan. Kontramoti su provirili napolje, zadrhtali i odlučili da pričekaju da se vatra smiri iza teško topljivih i vatrostalnih zidova broda. Do ponoći su dršćući osluškivali huku i pucketanje plamena, a tačno u ponoć se sve iznenada stišalo. Nimalo neobično. Kontramoti su stupili u svoj novi dan – dvadeset deveti jun, prema našem računanju vremena. Kad je, s mnogo predostrožnosti, oko dva sata ujutro odlučio da izađe napolje, odvažni kapetan video je na svetlosti jakih reflektora breze koje su se mirno njihale. Međutim, istog časa napao ga je oblak sitnih

insekata krvopija, koji su u našoj terminologiji poznatiji pod nazivom gamad ili mušice.“

Roman je zaustavio dah i pogledao nas. Mnogo nam se dopadalo. Degustirali smo njegovu priču kao da istovremeno otkrivamo tajnu papagaja.

„Dalja sudbina pridošlica kontramota“, nastavio je Roman, „ne treba da nas interesuje. Možda su petnaestog juna tiho i nečujno, koristeći ovog puta nezapaljivu alfa-beta-gama-antigravitaciju, odleteli sa čudne planete i vratili se kući. Možda su svi redom umrli otrovani komarčevom pljuvačkom, a njihov kosmički brod je još dugo bio na našoj planeti, uranjajući u pučinu vremena, dok su na dnu Silurskog mora po njemu puzili trilobiti. Takođe, nije isključeno ni da je negde devetsto šeste ili, recimo, devetsto prve godine na njega nabasao lovac iz tajge i dugo potom prepričavao to prijateljima, koji mu, s pravom, nimalo nisu verovali. Završavajući svoj mali nastup, dozvoliću sebi da iskažem sažaljenje prema čuvenim istraživačima, koji su se temeljno potrudili da otkriju bar nešto u oblasti Potkamena tunguska. Opčinjene očiglednošću, zanimalo ih je samo to što se dešavalo u tajgi nakon eksplozije, i niko od njih nije se ni potrudio da sazna šta se tamo zbivalo 'pre' Diksi⁴⁸.“

Roman se zakašljao i popio je čašu žive vode.

„Ima li neko pitanja za predavača?“, raspitivao se Edik. „Nema pitanja? Sjajno. Da se vratimo našim papagajima. Ko se javlja za reč?“

Svi su se javili i svi su počeli da pričaju. Čak i Roman, koji je bio blago promukao. Otimali smo jedni od drugih listove sa spiskom pitanja i precrtavali pitanja jedno za drugim. Nakon oko pola sata, sastavili smo iscrpljujuće jasnu i detaljno razrađenu sliku nadgledane pojave.

Hiljadu osamsto četrdeset prve godine, u porodici siromašnog vlastelina i penzionisanog armijskog zastavnika

⁴⁸ Diksi (*duri*) – rekao sam (lat.).

Poluekta Hrisanfoviča Nevstrujeva, rodio se sin. Nazvali su ga Janus u čast daljeg rođaka Janusa Poluektoviča Nevstrujeva, koji je tačno predvideo pol, pa čak i dan i čas rođenja deteta. Taj rođak, tih i skroman starčić, preselio se na imanje penzionisanog zastavnika ubrzo nakon napoleonske najeзде. Živeo je u dvorišnoj kućici i bavio se naučnim radovima. Kako to već biva s naučnicima, bio je osobenjak s brojnim kapricima, pa ipak, bio je privržen svom kumčetu celom dušom i nije se udaljavao ni korak od njega, uporno mu ulivajući znanja iz matematike, hemije i drugih nauka. Može se reći da u životu mladog Janusa nije bilo nijednog dana bez Janusa starijeg i baš zato on nije primetio ono čemu su se drugi čudili: starac ne samo da nije oronuo s godinama već je, naprotiv, nekako postao jači i bodriji. Krajem stoleća, stari Janus posvetio je mlađeg u konačne tajne analitičke, relativističke i uopštene magije. Nastavili su da žive i rade rame uz rame, učestvujući u svim ratovima i revolucijama, preživljavajući manje ili više hrabro sve istorijske prevrate, sve dok konačno nisu dospeli u Naučnoistraživački institut čarobnjaštva, vraćanja i okultizma...

Iskreno govoreći, sav taj uvodni deo bila je puka beletristika. O Janusovoj prošlosti verodostojno smo znali samo činjenicu da se J. P. Nevstrujev rodio sedmog marta hiljadu osamsto četrdeset prve godine. Na koji način i kad je J. P. Nevstrujev postao direktor instituta – bilo nam je potpuno nepoznato. Nismo čak znali ni ko se prvi dosetio i spomenuo da su U-Janus i A-Janus – isti čovek u dva lika. Saznao sam za to od Ojra-Ojre i poverovao sam u to jer nisam mogao da razumem. Ojra-Ojra je saznao od Žijakoma i takođe je poverovao u to, jer je bio mlad i ushićen. Kornjejevu je o tome ispričala čistačica i on je tad odlučio da je sama ta činjenica toliko trivijalna da o njoj ne treba ni razmišljati. Edik je slušao kako su o tome razgovarali Savaot Baalović i Fjodor Simeonovič. Edik je tad bio mlađi laborant i generalno je verovao u sve osim u Boga.

Dakle, Janusova prošlost bila nam je samo delimično poznata. Zato smo njegovu budućnost znali do tančina. A-Janus,

koji je trenutno bio zauzet više institutom nego naukom, u bliskoj budućnosti će se u velikoj meri posvetiti ideji praktične kontramocije. Posvetiće joj čitav život. Nabaviće sebi druga – malenog zelenog papagaja po imenu Foton, kojeg će mu pokloniti čuveni ruski kosmonauti. To će se dogoditi dvadesetog maja da li hiljadu devetsto sedamdeset treće ili dve hiljade sedamdeset treće godine – baš tako je domišljati Edik dešifrovao tajanstveni broj 190573 s prstena. Verovatno će ubrzo potom A-Janus, konačno, postići evidentan uspeh i pretvoriće u kontramota i samog sebe, i papagaja Fotona, koji će u trenutku eksperimenta sedeti na njegovom ramenu i tražiti šećerče. Baš u tom trenutku (ukoliko smo bar nešto shvatili u vezi s kontramocijom), ljudska budućnost će se lišiti Janusa Poluektoviča Nevstrujeva, ali zato će ljudska prošlost istog trena dobiti dva Janusa, jer će se A-Janus pretvoriti u U-Janusa i otklizaće nazad po vremenskoj osi. Oni će se sretati svakog dana, ali nijednom u životu A-Janusu neće pasti na pamet da išta posumnja jer se od kolenke navikao da posmatra umilno izabrano lice U-Janusa, njegovog daljeg rođaka i učitelja. Svake ponoći, tačno u dvanaest časova i nula-nula minuta, nula-nula sekundi, nula-nula tercija po lokalnom vremenu, A-Janus će, kao i svi mi, prelaziti iz današnje noći u sutrašnje jutro, dok će U-Janus i njegov papagaj istog tog trenutka, u trenu ravnom mikrokvantu vremena, prelaziti iz naše današnje noći u naše jučerašnje jutro.

Zato su papagaji s brojevima jedan, dva i tri, u poređenju sa onima s brojevima deset, jedanaest i dvanaest, toliko ličili jedan na drugog: oni su naprosto i bili jedan te isti papagaj. Jadan stari Foton! Možda ga je sustigla starost, a možda ga je uhvatila promaja, ali razboleo se i doleteo je da umre na omiljenoj vagi u Romanovoj laboratoriji. Uginuo je, i njegov ogorčeni gazda mu je priredio vatreni pogreb i prosuo njegov pepeo. A to je uradio zato što nije znao kako se ponašaju mrtvi kontramoti. A možda i baš zato što je znao. Naravno, mi smo nadgledali ceo taj proces kao u bioskopu, ali sa ispremeštanim delovima. Devetog Roman nalazi u peći očuvano Fotonovo pero. Fotonovog tela više nema,

jer je on spaljen sutra. Sutradan, desetog, Roman ga zatiče u Petrijevoj šolji. U-Janus nalazi pokojnika isto tad i na istom mestu i spaljuje ga u peći. Očuvano pero ostaje u peći do kraja dana i u ponoć se prebacuje u deveti. Jedanaestog, od ranog jutra, Foton je živ mada je već bolestan. On umire pred našim očima pod vagom (na kojoj će sad voleti da stoji), a prostodušni Sanja Drozd ga stavlja u Petrijevu šolju, gde će pokojnik ležati do ponoći. Zatim će se prebaciti u jutro desetog, tamo će ga naći U-Janus, spaliće ga, rasuće ga po vetru, ali ostaće njegovo pero, koje će ostati tu do ponoći, ali će se prebaciti u jutro devetog, i tamo će ga naći Roman. Dvanaestog ujutro, Foton je živ i bodar, on daje Kornjejevu intervju i traži kocku šećera, a u ponoć će se prebaciti u jutro jedanaestog, razboleće se, umreće, biće položen u Petrovu šolju, a u ponoć će se prebaciti u jutro desetog, biće spaljen i rasut, ali ostaće pero koje će se u ponoć prebaciti u jutro devetog, kada će ga Roman naći i baciti u kantu za smeće. Trinaestog, četrnaestog i petnaestog i tako dalje Foton će, na radost svih nas, biti veseo, pričljiv, i mi ćemo ga tetošiti, hranićemo ga kockama šećera i semenom paprike, a U-Janus će dolaziti i pitati da li nam smeta u radu. Primenom asocijativnog ispitivanja, od njega možemo da saznamo mnogo interesantnih stvari u vezi s kosmičkom ekspanzijom čovečanstva i, nesumnjivo, ponešto o našoj sopstvenoj, ličnoj budućnosti.

Kad smo stigli do te tačke u raspravi, Edik se odjednom smrkao i izjavio da mu se ne dopadaju Fotonovi nagoveštaji o njegovoj bezvremenskoj smrti. Stran duševnom taktu, Kornjejev je o toj temi prokomentarisao da je svaka smrt čarobnjaka uvek bezvremena i da ćemo, i pored toga, svi tako završiti. Inače, rekao je Roman, možda će te on voleti više od svih nas i samo će samo tvoju smrt zapamtiti. Edik je shvatio da još ima šanse da umre posle nas i raspoloženje mu se popravilo.

Međutim, razgovor o smrti odveo je naše misli u melanholičnom pravcu. Sa izuzetkom Kornjejeva, svi smo odmah počeli da sažaljevamo U-Janusa. Zaista, ako se malo bolje razmisli, njegov položaj je bio užasan. Pre svega, predstavljao je

obrazac gigantske naučne neupotrebljivosti, jer je praktično bio lišen mogućnosti da se koristi plodovima svojih ideja. Dalje, nije imao nikakvu svetlu budućnost. Išli smo u svet razuma i bratstva, a on je svakog dana išao u susret Nikolaju Krovavom, kmetstvu, streljanju na Senatskom trgu i – ko će ga znati? – možda u susret arakčejevštini⁴⁹, bironovštini⁵⁰, opričnini⁵¹. Negde u dubini vremena, na uvoštenom parketu sanktpeterburške De Sijans akademije srešće ga jednog odvratnog dana kolega s napuderisanom perikom – kolega koji ga je već čitavih nedelju dana nekako čudno zagledao – uzdahnuće, pljesnuće rukama i sa užasnutim pogledom procediti: „Her Nefstrueff! Kako fte? Ta jufe u *Fedomostjah* su jafno pifali da ste fi umrli od udara...“ Biće primoran da spomene nešto o bratu blizancu ili o lažnim glasinama, isuviše dobro znajući šta znači taj razgovor...

„Batalite“, rekao je Kornjejev. „Slinite. On zna budućnost. On već boravi tamo kamo mi tek treba da idemo i idemo. Možda čak vrlo dobro zna kad ćemo svi pomreti.“

„To je sasvim druga stvar“, tužno je rekao Edik.

„Starcu je teško“, rekao je Roman. „Molim vas da budete ljubazniji i topliji prema njemu. Posebno ti, Vitka. Uvek se prostački ponašao prema njemu.“

„A što me gnjavi!“, brecnuo se Vitka. „Te o čemu smo pričali, pa gde smo se sreli...“

„Pa sad znaš da te ne gnjavi. Budi ljubazan.“

Vitka se namrgodio i počeo je demonstrativno da razgleda listić sa spisikom pitanja.

„Treba mu detaljnije objasniti sve“, rekao sam. „Sve što

⁴⁹ Arakčejevština – grubi policijski despotizam Arakčejeva početkom XIX veka u Rusiji. (Prim, prev.)

⁵⁰ Bironovština – krajnje reakcionarni režim u Rusiji 30-ih godina XVII veka, za vreme vladavine carice Ane Ivanovne, nazvan po njenom miljeniku E. Biranu, idejnom tvorcu tog režima. (Prim, prev.)

⁵¹ Opričnina – represivna državna politika koju je sprovodio car Ivan Grozni u Rusiji krajem XVI veka. (Prim, prev.)

znamo. Treba mu neprestano predskazivati njegovu najbližu budućnost.“

„Da, đavo ga odneo!“, rekao je Roman. „Zimus je slomio nogu. Na gololeđici.“

„To bi trebalo sprečiti“, odlučno sam rekao.

„Šta?“, pitao je Roman. „Da li ti razumeš šta govoriš? Noga mu je odavno srasla...“

„Ali noga mu još nije slomljena!“, usprotivio se Edik.

Nekoliko minuta pokušavali smo da sve shvatimo. Vitka je iznenada rekao:

„Čekajte malo! A šta je ovo? Ljudi, jedno pitanje nije precrtano...“

„Koje?“

„Kud je nestalo pero?“

„Pa kako – kud?“, rekao je Roman. „Prebacilo se u osmi. A osmog sam ja, štaviše, uključivao peć, pravio otopljeni...“

„I šta s tim?“

„Ali pre toga sam ga bacio u kantu... Osmog, sedmog i šestog ga nisam video... Hm... Kud li je nestalo?“

„Čistačica ga je bacila“, pretpostavio sam.

„To je interesantna tema za razmišljanje“, rekao je Edik. „Pretpostavimo da ga niko nije spalio. Kako bi ono trebalo da izgleda posle nekoliko vekova?“

„Ima i interesantnijih stvari“, rekao je Vitka. „Na primer, šta se dešava s Janusovim čizmama kad ih on nosi na dan njihove izrade u fabrici *Skorohod*? I šta se dešava s hranom koju on jede za večeru? I uopšte...“

Međutim, već smo bili premoreni. Još malo smo se raspravljali, a onda je došao Sanja Drozd. Isterao je nas koji smo se raspravljali s divana, uključio svoju *spidolu* i počeo da žicka dve rublje. „Ma dajte mi!“, zavapio je. „Pa nemamo“, odgovorili smo mu. „Pa možda imate zaostale... Dajte mi!“ Bilo je

nemoguće raspravljati se s njim i odlučili smo da odemo na ručak.

„Na kraju krajeva“, rekao je Edik, „naša hipoteza nije baš toliko fantastična. Možda je sudbina U-Janusa još neverovatnija.“

Vrlo verovatno, pomislili smo i krenuli u bife-restoran.

Otrčao sam načas u elektronsku salu da im kažem da idem na ručak. U hodniku sam naleteo na U-Janusa, koji me je pažljivo pogledao, iz nekog razloga se osmehnuo i pitao me da li smo se videli sinoć.

„Nismo, Januse Poluektoviču“, odgovorio sam. „Sinoć se nismo videli. Juče niste bili u institutu. Januse Poluektoviču, juče ste rano ujutro odleteli u Moskvu.“

„Ah, da“, rekao je. „Zaboravio sam.“

Tako mi se umilno smeškao da sam prelomio. Naravno, bilo je to pomalo nepromišljeno, ali bio sam čvrsto uveren da se Janus Poluektovič u poslednje vreme ponašao dobro prema meni, odakle je proizlazilo da nije moglo doći ni do kakvog posebnog incidenta među nama. Pažljivo se osvrnuvši oko sebe, polušapatom sam ga pitao:

„Januse Poluektoviču, dozvolite mi da vam postavim jedno pitanje?“

Podigavši obrve, neko vreme me je pažljivo posmatrao, a zatim je, očito se setivši nečega, rekao:

„Izvolite, molim vas. Samo jedno?“

Shvatio sam da je u pravu. Sve to nikako nije moglo da se smesti u jedno pitanje. Da li će biti rata? Da li će biti neke vajde od mene? Da li ćemo pronaći recept sveopšte sreće? Da li će nekad umreti poslednja budala? Rekao sam:

„Mogu li da svratim do vas ujutro?“

Odmahnuo je glavom i, kako mi se učinilo, s nekom zluradošću odgovorio:

„Ne, to nije moguće. Aleksandre Ivanoviču, sutra ujutro će vas pozvati Kitežgradska fabrika i moraću da vas pošaljem na poslovni put.“

Osetio sam se glupavo. Bilo je nečeg ponižavajućeg u tom determinizmu, koji je mene, samostalnog čoveka sa slobodnom voljom, osudio na savršeno određena dela i postupke, koji više ne zavise od mene. Uopšte se nije radilo o tome da li mi se išlo u Kitežgrad ili ne. Sad nisam mogao ni da umrem, ni da se razbolim, ni da postanem hirovit („po cenu dobijanja otkaza!“). Bio sam osuđen, i prvi put sam shvatio užasan smisao te reči. Oduvek sam znao da je loše biti osuđen, na primer, na zatvor ili slepilo. Međutim, ispostavlja se da biti osuđen na ljubav najdivnije devojke na svetu, na najzanimljivije putovanje oko sveta i na putovanje u Kitežgrad (kuda sam, inače, već tri meseca stremio da odem) takođe može biti krajnje neprijatno. Spoznaja budućnosti pokazala mi se u sasvim novoj svetlosti...

„Loše je čitati dobru knjigu s kraja, zar ne?“, rekao je Janus Poluektovič, koji je neskriveno pratio svaki moj pokret. „Što se vaših pitanja tiče, Aleksandre Ivanoviču, to... Pokušajte da shvatite, Aleksandre Ivanoviču, da ne postoji jedinstvena budućnost za sve ljude. Ima ih mnogo, i svaki vaš postupak stvara neku od njih... Shvatićete to“, rekao je ubedljivo. „Obavezno ćete to shvatiti.“

Kasnije sam zaista to i shvatio.

Ali to je sasvim, sasvim druga priča.

POGOVOR I KOMENTARI

Kratak pogovor i komentari rukovodioca računarske laboratorije NIČAVO-a, mlađeg naučnog radnika A. I. Privalova

Izložene beleške iz života Naučnoistraživačkog instituta čarobnjaštva, vraćanja i okultizma nisu, s mog gledišta, realistične u strogom smislu te reči. One, međutim, poseduju vrline kojima je zgodno razlikovati ih od analognih po temi iz opusa G. Pronicateljnog i B. Pitomnika i preporučiti ih širokom krugu čitalaca.

Pre svega, treba napomenuti da su autori uspeali da se snađu u datoj situaciji i da razdvoje progresivno od konzervativnog u radu instituta. Beleške ne provociraju tu razdraženost, koju osećamo kad čitamo ushićene članke o Vibegalovim konjunktturnim trikovima ili ushićena prepričavanja neodgovornih prognoza radnika sa Odeljenja apsolutnog znanja. Dalje, neophodno je istaći verodostojan odnos autora prema čarobnjaku kao prema čoveku. Čarobnjak za njih nije predmet plahog ushićenja i klanjanja, ali nije ni iritantna bioskopska budala, ličnost koja nije od ovog sveta, koja stalno gubi naočare, nije sposobna da tresne huligana po njušci, ali zato čita zaljubljenoj devojci odabrana mesta iz *Kursa diferencijalnog i integralnog računanja*. Sve to znači da su autori zadržali veran ton. Vrlinama beležaka može se smatrati i to što su autori prikazali pejzaže instituta s tačke gledišta novajlije i nisu mnogo razmatrali veoma duboke uzajamne odnose između administrativnih i magijskih zakona. Što se nedostataka beležaka tiče, njih umnogome određuje prvobitno humanističko usmerenje autora. Budući da su profesionalni pisci, autori stalno daju prednost takozvanoj umetničkoj pravdi u odnosu na takozvanu činjeničnu pravdu. Budući da su profesionalni pisci, autori, kao i

većina pisaca, nametljivo su emotivni i bolno neuki u pogledu savremene magije. Nimalo se ne protiveći objavljivanju datih beležaka, tim pre smatram neophodnim da ukažem da neke konkretne propuste i greške.

1. Naslov beležaka, kako mi se čini, ne odgovara sasvim sadržaju. Koristeći tu kod nas zaista rasprostranjenu frazu, autori su očigledno hteli da kažu da čarobnjaci rade neprekidno, čak i kad odmaraju. To je u stvarnosti skoro pa tako. Međutim, u beleškama se to ne vidi. Autori su se nepotrebno bavili našom egzotikom i nisu uspeali da odole iskušenju i ne opišu više zanimljivih avantura i efektivnih epizoda. Avanture duha, koje predstavljaju suštinu života svakog čarobnjaka, skoro da nisu našle odraz u beleškama. Naravno, ne računam poslednje glave trećeg dela, gde su se autori makar potrudili da prikažu rad misli, ali su to uradili na nezahvalnom materijalu prilično elementarnog, diletantskog logičkog zadačica (pri čijem izlaganju su, pride, dopustili prilično primitivnu logičku omašku i nisu se ustručavali da je pripišu svojim junacima, što je vrlo karakteristično za njih). Inače, svoju tačku gledišta povodom toga izložio sam autorima, ali oni su samo slegli ramenima i pomalo uvređeno izjavili da sam isuviše ozbiljno shvatio beleške..

2. Već spomenuta neukost u pogledu magije kao nauke zbija sa autorima zle šale tokom cele knjige. Tako su, na primer, pri formulisanoj disertacijske teme M. F. Redkina, dopustili četrnaest (!) činjeničnih grešaka. Nedvosmisleni pojam „hiperpolje“, koji im se očigledno veoma dopao, stalno ubacuju u tekst na krajnje neumestan način. Njima očito nije ni nakraj pameti da divan-predajnik nije emitor M-polja, već mju-polja, da je pojam „živa voda“ izašao iz upotrebe još u pretprošlom veku, da tajanstveni uređaj, pod nazivom akvavitometar, i elektronska mašina, pod nazivom *Aldan*, u prirodi ne postoje, da se rukovodilac računarske laboratorije krajnje retko bavi proverom programa – time se bave matematičari programeri, kojih je u našoj laboratoriji dvoje i koje autori uporno nazivaju devojkama.

Opis vežbi iz materijalizacije u prvoj glavi drugog dela rasplinut je: na savesti autora ostaju čudni termini „vektor magistratura“ i „čarolija Auersa“; Stoksova jednačina nema nikakav odnos prema materijalizaciji, a Saturn se u datom trenutku nikako nije mogao nalaziti u sazvežđu Vage. (Taj poslednji lapsus je tim pre neoprostiv jer je, koliko sam razumeo, jedan od autora profesionalni astronom.) Spisak takvih propusta i besmislica mogao bih bez po muke da nastavim, ali neću to uraditi jer su autori glatko odbili da bilo šta isprave. Odbili su i da izbace njima nerazumljivu terminologiju: jedan je izjavio da je terminologija neophodna zbog anturaža, a drugi – da ona stvara kolorit. Uostalom, bio sam prinuđen da se saglasim s njihovim stavovima da većina čitalaca neće biti u stanju da razlikuje ispravnu terminologiju od pogrešne i da, ma kakva terminologija da je upotrebljena, svedjedno nijedan razuman čitalac ne bi poverovao u nju.

3. Težnje ka ranije spomenutoj umetničkoj pravdi (po rečima jednog od autora) i tipizaciji (po rečima drugog) dovele su do značajnog izobličavanja likova realnih ljudi koji učestvuju u priči. Autori su generalno skloni nivelaciji junaka i zato su kod njih manje-više verodostojni samo Vibegalo i, u nekoj meri, Kristobal Hozevič Hunta (ne računam epizodni lik vukodlaka Alfreda, koji je ispaao bolje od svih ostalih). Na primer, autori tvrde da je Kornjejev grub i umišljaju da čitalac može da stvori u sebi ispravnu predstavu o toj grubosti. Da, Kornjejev je zaista grub. Međutim, baš zbog toga opisani Kornjejev deluje kao „poluprovidni izumitelj“ (prema terminologiji samih autora) u poređenju sa stvarnim Kornjejevom. Isto važi i za opštepозnatu ljubaznost E. Amperjana. R. P. Ojra-Ojra je savršeno neotelovljen u beleškama, iako se baš u opisanom periodu razvodio od druge žene i planirao da se ženi po treći put. Navedenih primera je verovatno dovoljno, tako da čitalac ne mora da pridaje mnogo vere mom liku u beleškama.

Autori su me zamolili da objasnim neke nerazumljive pojmove i malo poznata imena koja se susreću u knjizi.

Ispunjavajući tu molbu, susreo sam se sa određenim poteškoćama. Naravno, ne planiram da objašnjavam terminologiju koju su autori izmislili („akvavitometar“, „temporalni prenos“ i si.). Mislim da bi mnogo koristilo donelo objašnjenje umesno upotrebljenih pojmova, koje iziskuje osnovna stručna znanja. Nemoguće je, na primer, objasniti pojam „hiperpolja“ čoveku koji se slabo razume u teoriju fizičkog vakuuma. Pojam „transgresija“ je još opsežniji, a pride ga razne škole upotrebljavaju u različitim značenjima. Ukratko, u komentarima sam se ograničio na neka imena, pojmove i termine koji su s jedne strane relativno rasprostranjeni, a s druge relativno specifični u našem radu. Pored toga, prokomentarisao sam nekoliko reči koje nisu u direktnom odnosu s magijom, ali koje mi deluju kao da mogu da zbune čitaoca.

Auguri – u drevnom Rimu, sveštenici koji su predviđali budućnost prema poletanju ptica i njihovom ponašanju. Većinom su bili svesne varalice. To se u znatnoj meri odnosi i na institutske augure, mada su sad razradili nove metode.

Anenkefal – nakaza bez glavnog mozga i dela lobanje. Obično anenkefali umiru na rođenju ili nekoliko sati kasnije.

Bazilisk – u bajkama, čudovište s telom petla i repom zmije, koje ubija pogledom. U realnosti, sad skoro izumrli drevni gušter, prekriven perjem, prethodnik najstarije poznate ptice, arheopteriksa. Sposoban da hipnotiše. U vivarijumu instituta postoje dva primerka.

Becalel, Lav ben – čuveni srednjovekovni čarobnjak, dvorski alhemičar imperatora Rudolfa II..

Danaide – u grčkoj mitologiji, prestupne ćerke kralja Danaja,

koje su ga ubile po naređenju svojih muževa. Isprva su bile osuđene da pune vodom bure bez dna. Kasnije, pri ponovnom razmatranju slučaja, sud je uzeo u obzir činjenicu da su bile nasilno udate. Ta olakšavajuća okolnost omogućila im je da ih prebace na donekle manje besmislen posao: kod nas u institutu bave se skidanjem asfalta na mestima gde su ga same nedavno postavile.

Domaći – u predstavama sujevernih ljudi, neko natprirodno biće koje obitava u svakom naseljenom domu. U domaćima nema ničeg natprirodnog. To su ili zanemareni čarobnjaci, koji nisu skloni prevaspitavanju, ili mešanci gnoma s nekim domaćim životinjama. U institutu su pod rukovodstvom M. M. Kamnojedova i koriste se za dopunske radove, koji ne iziskuju kvalifikacije.

Drakula, grof – poznati mađarski vukodlak iz XVII, XVIII i XIX veka. On nikad nije bio grof. Počinio je gomilu zločina protiv čovečnosti. Uхватili su ga gusari i svečano natakli na glogov kolac pred velikom skupinom naroda. Odlikovao se neobičajnom vitalnošću: u njegovom telu pronašli su pola kilograma srebrnih metaka.

Džijan ben Džijan – ili drevni izumitelj, ili drevni ratnik. Njegovo ime je uvek povezano s pojmom štita i ne sreće se odvojeno od njega. (Spominje se, na primer, u Floberovom *Kušanju Svetog Antonija*.)

Džin – zao duh iz arapskih i persijskih mitova. Skoro svi džinovci su dvojnici cara Solomona i savremenih mu čarobnjaka. Upotrebljavali su ih za vojne i političko-huliganske ciljeve. Svojsveni su im odvratni karakter, impulsivnost i potpuno odsustvo osećanja zahvalnosti. Njihova neuljudnost i agresivnost

takve su da se skoro svi nalaze u zatočeništvu. U savremenoj magiji, u velikoj meri se koriste u svojstvu pokusnih bića. Konkretno, E. Amperjan je na materijalu od trinaest džinova izmerio količinu zla koju zlobna neuka budala može naneti društvu.

Fantom – duh, priviđenje. Prema savremenim shvatanjima, kondenzacija nekrobiotičke informacije. Fantomi izazivaju sujeverni strah, mada su krajnje bezopasni. U institutu ih koriste za utvrđivanje istorijske istine, iako se u pravnom smislu ne mogu smatrati očevicima.

Gnom – u zapadnoevropskim bajkama, nakazni patuljak koji čuva podzemna blaga. Razgovarao sam s nekim gnomima. Zaista su nakazni i stvarno su patuljci, ali nemaju pojma ni o kakvom blagu. Većinom su zaboravljeni i veoma ispijeni dvojnici.

Golem – jedan od prvih kibernetičkih robota, kojeg je od gline napravio Lav ben Becalel. (Vidi npr. čehoslovačku komediju *Pekar imperatora*; tamošnji Golem veoma liči na stvarnog.)

Harpije – u grčkoj mitologiji, boginje vetra, a u stvarnosti – vrsta mrtvaka, nusproizvod eksperimenata ranih čarobnjaka u oblasti selekcije. Izgledaju kao velike riđe ptice s glavama starica, veoma su neuredne, proždrljive i svadljive.

Hidra – kod starih Grka, fantastična višeglava vodena zmija. Kod nas u institutu – realno postojeći višeglavi reptil, ćerka Z. Gorinič i pleziosaurusa iz jezera Loh Nes.

Homunkulus – u predstavama nepismenih srednjovekovnih

alhemičara, čovekoliko biće, veštački napravljeno u retorti. U stvarnosti, u retorti se ne može stvoriti veštačko biće. Homunkuluse sintetišu u specijalnim autoklavima i koriste za biomehaničko modelovanje.

Ifrit – vrsta *džina*. Po pravilu, ifriti su dobro očuvani dvojnici najvećih arapskih vojskovođa. M. M. Kamnojedov ih koristi u institutu u svojstvu vojne odbrane, jer se od drugih *džinova* razlikuju po visokom stepenu disciplinovanosti. Mehanizam bacanja plamena ifrita slabo je izučen i teško da će ikad biti izučen temeljno, jer nikome nije potreban.

Inkubus – vrsta oživelih mrtvaka, imaju običaj stupanja u brak sa živima. Nepostojeće biće. U teoretskoj magiji, pojam „inkubus“ upotrebljava se u sasvim drugačijem smislu: kao mera negativne energije živog organizma.

Inkunabula – tako se zovu prve štampane knjige. Neke od inkunabula odlikuju se zaista ogromnim formatima.

Kicune – v. metamorf.

Levitacija – sposobnost da se leti bez ikakvih tehničkih sprava. Naširoko poznata levitacija ptica, letećih miševa i insekata.

Maksvelov demon – važan element misaonog eksperimenta velikog engleskog fizičara Maksvela. Bio je namenjen napadu na drugi zakon termodinamike. U Maksvelovom misaonom eksperimentu, demon se nalazi pored otvora u pregradnom zidu koji deli posudu ispunjenu pokretnim molekulima. Rad demona sastoji se u tome da pušta brze molekule iz jedne polovine posude

u drugu i zatvara otvor pred nosom sporijima. Idealni demon je kadar da na taj način, ne ćerdajući rad, stvori veoma visoku temperaturu u jednoj polovini posude i veoma nisku u drugoj, ostvarujući večni pokretač druge vrste. Ipak, samo relativno nedavno i samo u našem institutu uspjeli smo da pronađemo i obučimo tom poslu takve demone.

Malleus Maleficarum – starinski sistem za ispitivanje trećeg stepena. Sastavili su ga i primenjivali crkvenjaci specijalno radi otkrivanja veštica. U novija vremena, ukinut je usled zastarelosti.

Metamorf – čovek koji je kadar da se pretvara u neke životinje: u vuka (*vervulf*), u lisicu (*kicune*) itd. Kod sujevernih ljudi izaziva užas iz nejasnih razloga. Na primer, V. R. Kornjejev se, kad ga je zboleo umnjak, pretvorio u petla i odmah mu je bilo lakše.

Mrtvak – uopšteno govoreći, oživljen neživi predmet: portret, statua, idol, preparirana životinja. (Vidi npr. A. N. Tolstoj, *Grof Kaliostro*.) Jedna od prvih mrtvaka u istoriji bila je prilično poznata Galateja, rad skulptora Pigmaliona. Mrtvacu se ne koriste u savremenoj magiji. Po pravilu, izuzetno su glupi, kapriciozni, histerični i skoro da ne podležu dresuri. U institutu, mrtvake ponekad ironično nazivaju neuspelim dvojnicima i dvojnolikim radnicima.

Orakul – prema drevnim predstavama, sredstvo komunikacije bogova s ljudima: polet ptice (kod *augura*), šum drveća, buncanje proroka i si (Orakulom se nazivalo i mesto gde su se izricala predskazanja. „Solovecki orakul“ je mala tamna soba gde se već godinama planira uspostavljanje jake elektronsko-računarske mašine za sitna proricanja.

Pitija – sveštenica-proročica u staroj Grčkoj. Proricala je kad bi se nadisala otrovnih isparenja. Ne praktikujemo ih kod nas u institutu. Mnogo puše i bave se opštom teorijom predskazanja.

Ramapitek – prema savremenim shvatanjima, neposredni prethodnik pitekantropa na evolutivnoj lestvici.

Siru Rišar – junak fantastične priče *Zagonetka Rišara Sirua*, koji je otkrio princip trodimenzionalne fotografije.

Solomonova zvezda – u svetskoj književnosti, magijski znak u obliku šestokrake zvezde, koja poseduje magična svojstva. U sadašnje vreme, kao većina drugih geometrijskih čarolija, izgubila je svaku snagu i dobra je isključivo za zastrašivanje neukih ljudi.

Taksidermista – osoba koja se bavi izradom prepariranih životinja, koja ih puni. Posavetovao sam autorima tu retku reč jer se K. H. Hunta razbesni kad ga nazivaju preparatorom.

Tercija – šezdeseti deo sekunde.

Triba – ovde: pleme. Definitivno ne razumem šta je izdavačima *Knjige sudbine* trebalo da pleme ramapiteka nazovu tribom.

Upanišade – staroindijski komentari na četiri sveštene knjige.

Vampir – v. vukodlak.

Vampir – krvožedni mrtvak iz narodnih bajki. Nepostojeće biće. U stvarnosti, vampiri (*vukovci*, *vampiri*) su čarobnjaci koji su iz ovog ili onog razloga krenuli putem apstraktnog zla. Iskonsko oružje protiv njih su glogov kolac i meci, izliveni od čistog srebra. U tekstu knjige, reč „vampir“ upotrebljava se u prenosnom značenju.

Vervulf – v. vampir.

Vukodlak – v. vampir.

A. Privalo

SADRŽAJ

UJDURMA ZBOG DIVANA	5
PRVA GLAVA	6
DRUGA GLAVA.....	20
TREĆA GLAVA.....	31
ČETVRTA GLAVA	44
PETA GLAVA.....	53
ŠESTA GLAVA.....	69
UJDURMA ZBOG UJDURME	83
PRVA GLAVA	84
DRUGA GLAVA.....	104
TREĆA GLAVA.....	120
ČETVRTA GLAVA	136
PETA GLAVA.....	152
SVEKOLIKA UJDURMA	173
PRVA GLAVA	174
DRUGA GLAVA.....	183
TREĆA GLAVA.....	198
ČETVRTA GLAVA	217
PETA GLAVA.....	229
POGOVOR I KOMENTARI.....	248